

2223

MIRING Gusztáv

r Turista Egyesület 25 éves.

3. 1. sz. Any Konyvtársaság — Konyvtársaság
33668 Globus Nyomda

adó lakása: _____

Megnevezés _____

tanfolyamok stb. _____

Yja _____

796

MA4

C-1206

HELYTÖRTÉNET

1986 JUN 1

1995 -11- 20

2003 JOL. - -

2019 JÚL 03.

A
MAGYAR TURISTA-EGYESÜLET
25 ÉVES MULTJA

1888—1913

496
D52

KIADJA A MAGYAR TURISTA-EGYESÜLET

SZERKESZTIK

DÉRY JÓZSEF
és
DR. THIRRING GUSZTÁV

152 KÉPPEL

BUDAPEST, 1914

HORNÝÁNSZKY VIKTOR CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1962 APR 1
1966 JAN - 3

1958 DEC - 0

1970 APR 27
1975

19223

TARTALOM.

	Lap
Gróf Teleki Sándor: Turistaság	1
Dr. Jankovics Marezell: A mi huszonöt éviünk	5
Dr. Thirring Gusztáv: A Magyar Turista-Egyesület 25 éves multja	9
Három év a Magyarországi Kárpát-Egyesület keretében (1888—1891.)	9
A Magyar Turista-Egyesület (központ) működése (1891—1910.)	22
A M. T. E. Budapesti Osztályának működése (1891—1910.)	36
A Magyar Turista-Egyesület új szervezete (1910—1913.)	46
A tisztikar és választmány tagjai 1888—1913. években	50
Fontosabb iratok	54
A Magyar Turista-Egyesület tagjainak száma 1889—1913	58
Déry József: A Turisták Lapja 25 éves története	59
Benkó Mihály: Kiadványaink	71
Dr. Thirring Gusztáv: A Magyar Baedeker	76
Déry József: Felolvasásaink	80
Dr. Prinz Gyula: Kirándulásaink jelentősége	87
Kauzál István: Huszonöt év kirándulásai	93
Kauzál István: Útjelzések és útépitések	99
Plökl Antal: Menedékházaink	103
A dobogókői báró Eötvös Loránd-menedékház	103
Az öttavi Téry-menedékház	117
A körmeözbányai Szalkai-menedékház	123
Déry József: A Magyar Turista-Egyesület szerepe a Magas-Tátra feltárásában	125
Lévay István: Új vidékek megnyitása	144
Dr. Réthly Antal: A turistaság a meteorológia szolgálatában	148
Köpesdy Sándor: Diákturistáskodás és diákturista-pályázatok	158
Dr. Réthly Antal: Könyvtárunk	163
Dr. Kemény Ferencz: Fotografiai mozgalmak a Magyar Turista-Egyesületben	167
Dr. Thirring Gusztáv: Turista-karácsonyiünnepek	172
Jász Géza: Társadalmi mozgalmak, Vigalmak	177
Dr. Thirring Gusztáv: Pénzügyeink	181
Jász Géza: Elhunyt bajtársaink	192
Binzberger Lajos: A Csütörtöki Turista-Asztal	202
Nováky Gyula: Turisták Pénteki Asztala	204
Radványi Károly: A Szögések csoportja	207
Déry József: A Turisták Dalköre	209
Dr. Schwicker Richárd: A Magyar Turista-Egyesület Sicsoportja	214
Dr. Pattantyús-Ábrahám Márton: A Vág völgyi Osztály	216

Hanák Kolos : A Mátraegylet	Lap
Király Ernő : A Szitnya-Osztály	222
Baradlai Bertalan : A Tátra-Egylet, a M. T. E. osztálya	229
Dr. Truskovszky Gyula : A Borsodi Bükk-Egylet	233
Fényes Henrik : Az Esztergomi Osztály	240
Dr. Kováts István : A Szegedi Osztály	245
Maurer Károly : A Máramarosi Osztály	248
Dr. Thirring Gusztáv és Moussong Géza : Megszűnt Osztályok	250
Dr. Thirring Gusztáv : Zárószó	253
	258

A KÖZÖLT ARCZKÉPEK JEGYZÉKE.

Baross Jusztin	216	Lóczy Lajos dr.	18
Czárán Gyula	192	Mágócsy-Dietz Sándor dr.	38
Döller Antal	233	Marinovich Imre dr.	19
Dőri Gyula	181	Markovits József	253
Dudás Adolf	195	Materna Ede	216
Ebenspanger János	253	Matras Ferencz Ede	45
Egenhoffer Teréz	103, 139	Mihálovics Béla dr.	39
Eisenfelsi Schmidt Ferencz	107	Moussong Géza	59
Eötvös Loránd báró	11	Pattantyús-Ábrahám Márton dr.	216
Ferenczy Károly, ifj.	199	Petrik Lajos	59
Fialowski Lajos dr.	80	Prokop Géza	103
Hanák Kolos	222	Scherfel V. Aurél	233
Hatvan Ferencz	45	Siegmeth Károly	80
Jankó János dr.	192	Sigerus Emil	39
Jankovics Marcell dr.	71	Staub Móricz dr.	18
Kalecsinszky Sándor	169	Szabó József dr.	192
Kampis Lajos	197	Széky István	222
Károlyi György	181	Szitnyai József	229
Késmárky Gyula	197	Szmrecsányi Jenő	26
Király Ernő	229	Teleki Géza gróf	38
Kneusel-Herdliczka Arnold	169	Téry Ödön dr.	15, 26, 59, 103
Kogutowicz Manó	71	Tirts Rezső, id.	229
Kovács Ferencz	27	Veégh Elek	197
Környei Ede dr.	27	Verédy Károly	253
Kristensen Lars	19	Wachter Jenő	195
Kühne Adolf	195	Wartha Vincze dr.	26
Lintner Imre	199		

Kilátás a Lomniczi csúcsról a Gerlachfalvi csúcs felé. (Holfeld Pál felvétele.)

TURISTASÁG.

Írta: *Teleki Sándor gróf.*

Az elmúlt negyedszázad alig mérlegelhető haladást, átalakulást hozott. Ha a jelenben párhuzamot vonunk a kulturának huszonöt évvel ezelőtt felállított világmérlegével, az eredmények legalább is akkora emelkedést mutatnak, a minő látható az államok háztartásainak beszélő számaiban. A mult évtizedek megfigyeléséből a felfelé haladás hullámvonala élesen kitűnik s ha szomorú tények, véres csatamezők, lesújtó büntettek, nemtelen cselekedetek homályt is vetnek a talán kevésbé feltűnő és kirívó szépre, jóra, nemesre, hasznosra, ez csupán azt bizonyítja, hogy az emberiség még nagyon, de nagyon távol áll az eszményi jóhoz — de nem hazudtolja meg azt, hogy a javulás és jobbulás útján halad. Hány és hány kegyetlenség és igazságtalanság, mely alig pár század előtt természetesnek látszott, ma a legferdebb lehetetlenség gyanánt tűnik fel, épp azért, mert erkölcsi felfogásunk tisztultabb voltánál fogva nem fogadhatjuk el. Átalakultak a fogalmak épp úgy, a mint a tulajdon-és közbiztonság fogalma is.

Ha minden téren végeredményében (mikor nem egyének, de tömegek, népek pszichológiáját vetjük a latba) haladást észlelünk, észrevevessük azt is, hogy ma már az élő élettel nélkülözhetetlenül összeforrt sok gondolkör, fogalom, intézmény, mely azelőtt nem létezett, vagy pedig alig látható csi-

rájában élt csupán; itt van közöttünk és mi, egyfelől a technika óriási fejlődése, másfelől az átalakult világfelfogás új alapjain, akár önszántunkból, akár kényszerűségből velük haladunk.

A testnevelés átalakulása, fejlődése szintén az utóbbi huszonöt év körébe tartozik. Ép lelkek számára ép testet ápolni, megfelelt azon tisztultabb felfogásnak, hogy a köz javára „*embert*“ — jó embert, hasznos embert, ép embert kell nevelni. Minél szélesebb rétegben gondoskodunk ép testű és jobb lelkű emberről, annál nagyobb lesz azok száma, kik hazájukért helyesen meghalni, de helyesen *élni* is tudnak. Az „ép test és ép lélek“ régi gondolat modernizált formája még a hivatalos ajtók gyakran berozsdásodott kilincseit is megnyitotta. Ennél többet is tett: átment a köztudatba, bejárt egész országokat, s meghódította a tömegeket. Ma már a „dressz“ nem farsangi ruha, a torna nem felesleges tantárgy, az atletika nem hivalkodás, a hegymászó nem nevetséges lény! Ma e téren az öntudatos cselekvést az öntudatos megfigyelők ezrei kísérik. Cselekvés és megfigyelés kiegészítik egymást s együttesen, egymást segítve és biztatva, nemzeti munkát végeznek.

Turistaság, hegymászás, alpinizmus az utóbbi huszonöt év alatt fejlődtek nagyra. Ötven évvel ezelőtt néhány kivételes egyénen kívül, csak az járt gyalog, kinek kocsira nem telt; csak az hordozott vállain terhet, kinek senki se segített; hegyen csak az járt, a ki nem járhatott síkon, magas csúcsokra csak az kúszott fel, kinek lelke megsejtette a jövőt. *Whymper* idejében a hivatásos kalauz nem létezett s az „Alpok veszélyei“ annyira ismeretlenek voltak, hogy magukkal vitték a Matterhornra a tizennyolcz éves ifjút, ki még hegyen nem járt és kinek holtteste sem került elő, mióta elszakadt az az ócska kötél, melyet ott őriznek a zermatti múzeumban. Tisztelet azoknak, kik serkentő példával előljártak, kik akkor is cselekedtek, mikor előítéletekkel, ferde felfogásokkal kellett megküzdeniük — s tisztelettel, néha bámulattal gondolok a Magyarországi Kárpát-Egyesület megteremtőire, s mindazokra, a kik hazánkban a kezdet küzdelmeiben a jó ügy harcosai voltak.

Az út e téren is meg van alapozva. A turistaság és alpinizmus ma már nem egyesek szeszélye többé. A test- és léleknevelés tényezői közé sorolták, hogy előmozdítsák az „ép test — ép lélek“ nagy háttért feltáró alapgondolat megerősítését. Hiszik, hogy ezek hozzájárulnak jobb, nemesebb és hasznosabb emberanyag előállításához. Nemzetgazdasági tényezővé

Felfelé! (Dr. Jankovics Marcell felvétele.)

lett és a külföldi-belföldi idegenforgalom helyet foglal az államok háztartásában. Hiszik, hogy erkölcsi befolyása a *jobb* és a *szép* felé terel, hogy elvon a rossztól, hogy javít és felemel.

A természet szeretete és a természet megértése, alapja minden turistaságnak, ezek emlőin nő fel. Minél többen vonzódnak síkhoz, hegyhez, annál nagyobb lesz a hadsereg, annál tömöttebb sorokban hódít a szelíd örömök nemesítő ereje. A síma rónák gyaloglója, a berkes ligetek barátja, a nyitott szemű „völgytaposó“, a középhegység kutatója, a magas csúcsok bátor győztese, mindnyáját elsősorban egy és ugyanazon érzelem sarkalja: kint a természet ölén, a természet örök

csodái között tiszta légben, tisztult érzelmek között, ha pár órára is, a szép birodalmának kapuit megnyitni. Mily elfásult kedély lehet az, kit nem fog el magasztos érzés, ha verejtékes munka után az önmaga erejéből leküzdött nehézségek kellemes tudata mellett egy-egy magas csúcsról letekint a káprázatos panorámára! Vajjon nem telik-e meg lelke rajongóbámulattal annak, ki a mély völgyeken haladva a felette tornyosodó hegység nagy problémáit mérlegeli? A gyepre leheverő vándor az apró fűszálakat, a bimbózó virágocskát, a közöttük lakó iczi-piczi bogárkát szemlélve, nem jön-e érintkezésbe az örökséppel, s nem telik-e meg szíve mélységes hálával az iránt, ki e szép világot legparányibb részletében oly szépnek teremtette? S vajjon nem igaz-e *Ompteda* regényének alapeszméje, hogy az nem járhat szerencsétlenül, ki a magas csúcsok elzárt birodalmában csupán jó, tiszta és nemes érzéseket visz magával?

A turistaság és az alpinizmus alapjai sok szép, jó, lelket nemesítő érzelmek lehetnek. Nem arra oktatnak, hogy az óriási versengésben életre-halálra küzdve másokat legyűrjünk, — de arra tanítanak, legyünk mind egyenlően jók és nemesek, töltsük meg szívünket olyan érzésekkel, melyek már önmagukban jutalmat képeznek; arra nevelnek, hogy a természetet szeretve, tárt karokkal öleljük magunkhoz mindazokat, kik velünk együtt éreznek. Ott, hol a kiindulási pont, az alapvető érzelmek, az egész kijelölt út és maga a cél oly tiszta és fenséges, csak azok valódi, hasznos katonái az ügynek, kik abban a szellemben élnek, abban a szellemben küzdenek s abban a szellemben győznek. A legszebb győzelem számunkra pedig az, ha a természet tiszta légkörében önmagunkat javítva másoknak használunk.

Tegyünk félre, kedves turista- és hegyászotársak, tegyünk félre mindent, a mi nem egyezik meg a természet-szeretet és a természettisztelet alapvető elveivel. Szeressük ezt a földet, mely annyi természeti szépséget nyújt nekünk, s szeressük egymást mi, kiket épp e szépségek megértése hoz egymáshoz közelebb. És most, mikor a magyar turistaság egyik legfontosabb tényezője, a Magyar Turista-Egyesület hosszú évek munkáját és eredményét ünnepli, tartsunk össze, támogassuk, segítsük egymást azért, hogy az egész vonalon a munka erősebb, az eredmények nagyobbak lehessenek.

A Pilis. (Horváth Elemér felvétele.)

A mi huszonöt évünk.

Írta: dr. Jankovics Marcell.

A lepergett esztendő és a most folyó év jelentősek az alpinizmus történetében.

Alig pár hete jelent meg az olasz alpesi klub ünnepi irata (L'opera del Club Alpino Italiano), melyen két évszám fejezi ki a félszázados küzdelem és szakadatlan diadal korszakát: 1863—1913.

Kevéssel rá látott napvilágot a svájci alpesi egyesület hasonló kiadmánya (Dübi: Die ersten fünfzig Jahre des Schweizer Alpen-Club). Azon is az Aletschwald üde, fehér költészettel teli címképe fölött átdereng a dicsőséges munkát hirdető két évszám: 1863—1913.

Ez érett férfikorba jutott, de ezentúl is örök ifjú egyesületek mellett büszkén üljük meg a *mi* Egyesületünk huszonötödik születésnapját.

A mi Egyesületünk csak most tölti be a legszebb évét, a fiatal erőt jelképező aranyévet. És mi büszkén üljük meg, mert az esztendők számában megnyilatkozik az életképesség és érezzük, hogy az első 25 év megtermette az igazi alkotó erőt, mely tud dacolni minden viharral.

A születésnap a legméltóbb nap arra, hogy mérlegre tegyük mindazt, a mit az élet hozott. Áhitattal pillantsunk vissza a multa, hogy leszűrjük belőle elégedetten az eredményt, azt, hogy nem éltünk hiába. Aztán a mult tanulságaiból kovácsoljuk a derüs reményt, mely nem ismeri a *vég* fogalmát, hanem csak *a teremtés, az alkotás munkáját!*

Egyesületünk szépséges születésnapján foglalkozom azokkal az eszmékkel, melyekben az Egyesület született és melyek megadták élet-erejét és életének szépségét.

*

Milyen boldog érzés melegíthette át annak az embernek lelkét, ki először pillantott a napsugárban derengő, felhőkbe szántó hegyormok felé azzal a gondolattal: „én *oda* felmegyek. *Ott* megkeresem mindazt, a mit a köznapiságban meg nem bír találni napbavágyó, egetkérő lelkem. Felmegyek és hogyha visszatérek, szétosztom a talált kincset mindenkinek, a kit szeretek. És követni fognak. És a kik követnek, boldogok lesznek.“

Ez az érzés az igazi jótett érzése volt, mert az emberiség legnagyobb jótevői voltak azok, kik visszavezették a kopott lelkű, önmagával meghasonlott, elernyedtet nemzedéket a természet legmagasztosabb megnyilvánulásához: a hegyekhez. Áldott azok keze, kik a sziklák köveiből először raktak menedékházacskát ott, hol a madár se járt. Házat építettek az örök hó mesgyéin, a fellegek szomszédságában, hogy a létért való küzdelemben elnyűtt, a szellemi munkában kifáradt ember ártatlan örömök közt, naiv lélekkel foglalatoskodjék a duruzsoló hegyi tűzhely körül és aztán fiatal reménységgel álmodjék napsütötte bércekről, honnan belátja a végtelent, mely végtelenben minden az övé... Minden az övé, mert e végtelen minden szépségét elraktározhatja lelkében, mint üde emléket, melyet akkor vehet elő, mikor kedve telik benne. Áldott annak a nyoma is, ki először kapaszkodott fölfelé a sziklafalakon, a görgeteg rögén, a glecserek ezüstösvényein. Áldott a nyoma is, mert utat mutatott oly erőforráshoz, mely annál gazdagabban bugyog, minél többen merítenek belőle.

Ezekről a prófétáktól tanulta a mi egyesületünk is titkos, gyönyörű hitvallását.

E hitvallás egyik alaptétele: *a szépség*. Nincs a világon emberalkotta mű, mely oly kristálytiszta szépséget nyujtana kifogyhatatlan bőkezűséggel, mint a természet legfenségesebb megnyilatkozása: a hegyvidék. A völgyek árnya, az alkonyat derengése az ormokon, távoli havasok csillanása, ködfátyolon áttetsző violás körvonalak, aransárga réteket, smaragdos tavakat, végtelen hegy- és tájhullámokat felölelő panorámák, ezek a természet költeményei, melyeknek nem lehet oly kritikusa, ki kivetnivalót találna bennük. Szépségük abszolút, mert csupa örök törvény nyilatkozik meg minden vonásukban. Szépségük harmónikus, mert kizár minden versenyt. Az ember nem tudja soha utánozni és ezzel megrontani e szépségeket.

A hitvallásunk másik tétele: *az erő*. A fizikum ereje és a lélek ereje, melynek összhangban kell állania egészséges és jövőbe néző, megvénhedni nem akaró népeknél. Az a pormentes levegő, melyhez hasonló tisztát csak az óceán kellő közepén találunk, az igazi életelixir, melynek illatát, stimuláns hatalmát még akkor is érezzük, midőn már otthon a kormos, poros városban iróasztalunk fölé görnyedünk. Az ősi csend, a minőhöz fogható csak akkor uralkodott a világon, midőn még talán élő lény nem járt a föld kerekén, balzsam az agyon-dolgozott idegeknek. A felfelé küzdés munkája, a kapaszkodás kőről köre, a csákánycsapás a jég tükörén az izmok művészetének olyan harmóniája, melynek eredménye az orvosok által rég keresett csoda: megáll az idő és megmarad a fiatalság.

Nem különb eredmény az erkölcsi erő, mit a hegytetőn szerzünk. A ki szembe mer nézni vészszel és viharral, szédületes mélységek örvényeivel, az elemek minden orvtámadásával, abban lesz annyi erkölcsi erő is, hogy az *élet viharaiban* megállja helyét. A ki ott fent a magasban figyel meg a természeti erők kérlelhetetlen logikáját, annak jellemébe e logikából is át fog ömleni valami. És ha van ország, hol erős jellemekre van szükség, akkor ez bizonyára a mi édes, szegény Magyarországnak.

A hitvallásunk harmadik tétele: *a kölcsönös szeretet*. A mi köznap és közéletünkben szeretet és barátság csak addig létezik, míg az érdekek közösek. Az első ellentétnél az erősebbik legázolja a másikat. Odafent a mi hegyeinken az érdekellentét ismeretlen fogalom és az altruizmus a szabály. A hegyek barátai közt nem lehet érdekellentét, mert egy az érdek: gondtalanul, szabadon, boldogan élvezni azt, a mit Isten adott, gyönyörködni magában a küzdelemben, mely a nagy hegyi világ kincseihez elvezet és élvezettel küzdeni azért, a miből mindenkinek, a ki keresi, marad elég juss. Azután, ha sehol, de ott fent megtanuljuk, mi az önfeláldozó barátság. Az emlékek tiszta közössége nagyobb összekapcsoló erő, mint esztendőig tartó ismeretség, közös hivatal és munka, közös párt. Az emlékek közösségén kívül pedig a kölcsönös bizalom és áldozatkészség kapcsol össze ott fent, a hegyormok haván és szirtjein. Az emberiség magva a legsilányabb időkben is mindig jó volt. Ott a hegytetőkön van elég *kiváltó ok*, mely alkalmat ad az igaz emberi szív megnyilvánulására. Az a közös kötél, mely meredek jégfalon, keskeny sziklapárkányon összekapcsol, aranyos fonál, mely a lelkeket is összefűzi. Ott *kell* egymáson segíteni, ott van hűség és igazi barátság. Ezt a barátságot kellene megtanulni az egész magyar társadalomnak, mely összetéveszti a barátság fogalmával a pajtásságot és az érdekazonosságot!

. . . És folytathatnám sokáig még e *születésnap*i gondolatokat, mikor büszkén sorakozom azok közé, kik mint Egyesületünk régi hű tagjai, szinte áhítatos szívvél ünnepeljük meg az *első* huszonöt évet.

Az Egyesület munkája csendes volt, de szép, végtelen szép, mert igazságokat hirdetett és a munkája gyümölcsét a szivekben helyezte el, lelki-testi megújódást hirdetvén a nagy hegyek ölén.

Az én születésnapjaim jókívánságom — bármilyen banális — olyan meleg és őszinte. Adja az Isten, hogy ősz fűrtökkel is a mai nemzedék örömmel ünnepelje az első félszázadot, mely után a *Magyar Turista-Egyesület* épp oly örökifjú, mint ma, csak még ezerszerre izmosabb, erőteljesebb és népszerűbb legyen!

A pilisszentkeresztzi Klastromkútnál, 1888 szept. 24-én. (Dr. Téry Ödön felvétele.)
 (Balról jobbra: Budaváry János, Prokop Géza, Prokop Gézáné, Mattyók Bencze, Mattyók Benczéné,
 Dr. Ballagi Aladár, Posner J., Dr. Téry Ödön, Dr. Thirring Gusztáv.)

A Magyar Turista-Egyesület 25 éves multja.

Írta: *Dr. Thirring Gusztáv.*

I. Három év a Magyarországi Kárpát-Egyesület keretében. (1888—1891).

Az első turistamozgalmak Budapesten 1876-ig nyúlnak vissza, a mikor ugyanis itt a Magyarországi Kárpát-Egyesületnek bizottsága alakult, melynek helyébe 1879-ben a Budapesti Osztály lépett. Ennek az osztálynak, melyhez az egyesületnek Budapesten lakó összes tagjai tartoztak, semmi autonómiája nem volt, azért csakhamar meg is szűnt, a mint szervezője Budapestről elköltözött. Évek múltak el azután, anélkül hogy a turistaság fejlesztése körül Budapesten valami történt volna. 1888-ban *dr. Téry Ödön* és *dr. Thirring Gusztáv* a budai hegyvidéket, úgyszintén a Pilishegységet keresztül-kasul bejárván, megismerkedtek annak természeti szépségeivel és megbeszélés tárgyává tették, miként lehetne e hegyvidékeket felkarolni és a turistaforgalomba bevonni.

Ezen kirándulásaik alkalmával meggyőződtek arról, hogy a vidék intelligenciája is érdeklődik az eszme iránt, és így lassanként megérlelődött bennök az az eszme, hogy a vidék turistai felkarolására egyesületet kell alakítani. 1888. szeptember 24 ike tekinthető azon napnak, a melyen ez az eszme elhatározássá vált. A pilisszentkeresztzi Klastromkútnál megfordult kis társaság (*dr. Téry Ödön*, *dr. Thirring Gusztáv*, *dr. Ballagi Aladár*, *Mattyók Bencze* főszolgabíró, *Prokop Géza* közalapítványi erdész és *Budaváry János* pilisszentkeresztzi plébános) megállapodott abban, hogy egy ily egyesület megalakítására megteszik a szükséges előkészületeket. Az új egyesületet a Magyar-

országi Kárpát-Egyesület osztályaként tervezték és az ennek megalakítását célzó felhívások¹ még az ősz folyamán szétküldettek. A közönség az új mozgalmat, melynek élére a Magyarországi Kárpát-Egyesület akkori elnöke, *gróf Csáky Albin* vallás- és közoktatásügyi miniszter állott, nagy rokonszenvvel fogadta, és a tagsági nyilatkozatok sűrűn folytak be, úgy hogy midőn deczember 28-án a Budapesti Osztály alakuló közgyűlését megtartotta, az előkészítőbizottság már 273 tagcsatlakozását jelenthette be. Az alakuló közgyűlés elnöké *báró Eötvös Loránd* egyetemi tanárt, hazánknak akkor legkiválóbb turistáját választotta meg, alelnökké *dr. Lóczy Lajos* műegyetemi tanárt, ügyvivő alelnökké *dr. Téry Ödön* miniszteri fogalmazót, titkárrá *dr. Thirring Gusztáv* fővárosi statisztikai hivatali tisztviselőt és jegyzővé ifj. *dr. Pekár Imre* ügyvédjelöltet. Megválasztotta továbbá a többi tisztviselőket és a választmányt, *gróf Csáky Albint* pedig az osztály örökös tiszteletbeli elnökévé kiáltotta ki, ki azonban e tisztséget a központi elnökséggel inkompatibilisnek tartván, a megválasztást nem fogadta el.

Az új választmány már nyolcz nappal az alakulás után tartotta első ülését és fiatalos lelkesedéssel és ügybuzgalommal fogott feladatához. Már fennállásának első hónapjaiban kezdeményezte mindazon alkotásokat, melyeket egy feladatát helyesen felfogó turistaegyesületnek fel kell karolnia, ha a kor kívánalmainak meg akar felelni. Első és legfontosabb feladatának tekintette egy turistafolyóirat megteremtését, mert meg volt róla győződve, hogy egy jól szerkesztett turistalap a legalkalmasabb eszköz a turistaság iránti érdeklődés felkeltésére és a turistaság fejlesztésére. A választmány január 5-iki ülésében határozta el a lap kiadását és február közepén a *Turisták Lapjának* első száma már meg is jelent. Most, 25 év után, a midőn immár haladotabb korunknál fogva a mult iránti teljes tárgyilagossággal pillanthatunk vissza ifjúkori törekvéseinkre: el kell ismernünk, hogy nagy feladatba fogtunk, midőn turistalap szerkesztésére vállalkoztunk akkor, a midőn sem turistairók nem voltak még, sem turista-olvasóközönség nem volt. De vállalkozásunkat siker koronázta: tagtársaink és az olvasóközönség nagy örömmel és lelkesedéssel fogadták lapunk első számát és ez az érdeklődés és jóakarát tovább is kísérte vállalkozásunkat. A munkatársaknak oly nagy száma sorakozott zászlónk alá, minőre gondolni sem mertünk volna, és a *Turisták Lapja* oly terjedelemben jelenhetett meg, mely várakozásainkat és reményeinket nagy mértékben felülmúlta. Már az első évfolyam 40 munkatárs tollából 56 nagyobb (önálló) cikket közölt és igen változatos irodalmi és egyesületi szemlét hozott, közel 100 apró hírrel. És a jövő igazolta, hogy ez nem volt az újság ingere okozta pillanatnyi felbuzdulás, hanem igazi és tartós lelkesedés, melyet a turistaság iránti őszinte érdeklődés váltott ki. Bebizonyult tehát, hogy turistalapra szükség volt, és a megindított lap tudta maga köré tömöríteni a meglevő, de szunnyadó erőket, melyek az első kínálkozó alkalomra működésbe léptek.

A *Turisták Lapjának* megindítása tehát oly esemény volt, melynek nemcsak egyesületünk történetében volt nagy jelentősége, de

¹ A felhívás szövegét lásd az 54. oldalon.

Báró Eötvös Loránd,
a Magyar Turista-Egyesület első elnöke.

melyet a hazai turistaság történetében is fordulópontnak kell tekintennünk. Mert kétségbe nem vonható tény, hogy a Turisták Lapjának megindítása volt az a ténykedés, mely az addig úgyszólván nem létező magyar turistairodalomnak hatalmas lökést adott, azt úgyszólván felébresztette és életre hívta. Talán szerénytelennek látszik ez a kijelentésünk; mi magunk is azt hisszük, hogy a hazai turistaság és turistairodalom fellendülésének előbb-utóbb be kellett következnie. A Magyar Turista-Egyesület, illetve elődjének: a M. K. E. Budapesti Osztályának elvitázhatatlan érdeme azonban, hogy felismerte a kellő időpontot, a midőn alkalmasak voltak a körülmények az új zászló kibontására és az új eszme győzelemre számíthatott.

Meg kell említenünk, hogy a Turisták Lapja a Budapesti Osztály területén kívül is gyorsan terjedt; az Osztály igen jutányos áron bocsátotta a M. K. E. tagjai rendelkezésére, az osztályoknak pedig, ha azok valamennyi tagjuk részére reá előfizetnek, 50 krajczárért ajánlotta fel az évfolyamot. Ezzel a nagy kedvezményvel a Szitnya-Osztály és a Magura-Osztály tagjai éltek, minek folytán a lap Selmeczbányán és a Tátra vidékén is gyorsan foglalt teret.

Folyóiratán kívül az új egyesület más irodalmi eszközökkel is munkálkodott a turistaság fellendítésén. Már fennállásának első évében megindította *felolvasásainak* ciklusát, melylyel a téli időszakban ébrentartotta tagjainak érdeklődését. Ezek a felolvasások nagy népszerűsége tettek szert és a turistaeszméknek nagy propagandát csináltak. Szóba került a terjedelmesebb felolvasások szövegének külön füzetekben, *Turistakönyvtár* címén való kiadása is, valamint idegennyelvű évi jelentés kiadása a külföld részére, de az egyesület pénzügyi helyzete ezen tervek megvalósítását megghiúsította. Foglalkozott azonban az egyesület más irodalmi tervekkel is, melyek tisztán gyakorlati céloknak voltak hivatva szolgálni.

Az egyesület ugyanis *Budapest környékének feltárását* tűzvén ki céljául, már fennállásának legelső hónapjaiban elhatározta egy *Budapesti turistatérkép* kiadását, melyet dr. Lóczy Lajos közreműködésével Kogutowicz Manó térképész tagtársunk rajzolt meg. Az Osztály összes útjelzéseit az eredeti színekben feltüntető csinos, de amellet olcsó térkép nagy kedveltségnek örvendett, bár a sokkal részletesebb katonai térképek használatát nem tette feleslegessé. Ez a térkép el volt látva a fontosabb kirándulások rövid vázlatával is, és utóbbi külön kinyomatva *Kirándulók Kalauza a Szentendrei vasút mentén* cím alatt szintén terjesztetett a közönség körében és a kezdő turistáknak jó szolgálatot tett. 1889. április 4-iki ülésében a választmány már egy Budapest környékét tárgyaló *úti-kalauz* kiadásának tervével foglalkozott, melynek megírására dr. Téry Ödön és dr. Thirring Gusztáv vállalkoztak; azonban mégis 10 évnek kellett eltelnie, míg ez a terv megvalósulhatott.

A *gyakorlati turistaság* fejlesztése tekintetében nagyjelentőségű és igen életrevaló eszmét vetett fel báró Eötvös Loránd, midőn indítványozta, hogy Osztályunk a tavaszi, nyári és őszi időszakban minden ünnep- és vasárnapon kisebb nagyobb *kirándulást* rendezzen a főváros környékének érdekesebb pontjaira. A tagok nagy érdeklődéssel fogad-

ták ezen eszmét és a csakhamar népszerűekké vált és közkedveltségre szert tett kirándulások Osztályunknak és a turistaügynek sok barátot és lelkes hívet szereztek. Idővel nagyobb, többnapos kirándulások rendezése is kezdeményeztetett, melyeknek célja volt az ország távolabb eső szép vidékeinek megismertetése; e kirándulások közül az 1889. évi *vágvölgyi* és az 1890. évi *selmeczbányai kirándulások* emelkedtek ki látogatottságuknál fogva és azon szívélyes baráti viszonynál fogva, mely e kirándulások folytán Osztályunk és az említett vidékek turistakörei között kifejlődött. A kirándulások nagyobbarányú rendezése a kirándulások szervezését tette szükségessé, mely célra szolgált a választmány által szervezett *kirándulási bizottság*, melynek működését a választmány külön ügyrenddel szabályozta. A kirándulások könnyítésére szolgáltak azon *utazási kedvezmények*, melyeket úgy a budapesti helyi érdekű vasutak, valamint a Dunagőzhajózási Társaság vonalaira és még néhány közlekedési vállalatra kieszközölni sikerült; ezeknek segélyével a kirándulási kedv a hivatalos kirándulásokon kívül is nagyban fokozódott s a Pilishegységnek addig ismeretlen tájait lassanként felkereste és megszerette közönségünk. E tekintetben nagy jelentősége volt annak az *útjelzési hálózatnak*, melyet a Pilishegységben létesítettünk. Már az első évben 124 Km-nyi útvonalakat jeleztettünk s ezt a hálózatot lassanként kiegészítettük 250 Km-re. *Gróf Csáky Albin* vallás- és közoktatásügyi miniszter nagylelkű támogatása folytán (19.701/89. sz. min. rend.)¹ az Osztály tagjai engedélyt nyertek, hogy a pilismaróti vallásalapítványi uradalom területén szabadon turistáskodhassanak, az egyesület ott útjelzések eszközzésére és útmutatók felállítására engedélyt nyert s az erdőőrök utasítottak, hogy a hozzájuk belátogató turistákat méltányos árakon élelemmel és éjjeli szállással lássák el. A miniszter egyúttal megígérte, hogy a Dobogókőn egyszerű menedékgunyhót fog építtetni és a mexikói erdőőri lakban vendégszobát rendeztet be uradalmi költségen, végül a Hoffmann-gunyhó megnyitását engedélyezte turisták részére. Ezen nagylelkű támogatás nagy lendületet adott a turistaügynek s Osztályunk tagjainak és barátainak számát nagyban növelte. A főváros közvetlen környékének fejlesztése céljából az Osztály a *Hármashatárhegyre* tervezett *menedékház* építését; erre a célra az Osztály kisebb gyűjtéseket rendezett s több vigalom jövedelmét, valamint a főváros 100 frtos segélyét fordította, úgy hogy 1892. végén már 444 frt 59 kr. állt rendelkezésre. (Minthogy azonban a Hármashatárhegyen az építés céljaira kiszemelt telket megszerezni nem sikerült, az Osztály az építkezés tervét utóbb elejtette és a begyűlt összeget az építési alaphoz csatolta.) Tervbe vette továbbá a *Jánoshegyen* egy irányasztal felállítását és a kilátás panorámaképeinek elkészítését, továbbá a pilisszentkereszti *Szurdok-völgy* járhatóvá tételét és a vácsi *Nagyszálon* messzelátó építését, mely azonban a vácsi püspök ellenzése miatt nem jöhetett létre. Ellenben eredményes volt az Osztály fellépése Szentendre városában, a hol sikerült a Dömörkapu-vízesés körüli erdő kivágatását megakadályozni.

¹ Lásd: Turisták Lapja, I. évfolyam, 111. lap.

A főváros környékét érintő munkálatok mellett a Budapesti Osztály a hazai turistaság istápolását távolabb vidékeken is tervbe vette és a mennyire viszonyai engedték, foganatosította is. Anyagilag támogatta (100 forinttal) az *aggteleki barlang* új-áttörésének munkálatait és már 1889. május 28-iki választmányi ülésében elhatározta, hogy a Magas Tátrában az *Öttó* katlanában *menedékházat* fog építeni; erre a célra tánczvigalmakból és egyesek adományaiból 1892 végéig 217 frt 18 kr. gyűlt be, mely összeget az egyesület esetről esetre gyarapítani szándékozott. Természetszerűleg hosszabb időre volt szükség, hogy az ily nagyszabású építkezéshez a szükséges anyagi erő összegyűljön; de a fiatal Osztály idealizmusának szép jele volt, hogy úgyszólván már alakulásakor zászlójára írta legszebb hazai turistaobjektumunk, a Magas Tátra kultiválását is. Sikerült neki azonkívül hazánk más vidékein is meggyökereztetni a turistaságot; kirándulásai és összeköttetései révén ugyanis 1890. elején Trencsénteplicz-Illaván, valamint Zsolnán *helyi bizottságok* alakultak, melyek 1891. május 24-én *Vágvölgyi alosztálylyá* egyesültek¹ s a Vágvölgy elhanyagolt turistaságát lelkesedéssel felkarolták.² Osztályunk működése tehát immár országos jellegűvé kezdett válni, mihez hozzájárultak még a külföldi rokon egyesületekkel való összeköttetései s ezek közül kivált a *dán turistaegyesülettel* való szoros és benső baráti viszonya, melynek eredményeként a nevezett egyesület 1890—1892. években *Lars Kristensen* titkárral az élén ismételve rendezett hazánkban társaskirándulásokat, Osztályunk meghívására és kalauzolása mellett.³

Kezdeményezte az Osztály az *iskolai karavánok* meghonosítását és a *diákszállók* szervezését, meghonosította hazánkban a *turistakarácsonyfaiünnepélyeket* (az első ily ünnep 1889. december 29-én Piliszentkereszten volt) és felkarolta a turista-fotografusok ügyét, különösen egy 1890-ben rendezett, kitünően sikerült *amateurfotografiai kiállítással*, melynek fényét Ő Felségének a királynak június 13-iki látogatása emelte a legmagasabbra.⁴

Ily sokoldalú munkásságra a Budapesti Osztály csak azáltal vált képessé, hogy a közönség nagy mértékben támogatta s tagjainak száma rohamosan emelkedett. Az alakuló ülésen 273-ra rúgó taglétszám már négy hónappal reá 635 volt és 1889 végéig 900-ra emelkedett. Az 1890. évi közgyűlésen jelenthettem be az *ezredik tagot* (*Téry Etelka* úrhölgyet) s egy évvel reá 1357 tagot számláltunk. Ebben a magaságban maradt a tagok száma a harmadik évben is, mely az egyesület életében beállott krízis miatt nem volt kedvező az Osztály külső gyarapodásának fokozására.

Ezt a *krízist* a Budapesti Osztály és a Magyarországi Kárpát-

¹ Lásd: Turisták Lapja, II. évfolyam, 89, 271, 272 és 337. lap.

² Lásd: Turisták Lapja, III. évfolyam 47 és 118. lap.

³ Lásd: Turisták Lapja, II. évfolyam 37, 119 és 193., IV. évfolyam 107. lap. A kirándulások közül az 1891. január 27—29. rendezett kirándulás az első volt, mely külföldi turistaegyesületet kalauzolt a Vág völgyébe (Rajecz-Teplicz, Szulyói völgy, Manin-hasadék, Trencsénteplicz, Trencsén). Lásd Turisták Lapja, III. évfolyam, 193. lap.

⁴ Lásd: Turisták Lapja, II. évfolyam 50, 123, 155 és 269. lap.

Algyi

a Magyar Turista-Egyesület diszelnöke.

Egyesület között kifejlődött ellentét idézte fel. A Budapesti Osztály, ez a fiatalos tetterőtől duzzadó új alakulás, a M. K. E. inkább konzervatív irányú központjának működését a Turisták Lapjában ismételve bírálat tárgyává tette, kivált pedig az egyesület szervezetét kifogásolta, mely az Osztályoknak szabadabb működését gátolta és az egyesületnek a szó szoros értelmében *országos* egyesületté való alakulásának nem kedvezett. Az első ellentétek akkor merültek fel, midőn a Budapesti Osztály későbbi jegyzője, *dr. Marinovich Imre*, a Turisták Lapjának 1889. augusztus havi számában (125—129. l.) „*Néhány szó a Magyarországi Kárpát-Egyesület közgyűlése alkalmával*“ cím alatt cikket közölt, melyben a központi vezetőség működését bírálat tárgyává tette; bár a szerkesztőség a cikkírónak higgadt bírálatát saját megjegyzéseivel több tekintetben még enyhítette is, *dr. Roth Samu* központi ügyvivő alelnök „*Pro domo*“ címen erélyeshangú választ¹ tett közzé, melyet *dr. Marinovich* viszonzválasza követett.² Az elmérgesedett vitának *dr. Roth Samu*nak váratlanul (1889. nov. 17.) bekövetkezett halála vetett ugyan véget, de az ezen vita által felvert hullámok tovaterjedtek és a M. K. E. életében nagyfontosságú eseményeket szültek. A lefolyt vita folyamán ugyanis a M. K. E. elavult szervezetének hiányai világosan kiderültek és ezeknek hatása alatt *dr. Posewitz Tivadar*, a M. K. E. tagja, 1890. február 22-én indítványt nyújtott be a központi választmányhoz az anyaegyesületi alapszabályok megváltoztatása és a központi vezetőségnek Budapestre való áthelyezése tárgyában. E célra *Szönyey Kálmán* lőcsei polgármester, ki *Roth Samu* halála után ideiglenesen vette át a M. K. E. ügyvivő alelnöki teendőinek ellátását, 1890. május 4-ikére Kassára értekezletre hívta meg az Osztályokat. A Budapesti Osztálynak most nyílt a legszebb alkalma, hogy a turistaság országos fejlesztését célzó terveit megvalósítsa s ő bizalommal tekintett az egyesület újjászervezése elé, hiszen az ezt célzó indítvány a M. K. E.-nek egy szepesi tagjától eredt s az egyesület újjászervezésének szükségességét minden tényező elismerte, a központi vezetésnek Budapestre való áthozatalát is több osztály sürgette. A Budapesti Osztály választmánya tehát márczius 26-án tartott ülésében bizottságot küldött ki az új alapszabálytervezet elkészítésére és a nagyfontosságú kérdés előkészítésére. A bizottság (*báró Eötvös Loránd* elnöklése mellett tagjai voltak *dr. Téry Ödön*, *dr. Thirring Gusztáv*, *dr. Mágocsy-Dietz Sándor*, *Nagy Dezső*, *dr. Staub Móricz*, *Szépligeti Győző* és *Weber Rezső* választmányi tagok) április 22-én terjesztette munkálatát a választmány elé, mely azt elfogadta és a kassai értekezletben való részvételre *dr. Téry Ödönt*, *dr. Thirring Gusztávot* és *dr. Staub Móriczot* kérte fel.³

A *kassai értekezlet* május 4-én folyt le a M. K. E. központja és Osztályai képviselőinek (összesen 31) jelenlétében. A Budapesti Osztály új alapszabálytervezetének lényege az volt, hogy a M. K. E. *országos jellegű* egyesületté alakul át Budapest székhelylyel; az egyesület egymástól független és autonóm osztályokból áll (minden tagnak valamely

¹ Lásd: Turisták Lapja, I. évfolyam 185—187. lap.

² Lásd ugyanott 188—191. lap.

³ Lásd az új alapszabálytervezetet a T. L. II. évf. 130—132. lapjain.

osztályhoz kell csatlakoznia), melyek saját vagyont gyűjthetnek és csakis a szellemi irányítás tekintetében vannak a központi választmány alá rendelve. Az osztályok minden tag után egy forintot fizetnek a központba, melyért az egyesület havi folyóiratát (az évkönyv megszünik) kapják. A központi választmány, az elnökön kívül, 14 tagból (köztük 5 tisztviseelő) áll. A közgyűlés évenként váltakozó helyen tartandó s azon az osztályok *tagjaik létszámával arányban* (minden 20 tag után egy szavazattal) szavaznak.

Ez a liberális alapszabály, mely az ország bármely részén alakult osztályoknak szabad fejlődést enged, a kassai értekezleten — bár erős viták után — *lényegében változatlanul szótöbbséggel elfogadtatott*. A Budapesti Osztály törekvéseit tehát honorálta a M. K. E. osztályainak többsége! Az alapszabálytervezet tárgyalása után az értekezlet az átmeneti intézkedések czimén megállapodott abban, hogy a közgyűlésnek ajánlani fogja, miszerint *az egyesület vagyona* (valamint a Kárpáti múzeum is) *a Tátra-Osztály tulajdonába menjen át* (ama 1000 frt kivételével, mely a Keleti Kárpátok Osztályának kölcsönadatott és mely ezen osztályé maradjon), továbbá, hogy a jelenlegi központi tagok az új szervezet életbeléptetésekor a Tátra-Osztály tagjaivá váljanak, hacsak bizonyos kitűzött határnápig más osztályhoz való csatlakozásukat ki nem jelentik. Látható tehát, hogy az újjászervezés semmiképen nem irányult a Tátra vagy a Szepesség ellen, hanem csakis egészségesebb szervezetet akart az egyesületnek adni. *Dr. Staub Móricz* még a Budapesti Osztály nevében indítványozta, hogy a központi vezetés már 1891. január 1-én helyeztessék át Budapestre (minek folytán a főtisztviseleők és 10 választmányi tag már az 1890. évi közgyűlésen budapesti tagokból volna megválasztandó), továbbá, hogy az 1891. évi közgyűlés, mely az új alapszabályokat lenne hivatva letárgyalni, Budapesten tartassék meg. A kassai értekezlet ezen indítványokat elfogadta és elhatározta, hogy azokat a közgyűlésnek elfogadásra fogja ajánlani.¹

A kassai értekezletnek ily lefolyása után azt kellett hinni, hogy a M. K. E. újjászervezése és a központnak Budapestre való áthelyezése biztosítva van, hiszen az Osztályok többsége egyértelműleg elfogadta az új alapszabálytervezetet és azt a többi indítványokkal együtt az egyesületi közgyűlésnek elfogadásra ajánlja. A dolgok azonban egészen másképen fejlődtek tovább. Szepesi körökben és a szepesi lapokban ugyanis nagy mozgalom indult meg az újjászervezés ellen mely a közhangulatot a kassai értekezlet megállapodásaira nézve kedvezőtlené változtatta; elhíresztelték, hogy az új alapszabályok veszélyeztetik a Magas Tátra érdekeit, melyet „egyszerűen az osztályok közé egyenjogú tagnak akartak besorozni“, hogy „a Magyarországi Kárpát-Egyesület végórája ütött már s ki tudja, hogy s mint pusztul el majd mindaz, amit nagynehezen sikerült létesíteni“. ² Minthogy pedig

¹ Lásd a kassai értekezlet ismertetését a T. L. II. évf. 158—160. lapjain.

² Lásd a Turisták Lapjában megjelent következő cikkeket: *Szutórisz Frigyes*: A Magyarországi Kárpát-Egyesület központosítása (T. L. II. évf. 201—204. l.) és erre a szerkesztőség észrevételét (u. u. 204—206. l.); *Szutórisz Frigyesnek* ugyanezen czim alatt u. o. a 283—288. lapjain közölt második cikkét és *Dr. Thirring Gusztávnak* erre adott válaszát (u. o. 288—294. l.)

Dr. Staub Mór,
tiszteltbeli tag.

Dr. Lóczy Lajos,
alelnök.

a M. K. E. központi választmánya a legközelebbi ülésein nem is referáltatott magának a kassai értekezletről és annak megállapodásait tárgyalás alá nem vette: az augusztus 3-án Tátrafüreden tartott egyesületi közgyűlés a kassai értekezlet által elfogadott alapszabálytervezet tárgyalását a jövő évi közgyűlésre tűzte ki s a Budapesti Osztály indítványait egyhangúlag elvetette. Egyben megválasztotta (lőcsei lakosok közül) a tisztviselőket, minek folytán az egyesület székhelye is Lőcsén maradt.¹

Az ügyeknek ez az alakulása a Budapesti Osztályt nem lepte ugyan meg — hiszen sok jel mutatott arra, hogy így fog történni —, mégis nagy válságot idézett fel. A Budapesti Osztály elnöke ugyanis már a július 14-ikén tartott választmányi ülésen, melyben a kiküldött bizottság a kassai értekezlet lefolyásáról jelentést tett, hangoztatta, hogy azon esetben, ha a tátrafüredi közgyűlés az értekezlet javaslatait nem fogadja el, a Budapesti Osztály a Kárpát-Egyesület kebeléből kilépni lesz kénytelen, mert ennek alapszabályai és szervezete a turistaságnak országos művelését, melyért a Budapesti Osztály küzd, nem teszik lehetővé.² Az osztály vezérférfiai is ily irányban dolgoztak és a közvélemény meg volt nyerve az elválás gondolatának azon esetre, ha az egyesület újjászervezésére vonatkozó javaslat nem fogadtatik el. Ennek következtében az Osztálynak 70 tagja az Osztály választmányához kérvényt terjesztett be, melyben a M. K. E. kebeléből való kilépés és új egyesület alakítása céljából rendkívüli közgyűlés összehívását kérte; ugyanakkor azonban más 50 tag az önállósítás kérdésének azon indokból leendő elhalasztását s illetve a kérdés tárgyalásának függőben tartását kérelmezte, mivel az alapszabályok megváltoztatása s a központi vezetőség áthelyezésének kérdésében az azon évi közgyűlés érdemileg még nem határozott s így az 1891. évi közgyűlésnek e tárgyban hozandó végleges határozata volna bevárando. A felmerült ellentétek láttára a választmány többsége (november 11-iki ülésében) a halasztás mellett nyilatkozván, *dr. Téry Ödön* ügyvivő alelnök, *Lóczy*

¹ Turisták Lapja, II. évf. 342. lap.

² Turisták Lapja, II. évf. 264—266. lap.

Dr. Marinovich Imre,
titkár.

Lars Kristensen,
a dán turista-egyesület titkára.

Lajos alelnök, dr. Thirring Gusztáv titkár, dr. Marinovich Imre jegyző, dr. Staub Móricz és dr. Ballagi Aladár választmányi tagok, kik az önállósítás körüli küzdelemben annyira exponáltak magukat, hogy azt becsülettel nem hagyhatták cserben, viselt állásaikról lemondottak. A választmány, nem látván az önállósulás ügyét ily viszonyok között biztosítottnak, 15 szavazattal 9 ellenében akként határozott, hogy „jöllehet a mostani állapotot tarthatatlannak s az Osztály vezetésében eddig követett irányt helyesnek, az egyesület központi vezetésének áthelyezését pedig szükségesnek tartja, sőt ennek meg nem történte esetén az Osztálynak önálló egyesületté leendő átalakítását is kívánatosnak véli, ez utóbbi dolog iránti intézkedést mégis ez idő szerint alkalmasnak nem látja s ez okból kéri a rendkívüli közgyűlés összehívását sürgető tagokat, hogy e kérésüktől elállani, illetve aláírásaikat visszavonni szíveskedjenek; kijelentette azonban, hogy annak idején az 1891. évi központi közgyűlés megtartása után az e tárgyban teendő javaslatot maga kezdeményezendi”.¹A lemondott tisztviselőket a választmány egyhangúlag megkérte, hogy állásaikat tartsák meg. A december 11-én tartott választmányi ülésben az elnök már bejelentette, hogy a rendkívüli közgyűlés összehívását célzó kérvényt aláírt tagokhoz intézett felhívás folytán negyvenen aláírásukat visszavonták, minek folytán a rendkívüli közgyűlés összehívásának szüksége elesett. A lemondott tisztviselők és választmányi tagok a választmány határozatában személyük iránti bizalmatlanságot vélvén látni, állásaik elfoglalására csak az esetben mutatkoztak hajlandóknak, ha az Osztály közgyűlése kéri fel őket az egyesület további vezetésére.² Ez az ugyanazon napon tartott rendkívüli közgyűlésen megtörtént s így a lemondott tisztviselők és választmányi tagok (Lóczy Lajos kivételével, kit a válságos üggyől független más körülmények kényszerítettek a lemondás fenntartására) állásaikat újból elfoglalták, a mivel a nyugalom és béke az Osztályban ismét helyreállott.³

¹ Turisták Lapja, III. évf. 14—18. lap.

² Turisták Lapja, III. évf. 19—20. lap.

³ Turisták Lapja, III. évf. 20—22. lap.

A Kárpát-Egyesület a tátrafüredi közgyűlés határozata értelmében 1891. február havában megküldvén az új alapszabálytervezetet, azt a választmány az összes módosításokkal együtt, bár azokkal nem értett mindenben egyet, február 26-án tartott ülésében elfogadta, „és pedig — elnök szavait idézve — azért, mert a békés politika terére léptünk és azok a lépések, melyeket az utolsó időben tettünk, arra vonatkoznak, adjunk kifejezést ama kívánságunknak, hogy a felmerült ellentétek békés kiegyenlítést találjanak, hogy azt mondhassuk, megtettük a közeledő lépéseket, engedtünk, a mennyire lehetett, úgy hogyha mégsem fogadtatnék el az új alapszabálytervezet, megnyugvással mondhatjuk, hogy kénytelenek vagyunk céljaink elérése végett más, független szervezetet keresni.“¹ A márczius 14-én tartott rendkívüli közgyűlés hozzájárulván a választmány indítványához, az új alapszabálytervezetet változatlanul magáévá tette.²

A központi választmány június 6-án Lőcsén tartott ülésében csekély módosításokkal — lényegében változatlanul — szintén elfogadta a kassai értekezleten elfogadott új alapszabálytervezetet³ és azt a Tátrafüreden augusztus 2-án *Szönyey Kálmán* ügyvivő alelnök elnöklete alatt tartott közgyűlés elé terjesztette. A közgyűlés jegyzőkönyve erről — az egyesület történetében életbevágó — eseményről a következőkben számol be :

„A tárgyalást megelőzőleg felolvastatta ügyvivő alelnök az előző napi előértekezlet jegyzőkönyvét, mely szerint az előértekezlet az új alapszabálytervezetet általánosságban elfogadásra ajánlja és azon a központi választmány, az egyes osztályok és az értekezleten résztvett egyesületi tagok indítványai alapján némi módosítások eszközzését javasolja.“

„Ezen alapszabálytervezet elfogadása esetén jóváhagyás végett a nagymélt. Belügyminisztériumnak volna bemutatandó és a jóváhagyás beérkezése után egy Budapesten, már az új alapszabály értelmében tartandó rendkívüli közgyűlésen a központi tisztikar megválasztandó, addig is felkérve az állásaikról lemondott eddigi központi tisztviselők, hogy az egyesület ügyeit tovább vezessék.“

„Továbbá indítványoztatik, hogy a megszűnt Tátra-Osztály helyébe egy új Tátra-Osztály alakíttassék, ennek megszervezésével a központi ügyvezetőség bizasék meg, kimondatván egyúttal, hogy az egyesületnek minden eddigi központi tagja, ha csak ez iránt folyó évi október hó végéig másként nem intézkedik, illetve egy más osztályba való felvétele iránt nem nyilatkozik, az alakítandó új Tátra-Osztályba lépettnek fog tekintetni. Az ez iránti felszólítás a folyó évi évkönyvbe lesz felveendő.“

„Végre javasolja az előértekezlet, hogy az összes kárpát egyesületi vagyon, a Múzeum kivételével, mely ezentúl is közös egyesületi vagyon marad, a felállítandó Tátra-Osztályt illesse tulajdonjogilag.“

Az ügyvivő alelnök bejelentése hosszú vitára adott okot. *Zimann János* tanár az Iglói Osztály nevében azt indítványozta, hogy a központi vezetés maradjon továbbra is a Szepességen; indítványát *dr. Raisz Gedeon* a Keleti Kárpátok Osztályának nevében pártolta. Sokaknak hozzászólása után az ügyvivő alelnök névszerinti szavazást rendelt el, melynek eredményeként 42-en szavaztak az új alapszabálytervezet mellett, 62-en pedig ellene. A közgyűlés tehát 20 szavazattal elvetette

¹ Turisták Lapja, III. évf. 45—46. lap.

² Turisták Lapja, III. évf. 84—85. lap.

³ Turisták Lapja, III. évf. 194. lap.

az új alapszabálytervezetet és a székhelynek a Szepességen való megmaradása mellett foglalt állást; *Szönyey Kálmán* tisztségét semmiképen nem lévén hajlandó továbbra megtartani, ügyvivő alelnökké *Fischer Miklós* főgimnáziumi igazgató választatott meg, kivel — a többi tisztviselői állásokra is iglói lakosok választatván — a Magyarországi Kárpát-Egyesület székhelye Iglóra került.¹

Megörökítjük itt azoknak neveit, kik az új alapszabályokra és az egyesületi székhelynek Budapestre való áthelyezésére szavaztak:

Dr. Jármay László, Hergesell János, dr. Balkányi Miklós, Gréb János, dr. Sax Ágoston, Scholtz Albert, Hertzka Ignác, Kollár Lajos, Putsch Tóbiás, Szakmáry Károly, Kubinyi Gyula, Környey Ede, Dénes Ferencz, Róth Márton, Danilovics János, Hegedüs Károly, Majunke Gedeon, gróf Csáky Gyula, gróf Migazzy Vilmos, Cserépy Nándor, dr. Szontágh Abrahám, Kürthy Lajos, Kollarits Ferencz, Scherfel W. Aurél, Bexheft Mór, dr. Posewitz Tivadar, Scholtz I., Adriányi Róbert, Frenda Ede, ifj. Divald Károly, Walter Ede, Frivaldszky János, Adriányi Arnold, Maurer M., Fábry Sándor, dr. Pap Samu, dr. Petz Gedeon, Ambrózy, Adriányi László, Mátyus Endre, Szönyey Kálmán, Fleischhacker Lajos.

A megindult kiválási folyamat immár gyors lépésekben bonyolódott le. A Budapesti Osztály választmánya szeptember 5-én tartott ülésében tárgyalta a tátrafüredi közgyűlés határozatait.² Előtte feküdvén a Mátra-Osztály átírata,³ melyben a Budapesti Osztályt „a turistaság országos művelését eredményező intézkedések kezdeményezésére s az erre vonatkozólag megállapítandó tervek közlésére“ felkérte, a választmány az elnök indítványára *egyhangulag* elhatározta, hogy az előző évi megállapodás értelmében a Magyarországi Kárpát-Egyesületből kilép és két héten belül rendkívüli közgyűlés tartandó, melyen a választmány indokoltan előterjeszti a szakadásra vonatkozó javaslatot és az Osztály feloszlását indítványozza. A rendkívüli közgyűlés szeptember 29-kén tartatott, melyen az Osztálynak 152 tagja vett részt. A közgyűlés vita nélkül egyhangulag kimondotta a *Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának feloszlását*. *Báró Eötvös* elnök e szavakkal zárta be a közgyűlést: „... az utolsó szó legyen a köszönet szava; köszönjük az anyaegyesületnek, hogy védszárnyai alatt tartott, míg annyira megerősödtünk, hogy önállókká lehettük. Köszönjük ezt annál is inkább, mivel a Magyarországi Kárpát-Egyesület jó hangzású neve tette azt lehetővé, hogy az eddigi eredményeket elértük. Ezért szavazzunk az anyaegyesületnek köszönetet.“⁴

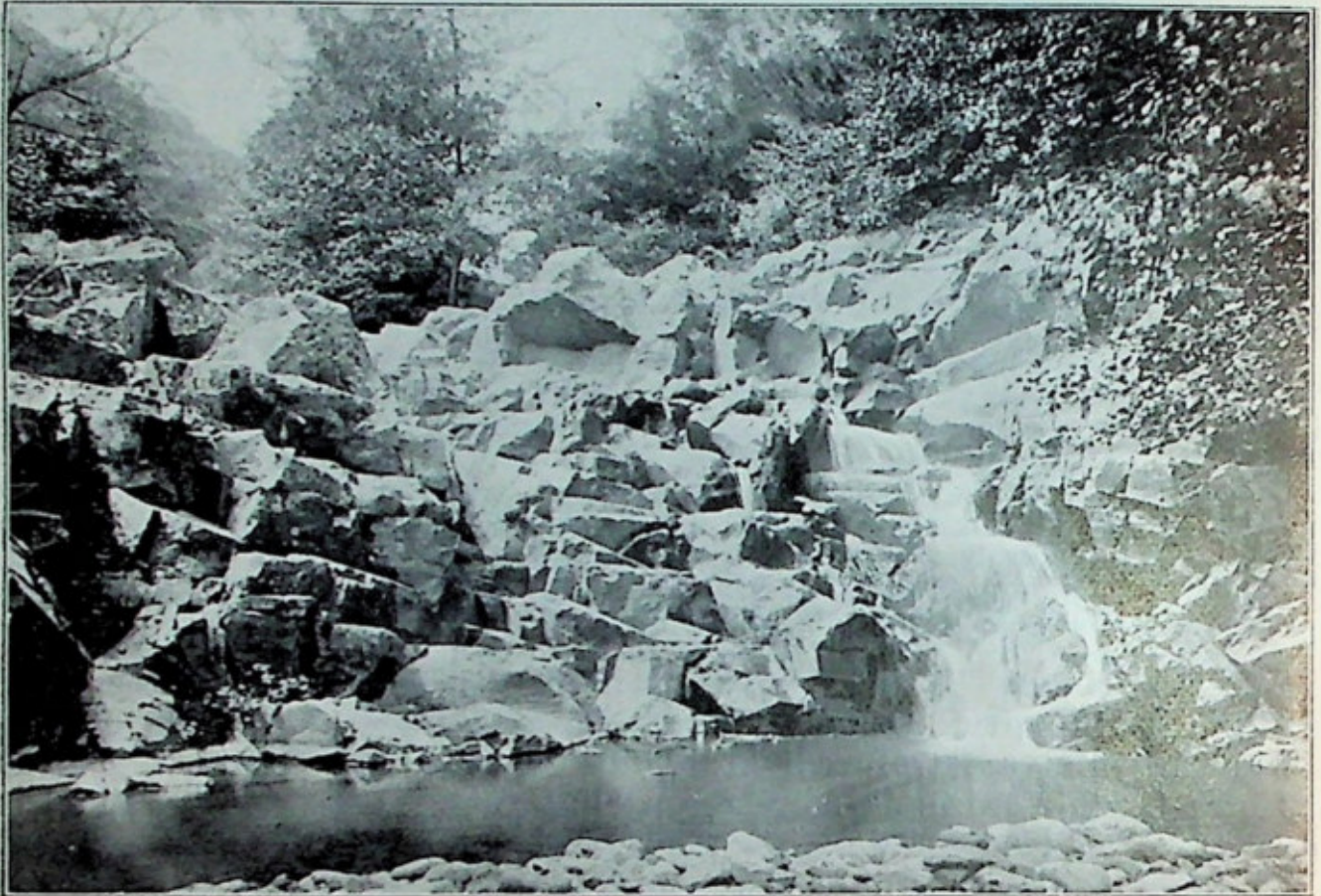
Ezzel a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztálya hároméves eredményes fennállása után feloszlott.

¹ L. a közgyűlés jegyzőkönyvét a T. L. III. évf. 230—234. lapjain.

² Turisták Lapja, III. évf. 219—221. lap.

³ Turisták Lapja, III. évf. 225—226. lap.

⁴ Turisták Lapja, III. évf. 221—224. lap.

A Dömörkapu vízesése Szentendre közelében. (Szvetics Emil felvétele.)

II. A Magyar Turista-Egyesület (Központ) működése 1891-től 1910-ig.

1891. szeptember 29-én mondotta ki a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztálya a feloszlását és nyomban utána ugyanazon teremben megalakult a *Magyar Turista-Egyesület*. A megalakulás 152 tag jelenlétében, a legnagyobb lelkesedés közepette történt meg. A közgyűlés közfelkiáltással báró *Eötvös Lorándot* választotta meg elnökéül, szavazás útján pedig alelnökké *gróf Teleki Gézát*, ügyvivő alelnökké *dr. Téry Ödönt*, titkárrá *dr. Thüring Gusztávot*, jegyzővé *Lupkovich Egedet*; a központi választmány tagjai lettek: *dr. Förster Gyula*, *Lukse-Fábry Béla*, *Görgei István*, *dr. Márki Sándor*, *dr. Markusovszky Lajos*, *dr. Staub Mór*, *Inkey Béla*, *dr. Wartha Vincze* és *Nagy Dezső*.¹

Az egyesület működésének helyes megítélése szükségessé teszi, hogy ismerjük az új egyesület szervezetét, a központ és az osztályok közötti viszonyt. Ez a szervezet teljesen a *Deutscher und Österreichischer Alpenverein* mintájára készült, mely külföldön annyira bevált. Ezen szervezet értelmében az egyesület a gyakorlati működést teljesen az osztályoknak engedte át s magának a központnak csak a szellemi vezetést és irányítást tartotta fenn; központ, mint külön tagokkal bíró

¹ Turisták Lapja, IV. évf. 23 - 28. lap.

önálló szervezet vagy anyaegyesület, itt nem létezett. A központ csak egy kevés tagból álló választmány volt, mely hivatva volt az egyesület közös érdekeit védeni s az osztályok működését tanácssal támogatni, a nélkül azonban, hogy azoknak autonomiáját a legcsekélyebb mértékben is csorbitotta volna, oly szerv volt tehát, mely az egyesületi tagok és osztályok közötti szellemi kapcsolatot megteremtette a Turisták Lapjában s mely a viszonyokhoz mérten egy-egy osztályt anyagi támogatásban is részesíthetett. Ez a viszony, mely központunk és osztályaink között fennállt, jelölte működésünknek irányát is. Központunktól nem várhatott senki sem nagyszabású gyakorlati alkotásokat, építkezéseket vagy létesítményeket, ezek az osztályok hatáskörébe lévén utalvák, melyek erre a megfelelő anyagi erőket is előteremthették; központunk külön vagyont sem gyűjthetett, mert a mi tagdíjakban vagy alapítványokban befolyt, annak a dolog természeténél fogva valamely osztályban kellett befolytania s a központ ebből csak a folyóirat előállítási költségeit ellensúlyozó járulékot kapta. Csakis ily szervezet tette lehetségessé, hogy az osztályok teljes önállóság mellett akadálytalanul fejlődhettek s hogy sohasem kellett attól tartaniok — miként az más egyesületekben oly gyakran megtörtént —, hogy a központ vagy anyaegyesület az osztályokat elnyomja vagy majorizálja. Nálunk minden közös ügyben, mely az osztályokat érdekelte, kizárólag maguk az osztályok szavaztak és határoztak, a központnak az ily határozatokba beleszólása nem volt, mert nem lévén tagjai, szavazata sem lehetett a közgyűlésen. A szavazás pedig az osztályok tagjainak számával arányosan történt, úgy hogy a közgyűléseken mindig a tagok igazi véleménye jutott érvényre és nem történhetett meg az, hogy az osztályok tagjainak óriási többségét a közgyűlésen *véletlenül* megjelent és csak saját *egyéni* nézetét kifejezésre juttató csekélyszámú tag leszavazhassa. Valóban, ennél ideálisabb, önzetlenebb viszonyt központ és osztályok között képzelni sem lehetett. De a későbbi évek tapasztalatai megmutatták, hogy ily ideális szervezetre még nem értünk meg, mert az osztályokban sokkal kisebb volt az *anyagi* erő, semhogy beérhették volna a központ *szellemi* támogatásával.

Az új egyesület imént ismertetett szervezeténél fogva az első és legfontosabb teendő volt az *osztályok megalakítása*. Ezek az ősz folyamán gyors egymásutánban alakultak meg; első volt a *Budapesti Osztály*, mely november 21-én alakult meg; december 27-én követte a *Mátra-Osztály*, december 28-án a *Szitznya-Osztály* és január 2-án a *Vasvármegyei Osztály* — mind a három a Kárpát-Egyesületből vált ki és csatlakozott a Magyar Turista-Egyesülethez, melyhez rokon érzelmei már rég fűzték; új osztályokként alakultak február 4-én a *Tanítói Osztály*, február 7-én a *Vágvölgyi Osztály*, február 14-én a *Tátra-Osztály*, márczius 13-án a *Köszegi Osztály*, április 27-én a *Fiumei Osztály*, május 15-én az *Egyetemi Osztály* és augusztus 14-én a *Turóczi vármegyei Osztály*. Alig egy év alatt tehát már 11 osztálya volt az új egyesületnek és ezek együtt 2663 tagot számláltak.¹ Már jóval

¹ Budapesti Osztály 936, Egyetemi 75, Fiumei 200, Köszegi 160, Mátra 466, Szitznya 144, Tanítói 186, Tátra 140, Turóczi vármegyei 43, Vágvölgyi 147, Vasvármegyei 166 tag.

később alakult három más osztály, úgymint 1893. december 21-én a *Műkedvelő fényképészek köre* mint osztály, 1894. június 17-én a *Borsodi Bükk-Osztály* és 1896. márczius 8-án a *Kassavidéki Osztály*, utóbbi kettőnek 155 és 150 tagja volt, úgy hogy a taglétszám 1896 közepéig 2968-ra szállt fel.

Bár így az új egyesület körében nyüzsgő élet nyilvánult s a turistaság zászlaját kitűzhattük több oly helyen, a hol ez az eszme még addig ismeretlen volt, az egyesület ifjú élete mégsem volt küzdelmek és nehézségek nélkül. Az eleintén nagy reményekre jogosító mozgalom eredménye, bár mindenesetre elismerésre méltó volt, mégsem volt oly mérvű, a milyennek azt joggal remélhattuk. A taglétszám nevezetesen Budapesten, a hol az egyesület erejének kellett összpontosulnia, nem felelt meg a hozzá fűzött várakozásoknak. Ennek kifolyása volt az, hogy az egyesületet már működése kezdetén mostoha anyagi körülmények gátolták abban a nagymérvű akcióban, melyet kifejteni szándékozott; a központ tisztán csak az osztályok járulékaira volt utalva, ezek pedig lassan és hiányosan folytak be. A *Turisták Lapjának* 1892-ben a megfelelő terjedelemben és havonként való megjelentetése oly nagy anyagi terhet rótt az egyesületre, melyet a központ szűkös anyagi viszonyai nem bírtak el; a pénzügyi egyensúly megbillenését csak a Budapesti Osztály 1000 forintos kölcsönével lehetett néhány év alatt helyreállítani, de a lapnak az eredetileg kontemplált terjedelemben való megjelentetése lehetetlenné vált, az ezentúl évenként legfeljebb hatszor, sőt utóbb rendszerint ennél is ritkábban jelent meg, 27 iv helyett csak 12—14 ivnyi terjedelemben. Ehhez járult az egyesület vezérférfiainak hivatásuk által időközönként előidézett oly nagymérvű elfoglaltsága, hogy az egyesületnek csak csekélyebb mérvben áldozhattak idejükkel és munkásságukkal, a mi természetesen az egyesület ügyvitelének lassúbb funkcionálásában nyert kifejezést. 1893 közepén az egyesület titkára — megváltozott magánviszonyaira való tekintettel — kénytelen volt állásától megválni; június 4-én adta be állásáról való lemondását és egyúttal megvált a *Turisták Lapjának* szerkesztésétől is, melyet *dr. Téry Ödönnel* együtt 1889 óta végzett volt. A szerkesztésben *Moussong Géza*, a Tanítói Osztály ügyvivő alelnöke lett utódja, kit azonban egy év múlva *Petrik Lajos* tanár váltott fel. *Petrik* és *Téry* innen kezdve 15 évig, azaz 1909. év végéig együtt látták el a *Turisták Lapjának* szerkesztését, egészen addig, míg az egyesület egy új, fontos fordulóponthoz érkezett. Az ő nevükhöz fűződik a magyar turistairodalom fejlesztésének érdeme azon időben, midőn turistalap szerkesztése még a legnagyobb nehézségekkel járt. De a *Turisták Lapjának* munkatársai közül nőtt ki a turistairodalomnak számos számottevő munkása és egy egész fiatal írói gárda itt nyerte az első impulzust turistairodalmi működésre.

A *Turisták Lapja* — bár megszorított tartalom és gyér, időhöz nem kötött megjelenése mellett is — kétségtelenül az egyesületnek legfőbb eszköze volt eszméinek propagálására; ebbeli működését kiegészítették a Budapesti Osztálynak a téli időszakban rendszeresített *előadási ciklusai*, melyek csakhamar a főváros legkedveltebb és legerősebben látogatott előadásai közé küzdötték fel magukat és az e téren működő

legkiválóbb erőket tömörítették a Magyar Turista-Egyesület köré. Ezek, valamint a Budapesti Osztálynak egyéb irodalmi és gyakorlati alkotásai, melyekről később tüzetesebben fogunk megemlékezni, az egyesület iránti érdeklődést állandóan ébren tartották, bár csakhamar oly események adódtak elő, melyek az egyesületet működésében benitották. Ezek az osztályok életében felmerült mozzanatok voltak. A *Tanítói Osztály*, mely anyagi erejének zömét egy külön folyóirat (*Turista Közlöny*) kiadására fordította, 1896 végén a Magyar Turista-Egyesületből kivált; a *Fiumei Osztály* néhány évi fennállása után és anélkül, hogy komoly turista-működést kifejtett volna, 1898-ban végleg szétzüllött; a *Kassai Osztály*, mely a központ hathatós támogatásával a legszebb auspiciumok között alakult meg, egy Kassavidéki útikalauz kiadása után szintén megszűnt, illetve önállósult. A többi osztályokban is többé-kevésbé pangás volt észlelhető; néhány évi lelkes és elismerésre méltó működés után a közöny vált úrrá, mely a pangás első előjele. Az *Egyetemi Osztály* is néhány évi sikeres működés után rossz irányba terelődött; vezetői az osztály turistacéljainak teljes félreismerésével és mellőzésével azt az egyetemi ifjúsági pártküzdelmek eszközévé alacsonyították le, minek következtében a központi választmány az osztályt 1901. május 8-án tartott ülésében feloszlatta. Új osztály csak *egy* alakult, az *Eperjesi Jogász-Osztály* (alakult 1897. október 14 én), mely néhány éven át igen szép tevékenységet fejtett ki és a turistaság ügyét Sárosmegyében jól megalapozta. A központi választmány az osztályok egy részével szerzett szomorú tapasztalatok hatása alatt ezentúl nem is forcírozta új osztályok alakítását, mert meggyőződött róla, hogy kevés köszönet van oly osztályokban, melyek felülről jött kezdeményezés folytán keletkeztek és nem magában az alakuló osztály tagjaiban birják a fennmaradás előfeltételeit.

A központ életében — a szorosán vett adminisztratív mozzanatok mellőzésével — két nevezetesebb eseményt kell megemlétenünk. Az első volt 1906-ban a tervezett *országos turistakongresszus* és az abból eredt viszály. Az 1906. évi országos kiállítás alkalmából ugyanis az *Erdélyi Kárpát-Egyesület* egy országos (eredetileg nemzetközi) turistakongresszus tartását indítványozta, melyben való részvételre a kiállítási igazgatóság egyesületünket is felhívta. A kibocsátott tervezet nem látszott alkalmasnak a kongresszus sikerének biztosítására, sikerült azonban az 1906. március 23-án Budapesten tartott értekezleten, melyben a legtöbb hazai turistaegyesület képviselve volt, az E. K. E. 33 javaslatával szemben egyesületünk 7 javaslatát elfogadtatni és a kongresszusnak oly szervezetet adni, melynek alapján eredményes munkásságra lehetett remény. Az értekezlet a Magyar Turista-Egyesület ügyrendi javaslatát is elfogadta és ennek alapján *gróf Bethlen Bálint* (az E. K. E. elnöke) és *dr. Téry Ödön* elnöklése alatt a két egyesület tagjaiból álló végrehajtó bizottságot küldött ki, melynek feladatává tétetett a kongresszus előkészítése. Az eredetileg június 30-ára tervezett kongresszust különböző akadályok miatt augusztus 19-re kellett elhalasztani, a részvétel azonban oly csekély volt (a jelentkezett tagok nagyobbára csak a vasúti kedvezmény kedvéért iratkoztak be és a kongresszusnak feléje sem néztek), hogy a kongresszust megtar-

Dr. Wartha Vinceze.

Szmreessányi Jenő

Dr. Téry Ödön.

tani nem lehetett. Bár a kudarcz a végrehajtó bizottságnak hatáskörén kívül eső körülmények következménye volt és a bizottságban a M. T. E. kevesebb taggal volt képviselve, mint a többi egyesületek, nevezetesen az E. K. E., mégis a M. T. E. a kongresszusból kifolyólag az *Erdély* című lapban oly méltatlan megtámadtatásban részesült, hogy ennek következtében egyesületünk kénytelen volt az E. K. E.-tel minden további érintkezést megszakítani és az említett támadások értelmi szerzőjét tagjai közül törölni. Így az egyesületek közös együttműködésére szánt kongresszus nemcsak az óhajtott célt nem érte el, de éppen ellentétes hatással volt, a mennyiben az egyesületeket egymástól elidegenítette.¹

Egy másik viszályba 1899-ben keveredett egyesületünk, még pedig a Magyarországi Kárpát-Egyesülettel. Erre az összeütközésre a *tátrai kalauzügy újjászervezése* adott okot. A M. K. E. ugyanis az 1899. év elején a tátrai kalauzügy intézését a Sziléziai Osztálynak Boroszlón székelő kalauzügyi bizottságára ruházta, mely annak újjászervezését rögtön fogantatba is vette, még pedig olyformán, hogy a Tátra magyar részének kalauzügye és a magyar honos kalauzok felett gyakorlandó fegyelmi jog is idegen kézbe került volna. A M. T. E. az ügy ilyen megoldását úgy hazafias, mint gyakorlati turistaszempontból megengedhetetlennek tartotta és ebbeli meggyőződését és aggodalmait a *Turisták Lapja* 1899. évi 5—7. számaiban² leplezetlenül és aktaszerű bizonyítékokkal támogatva, tüzetesen kifejtette. Célja egyedül az volt, hogy a M. K. E.-et, mely teljes jóhiszeműséggel fogadta el a Sziléziai Osztály ebbeli ajánlközését, a határozat veszélyes voltára figyelmeztesse és annak megmáskítását elérje. A M. T. E. fellépése igen hosszú és részben elkeseredett vitára adott okot, melynek folyamán különböző oldalról a nyilatkozatok egész özöne látott napvilágot. A *Turisták*

¹ Az országos turista-kongresszusra vonatkozó jegyzőkönyvek és iratok a *Turisták Lapja* VIII. évfolyamában (68—75, 97—100, 153—158 és 215—224. lapon) közöltettek.

² Lásd: „A kalauzügy újjászervezése a Magas-Tátra magyarországi részében.” (*T. L.* XI. évfolyam 75—87. lap.)

Dr. Könyei Ede.

Dr. Kovács Ferencz.

Lapjának 1899. és 1900. évi folyama egész terjedelmükben közli ezen, a hazai turistaügy történetére nézve mindenesetre fontos iratokat.¹ Azokból sajnos megállapítható, hogy bár az ezen ügyben megindított akciónkat egyedül a tiszta hazafiság és az ügy szeretete vezérelte, egyesületünket mégis minden oldalról szertelen támadások és becsmérések érték. De álláspontunknak minden kétséget kizáró felderítése mégis akciónk diadalát, illetve az ügynek oly módon való rendezését eredményezte, mely kívánságainknak és álláspontunknak teljesen megfelelt.

De a midőn ügyünket ekként diadalra vezetnünk sikerült, ebből kifolyólag más súlyos veszteség érte egyesületünket. *Báró Eötvös Loránd* elnök ugyanis e kérdésben olyan álláspontot foglalt el, mely a választmány felfogásával nem egyezett s mely ez okból elnökválságra vezetett. Az elnök visszavonulásának gondolata ugyan már régibb eredetű volt, de csak az ekkor felmerült ügyből keletkezett félreértések indították őt ennek megvalósítására, mert miként 1899. november 22-én kelt lemondó levelében írta: „ennek az ügynek megbírálásában hiányzik közte és a választmány közt az az egyetértés, vagy helyesebben mondva együttérzés, mely nélkül elnök tisztét nem teljesítheti.”² A központi választmány, mely az ezen ügyben kezdettől fogva elfoglalt álláspontját az egyesület tekintélyének feláldozása nélkül meg nem változtathatta, mély sajnálattal látta, hogy a felmerült nézeteltérések kiegyenlítésére nincs semmi lehetőség s így méltányolnia kellett elnökének indokait és — bár a legmélyebb sajnálattal — tudomásul kellett vennie nagyérdemű elnökének lemondását. Mélyen elszomorodva látta őt megválni azon tiszttől, melyet 11 éven keresztül oly odaadással és kiváló sikerrel töltött be. Az egyesület hálájának csak csekély részét róhatta le, midőn 1900. június 3-án Miskolczon tartott közgyűlésén báró Eötvös Lorándot az egyesület tiszteletbeli tagjává megválasztotta.

Báró Eötvös lemondása folytán a közgyűlés *dr. Wartha Vincze*

¹ Lásd a XI. évfolyam 177—201. és a XII. évfolyam 97—100. lapjain.

² Turisták Lapja, XI. évfolyam 219. lap.

műegyetemi tanárt választotta elnökké, ki már a tátrai kalauzügyben az egyesület állásfoglalásának és tekintélyének megóvása körül nagy érdemeket szerzett volt. Az ő elnökletéhez is az egyesület életének fontos eseményei fűződnek. Már az öttavi menedékház felavatásával kapcsolatban *Tátrafüreden* 1899-ben tartott közgyűlésből kifolyólag terjedelmes felterjesztést intéztünk a földmivelésügyi miniszterhez, melyben a Magas-Tátra fenséges hegyvidékének nemzetünk részére örök időkre nemzeti kincs gyanánt való biztosítása céljából azt indítványoztuk volt, hogy a Tátrának magánkézben és különösen idegen kézben lévő birtokrészei a kincstár részére megszereztesse nek s azokon a turistaforgalom minden korlátoktól felszabadítva, örök időkre biztosítsák. Kevéssel a mi memorandumunk benyújtása után megindult a tátrai magánbirtokoknak állami tulajdonba való megvásárlása. Csendesen, feltűnés nélkül haladt e mozgalom, mely kisebb birtokok megszerzésével vette kezdetét, míg végre a csorbai tavi Szentiványi-féle nagy birtok megszerzésével immár a nagyszabású turista-akceziók terére lépett át. Örömnapja volt a turistavilágnak, midőn a csorbai tavi birtokszerzés köztudomásává vált; örömnapja volt különösen egyesületünknek, mert ime az az eszme, melyet *mi* vetettünk fel, testté vált, óhajaink teljesültek, még pedig sokkal nagyobb mértékben, mintsem magunk is reméltük volna.

Az ez irányban elért siker arra bátorította központi választmányunkat, hogy a turistaiügy érdekeinek megvédése céljából még egy további nagyfontosságú lépést is tegyen. Központi választmányunkban már évek óta megbeszélés tárgyát képezte az a sajnos jelenség, hogy a turistaközlekedés hazánk számos vidékén a vadászat érdekei miatt korlátoztatik, sőt teljesen el is tiltatik. Számos szép vidékünk van, hol a vadászati jog bérlője önkényileg — s hozzátehetjük teljesen jogtalanul — elzár egész nagy területeket a közlekedés elől, másutt pedig egyes területeknek magánkézre való jutásából kifolyólag történtek a turistaforgalom korlátozása iránt kísérletek, oly helyeken is, a hol a szabad járás-keelés évszázadok óta biztosítva volt. Ilyformán hazánkban nem egy turistaterülete szűnt meg létezni, az illető vidéknek, de általában a közönségnek s az országnak nagy kárára. Ezen indokok arra bírták központi választmányunkat, hogy 1901. november 15-én kelt terjedelmes memorandumban¹ forduljon a földmivelésügyi miniszterhez, melyben kifejtette, miszerint szükséges volna odahatni, hogy az ily magántulajdonokat képező területek — a mennyiben azt az idegenforgalom érdekei megkívánják — a szabad közlekedésnek nálunk is megnyitassanak olyformán, hogy azokban a már létező néhány fontosabb útvonal, vagy alkalmas helyeken emelendő menedékházak részére szükséges terület — esetleg *kisajátítás* útján — az illető területből kiharasszák és így az azokon való akadálytalan közlekedés a turistaság, illetve a nagyközönség részére biztosítsák. Az 1881. évi XLI. törvényczikk szerint ugyan *kisajátítás*nak csak közérdekből van helye, de vajjon természeti kincseink és ritkaságaink biztosítása s az

¹ Lásd: A hazai turistaforgalom emelése érdekében. (Turisták Lapja. XIII. évfolyam. 117—123. lap.)

idegenforgalomnak való megnyitása nem képez-e fontos közérdeket? S vajjon kevésbé fontos-e természeti kincseink megőrzése, mint pl. műemlékeink fenntartása, melyekre nézve az 1881. évi XXXIX. törvényezikk a kisajátítást megengedi? Erre támaszkodva terjesztettük kimerítő memorandumunkat a földművelésügyi miniszter elé, kérve annak megfontolását s a kérdésnek esetleg törvényhozási úton való megoldását.

Jól tudtuk, hogy javaslatunk egykönnyen megvalósulni nem fog; azért annál nagyobb örömmel értesültünk róla, hogy a képviselőház pénzügyi bizottságában a csorbatavi birtok állami megvásárlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmából Berzeviczy Albert a földművelésügyi miniszter figyelmét a beadványunkban javasoltakra felhívta. És talán nem egészen a véletlen műve, hogy Hohenlohe-Oehringen herceg, az a tátrai nagybirtokos, ki ellen beadványunk elsősorban irányult, néhány hónappal reá a szabad közlekedés részére megnyitotta a Tátrában lévő uradalmán mindazon útvonalakat, melyeknek addigi tilalmazása évek óta sérelme volt a magyar turistaügynek. Az ebben az irányban elért siker mellett már egészen jelentéktelen, de mégis igen jellemző tény, hogy ugyanaz a Hohenlohe herceg, ki azelőtt a turisták elől teljesen el akart zárkózni, 1903-ban egyesületünk támogatására 500 koronát adományozott!

Mig ebben az irányban határozott siker követte akciónkat, addig a földolokban eredményt nem érhattünk el.

A turistaforgalom korlátozásai tárgyában beadott felterjesztésünk csak annyiban járt némi sikerrel, hogy a miniszter (76,362/1902. sz. leiratában), — „méltányolva az egyesületnek a turisztikai érdekek istápolására irányuló nemes törekvéseit“¹ — intézkedett oly irányban, hogy a Magas-Tátrának Kriván alatti mindazon részeit, melyek turista szempontból figyelmet érdemelnek, a turisták akadálytalanul látogathassák; intézkedett nevezetesen, hogy a sok panaszra okot adott medvecsapóvasakban a turistákra nézve rejlő veszedelmek megfelelő intézkedésekkel elháríttassanak. Felterjesztésünk legfontosabb részéről azonban, t. i. a turistaság érdekeit szolgáló kisajátítási törvényről a miniszteri leirat nem emlékezett meg és így a miniszter e kérdés tekintetében állást nem foglalt; tényleg azóta e tekintetben nem is történt semmi, úgy hogy az állam a magánbirtokosok elzáró tendenciájával szemben még ma sem rendelkezik semmiféle fegyverrel, melylyel a turistaság, sőt az egész nemzet jogos érdekeit — szükség esetén — megvédeni tudná.

Egyesületünk egy másik nagyfontosságú ügyben is felemelte szavát a hazai turistaság érdekeinek megóvása céljából. 1901-ben a *Halastó és környékének birtokjoga* körül viszály tört ki Magyarország és Ausztria közt, abból kifolyólag, hogy ezen területet Ausztria a magára követelte. Alig hogy az osztrák követelésnek hire ment és köztudomásúvá vált, hogy a galicziai Tatra egyesület egy küldöttsége az osztrák miniszterelnöknél tisztelgett, egyesületünk központi választmánya 1901. október 24-én tartott ülésében elhatározta, hogy a magyar

¹ Lásd Turisták Lapja XV. évfolyam, 3—4. lap.

miniszterelnököt küldöttségileg fel fogja kérni, hogy a magyar érdekeket a legerélyesebben védje meg. Hogy pedig ezen eljárásnak sikere minél nagyobb legyen, tekintettel arra, hogy itt nemcsak egyesületünket érdeklő ügyről, hanem országos turistaérdekről van szó, egyesületünk a küldöttségben való részvételre a Magyarországi Kárpátgyesületet is felhívta. A két egyesület közös felterjesztését *dr. Münnich Aurél*, a M. K. E. elnökének vezetése alatt küldöttség adta át 1902. január 6-án *Szell Kálmán* miniszterelnöknek, ki a küldöttséget a turistaság iránti jóindulatáról biztosította és a magyar érdekeknek a legteljesebb mértékben való megvédését helyezte kilátásba. A miniszterelnök szavai — sajnos — nem teljesebbek be. A magyar védelemnek megbocsáthatatlan gyöngesége miatt a Halastó vidéke, mely soha osztrák kézben nem volt, hazánkra nézve elveszett, amennyiben a vitás ügy eldöntésére hivatott választott bíróság azt Galicziának ítélte oda. A Turisták Lapja az ezen fontos ügyre vonatkozó összes aktákat közölte, melyek e kérdést minden oldalról megvilágítják.¹

A központi választmány egyéb tekintetben is igyekezett a turistaság érdekeit istápolni. Sikerült neki tagjai részére különböző közlekedési vállalatok vonalaira *utazási kedvezményeket* kieszközölni, melyek az utazást és a kirándulásokat lényegesen megkönnyítették; ezek közül legfontosabb volt a magyar királyi államvasutak által nyújtott azon kedvezmény, mely az egyesület által rendezett kirándulásokban résztvevő tagoknak 33%-os engedményt engedélyezett. Sajnos, az 50%-os kedvezményt, melyet egyes sportegyesületek élveznek, egyesületünknek nem sikerült megszereznie; minthogy pedig egyesületünk a kedvezmények igénybevétele tekintetében a legrigorózusabb álláspontot foglalja el, eleve ki volt és van zárva az az eset, hogy ezen kedvezményt más — esetleg nem egészen kifogástalan — úton biztosítsuk tagjainknak.

A központi választmány az egyesület tagjainak részére biztosította továbbá mindazon *kedvezményeket*, melyeket a M. K. E. Budapesti Osztálya élvezett. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1892. évi 19,991. sz. rendeletével átruházta az új egyesületre az 1889-ben engedélyezett jogokat és kedvezményeket;² a pénzügyminiszter 1892. évi 32,886. sz. a. rendeletével³ utasította a selmeczbányai és nagybányai bányaigazgatóságot, a nagyági bányaműigazgatóságot, a zalatnai, marosújvári, szlatinai és sóvári főbányahivatalokat, a rézbányai bánya-hivatalt, a zólyombrézói, vajdahunyadi, kabolapojáni (gyertyánligeti) és kudsiri vasgyári hivatalokat, hogy az egyesület tagjait, kik tagsági igazolványukat felmutatják, a bányák meglátogatásánál, a kirándulásoknál, kalauzok fogadásánál, az utasítások és kellékek beszerzésénél támogatni, a hol pedig alkalmas vendéglők hiányoznak, ott a tisztí helyiségekben, ha azok megszállva nincsenek, elhelyezni sziveskedje-

¹ Lásd: A magastátrai Halastó vitás ügyében (Turisták Lapja XIV. évfolyam, 4—9. lap); A magastátrai Halastó vitás ügyének eldőlte (ugyanott 149—150. lap); A Halastói országos határkérdés (Turisták Lapja XV. évfolyam, 12—81. és 108—140. lap).

² Turisták Lapja, IV. évfolyam 222. lap.

³ Lásd ugyanott.

A Tengerszem (Petrik Lajos felvétele.)

nek. A földmivelésügyi miniszter 1892. évi 25,203. sz. rendeletével az erdőhatóságokat utasította, hogy az egyesületnek tagsági jeggyel igazolt tagjai az ottani tiszti és altiszti személyzet részéről minden lehető támogatásban, felvilágosításban és útbaigazításban részesítsenek, valamint a rendelkezésre álló erdőtiszti szállószobákban való megszállás, ha azok hivatalos célra igénybe véve nincsenek, megengedtesék.¹

Az egyesületnek néhány kiadványáról is meg kell emlékeznünk. Első rendkívüli kiadványa volt a dr. Thirring Gusztáv szerkesztésében megjelent *Turisták Naptára az 1892. évre*, mely azonban a közönség csekély érdeklődése mellett nem volt tovább fenntartható. Fontosabbak voltak a Magas Tátrára vonatkozó kiadványaink. Hazánk ezen legszebb hegységének ismertetése céljából egyesületünk három nagy panorámát adott ki, ú. m. a Lomniczi-csúcs, a Tengerszem-csúcs és a Kriván csúcsáról nyíló panoráma képét, mindhármát Petrik Lajos felvételei alapján. A panorámák szép kivitelüknél és imponáló méreteiknél fogva (a Tengerszem-csúcs panorámája 122 cm hosszú) tetszésben és elismerésben részesültek és olcsóságuk mellett (áruk 1 K volt) széles körökben elterjedtek. A Lomniczi-csúcs panorámáját a Magas-Tátrát ismertető szöveggel együtt német nyelven is kiadta *Ein Blick auf die Hohe Tatra* czimen (1897), mely a német gazdák magyarországi látogatása kapcsán rendezett (és egyesületünk által vezetett) tátrai kirándulás alkalmával került szétosztásra. Nagy örömeire szolgált

¹ Turisták Lapja, IV. évfolyam 253. lap.

egyesületünknek, hogy 1906-ban kiadhatta *dr. Jankovics Marcellnak* „Sasfészek. Bolyongások a legmagasabb hegyeken“ című munkáját, az alpin irodalom ezen magasan szárnyaló poémáját, mely irodalmunknak egyik gyöngye. „A ki szépet akar olvasni s a hegyek kultuszában, a hegyek dicséretében örömet leli, a ki átérzi azt a sok szépet, mit a bérczek nyujtanak, kinek az a legfőbb, öröme, hogy napi fáradalmai után pihenőül legalább lélekben keresi fel gondolatvilágának nélkülözhetlen kiegészítőjét, kedvencz hegyeit, az olvassa el ezt a könyvet, olvasson el belőle minden este egy fejezetet s gyönyörű lesz álmodása.“¹

1896-ban a Magyar Turista-Egyesület résztvett az ezredéves országos kiállításon. A földművelésügyi minisztérium 700 frttal segélyezte egyesületünket e célra; egyesületünk a kiállítás turistai pavillonjában kiállította a Tengerszem-csúcs panorámáját ábrázoló nagy olajfestményt, melyet *Déry József* készített el, a Lomniczi-csúcs körképét ábrázoló gyönyörű fénynyomatot, összes eddigi kiadványait és két hatalmas forgatható állványon hazánk természeti szépségeit ábrázoló 320 diapozi-tívképet. Minthogy egyesületünk „versenyen kívül“ állított ki, oklevelet nem nyerhetett, de annál nagyobb elismerésben volt része a kiállítást látogató közönség részéről, melynek figyelmét a M. T. E. gyűjteménye a legnagyobb mértékben lekötötte.

Központi választmányunk minden más alkalmat és módot is felhasználta arra, hogy az egyesület ügyeit előbbre vigye. Az egyesület szervezeténél fogva a működés súlypontja az osztályokon nyugodván, a központi választmány minden eszközt felhasználta arra, hogy az osztályok erejét növelje és működésüket intenzívebbé tegye. Ez okból gyakran támogatta az osztályokat anyagilag,² kivált pedig arra törekedett, hogy az osztályokkal az érintkezést minél sűrűbbé és élénkebbé tegye és ezzel a könnyen tespedő osztályokba új életet öntsön és bennük állandóan ébren tartsa az érdeklődést, a munkakedvet és készséget. Ebbeli fáradozásait — sajnos — nem mindig kísérte siker. Az osztályok vezérférfiai lasanként belefáradtak a gyakran meddő küzdelembe, successió nem mindenütt akadt és egyes osztályokban, melyek pedig azelőtt nagyon agilisak és lelkesek voltak, lassanként tespedés állott be. A központi választmány gyakran foglalkozott ezen szomorú jelenségekkel, de orvosszert reá találni nem tudott. Néha egy-egy jól sikerült kirándulás, vagy vándorgyűlés egy időre felrázta az osztályt lethargiájából, de az újra fellobbant láng rendszerint szalmatűznek bizonyult, mely hamar elaludt. A tespedő osztályok ter-

¹ Turisták Lapja XVIII. évfolyam, 181. lap.

² Segélyben részesítette a központ az osztályokat a következő esetekben: 1895-ben a Kőszegi Osztálynak 50 frtot szavazott meg az óházi torony építésére, 1896-ban a Vág völgyi Osztálynak ugyanannyit a Majláth-menház építésére; 1898-ban a Borsodi Bükk-Osztálynak és a Mátra-Osztálynak 100—100 frtot, 1902-ben a Borsodi Bükk-Osztálynak 160 K-t engedett el, 1905-ben az Eperjesi Jogász-Osztálynak 178 K-t. A Mátra-Osztály központi járulékát 1900 óta 300—350 K-ban állapítván meg, az ezen felül befolyt tagdíjak utáni járulékot elengedte, a mi 100—200 K évi segélynek felel meg; 1911-ben a Mátra-Osztálynak 350 K, a Tatra-Osztálynak 332 K segélyt engedélyezett. A központ az osztályokat más alkalmakkor is részesítette kisebb segélyekben.

mészetesen a központi járulékokat sem fizették, vagy csak nagyon későn és vontatottan tettek eleget fizetési kötelezettségüknek. Ezt a központ is megérezte, mert a központi járulékok elmaradásával kevesbedvén jövedelme, a Turisták Lapját sem tudta elég gyakran és elég bő terjedelemben kiadni.

A központi választmány, meggyőződve arról, hogy az egyesület akkori szervezete mellett a központ számottevő működést nem fejthet ki, mivel az osztályok tespedése és pénzügyi zavarai őt is megbénítják munkásságában, az egyesület szervezetének megváltoztatását határozta el oly irányban, hogy ezentúl a Budapesti Osztály vegye át a központ szerepét, amely szervezet tehát egy számos taggal bíró hatalmas központot állítana (az eddig csak választmány jellegű központ helyett) az osztályok mellé, illetve fölé. Ezt az eszmét *Szmrecsányi Jenő* elnök vetette fel 1905. szeptember 23-án mondott közgyűlési beszédében¹ és a központi választmány azt a magáévá is tette. Az ezen vezérgondolat alapján készült új alapszabálytervezetet² a központi választmány 1906. szeptember 27-iki ülésében elfogadta és tárgyalás végett megküldötte az osztályoknak. Ezek az alapszabálytervezetet különösebb megjegyzés és változtatás nélkül elfogadták, a Budapesti Osztálynál azonban az új tervezet erős ellenállásra talált. Az új alapszabálytervezetnek ugyanis volt egy hibája, mely a Budapesti Osztályból alakuló központ tagjainak jogait lényegesen megszorította volna. Az új tervezet t. i. meghagyván az előbbi alapszabály azon intézkedését, hogy az egyesületi (közös) közgyűlésen, mely az új szervezet szerint egyúttal a központ közgyűlése is lett volna, az osztályok tagjaik számával arányban nem egyénileg, hanem képviselők útján szavazhatnak csak, ezáltal a központ tagjait teljesen megfosztotta volna azon kétségbevonhatatlan joguktól, melylyel minden osztály tagjai birtak, hogy a közgyűlésen minden tag szavazatát maga gyakorolhassa. A Budapesti Osztály 1906. december 4-én tartott rendkívüli közgyűlése az alapszabályoknak a választásokra vonatkozó 51. §-át nem is fogadta el, hanem annak megfelelő megváltoztatását javasolta, felkérve az elnökséget, hogy e módosítást a központi közgyűlés elé terjessze.³ A központi választmány december 18-án tartott ülésében nem tartván a Budapesti Osztály módosítását abban az alakban, amint beterjesztetett, célhoz vezetőnek, a Budapesti Osztály központtá való átalakításának teljes kikapcsolásával az alapszabálytervezetet visszavonta⁴ s a közgyűlésnek csupán azt az indítványt terjesztette elő, hogy az eddigi alapszabályoknak kifogásolható némely — egyébként másodrendű — pontját módosítsa a szükséghez képest. A december 29-én tartott egyesületi közgyűlés tehát csakis ezen néhány apró változtatást fogadta el, köztük azt, hogy az évi közgyűlés mindenkor az év első negyedében Budapesten tartassék meg, a nyári közgyűlések helyett pedig évenként vándorgyűlések tartassanak.⁵ Ezzel az egyesü-

¹ Turisták Lapja, XVII. évfolyam, 129—132. lap.

² Turisták Lapja, XVIII. évfolyam 120—127. lap.

³ Turisták Lapja, XVIII. évfolyam 198—200. lap.

⁴ Turisták Lapja, XVIII. évfolyam 187—188. lap.

⁵ Turisták Lapja, XVIII. évfolyam 189—191. lap.

letnek immár annyira szükségessé vált újjászervezése bizonytalan időre elodáztatott.

A december 29-én tartott közgyűlésen fontos személyi változások is történtek. Az egyesület érdemes elnöke, *Szmrecsányi Jenő*, ki e tisztséget 1902. június 25-ike óta (*dr. Wartha Vincze* lemondása óta) viselte volt, állásától megvált. A közgyűlés csak 1907. május 18-án töltötte be az elnöki széket, *dr. Téry Ödönt* választva meg elnökké. Az egyesület ezen legrégebb és leglelkesebb harcosának vezetése alatt — úgy látszott — új élet és mozgalom vonul be az egyesületbe; az *Egyetemi Osztály*, mely 1904-ben újra alakult, élénk tevékenységet kezdett kifejteni és különösen a Magas-Tátra feltárásában igen dicséretreméltó eredménnyel működött; a vándorgyűlések is némi mozgalmat idéztek elő; de az egyesület elavult szervezete nem volt immár képes azt a lendületet előidézni, melyre az intenzivebb működés szempontjából szükség lett volna. Az egyesület vezetésében érvényesülő konzervatív szellem is sokak nemtetszését idézte fel és a *Turisták Lapjának* gyér és bizonytalan megjelenése állandó panaszra adott okot. Ezek a tünetek jelentőségükben fokozódtak azért is, hogy a Magyar Turista-Egyesület mellett mind nagyobb számmal keletkeztek kisebb-nagyobb turistaegyesületek, melyek egyesületünktől sok tagot és ezekkel sok jövedelmet is elvontak, anélkül hogy az egyesületre háruló terheken valamit könnyítettek volna. Az egyesület tehát kedvezőtlen helyzetbe került, melynek tartóssá válása aggodalommal töltötte el az egyesület barátait. Az oly tevékeny *Egyetemi Osztály* kiválása (1909 elején) is nyomasztólag hatott; a Budapesti Osztályban egy értesítő kiadását követelték a lap pótlására, majd a lap szerkesztésének bizottságra való ruházását indítványozták. Ez a mozgalom természetesen elkedvetlenítette az elnököt, ki már 1909. április 24-én mondott közgyűlési beszédében arra kérte a közgyűlést: „mentsenek fel tisztségem alól, álljon elő az ifjabb gárda . . . én pihenni óhajtok”.¹ A közgyűlés azonban — nem lévén választó gyűlés — az elnök kérését nem teljesíthette, a helyzetben tehát javulás nem állott be. A Budapesti Osztálynak 1910. február 14-én tartott közgyűlésén *Dr. Téry* elnök formailag is beadta lemondását. A közgyűlés, — tekintettel elnökének az egyesület és a Budapesti Osztály körül szerzett hervadhatatlan érdemeire — öt április 24-én tartott rendkívüli közgyűlésében újra elnökkévé választotta meg. Ugyanezen közgyűlésen öt tag azt az indítványt terjesztette elő, bizassék meg a választmány, hogy keresse meg a M. T. E. központi választmányát, hogy ez utóbbi ruházza a *Turisták Lapja* szerkesztését és kiadását a Budapesti Osztály választmánya által kijelölendő szerkesztőbizottságra azzal, hogy a lap pontos időközökben évenként legalább hatszor jelenjék meg. A közgyűlés az indítványt elfogadta és az elnökséget megbízta, hogy ez eziránt a központi választmányt megkeresse.²

A közgyűlés határozatát egy küldöttség közölte *dr. Téry*vel, ki azonban lemondásához ragaszkodván, az elnöki tiszteletet nem volt

¹ *Turisták Lapja*, XXI. évfolyam 53—55. lap.

² *Turisták Lapja*, XXII. évfolyam 147. lap.

hajlandó továbbra vállalni. A választmány ennek folytán június 17-re új közgyűlést hívott össze, mely egyhangúlag *dr. Thirring Gusztávot* választotta meg az Osztály elnökévé, *dr. Téry Ödönt* pedig az Osztály tiszteletbeli tagjává és örökös díszelnökévé választotta meg, egyúttal elhatározta, hogy arczképét az egyesületi helyiség részére megfesteti.

A Turisták Lapja megjelentetése tárgyában a központi választmány öt tagja 1910. szeptember havában a központi választmány összehívását kérte az elnöktől, ki azt szeptember 23-án összehívta. *Dr. Téry* elnök ezen ülésen kijelentvén, hogy elfoglaltsága miatt az egyesület ügyeit tovább nem vezetheti, a központi elnökségről is lemondott és minthogy az alelnöki állás is — halálozás folytán — betöltetlen volt, felkérte *dr. Thirring Gusztáv* közp. vál. tagot, hogy az ügyek vitelét vegye át és egyben az egyesület újjászervezése ügyében tegye meg a szükséges előkészületeket.¹

Az annyira szükséges újjászervezés csakis azon alapon látszott lehetségesnek, hogy a Budapesti Osztály alakuljon át központtá, de az 1906. évi tervezet hibáinak mellőzésével. Az átalakulás, melynek szükségességéről mindenki át volt hatva, simán és minden rázkódtatás nélkül történt meg. November 14-én a központi választmány már tárgyalta és elfogadta az új alapszabálytervezetet, mely az osztályoknak megküldetvén, azt november 25-én a Budapesti Osztály is elfogadta. Deczember 13-án a központi választmány végleg megállapította az alapszabályok szövegét az osztályok módosításainak figyelembevételével. 1910. deczember 16-án folyt le a Magyar Turista-Egyesület rendkívüli közgyűlése, mely az új alapszabálytervezettel² együtt *az új szervezet is egyhangúlag elfogadta*. A közgyűlés egyúttal rendezte az egyesület vagyoni és személyi viszonyait is, kimondotta, hogy az új anyaegyesület átveszi a Budapesti Osztály összes tagjait azon tagminőségben, melyben a Budapesti Osztályhoz tartoztak, átveszi továbbá a Budapesti Osztály díszelnökét (*dr. Téry Ödönt*) és a központ tiszteletbeli tagjait ugyanazon minőségben; átvállalja végül az anyaegyesület úgy a központ, mint a Budapesti Osztály minden vagyonát és terhét, követeléseit és adósságait és azokat magára kötelezőknek ismeri el; a függő ügyeknek és az elszámolásnak lebonyolítására bizottságot küldött ki.³ Az új szervezet folytán a központi választmány megszűn-
vén, a választások megejtettek, melyeknek eredményeként elnökké *dr. Thirring Gusztáv*, alelnökké *dr. Nigrinyi György*, ügyvivő alelnökké *Lévay István* és főtitkárrá *Benkó Mihály* választottak meg. Ezzel a Magyar Turista-Egyesület újjáalakulása befejeztetett.

¹ Turisták Lapja, XXII. évfolyam 148. lap.

² Az alapszabályok közölve vannak a Turisták Lapja XXIII. évfolyamának 147—152. lapjain.

³ A közgyűlés jegyzőkönyvét lásd u. o. 55—59. lapokon.

A dömösi rév 1892-ben.

III. A Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztályának működése 1891-től 1910-ig.

Az 1891-ben elfogadott szervezet a M. T. E. osztályaira ruházta át az aktív munka teljesítését és a központi választmány hatáskörébe csak a közös ügyek intézését, az egyesület szellemi irányítását és a Turisták Lapjának szerkesztését utalta. Első dolog volt tehát az osztályok megalakítása és működésüknek megindítása. A Budapesti Osztályra nehezedett természetesen a munka javarésze, mert ez képezte ezentúl is az egyesület gerinczét és legerősebb szervét. A Budapesti Osztály 1891. november 21-én alakult meg, megválasztván elnökké gróf Teleki Gézát, alelnökké dr. Staub Mórict, ügyvivő alelnökké dr. Téry Ödönt és titkárrá dr. Marinovich Imrét.¹

Az új Budapesti Osztály minden tekintetben folytatta a réginek működését. Elsősorban biztosította tagjai részére azon jogokat és kedvezményeket, melyeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter elődjének engedélyezett volt a közalapítványi erdők területén (a miniszteri rendelet 1891. évben 19991. szám alatt kelt)²; folytatta továbbá az útjelzéseket és a kirándulásokat, továbbá a felolvasásokat, a karácsonyi ünnepeket és működésének egyéb ágazatait, sőt azokat lényegesen ki is terjesztette. Elsősorban napirendre tűzte a nagyobb szabású *turista-építkezések* ügyét. Egyszerre két irányban indított mozgalmat. Minthogy a közalapítványi igazgatóság által a Dobogókő közelében tervezett kis menedékkunyhó nem jött létre és a tervezett alakban és módzatok mellett nem is elégíthette volna ki a turistaság érdekeit, az Osztály menedékház építését határozta el az e célra a *Dobogókő* tetején Prokop Géza közalapítványi erdész által ajándékozott telken. A közalapítványi igazgatóság e célra ingyen engedte át a szükséges

¹ Az alakuló ülés jegyzőkönyvét lásd a Turisták Lapja IV. évfolyamának 26—28. lapjain.

² Turisták Lapja, IV. évfolyam 222. lap.

fát, a menedékház tehát 1897-ben *Pfínn József* tagtársunk tervei szerint felépült és 1898. június 5-én felavattatott, báró *Eötvös Lórándról* neveztetvén el.¹ Az építkezés részleteiről külön fejezetben számolunk be; itt csak annyit említünk meg, hogy ezen, a berendezéssel együtt 5000 K-ba került menedékház oly nagy turistaforgalmat teremtett, hogy már 1900-ban szűknek bizonyult és az ezen évi közgyűlésen a titkár már a menedékház kibővítésének eszméjét vetette fel. Az egyesület magáévá tette a felvetett eszmét, megszerezte a szükséges telkeket és az építkezés költségeinek részben való fedezésére tagjai körében gyűjtést indított meg. Ebből, valamint az Osztály által létesített építő-alapból csakhamar összegyűlt a szükséges pénz, úgy hogy az 1904. július 16-án tartott rendkívüli közgyűlés a rendelkezésre álló 16,817 koronát az építkezés céljaira immár megszavazhatta.² Egy váratlan akadály azonban megghiúsította az új menedékház még ezen év nyarára tervezett építésének megkezdését. A pilisszentkereszti parasztok ugyanis az építőanyagok felszállításáért oly hallatlan árakat követeltek, hogy az Osztály kénytelen volt az építkezés megkezdését a következő évre elhalasztani, a midőn is a ház *Gabrinyi Samu* piliscsabai építőmester tervei szerint összesen 28,000 K költségen felépült és berendeztetett. Felavatása 1906. június 3-án az egyesület lélekemelő ünnepélye és a turistamozgalom egyik fontos eseménye volt.³ Az új, nagyszabású masszív kőház,⁴ melyben az éttermen és a menházór lakásán kívül 7 szoba van 42 ágygal, csakhamar előre nem látott mértékben dagasztotta meg a Dobogókő turistaforgalmát és így központjává vált a Budapest-környéki turistaforgalomnak, egyúttal iskolájává vált kezdő turistáknak és később a téli turistáskodásnak és sí-sportnak is gócpontjává lett. Az Osztálynak ezen nagy alkotása tehát minden tekintetben jelentős esemény.

Ugyanakkor, a midőn a főváros környékén a Dobogókői menedékház felépült és lassanként valóságos turistateleppé fejlődött, az Osztály más nagyszabású építőtervekkel is foglalkozott. Már a Kárpátgyesület Budapesti Osztálya vetette volt fel egy menedékház építésének tervét a Magas-Tátra *Öttó* katlanában és erre a célra 1893. év végén már egy csekély összeg is rendelkezésre állott. Az Osztály évenként keresztül dotálta az e célra létesített alapot és a tagok áldozatkészsége is nagy mértékben nyilvánult meg (a gyűjtés eredménye 4095 K volt). A menedékházat *Pfínn József* terveinek felhasználásával *Majunke Gedeon* építész építette 1898—99. években és építésének, valamint berendezésének összes költségei 16,300 K-ra rúgtak. Hazánk ezen legmagasabb fekvésű (2021 m) menházának felavatása a Tátrafüreden tartott közgyűléssel kapcsolatban 1899. évi augusztus

¹ Lásd *Pfínn József*: A Dobogókő és menedékháza (Turisták Lapja, X. évfolyam 91—103. lap) és *Holfeld Henrik*: A Báró Eötvös Loránd-menedékház felavatása (u. o. 103—110. lap.)

² Turisták Lapja, XVI. évfolyam 165. lap.

³ Lásd *Dr. Bányai Aladár*: A dobogókői II. báró Eötvös Loránd-menedékház felavatása. (Turisták Lapja, XVIII. évfolyam, 108—116. lap.).

⁴ Lásd *Gabrinyi Sámuel*: A M. T. E. Budapesti Osztályának Dobogókői telepe (Turisták Lapja, XXI. évfolyama 149—157. lap).

Dr. Mágócsy-Dietz Sándor.

Gróf Teleki Géza.

hó 21-én tartatott meg, a midőn is a ház *Téry-menedékház* nevet nyert.¹ A Téry-menedékház építésének részleteivel másutt foglalkozunk; itt csak azt említjük meg, hogy e ház kitünő fekvésénél fogva a Tátra ezen részének feltárását nagy mértékben megkönnyítette és számos új csúcsmászást és új útirányt tett lehetővé; így a Téry-házból kiindulva találta meg *dr. Jordán Károly* tagtársunk a Lomniczi-csúcsra vezető *Jordán-utat*, melyet aztán egyesületünk (395 K költséggel) vasakkal és lánczokkal láttatott el és a Téry-ház lett kiinduló pontja számos turistának a Tátra egyes csúcsaira tervezett mászásai közben.

Egyesületünk a Tátrában még más építkezések terveivel is foglalkozott. 1892. évi április 2-án *dr. Gaár Frigyes* szombathelyi kir. közjegyző azt az indítványt terjesztette a központi választmány elé, hogy az egyesület a Magas-Tátra valamelyik csúcsán a millennium alkalmából állíttasson fel nagyméretű kettős apostoli keresztet. A központi választmány az eszmét nagy lelkesedéssel fogadta és a keresztnek a Gerlachfalvi-csúcson való felállítását határozta el. A fennforgó nehézségek azonban, nevezetesen a nagy költségek és az eszmének csekély gyakorlati haszna, arra indították a központi választmányt, hogy az eszmét utóbb elejtse. 1897-ben azután az Egyetemi Osztály tette magáévé az eszmét, de megvalósítása ekkor sem bizonyult lehetségesnek.

Az eszme később más alakban újból felmerült. 1907-ben ugyanis arról folytak tanácskozások, hogy az immár régóta vajudó tátrai obszervatórium ügyét nem lehetne-e akként megvalósítani, hogy az turistamenházzal egybekapcsolva a Magas-Tátra legmagasabb csúcsán, a Ferencz József-csúcson (2663 m) állíttassék fel. Dr. Téry Ödönnek erre vonatkozó terve az volt, hogy ha a kincstár megvinné a Téry-menházat, ennek vételárából és a foganatosítandó gyűjtés eredményéből a nevezett csúcson fel kellene építeni a *Budapesti házat*, melynek költségeit *Gabrinyi Sámuel* építész konkrét számítások alapján

¹ Lásd *Dr. Thirring Gusztáv*: Tátrai kirándulásunk (Turisták Lapja, XI. évf. 162—169. lap) és *Majunke Gedeon*: A Téry-menedékház építése (u. o. 24—44. lap).

Dr. Mihálovics Béla.

Sigerus Emil.

75,000 koronára tette.¹ Egyesületünk tehát 1909. márczius 15-én kelt beadványában a Téry-menházat 30,000 K vételáron felajánlotta a földművelésügyi miniszternek. *Darányi Ignác* miniszter úr 51.665/1909. számú leiratában elvben hozzájárult — az eszme azonban egyelőre függőben hagyatott, mivel az egyesület új vezetőségének aggályai voltak arra nézve, hogy helyes volna-e a M. T. E.-nek az Öttó katlanában elfoglalt pozícióját feladni és egy rendkívül költséges és turistaszempontból kevés gyakorlati jelentőséggel bíró vállalkozásba belemenni akkor, a midőn esetleg néhány év múlva a Nagyszalóki-csúcsra kiépül a tervezett siklóvasút, s akkor az obszervatóriumnak ott leendő felállítása sokkal kisebb áldozatok és fáradságok árán lehetségessé fog válni. Túlsúlyra vergődött az a felfogás is, hogy a M. T. E.-nek elsősorban turistaérdekű gyakorlati alkotásokra kell törekednie és csak ezeknek létesítése után hozhat tisztán tudományos célokra akkora nagy áldozatokat.

A Budapesti Osztály azon célból, hogy a turistaforgalmat a Téry-ház felé terelje elhatározta, hogy egyes tátrai vezetőket, kik különösen az Öttó katlana körül vezettek sok turistát és egyébként is rászolgáltak, jutalomban fog részesíteni. A közgyűlés ennek folytán több ízben jutalmazott érdemes tátrai vezetőket zsebórák ajándékozáásával, a mivel őket az egyesület jóakaró támogatására buzdította.

A főváros turistaforgalmának fejlesztése körül jelentékeny ténykedés volt a főváros környékét ismertető *turistakalauz* kiadása. Kiadásának eszméje már 1889-ben merült fel, de az egyesület akkori anyagi helyzete mellett az eszmét megvalósítani nem lehetett. 1898. február 18-án *gróf Teleki Sándor* elnök konkrét formában vetette fel az eszmét és a választmány az ügy gondos mérlegelése után *dr. Thirring Gusztáv*ot bízta meg a munka megírásával. 1900. év tavaszán a munka *Budapest környéke* czímen megjelent. A munka nemcsak erkölcsi sikert aratott, hanem az egyesületnek tekintélyes anyagi hasznot is hozott,

¹ Lásd: *Dr. Téry Ödön*: A Budapesti ház hazánk legmagasabb csúcsán (Turisták Lapja, XXI. évfolyam, 6—12. lap.); Kivonat a M. T. E. Budapesti Osztályának kérvényéből (u. o. 12—16. lap) és *Gabrinyi Samu*: A Ferencz József-csúcson létesítendő Budapesti ház műszaki leírása és költségvetése (u. o. 16—25. lap).

a mennyiben 1912 végéig — a 3886 K költség teljes fedezése után — még 3410 K fölösleg maradt a példányok eladásából.

Minthogy a Turisták Lapja az Osztály belső ügyeinek nem szentelhetett elég teret és különösen a zárszámadások, költségvetések és egyéb elszámolások közlésére — ritka megjelenése miatt — nem volt alkalmas, a Budapesti Osztály 1893-ban külön *Értesítő* kiadását határozta el, melyet több éven keresztül fenntartott; az *Értesítő* évenként 2—3-szor jelent meg, de kizárólag csak az egyesületi életre vonatkozó közléseket tartalmazott.

Érezhető hiánya volt az egyesületi életnek megfelelő *egyesületi helyiség* hiánya. Az Osztály egy ideig a nádor-utcai Európa szálloda egyik földszinti termét használhatta tisztviselőinek találkozója céljából, de már 1892 őszén kénytelen volt a Rózsa-tér 5. számú házban helyiséget bérelni, melyből 1898-ban az Aranykéz-utca 6. számú házába költözött át. Itt helyezte el könyv és irattárát és itt tartja mai napig is üléseit és kisebb összejöveteleit.

Az Osztály belső életében nevezetes mozzanat volt az *asztaltársaságok* megalakulása, Három ilyen asztaltársaság alakult: a *Csütörtöki asztaltársaság*, a *Pénteki asztal* és a *Szögések csoportja*. Mindhárom asztaltársaságban az egyesületnek szorosabb baráti viszonyban álló homogén elemei tömörültek egyrészt szorosabb társadalmi élet fejlesztése, másrészt intenzivebb turistaműködés gyakorlása céljából. Az asztaltársaságok, bár tagjaik száma nem volt nagy, mégis az egyesület jelentékeny tényezőivé fejlődtek, mivel a bennük uralkodó szoros összetartás és testületi szellem — karöltve nagy áldozatkészséggel — az asztaltársaságokat képessé tette az egyesület nagyobb mérvű támogatására. Így nagy áldozatokat hozott a Csütörtöki asztal a dobogókői menházért, melynek költségeihez egyébiránt a Pénteki asztal és a Szögések csoportja is hozzájárult. A Pénteki asztal a *Lajos-forrás* foglalásával (1908) végzett hálás munkát, azonkívül úgy ez az asztal, mint a Szögések csoportja az egyesületi kirándulásokhoz a vezetők nagy részét szolgáltatta. (Az asztaltársaságok működésének részletes képét külön fejezetekben közöljük.) Hasonlóképen számottevő tényezője egyesületi életünknek a *Turisták dalköre*, mely az egyesület társas összejöveteleit és kirándulásait élénkítette szép énekelőadásaival. Ezen csoportok a bennük rejlő egyetértés és testületi szellem folytán a M. T. E.-et az egyesületi élet minden megnyilvánulásában támogatták és így az egyesület ezen asztaltársaságokban legmegbízhatóbb híveit találhatta.

Nincs módunkban ezen történelmi vázlat szűk keretében az osztály életének minden mozzanatával foglalkozni. Szorítkozunk tehát arra, hogy az osztály életének csak legnevezetesebb eseményeit említsük meg.

1900-ban oly események adódtak elő, melyek a főváros környékén való turistáskodást veszélylyel fenyegették; ugyanis a közalapítványi erdőségek vadászati jogának bérlője, Ratibor herceg — ki 10,000 kat. holdnyi területért 600 forint (!) bért fizetett — 1900. július 6-án azzal a kérelemmel fordult a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, hogy mivel „a turistáknak túlságos sürgős-forgása,

A dobogókői új báró Eötvös Loránd-menedékház. (Brilli Gyula felvétele.)

lärmázása és éneklése a vadat nemcsak nyugtalanítja, hanem azt tökéletesen el is riasztja (!) . . . és a vadászati bérlő cserkélései mindig meddők maradnak, mert a vad helyett csakis turistákat talál¹:¹ kegyeskedjék a miniszterium a turistákat bizonyos utak (éppen a legszébb utak, mint: Kisbük—Zsidórét—Hárommező, Fűrész-tisztás—Hoffmann-gunyhó—Svinja-árok—Malva-gunyhó és Miklósvölgy—Öcset-hegy—Szentlélek) használatától eltiltani; a pilismaróti erdőgondnokság ezen kérelmet még súlyosbította a minisztériumhoz intézett azon javaslatával, hogy a fenti útakon kívül „még a Miklósvölgy—Ecset-hegyi és Mexikóból Hrebeny-gerinczen és Feketehegyen át haladó turistaút betiltását” is javaslatba hozta, megjegyezvén, hogy: „általában kívánatos lenne egyes vadászati időszakokban, nevezetesen július 15-től augusztus 15-ig, de különösen szeptember 1-től október 1-ig, vagyis azon időkben, mikor a vadászatért nagy kiadásokat (!?) fedező vadászati bérlő vadászati jogát különösen gyakorolja, hogy a *turistaútak* azon időben a területnek teljesen zavartalanná tételéből az összes vonalakon elzárassanak, illetve azokon való járás betiltassék.”² A vallás- és közoktatásügyi miniszter, méltatva egyesületünk eddigi működését, az ügy eldöntése előtt egyesületünk meghallgatását rendelte el, a mi alkalmat adott a Budapesti Osztálynak, hogy a minisz-

¹ Lásd: Turisták Lapja XII. évfolyam 183. lap.

² Lásd: „A hazai idegenforgalom érdekében kifejtett küzdelem történetéhez” (Turisták Lapja, XII. évfolyam, a hol a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz intézett felterjesztésünk a 184—194-ik lapon közölve van.

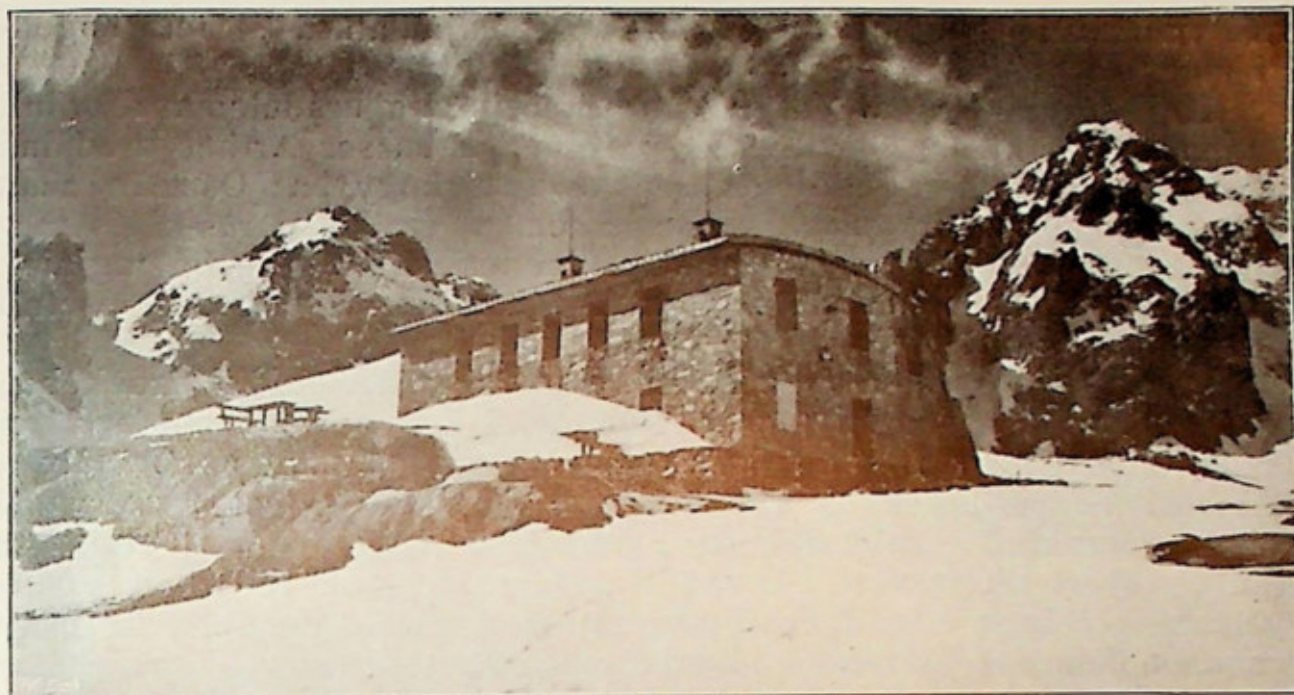
tériumot hosszú, jól megokolt felterjesztésben tájékoztassa a turista-
ság és a M. T. E. érdekeiről és a fennforgó helyzetről. Kiindulva
abból, hogy maga a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1889. évi
19.701. sz., majd 1892. évi 19.991. sz. rendeletével engedélyezte tag-
jainknak a közalapítványi birtokok területén való korlátlanul szabad
turistáskodást, sőt az egyesületet hathatósan támogatta is, a mennyi-
ben a dobogókői menedékház építésére szükséges fát ingyen átengedte,
útjelzéseinkben való segédkezésre, s kirándulóinknak az erdőri
lakokban való elszállásolására a közalapítványi erdővédeket utasította:
részletesen kifejtettük az érdekelt hegyvidéken végzett gyakorlati,
agitatórius, irodalmi és humánus működésünket, kimutatván, hogy
egyesületünk a Pilisi hegyvidék felkarolása körül megindított intenzív
tudományos, gyakorlati és közgazdasági működésével mennyivel többet
áldozott a közért, mint a vadászati bérlő, ki kizárólag saját önző
érdekeinek kielégítése céljából akarja egy tollvonással megsemmi-
síteni a szépen megindult turistaforgalmat, mely ezreket hoz a nép
közé, a vadászati bérlő évi 600 forintjával szemben. Osztályunk fel-
terjesztése ekként végződött:

*„A szóban forgó ügy mikénti elintézése egyesületünkre nézve a lét- vagy nem-
lét kérdése!*

Az elzárva levő magánbirtokok és elzáratni kívánt közalapítványi birtokok
leszámítása után ugyanis nem maradna fenn részünkre más művelési terület, mint
a Pilis-hegységtől Szent-Endréig elterülő vékony területszalag, melynek elzára-
tását a bérlő ezúttal csak azért nem kívánja, mert bölcsen tudja, hogy az minden
erdődíszétől gondosan megfosztott kopár terület, melyet ennél fogva turisták úgy
sem látogathatnak.

Összegezve az előadottakat, évekig tartó önzetlen, szorgalmas és hazafias
munkával sikerült hazánknak senki által nem ismert e gyönyörű vidékét feltár-
nunk, ez eddigéle senki által soha meg nem látogatott országrészünkön turista-
forgalmat teremtenünk, ez elhagyott községek vagyontalan lakosainak kereset-
forrást nyújtva, azok közjólétét emelnünk; évekig tartó szorgalmas munkával,
takarékossgal s anyagi erőnk tetemes megfeszítésével, a művelt nyugati államok
ilynemű kulturális működését iránymutatóul elfogadva, sikerült végre e vidék
egyetlen szerény menedékházát felépítenünk s ebben a tudománynak barátságos
otthont nyujtanunk s ma: midőn az idegenforgalom emelésének kérdése napról
napra szélesebb gyűrűkben hullámoz — midőn hosszas fáradozásunk hön óhajtott
eredménye végre jelentkezni kezd, ma oly célból, hogy a pilisi és maróthi hegy-
vidéken örvendetes fejlődésnek induló eme mozgalom még csirájában elfojtassék,
hazafias és nemes intenczióink oly merénylettel támadtatik meg, mely a hazai
turistaügynek gondos körültekintéssel s hosszú évek munkájával összerótt épü-
letét összeomlással fenyegetve, *egyesületünket a lét vagy nem lét szomorú kérdése
elé állítja!*“

A minisztériumhoz intézett felterjesztésünk nem maradt siker-
nélkül; a minisztérium a vadászati bérlő kérelmét (a pilismaróthi
erdőgondnokság súlyosbító javaslatával együtt) egyelőre nem teljesi-
tette és a turistaforgalom korlátozást nem szenvedett; minthogy azon-
ban az elintézetlen ügy állandó veszélylyel fenyegette egyesületünk
fennállását, egyesületünk (ezúttal a központ) 1903-ban újra kérte a
be nem fejezett ügy végleges rendezését; ezen beadványban újból
felhívta a minisztérium figyelmét egyesületünk kulturális missziót tel-
jesítő működésére és kérte anyagi és erkölcsi támogatását. A miniszter
1904. év nyarán végre elintézte a függő ügyet, még pedig egyesüle-
tünk *majdnem minden kérésének teljesítésével*. A miniszter ugyanis a

A Téry-menház télen. (Hybner Károly felvétele.)

közalapítványi erdőségekben való járást-kelest némi korlátozással *egyesületünk tagjainak megengedte*; a központi válaszmány egyesületünk kifejezett céljának érdekében kérte ezen jognak *általában a kirándulókra* való kiterjesztését, a miniszter azonban a vadászati területek bérlőivel fennálló szerződésben foglalt kikötések folytán ezen kérelmet nem teljesítette.

Hasonló nehézségekkel kellett megküzdennünk más erdőbirtokosok területén is; a visegrádi koronauradalom területén a szabad járkálás kezdettől fogva mindig korlátozva volt¹ s kirándulásaink alkalmával esetről esetre külön engedélyt kellett kérnünk, a terület nagy része állandóan el volt zárva a turista előtt. A nagymarosi területen is ilyen volt a helyzet, soká tartott, míg ki tudtuk eszközölni, hogy a hivatalos kirándulások ott engedélyeztessenek; 1908. évi 269. sz. a. átiratával arról értesített a nagymarosi erdőgondnokság, hogy jövőre a területén rendezett egyesületi kirándulásokhoz az engedély — „hacsak különös okok a megtagadást nem követelik“ — meg fog adatni.

1899. év folyamán a Budapesti Osztály megkereste az esztergomi főkapitánt, hogy dömösi erdőbirtokában újabb utak jelzését engedélyezze; a főkapitán válaszában kijelentette, hogy „a dömösi erdőkben utakat jelezni s a turistáknak az eddig jelzett utakon kívül ott

¹ Lásd Turisták Lapja I. évfolyam 112. lap; a visegrádi m. kir. erdőgondnokságnak ott közölt átírata szerint Visegrád környékén a kirándulások csak a várromok és a Mátyásforrás megtekintésére szorítkozhatnak, „esetleg a várromokról a Királyúton a Sóstó nevű erdőtisztásra és onnan a Bornyúfej nevű sziklamagaslatra“. Kirándulások Leányfaluról a Papréten át Visegrádra és Visegrádról a kincstári erdőn át a Prédikálószerkére csak augusztus hó előtt tehetők és csak előzetes bejelentés mellett.

járni, vadászati és bányászati okok miatt sajnálatára (!) nem engedheti meg“.

1909-ben az Osztály a szokolya-jánospusztai uradalomhoz fordult a szabad járás-keelés engedélyezése iránt; Preusser Arthur uradalmi erdőmester arról értesítette az elnökséget, hogy „az Osztály azon kérelme, hogy az uradalmi erdőségekben a szabad járás-keelés tagjainknak általában megengedjék, nem teljesíthető, de ha tagjaink a jánospusztai erdőhivatalhoz fognak fordulni, az engedély esetről esetre meg fog adatni“.

Ilyen — majdnem kizárólag a vadászati bérlők érdekében hozott — korlátozások folytán a Budapesti Osztály választmányában már 1900. november 13-án felmerült az az eszme, hogy az Osztály a többi turistaegyesületekkel karöltve tegyen előterjesztést a vadászati törvény vonatkozó szakaszainak módosítása tárgyában. Ugyanez a kívánság nyert kifejezést a központi választmánynak 1901-ben a földmivelésügyi minisztériumhoz felterjesztett memorandumában is, mely azonban ebben a tekintetben sikerre nem vezetett.

Kezdetől fogva nagy súlyt helyezett az Osztály arra, hogy a *közlekedési viszonyokban* a turistaforgalom szempontjából fennálló hiányokon lehetőleg javítson. E célból a közlekedési vállalatokhoz, különösen a m. k. államvasutak igazgatóságához és illetve a kereskedelemügyi minisztériumhoz ismételve fordult előterjesztésekkel és javaslatokkal. 1903 végén azzal a kérelemmel fordult hozzá, hogy a Dobogókőre irányuló forgalom emelése érdekében a Dömös-átkeelés megállóhelyen néhány személyvonatot a téli időszakban ünnep- és vasárnapokon állíttasson meg. Kérelmünk oly alaposan volt megokolva, hogy a kereskedelemügyi miniszter két vonatnak naponként való feltételes megállítást rendelte el. Egy másik vívmányt ért el az Osztály 1906-ban; ekkor ugyanis a Budapesti Osztály a kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztést intézett oly célból, hogy a reggel 6 órakor Párkányánára felé induló vonat a téli évszakban vasár- és ünnepnapokon is indíttassék és megállíttassék; kérvényünk oly alaposan volt megokolva, hogy a miniszter 64.895. sz. a. rendeletével e vonatnak naponként való indítását és Dömösön való feltételes megállítást rendelte el,¹ a miből a téli turistáskodásnak óriási fellendülése állott elő, egyúttal a Dobogókő téli látogatottsága is addig ismeretlen arányokat ért el. Ugyancsak egyesületünk kérelmére engedélyezte a kereskedelemügyi miniszter a Budapest—Esztergom—Almásfüzitői h. é. vasút vonalán kedvezményes árú jegyfüzetek kiadását, a mivel a turistakirándulások ismét lényegesen megkönnyítették. Később a Vác—Ipolyvári vasút vonalaira is sikerült a turistaforgalom érdekeinek megfelelő menetrendi változásokat kieszközölni.

Lépéseket tett egyesületünk a budai *Jánoshegyen* álló disztelen és rozoga messzelátónak modern és monumentális kilátóval való pótlása iránt; a választmány *dr. Thirring Gusztáv* indítványára 1898. február 18-án elhatározta, hogy e tárgyban a székes főváros tanácsához beadványt intéz, melyben a Jánoshegyen *Erzsébet-kilátónak* fel-

¹ Lásd Turisták Lapja XVIII. évfolyam 74—75. lap.

Hatvan Ferencz,
a Dunántúli Turista-Egyesület elnöke.

Matras Ferencz Ede,
az Österr. Touristenklub elnöke.

építését kérelmezi. A főváros tanácsa kedvezően fogadta a javaslatot s a mérnöki hivatalt megbizta megfelelő terv készítésével. Ez sürgetésünkre el is készült, a kilátótorony felépítése azonban — a költségekre való tekintetből — mégis késedelmet szenvedett és csak 1910-ben valósult meg az eredeti tervnél sokkal nagyobb árnyokban.

1904-ben a Budapesti Osztály a barlangok feltárása céljából *barlangkutató bizottságot* küldött ki *dr. Jordán Károly* elnöke alatt. A bizottság nagy szeretettel fogott hozzá a Budapest-vidéki barlangok felkereséséhez és kikutatásához; minthogy azonban utóbb a Magyarhoni földtani társulat indította meg a barlangok tudományos vizsgálatát és e célra nagyobb anyagi és tudományos erővel rendelkezett, minthogy továbbá a mi bizottságunk tagjait — mint jeles barlangkutatókat — is bevonta munkatársai körébe, egyesületi bizottságunk további fennállására nem volt szükség. Bizottságunk feloszlásába annál könnyebben nyugodtunk bele, mivel a földtani társulat barlangkutató bizottságában is éppen a mi tagjaink fejtenek ki nagy tevékenységet és az új bizottság mindig hangoztatta, hogy kutatásaiban turistáinknak milyen jó hasznát veszi.

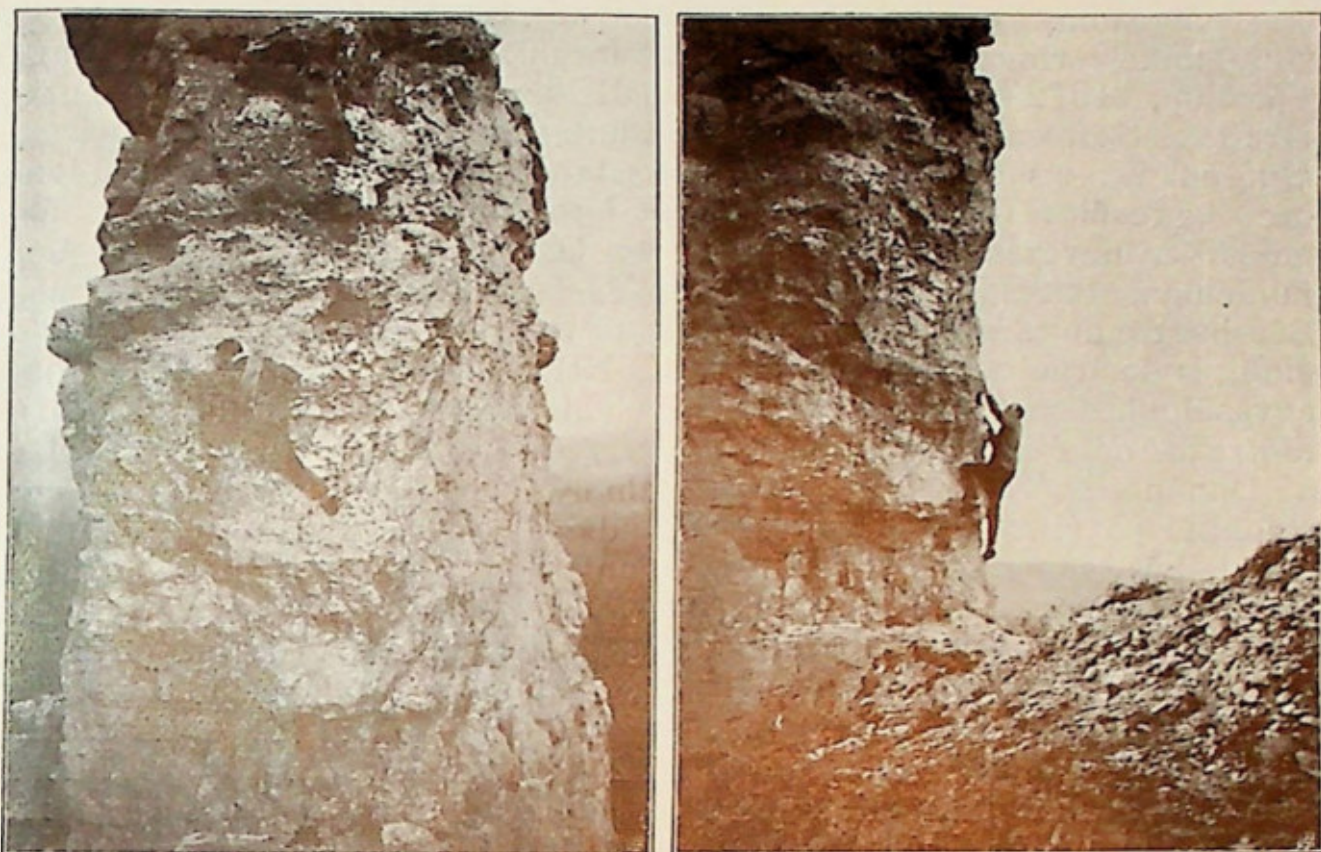
Több ízben felmerült az a terv (első ízben *dr. Baumerth Gyula* tagtársunk vetette fel), hogy Osztályunk a nyári évadban hazánk nagyobb fürdőiben vetített képek bemutatásával tartson honismertető előadásokat. Választermányunk örömmel fogadta az eszmét és megvalósítása tárgyában néhány fürdővel érintkezésbe is lépett; azonban részükről oly kevés előzékenységet talált, hogy ezen költséges és kockázatos vállalatba belemenni nem látta tanácsosnak.

Ezek röviden összefoglalva a M. T. E. Budapesti Osztályának 19 éves fennállása alatt felmerült fontosabb mozzanatok. Működésének egyes részleteiről alább külön cikkekben tüzetesebben számolunk be.

IV. A Magyar Turista-Egyesület újjászervezése óta (1910—1913).

Az 1910-ben elfogadott új szervezet az egyesületnek megadta a fellendülés alapfeltételeit. A Budapesten székelő egyesület kiszabadult az Osztály szűk kereteiből és megnyerte teljes önállóságát és függetlenségét. Ezentúl mint országos egyesület léphet fel és így tekintélyével és anyagi erejével nagyobb alkotásokra lesz képes, mint az eddig anyagi és szellemi erővel ugyan rendelkező, de osztályjellege által szabad működésében és kifelé való érvényesülésében akadályozott Osztály egyrészt és az anyagi erőt nélkülöző központ másrészt. A lefolyt három év igazolta az újjáalakuláshoz fűzött reményeket. Az egyesület csendes, de serény munkásságot fejtett ki, teljesen rendezte és megszilárdította anyagi viszonyait, a Turisták Lapjának rendes megjelenését (előbb *Zilahi György*, majd *Déry József* szerkesztése mellett) biztosította és az egyesület belső életében helyreállította a békét és nyugalmat. Az 1910. évi karácsonyi tátrai szerencsétlenség ugyan pillanatnyilag megzavarta a nyugalmat, de a választmány bölcseségének sikerült az ezen ügy felvetette hullámokat elsimítani és a kényes ügyet minden kívánságnak megfelelően elintézni. Egyesületünk fejlődése, ha lassú is, de biztos és szép reményekre jogosít. Erre utal az a körülmény, hogy ezen idő alatt három új Osztály alakult, úgymint 1911. márczius 26-án az *Esztergomi Osztály*, 1912. márczius 9-én a *Szegedi Osztály* és 1913. december 7-én a *Máramarosi Osztály*; és jelentékeny turistamozgalmat sikerült indítani *Körmöczbányán*, mely ugyan — az ottani helyi viszonyok miatt — nem vezetett Osztályalakításra, de a szkalkai menedékház létesítésével (melynek turista-szobáit egyesületünk szerelte fel takarókkal) nagy lendületet adott ezen vidék turistaügyének. — Az utolsó éveknek eléggé ismert eseményei közül csak a következőket említjük meg:

A *Téry-menháznak* gyökeres restaurálása válván szükségessé, a választmány 1911-ben a tetőt megújította, kettős ablaktáblákat és külső fatáblákat helyeztetett el, új tűzhelyet és 32 új kettős puha takarót szerzett be; az összes költség 3165 korona volt. A *báró Eötvös Lóránd-menedékház* telkét rendeztettük s azon ezer darab fenyő-csemetét ültettünk el; bevezettettük a telefont, mely 1910. október 12-én adatott át a használatnak; a Csütörtöki asztaltársaság az étterem falait díszes faburkolattal látta el és a bejáró terraszát beüvegeztette. Egyesületünk 1912-ben 6600 korona költségen 80 m² területű *üvegverandát* építtetett az épülethez, melyet szeptember hó 15-én adott át a forgalomnak. Teljesen megújította a *gazdasági épület* és a *régi menedékház* tetőzetét (az alkalmazott eternit-tető 1400 koronába került); 230 korona költségen kényelmes *szerpentin-utat* építtetett a Szakó-hegyi nyeregére. Az *iskolai kirándulások* megkönnyítése céljából a választmány a tanáraik vezetése alatt megjelenő diákoknak elengedte a Dobogókői menházban a belépődíjak fizetését. Kölcsönösségi viszonyba lépett egyesületünk a hazai turistaegyesületekkel a menedékházak használata tekintetében oly értelemben, hogy az egyes egyesületek tagjai a rokonegyesületek menedékházait ugyanazon feltételek mellett használhassák, mint az illető egyesületek saját tagjai.

A pilisszentiváni tornyon. (Ifj. Thirring Gusztáv felvételei.)

A választmány foglalkozott a stockholmi *olympiai bizottságnak* turistaténykedések jutalmazását célzó tervével és e tárgyban a következő határozatot hozta: „A Magyar Turista-Egyesület az alpinizmust természeténél és jellegénél fogva nem tartja az olympiai játékok keretébe beilleszthetőnek és ezen okból az olympiai bizottságtól vett felhívásnak (hogy t. i. kiváló magyar hegymászókat hozzon jutalmazás céljából javaslatba) a maga részéről nem tehet eleget“. Megelégedésünkre szolgált, hogy az olympiai bizottság utóbb maga is belátta a tervezett jutalmazás lehetetlenségét és — indokolásában majdnem szószerint ismételve a mi átiratunk érveit — a jutalmazás eszméjét elejtette.

Jelentékeny részt vett egyesületünk — a Magyarországi Kárpát-Egyesülettel és a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesülettel karöltve — a *Tátrai Önkéntes Mentőbizottság* (Tömb) megalakításában. A tátrai mentőügy szervezését az 1910. évi karácsonyi szerencsétlenség hatása alatt egyesületünk választmánya 1910. december 30-iki ülésében kezdeményezte; érintkezésbe lépett a nevezett egyesületekkel s a *Turisták Lapjának* 1912. évi szeptemberi számában *dr. Jankovics Marczellnek* gyönyörű Szózatát közölte abból az alkalomból, hogy *Gally János* tagtársunk 100,000 darab „mentőbélyeget“ ajándékozott egyesületünknek. A mentőügyben hosszabb tárgyalás után teljes megegyezés jöven létre, a Tömb 1913. december 28-án megalakult.¹

¹ Lásd *Turisták Lapja* XXVI. évfolyam 41. lap.

A *rokonegyesületekkel* való viszonyunk minden irányban barátságos volt, mihez vidéken rendezett vándorgyűléseink is (1911-ben Nagy-Váradon, 1912-ben Sopronban, 1913-ban Körmöczbányán) hozzájárultak. Szorosabb érintkezésbe léptünk az *Österreichischer Touristenklub*-bal is; elsöben a Csütörtöki asztaltársaság buzgólkodása folytán ezen egyesület *Wienerwald*-Osztálya látogatott Budapestre, mely látogatást a nevezett asztaltársaság az Osztály 25 éves fennállásának jubileuma alkalmából 1911. október 22-én viszonzta, amidön 11 tagja Bécsbe rándult, ahol egyesületünk üdvözetét *dr. Thirring Gusztáv* elnök tolmácsolta. Egy évvel reá, 1912. november 14—17. napjain egyesületünk meghívására az *Österreichischer Touristenklub* központja, *Matras Ede Ferencz* elnök és *Hostnig Gusztáv* alelnök vezetésével és a Dunántúli Turista-Egyesület néhány tagjának (*Hatvan Ferencz* elnökkel az élükön) részvételével Budapestre rándult. A székesfőváros nagylelkű támogatása folytán módunk volt kedves vendégeinket oly fogadtatásban részesíteni, mely mindhárom egyesület résztvevő tagjai előtt felejthetetlen fog maradni.¹ Osztrák vendégeink egyesületük lapjában az elragadtatás hangján irtak budapesti kirándulásukról s erről közölt cikkeiket ezekkel a szavakkal fejezték be: „Ez a kirándulás megteremtette a legszívélyesebb viszonyt az Ö. T. C. és a M. T. E. között. Szeretettel fogjuk ápolni és pedig nemcsak a turistaügy terén, mert a két nemzet ma jobban, mint bármikor, egymásra van utalva. Ennek felismerése újabb viszonylatokat teremthet a két nemzet között. Ebben az értelemben óhajtunk a két nemzet viszonyát illetőleg minden téren közreműködni.“

Az osztrák turisták látogatását 1913. január 10-én alelnökünk *Lévay Istvánnak* Bécsben, az Ö. T. C.-ban tartott nagysikerű tátrai felolvasása, husvétkor az egylet amatőr-fotográfiai osztályának budapesti látogatása, mely alkalommal a Pénteki asztaltársaság fogadta osztrák vendégeinket, majd szeptember 6—8-án egyesületünk bécsi kirándulása követte, melyben a Dunántúli Turista-Egyesület 9 tagjával együtt 100 magyar turista vett részt. E kirándulás és tagjainknak bécsi fogadtatása minden várakozást felülmult s a három egyesület közötti barátság kötelékeit a legszorosabbra fűzte.²

Kevesebb sikerrel járt fáradozásunk a MÁV. vonalaira kérelmezett vasuti kedvezmények tárgyában. Azzal a kérelemmel fordultunk 1912-ben a kereskedelemügyi minisztériumhoz, hogy a Magyar Turista-Egyesület tagjai részére engedélyezné azon 50%-os menetdíjkedvezményeket a MÁV. vonalaira, melyeket a magyarországi tornaegyesületek orsz. szövetsége régóta élvez és legutóbb a magyar labdarúgók országos szövetsége is elnyert. Erre vonatkozó kérvényünket küldött-ségileg nyujtottuk be a kereskedelemügyi minisztériumnál, a hol *Kálmán Gusztáv* államtitkár úrtól biztató választ nyertünk. Kérelmünk oly alaposan és jól volt megindokolva, hogy maga a MÁV. igazgatósága pártolólág terjesztette kérvényünket a kereskedelemügyi

¹ Lásd *Déry József* cikkét: Az *Österreichischer Touristenklub* látogatása (Turisták Lapja XXV. évfolyam 35—39. lap).

² Lásd *Lakner Károly* cikkét: Egyesületünk kirándulása Wien és környékére (Turisták Lapja XXV. évfolyam 241—247. lap).

miniszter úr elé, a hol az elintézés céljából *Stettina* államtitkár úr kezeibe került. Tisztelegtünk tehát *Stettina* államtitkárnál is, ki azonban mereven kijelentette, hogy a MÁV. jelenlegi pénzügyi helyzete mellett újabb kedvezmény engedélyezéséről szó sem lehet. Választmányunk ennek folytán abban állapodott meg, hogy a vasúti kedvezményt más úton — valamely a kedvezményt élvező orsz. szövetségbe való belépés által — igyekezik majd megszerezni s erre nézve a kezdő lépéseket meg is tette, de ezen lépések sem vezettek eredményre, mivel a jelzett kedvezmények használatának időközben elrendelt szigorítása mellett egyesületünknek más rokonszövetségbe való csatlakozása meghiúsult.

A Budapest környéki erdőségekben való járás-kelés tekintetében is történtek újabb gátló intézkedések. 1912-ben a diósjenői Sváb-féle uradalom — az egyik vadászházában valami idegen „turista“-csoport részéről tanusított felháborító magaviselet miatt — az uradalom erdőségeiben való turistáskodást eltiltotta és egyedül egyesületünk tagjainak engedte meg — előzetes bejelentés mellett — az erdőségek bejárását. 1913-ban a közalapítványi igazgatóság a Pilishegységben való turistáskodást újból lényegesen megszorította; kijelentette ugyanis, hogy a közalapítványi erdőkben a Magyar Turista-Egyesület által jelölt utakat külön engedély nélkül csak ezen egyesület tagjai használhatják, kik kötelesek magukat az erdészeti személyzet előtt felszólításkor jelvénynyel vagy tagsági jeggyel igazolni, szeptember hóban a turisták is csak a Szakonyeregtől, illetve Pilisszentkeresztről a Dobogókőre és Pilismarótról Pilisszentkeresztre, illetve Pilisszentlélekre vezető utakat használhatjuk; felhívta az igazgatóság egyesületünket, hogy a vonatkozó tilalmi táblákat saját költségén állítsa fel és tartsa épségben (!). Ugyancsak eltiltotta gróf *Tisza István* nagykovácsi uradalma az ottani erdőben való járást és útjelzésünket — 20 év óta használt és jelzett úton — egyszerűen megsemmisítette (!). A régi sérelmek tehát újra felújulnak! A miért 25 éven keresztül szívós kitartással és némi eredménnyel küzdöttünk, azt újra meg újra meg akarják tőlünk vonni, azért újra meg újra meg kell kezdenünk a küzdelmet és sajnos, hogy a magyar turistaság nagyobb arányú fejlődése nem javít, hanem ellenkezőleg ront a helyzeten; mert minél több turista járja a hegyeket, annál inkább érzik — nem is az erdőbirtokosok, hanem rendszerint a vadászati bérlők — annak szükségét, hogy a turisták elől bizonyos területeket elzárjanak. Ez a törekvés már oly mérvet ölt, hogy a turista ma-holnap már sehová sem fog mehetni, a hol hegyek és szép erdők vannak. Ez ellen okvetlenül állást kell foglalni és az 1913. év november 30-án megalakult *Magyar turistaszövetségnek*, melyhez hazánknak úgyszólván minden turistaegyesülete csatlakozott, egyik főfeladata lesz, hogy e tekintetben a magyar turistaság érdekeit megvédelmezze.

*

Huszonöt évi fennállás és komoly munkásság után immár visszapillantunk az elmúlt időszakra és elmélkedünk a múlt és a jövő fölött. Hosszú küzdelmek, de kétségtelen sikerek is jelzik negyedszázados útunkat. Huszonöt év tapasztalatán okulva, nézünk a jövő elé. Mint a jó turista, kit a nehézségek és fáradoalmak nem riasztanak vissza útja folytatásától, úgy tekintünk mi is útunk további része, azaz a jövő elé. Útunkban elértünk bizonyos magasságig, a honnan már messze ellátunk, kitűzött célunkhoz jóval közelebb jutottunk. De útunk végcélja még messze van. Messze van még az a magas orom, mely törekvéseink végső célja és melyet *a magyar turistaság terebélyes és izmos fája koronáz*. Oda fel, arra a páratlanul szép oromra akarunk feljutni! Nem tudjuk, feljuthatunk-e még oda, avagy már csak utódaink lesznek oly szerencsések, hogy azt a célt, melyet *mi* magunk elé tűztünk, elérjék. De erős a reményünk és szilárd a meggyőződésünk, hogy a magyar turisták is elfoglalják majd azt a büszke ormot, melyre eddig csak idegenek jutottak fel. És bízom a jövőben, hogy ha majd a maiaknál jobb viszonyok között magyar turisták is feljutottak oda, azok közt nagy számmal lesznek a *Magyar Turista-Egyesület* tagjai, kiknek lelkes és önzetlen működése meg fogja valószínűsíteni azokat a célokat, melyekért mi, súlyos viszonyok között útnak indult és folyton nehézségekkel küzdő úttörők, huszonöt éven keresztül szeretettel és lelkesedéssel küzdöttünk.

V. Tisztikar és választmány 1888—1913. években.

a) *A Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának választmánya az 1889—1891. években.*¹

Elnök: báró Eötvös Loránd; *alelnök*: dr. Lóczy Lajos (1889—90), dr. Staub Móricz (1891); *ügyvivő alelnök*: dr. Téry Ödön; *titkár*: dr. Thirring Gusztáv; *jegyző*: ifj. dr. Pekár Imre (1889), dr. Marinovich Imre (1890—91); *pénztáros*: Károlyi György.

Helybeli választmányi tagok: dr. Ballagi Aladár, Bárdossy Antal (1891), Bedő Albert, Berényi József, dr. Bernáth István (1889—90), Bexheft Mór, Böckh János (1889—90), dr. Bochkor Károly (1890—91), dr. Csapodi István, dr. Czölder János, dr. Diescher Ferencz (1891), dr. Dirner Gusztáv (1891), dr. Dollinger Gyula (1889), Dörre Tivadar (1891), dr. Fialowski Lajos (1890—91), Forster Gyula, Gyulányi Béla (1890), Görgői István (1889, 1891), Gömöri Havas Sándor (1889), Heben-tanz Nándor (1890), dr. Hegedüs János (1889), Herdliczka Arnold (1891), Hindy Kálmán (1891), id. Hoffmann Sándor, dr. Horváth Jenő (1891), Haraszi Jellinek Henrik, dr. Jankó János (1890), Jász Géza (1890—91), Jenny Antal (1889—90), Kalecsinszky Sándor (1890—91), dr. Karácsonyi Jenő (1890—91), Kogutowicz Manó, Kollár Lajos (1889), Krenedics Gyula (1889), dr. Krenner József (1889—90), Lánér Gyula (1889), Linhart József (1891), báró Liphay Béla (1889), Lukse Fábry Béla (1890—91), dr. Mágocsy-Dietz Sándor, dr. Márki Sándor, dr. Markusovszky Lajos, dr. Münnich Aurél, Nagy Dezső (1890—91), Nagy Miklós, dr. Pap Samu (1889—90), dr. Posewitz Tivadar (1889), Rauscher Lajos (1889), dr. Romy Béla, dr. Schafarzik Ferencz (1889—90), Seidl Ambrus (1890), dr. Staub Móricz (1889—90), dr. Szabó József, gróf Teleki Géza (1891), dr. Toldy László (1891), dr. Wartha Vince, Weber Rezső (1889).

Vidéki választmányi tagok: Baross Pál (Pilisszántó), Burány János (Esztergom), dr. Büben László (Márianosztra), Csanády István (Szentendre, 1889—90),

¹ Azok, a kiknek neve után évszám nincs közölve, mind három évben voltak a választmány, illetve tisztikar tagjai.

Csupor István (Pilismarót), Dumtsa Jenő (Szentendre), dr. Freysinger Lajos (Vác), Garai Lajos (Zsolna, 1891), Kazinczy Kálmán (Piliscsaba, 1889—90), dr. Körösy László (Esztergom, 1890—91), Kontra Kálmán (Pomáz), Lupa Péter (Pomáz), dr. Major Ferencz (Székesfejérvár, 1889), Marsovszky Jenő (Trencsén, 1891), Materna Ede (Illava, 1891), Mátrai Ede (Székesfejérvár, 1889), Mattyók Bencze (Pomáz, 1889—90), Pirkner Ernő (Visegrád, 1889), Prokop Géza (Pilisszentkereszt), Rostaházy Sándor (Tata, 1890—91), dr. Pattantyús Ábrahám Márton (Illava, 1891), Sipeky Sándor (Klobusicz, 1891), dr. Smialovszky Valér (Rajeczfürdő, 1891), Szabdházy Andor (Budaörs), Szitányi Ödön (Leányfalva, 1889—90), Takács Kálmán (Nagykovácsi, 1889—90).

b) *A Magyar Turista-Egyesület központi választmányának tagjai 1892—1910. években.*

Elnök: báró Eötvös Loránd (1892—99), dr. Wartha Vincze (1900—01), Szmrecsányi Jenő (1902—06), dr. Téry Ödön (1907—10).

Alelnök: gróf Teleki Géza (1892—95), dr. Wartha Vincze (1896—99), dr. Környei Ede (1900—10).

Ügyvivő alelnök: dr. Téry Ödön (1892—1906); az állás ekkor megszűnt.

Titkár: dr. Thirring Gusztáv (1892—93), dr. Marinovich Imre (1894—96), dr. Thirring Gusztáv (1897—1901), Döri Gyula (1902), dr. Kovács Ferencz (1902—09), Zilahy György (1909—10).

Jegyzők: Lupkovics Egyed (1892), dr. Klasz Pál (jegyzőhelyettes 1893—95), dr. Németh Imre (1896), Döri Gyula (1897—1901), dr. Kovács Ferencz (1902—04), dr. Szabó Zoltán (1905—07), Szerényi Jenő (1907—08), Réthly Antal (1909—10), dr. Bányai Aladár (1909—10).

Pénztáros: dr. Staub Móricz (1892—95), dr. Klasz Pál (1896—1902), dr. Kaiser Károly (1903—10).

A központi választmány tagjai: dr. Boleman István (1896), dr. Dirner Gusztáv (1898—1903), Döri Gyula (1903—10), Forster Gyula (1892—98), Görgei István (1892—95), Hanák Kolos (1898—1910), Inkey Béla (1892—97), dr. Klasz Pál (1896—1902), dr. Környei Ede (1896—99), Lukse Fábry Béla (1892—1910), dr. Mágócsy-Dietz Sándor (1900—03), dr. Marinovich Imre (1897), dr. Márki Sándor (1892—95), dr. Markusovszky Lajos (1892—95), Nagy Dezső (1892—95), dr. Németh Imre (1904—10), dr. Nigrinyi György (1900—10), Petrik Lajos (1896—1910), Pfinn József (1898—1910), dr. Romy Béla (1907—10), dr. Staub Móricz (1892—99), dr. Szilassy Aladár (1904—06), gróf Teleki Sándor (1899—1901), dr. Thirring Gusztáv (1896 és 1902—10).

Póttagok: dr. Boleman István (1892—95), dr. Czölder János (1892—95), Déry József (1901—03), dr. Dirner Gusztáv (1896—97), Hanák Kolos (1892—97), Holfeld Henrik (1899—1900), dr. Jordán Károly (1899—1902), dr. Klasz Pál (1903), dr. Kósa Zsigmond (1907—10), Köpesdy Sándor (1904—06), dr. Mágócsy-Dietz Sándor (1899), Pfinn József (1896—97), dr. Romy Béla (1904—06), dr. Schafarzik Ferencz (1900—06), Szmrecsányi Jenő (1897), dr. Toldy László (1892—95), dr. Wiederspann Károly (1907—10), Woyciechowsky Vilmos (1907—10).

c) *A M. T. E. Budapesti Osztálya tisztikarának és választmányának tagjai az 1892—1910. években.*

Elnök: gróf Teleki Géza (1892—97), gróf Teleki Sándor (1898—1900), dr. Mágócsy-Dietz Sándor (1901—03), dr. Téry Ödön (1904—10).

Alelnök: dr. Staub Móricz (1892—94), dr. Téry Ödön (1895—1903), dr. Thirring Gusztáv (1904—05), dr. Németh Imre (1906—09), dr. Nigrinyi György (1910).

Ügyvivő alelnök: dr. Téry Ödön (1892—94), Petrik Lajos (1895—1905), dr. Mihálovics Béla (1906—09), Lévy István (1910).

Főtítkár (csak 1904 óta): Déry József (1904—05), Benkó Mihály (1906—10).

Titkár: dr. Marinovich Imre (1892—97), Holfeld Henrik (1898), dr. Lázár Lajos (1899), Déry József (1900—03), Benkó Mihály (1904—05), dr. Bányai Aladár (1906—10).

Jegyzők: Ember Károly (1892—94), Déry József (1895—97), dr. Ernyei Pál (1898), Benkó Mihály (1899—1903), dr. Berczelly Harry (1904—06), Wachter József (1904—05), Sonnenthal Ernő (1904—05), dr. Bányai Aladár (1904—05), dr. Pauer

Károly (1906—09), Patatics Vilmos (1909), Czeglényi Géza (1910), Csermendy László (1910), Schmidt Nándor (1910).

Számvevő: dr. Kovács Ferencz (1904—08), Dietrich József (1909), Patatics Vilmos (1910).

Pénztáros: Károlyi György (1892—96), Kertész Árpád (1897—99), Woyciechowsky Vilmos (1900—06), Knapp Antal (1907—09), Nemelka Győző (1910).

Ellenőr: dr. Fialowski Lajos (1892—94), Döri Gyula (1895—1903), Friedrich Kálmán (1904—09), Knapp Antal (1910).

Ügyész: dr. Németh Imre (1904—10).

Háznagy: Linhart József (1892—94), ifj. Ferenczy Károly (1895—99), Tiringer Béla (1900—03), Scholtz Pál Kornél (1904—10)

Könyvtáros: Barcza Imre (1904—05), dr. Réthly Antal (1906—10).

A báró Eötvös Loránd-menedékház gondnoka: Eisenfelsi Schmidt Ferencz (1900—10), Plökl Antal (1910).

A Téry-menedékház gondnoka: Majunke Gedeon (1900—01), Egenhoffer Teréz (1902—06), Csatádi Arthur (1907—10).

Helybeli választmányi tagok: Almády Géza (1909), dr. Ballagi Aladár (1892—95), Bárdossy Antal (1892—93, 1908—09), dr. Baumerth Gyula (1904—06), Bayer Antal (1892—04), Bedő Albert (1892—93), Benkó Mihály (1897—98), Binzberger Lajos (1904—10), dr. Bochkor Károly (1892—96), dr. Csapodi István (1892—95), dr. Czölder János (1892—04), Déry József (1909—10), dr. Diescher Ferencz (1892—04), Deutsch Ernő (1900), dr. Dirner Gusztáv (1892—04 és 1900—02), Dörre Tivadar (1892—97), Ferenczy László (1902), dr. Fialowski Lajos (1897—1906), Gally János (1910), Grum Ferencz (1900—05) Győri Gschwindt Mihály (1892—97), Hanák Kolos (1898—1906), Haraszti Jellinek Henrik (1892—95), Hebenanz Nándor (1892—1906), dr. Hensch Aurél (1903), Hindy Kálmán (1892) id. Hoffmann Sándor (1892), Holfeld Henrik (1899—1908), Holfeld Pál (1897—99), dr. Horváth Jenő (1892—06), Ivanits Miklós (1903—10), dr. Jankó János (1892—93), Jász Géza (1892—1900), dr. Jordán Károly (1900—10), Kalecsinszky Sándor (1892—94, 1897—1905), dr. Karácsonyi Jenő (1892—1910), Károlyi György (1892—96), Kauzál István (1910), Kazár Győző (1909—10), Kertész Emil Árpád (1895—96), ésmárky Gyula (1904—10), Knapp Antal (1908—10), Kneusel-Herdliczka Arnold (1892—1906), Knoblauch Sándor (1892—1900), Kogutowicz Manó (1892—94), Koreny János (1899—02), dr. Kósa Zsigmond (1902—10), dr. Kovács Ferencz (1903—09), Köpesdy Sándor (1892—1910), dr. Környei Ede (1892—1909), Lakner Károly (1909—10), Lappert Antal (1901—03), dr. Lázár Lajos (1898), Lévy István (1909) Liedermann Rezső (1897—99), Linhart József (1895—07, 1910), Lintner Imre (1897), Lukse Fábry Béla (1902—10), dr. Mágócsy-Dietz Sándor (1892—94, 1899—1900), dr. Marinovich Imre (1898—1900), Maurer Rezső (1893—1910), dr. Medveczky Antal (1910), dr. Metzler Jenő (1901—10), dr. Mihálovics Béla (1892—1905), Mülhaupt Ulrik (1909—10), Nagy Dezső (1892—94), Nagy Miklós (1892—94), dr. Németh Imre (1895—1903), dr. Nigrinyi György (1893—1909), Nikolics Sándor (1903—10), Palkovics József (1905—06), Palmer Kálmán (1895—96), dr. Pauer Károly (1910), Péteri János (1910), Petrik Lajos (1893—94), Pfinn József (1897—1910), Plökl Antal (1908—10), Ritter Nándor (1909—10), sippi Rodiczky Jenő (1897—1905), dr. Romy Béla (1892—94, 1905—10), telegdi Roth Lajos (1901—06), Röser János (1892—94), Schafarzik Ferencz (1899—1906), Eisenfelsi Schmidt Ferencz (1900—10), Schnierer Gyula (1896—1902), dr. Schwicker Rikárd (1908—10), dr. Serly Sándor (1902—07), dr. Staub Móríc (1895—96), Szabó János (1909—10), dr. Szabó József (1892—94), Szépliget Győző (1904—07), Szmrecsányi Jenő (1898—1900), gróf Teleki Sándor (1895—97 és 1901—03), dr. Thiring Gusztáv (1892—1903 és 1906—09), Tiringer Béla (1896—99), dr. Tódorffy Domokos (1896—1910), dr. Toldy László (1892—94), dr. Traiber Vincze (1897—1905), Veégh Elek (1892—94), dr. Wiederspann Károly (1910), dr. Weninger László (1904—10), kisujfalusi Wildner Károly (1897—98), jelitai Woyciechowsky Vilmos (1899—1910), Würtzler Vilmos (1897—1905), Zenovitz Gusztáv (1897—99), Zilahi György (1909—10), dr. Zsembery Gyula (1904—06).

Vidéki választmányi tagok: Armbruster Jakab (Ujpest, 1898—1903), Bacsák Pál (Pozsony, 1895—07), Balogh Károly (Pécs, 1904—10), Baross Pál (Pilisszántó, 1892—96), Berzeviczy József (Pilismarót, 1895—1900), Boruta Pál (Modor, 1896—1910), Brill Gyula (Esztergom, 1909), Brutscher József (Szombathely, 1903—05),

Burány János (Esztergom, 1892—94), dr. Büben László (Márianosztra, 1892—93), Chmielovszky Janus (Lemberg, 1904), dr. Cholnoky Jenő (Kolozsvár, 1908—10), dr. Csapó Loránd (Pomáz, 1899—1906), Csupor István (Pilismarót, 1892—94), Czárán Gyula (Menyháza, 1899—1905), dr. Czirbusz Géza (sűrűn változó helyeken, 1897—1910), Déry József (1898—1900, 1904—1908), Dumtsa Jenő (Szentendre, 1892—1910), dr. Endre Zsigmond (Szentendre, 1892), Fábrián Géza (1902), dr. Fanta Adolf (Székesfejérvár, 1896—1907), Fischle Frigyes (Pilismarót, 1895—99), dr. Flórián Károly (Eperjes, 1904—10), dr. Freysinger Lajos (Vác, 1892—1907), Hanusz István (Kecskemét, 1897—905), Holfeld Pál (1900—04), dr. Jankovics Marczell (1904—10), Kazinczy Kálmán (Piliscsaba, 1892—94), Kontra Kálmán (Pomáz, 1892—1907), Legányi Dezső (Felsőlövő, 1908—10), Luppá Péter (Pomáz, 1892—96), Majunke Gedeon (Szepesszombat, 1901—03), Malina Lajos (Esztergom, 1892—1901), dr. Márki Sándor (Kolozsvár, 1897—1910), Mátrai Ede (Székesfejérvár, 1892—96), Mészáros Zoltán (Budafok, 1898—1902), Metzker Antal (Visegrád, 1892—93), Prinz Gyula (Breslau, 1904—05), Prokop Géza (Pilisszentkereszt, 1892—98), Réthly Antal (Békásmegyer, 1905), dr. Rónaky Kálmán (Pécs, 1910), Rostaházy Sándor (Tata, 1892—94), dr. Seyler Jenő (Esztergom, 1909—10), Szabadházy Andor (Budaörs, 1892—1896), Szabó Zoltán (Breslau, 1904—05), Széky István (Gyöngyös, 1907—10), Szilágyi Bertalan (Pilismarót, 1908—10), dr. Terray Lajos (Brezsnóbánya, 1908—10), id. Tirts Rezső (Selmeczbánya, 1901—05), dr. Tragor Ignác (Vác, 1896—99), dr. Traiber Vincze (Szeged, 1910), Vadászfű Jenő (Pilismarót, 1909—10), Várnay Ödön (Visegrád, 1892—96), Wiederspann Nándor (Törökbálint, 1908—10), Wirker György (Szentendre, 1892—94), Wingard F. Károly (Wien, 1901—02), dr. Zsigárdy Aladár (Pozsony, 1897—1910).

d) *A Magyar Turista-Egyesület tisztikara és választmánya 1911—1913. években.*¹

Elnök: dr. Thirring Gusztáv. *Alelnök:* dr. Nigrinyi György (1911), Lévay István (1912—13). *Ügyvivő alelnök:* Lévay István (1911), dr. Nigrinyi György (1912—13). *Főtktár:* Benkó Mihály. *Tktár:* dr. Bányai Aladár (1911). *Jegyzők:* Schmidt Nándor, Szeidl Nándor (1911), Tanka Jenő Gusztáv. *Pénztáros:* Nemelka Győző. *Ellenőr:* Knapp Antal. *Számvevő:* Patatics Vilmos. *Ügyész:* dr. Németh Imre. *Könyvtáros:* dr. Réthly Antal. *Háznagy:* Boldogh Gusztáv.

Helybeli választmányi tagok: Binzberger Lajos, Déry József, Döri Gyula, Eisenfelsei Schmidt Ferencz (1911), Gally János, dr. Geszti Andor, Hanák Kolos (1911—12), Hoffmann Antal, Horn K. Lajos (1913), Ivánits Miklós, Jász Géza, dr. Jordán Károly, dr. Karácsonyi Jenő (1912—13), Kauzál István, Kazár Győző, Késmárky Gyula († 1913 május 16), dr. Komarnicki Gyula, dr. Komarnicki Román (1911—12), dr. Kósa Zsigmond, Köpesdy Sándor, Lakner Károly, Lukse-Fábry Béla (1911), Marsovszky Miklós (1913), dr. Medveczky Antal (1911), dr. Mihálovics Béla, Mülhaupt Ulrik, dr. Pálos Hugó (1913), Péteri János, Petrik Lajos (1911—1912), Pfinn József, Plökl Antal, dr. Prinz Gyula (1912—13), dr. Romy Béla, Scholtz Pál Kornél (1911), dr. Schwicker Rikárd (1912—13), Sebesta Kornél, Szabó János (1911), Széky István (1912—13), dr. Todorffy Domokos, Weninger László, dr. Wiederspann Károly, Woyciechowsky Vilmos, Zilahi György.

Vidéki választmányi tagok: Balogh Károly (Pécs), dr. Cholnoky Jenő (Kolozsvár), Csatádi Artur (Tátrafüred), Dumtsa Jenő (Szentendre), dr. Flórián Károly (Eperjes), dr. Márki Sándor (Kolozsvár), dr. Pattantyús Ábrahám Márton (Illava), Rónaky Kálmán (Pécs), dr. Seyler Emil (Esztergom, 1912—13), dr. Smialovszky Valér (Rajeczfürdő), dr. Széky István (Gyöngyös, 1911), dr. Szilágyi Bertalan (Pilismarót), dr. Traiber Vincze (Szeged), dr. Wiederspann Nándor (Törökbálint, 1911).

e) *Tiszteletbeli tagok (a megválasztás napjával).*²

A Budapesti Osztály tiszteletbeli tagjai: báró Eötvös Loránd (1891 november 21), Bellusi Baross Gábor (1891 november 21), dr. Szabó József (1894 március).

¹ Azok, a kiknek neve után évszám nincs közölve, mindhárom évben voltak a választmány, illetve a tisztikar tagjai.

² Az 1910. évi átalakulás óta úgy a Budapesti Osztály, mint a régi központ tiszteletbeli tagjai a Magyar Turista-Egyesület (anyaegyesület) tiszteletbeli tagjaivá váltak.

ezius 10), Prokop Géza (1898 február 12), dr. Környei Ede, Majunke Gedeon, dr. Marinovich Imre, gróf Teleki Géza, dr. Thirring Gusztáv, id. Tirts Rezső, dr. Wartha Vinceze (mind 1900 február 28), Döllér Antal (1901 márczius 5), Darányi Ignác, dr. Wlassics Gyula, Szmrecsányi Jenő, dr. Pattantyús Ábrahám Márton, Sigerus Emil (1902 február 15), dr. Mágócsy-Dietz Sándor, Dőri Gyula (1904 február 16), dr. Berzeviczy Albert (1905 február 25), Kneusel-Herdliczka Arnold (1909 márczius 24), Eisenfeli Schmidt Ferencz (1910 április 29), dr. Mihálovics Béla és Woyciechowsky Vilmos (1910 június 17), dr. Téry Ödön tiszt. tag és díszelnök (1910 június 17).

A régi központ tiszteletbeli tagjai: báró Eötvös Loránd és id. Tirts Rezső (1900 június 3), dr. Wartha Vinceze és dr. Thirring Gusztáv (1902 június 28), Döllér Antal (1903 május 21).

A Magyar Turista-Egyesület tiszteletbeli tagjai: Csatádi Arthur (1912 márczius 27), Hanák Kolos és Hatvan Ferencz (1913 márczius 14).

VI. Fontosabb iratok.

a) *Felhívás a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának megalakítására.*

Rég érzett hiány, hogy a turistaság hazánkban, különösen annak szívében, a fővárosban, támogatásban nem részesül. Ez annál sajnósabb, mivel a turistaság úgy az egyes egyénre, mint egész országokra üdvös hatással van, miként ezt a modern államokban fennálló turista-egyesületek fényesen igazolják, melyeknek működése a társadalom minden rétegében a legmelegebb pártolást találta. Ezren és ezren vannak a külföldön, kik a szellemileg és testileg edző turistaságot üzik, mely fogékonnyá teszi őket a természet szépségei iránt és megismertetve hazájuk eddig ismeretlen tájaival, kebelökben a hazafiság szent tüzét élesztí. De a turistaság ezenkívül a tudománynak is nagy szolgálatot tesz és nemzetgazdasági szempontból egyes országokban kiváló tényezővé vált, mint példa erre Svájc, melynek évenkénti turistaforgalma az újabb időkben már milliókat meghalad.

Habár a Magyarországi Kárpát-Egyesület a turistaságot hazánkban már több év óta műveli, ez azon lendületet, melyre hazánkban annyi szépségekben bővelkedő vidékei méltán jogosítanak, még korántsem érte el. E sajnós jelenség okát abban kell keresnünk, hogy a Magyarországi Kárpát-Egyesület a turistaság iránt hazánkban még uralkodó közöny folytán, csekély anyagi erejéből hazánk gyöngyét, a Magas-Tátrát sem képes eléggé művelni, még kevésbé képes arra, hogy hazánk egyéb szép vidékeit áldásos működésének körébe vonja.

Részint a Magyarországi Kárpát-Egyesület ezen nemes törekvéseinek támogatására, részint pedig egyáltalán a turistaságnak hazánkban való fejlesztésére s terjesztésére, nemkülönben a főváros bájos környékének, a Szentendre—Visegrád—Esztergomi, vagyis a Pilishegységnek s egyáltalában a fővárosi közönség részére vonzó kiránduló helyekül kínálkozó hegyvidékek, minők a Börzsönyi vagy Nógrádi hegység, a vácsi Nagyszál, a Gerecse, Vértes és Bakony megismertetésére, feltárására és hozzáférhetővé tételére szükségesnek tartanók, hogy a Kárpát-Egyesületnek a fővárosban vagy annak környékén tartózkodó tagjai és egyáltalában az ügy iránt érdeklődők az anyaegyesület alapszabályainak értelmében Osztálylyá (fiókegyesületté) alakulnának.

Czélunk megvalósítására időszakos közlönyt tartunk szükségesnek, mely úgy a turisztikáról általában, mint különösen a hazai turista-mozgalmakról közölvén ismertető cikkeket, a Magyarországi Kárpát-Egyesület tagjai között eddig alig fennálló érintkezést közvetítené s emellett a közönségnek a főváros környékén kirándulásokra kínálkozó, eddig teljesen elhanyagolt s alig ismert kies tájakat írásban s képekben bemutatná.

Hogy ily kirándulásokat lehetővé tegyen, Osztályunk gondoskodnék a jutalmazó pontokra vezető utaknak útmutatókkal, jelzésekkel való ellátásáról s jókarban tartásáról; kiváló pontokon tájékoztató táblákat állíttatna fel, messzelátókat, a szükséghez képest menedékházakat építtetne. Gondoskodnék arról, hogy minden községben legyen megbízott képviselője, nagyobb helyeken bizottságot alakítana, mely az Osztályt munkálatainak foganatosításában helyismeretével támogassa, egyúttal a kiránduló közönségnek útbaigazítással, tanácsal szolgáljon s örködjék,

hogy a kirándulók vendéglősök, fuvarosok, kalauzok részéről zsarolásnak vagy másféle zaklatásnak ne legyenek kitéve.

A nyári évadban az Osztály hazánk legszebb tájaira kirándulásokat rendezne, nagyobb társas kirándulások alkalmával gondoskodnék mérsékeltárú menetjegyekről s a szükséges ellátásról. Télen felolvasások által tájékoztatná a turistaság iránt érdeklődő közönséget s a szükséges eszmecserének a tagok közti fenntartásának céljából társas összejöveteleket rendezne.

Kiadna útikalauzokat, vagy a szükséghez képest tájékoztató füzeteket, forgalomba hozná a vidék szépségeit feltűntető képeket s gondoskodnék turista-térképek szerkesztéséről.

Csereviszonyba lépne bel- és külföldi rokonegyesületekkel s azoknak kiadványait, valamint a szakba vágó legjobb munkákból összeállítandó könyvtárt a tagok használatára bocsátaná.

Végül közlönyének hasábjain tért nyitna minden szakunkba vágó kérdés megvitatására s a tagoknak készséggel szolgálna felvilágosítással s tanácsal.

A Magyarországi Kárpát-Egyesület tagsági díjához (2 forint), melynek fejében a tagoknak az Egyesület Evkönyve jár, az Osztály saját költségeinek fedezésére csak 1 forintnyi pótlékot esatol hozzá, melynek fejében a tagok az Osztály időszaki közlönyét kapják s az említett összes kedvezményekben részesülnek. Ezen csekély díj módot nyújt bárkinek, hogy az Osztály tagjává lehessen s egyúttal azon reményre jogosít, hogy a főváros és környékének közönsége nagy számmal sorakozand Osztályunk zászlója alá.

Tisztelettel felkérjük tehát, szíveskedjék Osztályunk ügyét hathatós pártfogásába venni, Osztályunkhoz csatlakozni és a nemes ügynek másokat is megnyerni. E célból van szerencsénk a mellékelt aláírási ívet oly kéréssel átnyújtani, hogy azon az Osztálynak tagokat gyűjtven, azt tekintettel az ügy sürgős voltára, ezen felhívás vételétől számított egy hét leforgása alatt *dr. Téry Ödön* úrhoz (II., Főherczeg Albrecht-út 6. sz.) beküldeni szíveskedjék.

Budapest, 1888 december 5-én.

Adorjáni és körösszeghi gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, dr. Ángyán Béla egyetemi magántanár, dr. Ballagi Aladár egyetemi tanár, Baross Pál földbirtokos (Pilisszántó), dr. Bartha János cs. és kir. törzsorvos, Bedő Albert orsz. főerdőmester, Berényi József, a m. kir. államvasutak főfelügyelője, dr. Bochkor Károly egyetemi tanár, Böles Gyula m. kir. belügyminiszteriumi fogalmazó, Burchard Konrad főrendiházi tag, dr. Büben László m. kir. fegyházi orvos (Márianosztra), Csanády István m. kir. járásbíró (Szentendre), dr. Csapodi István egyetemi tanársegéd, dr. Csatáry Lajos, a m. kir. államvasutak főorvosa, Csik Imre m. kir. alerdőfelügyelő, dr. Csillag Gyula egyetemi tanár, Csupor István közalapítványi főerdész (Pilismarót), dr. Diescher Ferencz orvos, dr. Dollinger Gyula egyetemi tanár, Dumtsa Jenő polgármester (Szentendre), Eisdorfer Gusztáv gyógyszerész, báró Eötvös Loránd egyetemi tanár, dr. Fekete Mór járásorvos (Szentendre), Fischer József m. kir. belügyminiszteri fogalmazó, dr. Fodor József egyetemi tanár, dr. Freysinger Lajos kir. közjegyző (Vác), Glatz Henrik bankár, Görgei István kir. közjegyző, dr. Grósz Lipót m. kir. belügyminiszteri tanácsos, György Aladár, az orsz. statisztikai hivatal beltagja, Hantken Miksa egyetemi tanár, Gömöri Havas Sándor ny. államtitkár, dr. Hegedüs János sz. á. m. kir. honvédtörzsorvos, id. Hoffmann Sándor m. kir. főerdőtanácsos, Hopp Ferencz, a Calderoni-czég tulajdonosa, dr. Högyes Endre egyetemi tanár, dr. Hunfalvy János egyetemi tanár s a magyar földrajzi társaság elnöke, dr. Hutyra Ferencz állatgyógyintézeti tanár, dr. Ilosvay Lajos műegyetemi tanár, Ivánka Imre országgyűlési képviselő, dr. Jármay László tátrafüredi fürdőorvos, Jellinek Henrik, a budapesti közúti vasút igazgatója, Jenny Antal kir. törvényszéki bíró, Kalecsinszky Sándor, a m. kir. földtani intézet vegyésze, Károlyi György papirkereskedő, Kazinczy Kálmán uradalmi tisztartó (Pilisesaba), dr. Kézmárszky Tivadar egyetemi tanár, ifj. Kocsis János egyetemi tanársegéd, Kogutowicz Manó térképész, Kollár Lajos ügyvéd, dr. Koller Gyula orvos, Kontra Kálmán szolgabíró (Pomáz), dr. Krenner József műegyetemi tanár és múzeumi ör, dr. Laufenaer Károly egyetemi tanár, dr. Lengyel Béla egyetemi tanár, Lengyel István, a m. kir. természettudományi társaság irodaigazgatója, báró Liphay Béla, Lóczy Lajos műegyetemi tanár, Luppá Péter földbirtokos (Pomáz), dr. Mágocsy-Dietz Sándor áll. felső leányiskolai tanár, Majláth Béla nemzeti múzeumi könyvtárőr, dr. Márki

Sándor egyetemi magántanár, dr. Markusovszky Lajos vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos, Mattyók Bencze főszolgabíró (Pomáz), Metzker Károly jegyző (Visegrád), Nagy Miklós, a Vasárnapi Ujság szerkesztője, dr. Oláh Gusztáv orvos, m. kir. belügyminiszteri segédfogalmazó, dr. Ottava Ignác egyetemi magántanár, dr. Papp Samu országgyűlési képviselő, Paszlavszky József főreáliskolai tanár, dr. Pauler Gyula orsz. főlevéltárnok, ifj. dr. Pekár Imre ügyvédjelölt, Pfeifer Kálmán m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri osztálytanácsos, Pirkner Ernő m. kir. erdőgondnok (Visegrád), dr. Posewitz Tivadar m. kir. segédgeológus, Püspöky Géza déli vasúti főtítkár, Rauscher Lajos műegyetemi tanár, Prokop Géza m. kir. közalapítványi erdész (Pilisszentkereszt), dr. Réczey Imre egyetemi tanár, dr. Romy Béla m. kir. miniszterelnökségi fogalmazó, dr. Schafarzik Ferencz m. kir. geológus, dr. Schwartz Ottó egyetemi tanár, dr. Staub Mórész tanár s a magyar földtani társulat titkára, Szabó Albert földbirtokos, dr. Szabó József egyetemi tanár, Szalay Imre m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri osztálytanácsos, dr. Szontagh Tamás magángéológus, dr. Szontagh Ábrahám, az orsz. közegészségi tanács r. tagja, Takács Kálmán uradalmi tiszt (Nagykovácsi), Tallós György róm. kath. plébános (Üröm), dr. Tauffer Vilmos egyetemi tanár, dr. Téry Ödön orvos, m. kir. belügyminiszteri fogalmazó, dr. Thirring Gusztáv tanár, a fővárosi statisztikai hivatal segédje, dr. Török Aurél egyetemi tanár, Törs Kálmán országgyűlési képviselő.

b) *Felhívás a Magyar Turista-Egyesület megalakítására.*

A Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztálya 1888 végén azon czélzattal alakult, hogy hazánkban a turistaság iránti érzéket és kedvet ébressze, hazánkban természeti szépségekben gazdag, eddig elhanyagolt vidékeit felkarolja, s az idegenek forgalmát feléjük terelje. Ezen közgazdaságilag is fontos, hazafias czélok elérésére törekedett eddigi fennállása alatt s nem riadt vissza az áldozatoktól sem, a midőn arról volt meggyőződve, hogy vele ügyének, s ezzel hazánkban szolgálatot tehet.

Örömmel fogadta ezért a Magyarországi Kárpát-Egyesület központi vezetőségétől eredt azon eszmét, hogy az egyesület a modern igényeknek megfelelő módon újjászerveztessék, székhelye és központi vezetése Budapestre tétessék át, hogy az egyesület innen, mint az ország természetes központjából, szellemi és anyagi góczpontjából igazgattassék s működése az egész országra terjesztetvén ki, országos egyesületté váljék a szó legtágabb s legnemesebb értelmében.

E czélból mult évi május hó 5-én az egyesület összes osztályainak képviselőiből Kassán értekezlet ült össze, mely a Budapesti Osztály által készített új alapszabálytervezetet tárgyalás alá vette, magáévá tette s egyúttal elfogadta a következő indítványokat is: 1. hogy a tátrafüredi közgyűlés budapesti tisztviselőket válasszon, minek folytán az egyesület székhelye már 1891 elejével Budapestre költöznék át; 2. hogy az 1891. évi közgyűlés, mely az új szervezetet fogja elfogadni, Budapesten tartassék.

A Tátrafüreden 1890 augusztus 3-án tartott közgyűlés az egyesület összes osztályainak ezen egyhangú határozatát figyelembe nem véve, azt tárgyalás nélkül egyhangulag elvetette, az új alapszabálytervezetet, mely fölött már minden osztály nyilatkozott volt, újra az osztályokhoz utalta vissza s ekként az egyesület reformját egy évre elodázta.

A Budapesti Osztály már ez alkalommal felszólalt az égetően szükséges reformtörekvések ezen elhalasztása ellen s a tagok nagy része, maga az Osztály vezetősége is, a Kárpát-Egyesületből való kiválást kívánta; de az a remény, hogy a vitás kérdést egy év mulva talán békés úton lehet megoldanunk, s az az óhaj, hogy az egyesületet a szakadástól megóvjuk, végre is túlsúlyra vergődött s még azok is, kik a halasztás czéltalansága felől meg voltak győződve, beleegyeztek az egyévi várakozásba.

De az egy évi várakozás még sem termé meg az óhajtott gyümölcsöt. Igaz, hogy az egyesület osztályainak nagyobbik fele, úgymint a Budapesti Osztály 1500 taggal, a Mátra-Osztály 800 taggal, a Szittnya-Osztály 150 taggal, a Vasvármegyei Osztály 200 taggal, az Aldunai Osztály 150 taggal és a Fiumei Osztály 200 taggal az új alapszabálytervezetet a közgyűlésen egyhangulag elfogadta; igaz, hogy azt maga a központi választmány is elfogadta, sőt elfogadta az 1891. évi közgyűlést megelőző értekezlet is, úgy hogy mondhatjuk, miszerint összesen az

egyesületnek mintegy 4500 tagja óhajtotta az egyesület újjászervezését, székhelyének Budapestre való áthelyezését. Igaz az is, hogy ellene csak öt osztály nyilatkozott, melyeknek együttvéve alig van ezer tagjuk. De mindez hasztalan volt, mert habár ekként az egyesület tagjainak négy ötödrésze óhajtotta az egyesület újjászervezését, működésének országossá tételét és székhelyének Budapestre való áthelyezését, a folyó évi augusztus 2-án Tátrafüreden tartott közgyűlés a javaslatot mégis elvetette.

Ily körülmények közt a Budapesti Osztály választmánya e hó 5-én tartott ülésében komoly megfontolás után azon meggyőződésre jutott, hogy a Budapesti Osztály, mely megalakulása óta mindig a turista-ügy országossá tételéért küzdött, a Magyarországi Kárpát-Egyesületet jelenlegi alapszabályai alapján nem követheti; ezért sajnálattal bár — de legszentebb meggyőződésének parancsa folytán — egyhangúlag elhatározta, hogy a szeptember hó 26-ikára, illetve 29-ikére egybehívott közgyűlés elé azon indítvánnyal fog lépni, hogy a Budapesti Osztály a Magyarországi Kárpát-Egyesületből kiválván, önálló „Magyar Turista-Egyesületté” alakuljon.

Teljes bizalommal fordulunk immár mélyen tisztelt tagtársainkhoz, kik ügyünket eddig oly készséggel és lelkesedéssel támogatták, fordulunk a turistaság összes barátaihoz, kérve őket, hogy támogatásukat ne vonják meg új egyesületünkől sem, mely azon helyzetben lesz, hogy az eddiginél többoldalú s szélesebb körű működést fejthessen ki és nagyobb intenzitással törekedjék célja felé.

A Magyar Turista-Egyesület célja a hazai turistaságot a legszélesebb körökben és a legnemesebb értelemben terjeszteni és felkarolni hazánk mindazon vidékeit, melyek természeti szépségeik, vagy egyéb nevezetességeiknél fogva erre igényt tarthatnak.

E célra az ország bármely helyén osztályokat alakít, melyek teljesen önállóan szervezkednek, tagdíjukat maguk állapítják meg, külön vagyont gyűjtenek s a központnak tagonként beszolgáltatandó 1 frt járulékért az egyesület kiadványait kapják és annak utazási s egyéb kedvezményeiben részesülnek. Minden tagnak valamely osztályhoz kell csatlakoznia, a központot, melynek tagjai nincsenek, egy az egyesületi közgyűlés által választott vezetőség képezi, mely az egyesületnek kifelé a képviselője, megjelöli a követendő irányt s így az osztályoknak mintegy szellemi vezetője, a nélkül, hogy azoknak ügyvezetésébe tényleg befolyóék.

A Magyar Turista-Egyesület közlönye ezentúl is a Turisták Lapja marad, mely a jövőben lehetőleg még gazdagabb tartalommal, díszesebb kiállításban fog megjelenni s tért fog nyitni minden keletkezendő osztály ügyeinek megbeszélésére.

A Magyar Turista-Egyesület évenként más-más helyen tartja közgyűlését s az ország legszebb vidékeire nagyobb kirándulásokat rendez.

A Magyar Turista-Egyesület tagjai részére nemcsak az eddig élvezett kedvezményeket fogja ismét biztosítani, de egyúttal még nagyobb számú újabb kedvezményekről fog gondoskodni, hogy tagjainak az uazást minél inkább megkönnyítse.

Minden egyéb ügyben a Magyar Turista-Egyesület úgy tekintendő, mint a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának utóda, miért is reméljük, hogy eddigi t. tagtársaink ezentúl is támogatni fognak; e célra aláírási ívet mellékelünk s kérjük, hogy azt kitöltve mielőbb hozzánk beküldeni sziveskedjék.

A Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztályával egyidőben alakul a Vág-völgyi Osztály; minden tag tetszése szerint bármely Osztályhoz csatlakozhatik.

A Magyar Turista-Egyesület alakuló ülését nyomban a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának feloszlását kimondó közgyűlése után, f. é. szeptember 29-én d. u. 1/26 órakor az egyetemi fizikai intézet (VIII., Eszterházy-utca 3. sz.) nagytermében tartja, melyre t. tagtársainkat és az ügy iránt érdeklődőket ezennel tisztelettel meghívjuk.

Budapest, 1891. szeptember hó közepén.

Baross Jusztin alispán (Trencsén), dr. Bochkor Károly egyet. tanár, dr. Csapodi István egyet. docens, dr. Czölder János a déli vasút titkára, dr. Diescher Ferencz orvos, báró Eötvös Lóránd egyetemi tanár, dr. Fialowski Lajos tanár, Forster Gyula földhitelintézeti igazgató, Hanák Kolos ügyvéd (Gyöngyös), dr. Horváth Jenő ügyvéd, Inkey Béla akadémiai tag, Károlyi György papirkereskedő, Kovács József k. fegyintézeti igazgató (Illava), Lehotzky V., főszolgabíró (Túróc-

Szt.-Márton), Linhart József fővárosi mérnök, Lóczy Lajos egyet. tanár, Luske-Fábry Béla miniszt. műszaki tanácsos, dr. Marinovich Imre k. jogiügyi s.-fogalmazó, dr. Márki Sándor tanár, dr. Mihálovics Béla ügyvéd, Müller Béla k. középítészeti felügyelő, Nagy Dezső műegyet. tanár, dr. Pattantyús Á. Márton k. fegyint. orvos, (Illava), Posewitz Gyula (Igló), dr. Romy Béla miniszt. titkár, dr. Ruffy Pál megyei főjegyző (Aranyos-Maróth), Scherfel V. Aurél gyógyszerész (Felka), dr. Smialovszky Valér orszgy. képviselő, dr. Staub Mórész tanár, dr. Téry Ödön k. közegészségi felügyelő, dr. Thirring Gusztáv föv. stat. hivatalnok, id. Tirts Rezső banktisztviselő (Selmezbánya), dr. Toldy László föv. főlevéltáros.

VII. A Magyar Turista-Egyesület tagjainak száma 1889—1913.

Év	Anyakegyesület (ill. Bp. Oszt.)	Mátra-Osztály	Borsodi Bükk Osztály	Szittnya-Osztály	Tátra-Osztály	Vágvölgyi Osztály	Kőszegi Osztály	Vasvármegyei Osztály	Egyetemi Osz- tály	Tanítói Osztály	Fiumei Osztály	Kassavidéki Osztály	Turóczi-Osztály	Összesen
1889	894	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	894
1890	1384	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1384
1891	1357	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1357
1892	936	466	—	144	164	147	161	166	75	186	200	—	—	2645
1893	972	418	—	148	181	120	148	160	70	265	—	—	43	2525
1894	892	417	174	149	200	108	187	145	72	272	—	143	40	2799
1895	980	377	155	130	187	135	185	150	—	400	—	150	40	2889
1896	943	366	186	129	197	108	190	145	72	—	Egyetemi Jogász Osztály	155	45	2536
1897	1090	328	165	129	188	105	192	74	84	—	50	140	32	2577
1898	996	300	166	130	179	100	164	—	78	—	50	—	—	2163
1899	1030	280	210	136	189	99	155	—	55	—	50	—	—	2204
1900	1058	260	214	143	191	100	150	—	40	—	60	—	—	2216
1901	1165	250	194	136	194	50	144	—	—	—	59	—	—	2192
1902	1183	225	179	130	186	30	142	—	—	—	20	—	—	2095
1903	1180	237	183	128	187	30	142	—	—	—	26	—	—	2113
1904	1214	243	182	128	184	40	134	—	—	—	29	—	—	2154
1905	1255	235	177	135	187	40	—	—	40	—	50	—	—	2119
1906	1217	253	144	126	186	45	—	—	40	—	116	—	—	2127
1907	1187	259	164	121	186	37	—	—	50	—	85	—	—	2089
1908	1271	254	168	117	187	37	Eszter- gomi Osztály	Szegedi Osztály	50	—	85	—	—	2169
1909	1326	250	191	80	174	40	46	—	—	—	—	—	—	2061
1910	1344	225	182	68	176	51	46	—	—	—	—	—	—	2092
1911	1351	250	183	70	175	91	135	50	Máramarosi Osztály	—	—	—	—	2305
1912	1510	250	171	80	198	80	185	50	—	—	—	—	—	2524
1913	1504	250	175	89	245	80	220	58	90	—	—	—	—	2711

Moussong Géza.

Dr. Téry Ödön.

Petrik Lajos.

A Turisták Lapja 25 éves története.

Írta: Déry József.

Az eszmék terjesztésének legerősebb fegyvere a sajtó. Már a mikor Egyesületünk, még mint a M. K. E. Budapesti Osztálya 1888. december 28-án megalakult, működése egyik legfőbb tényezőjéül s eszközeül egy turistalap megindítását tekintette, melynek hiánya nagyon érezhető volt. A turistaügy törzsében a vér lüktetése megindult. Az évkönyvrendszer a fejlődő turistaszellem megnyilvánulásával járó igények kielégítésére egészségesnek nem bizonyulván, rövidebb időközökben megjelenő lapra volt a turistaközönségnek szüksége, mely szükséglet Egyesületünk megalakulása alkalmával rögtön érezhető lévén, ugyanakkor el is határozottatott egy szabályos időközökben, folyóirat formájában megjelenő egyesületi szakközlöny kiadása, mely *Turisták Lapja* nevet nyert. A lapnak — miként ezt *dr. Thirring Gusztáv* kifejtette¹ — „kettős czélja volt: egyrészt érintkezést akart létesíteni a turistaügy iránt érdeklődők, a különféle rokonzcélú egyesületek tagjai közt, másrészt hazánk szebb vidékeinek írásban és képen való megismertetését vallotta feladatául“. Ennek megfelelőleg a lap borítékán hirdette, hogy folyóirat kíván lenni a turistaság és honismeret terjesztésére. Ily czállal indult meg *dr. Téry Ödön* és *dr. Thirring Gusztáv* szerkesztése mellett a *Turisták Lapja*, melynek első száma 1889. február elején jelent meg.

Szerény anyagi eszközökkel indult meg a lap, aggodalmak közt, lesznek-e írói, lesz-e olvasóközönsége s midőn az első számból 500 példány helyett a szerkesztők nagy merészen 1200-at nyomattak, nem sejtették, hogy idővel ez is kevés lesz s több mint 300 tag legyen kénytelen az első számot nélkülözni. Az erkölcsi és szellemi

¹ A Turisták Lapjának rövid története. Az 1896. évi ezredévi országos kiállítás II. közreműködési (sajtó) csoportja részére megírta *dr. Thirring Gusztáv*. (T. L. 1896. évi VIII. évf. 103. l.)

támogatás erősödött, a 6 vagy 8 ivre tervezett kis lapocskából az első év végéig 22 ivnyi évfolyam lett, mely 24 ábrával s 2 térképpel 304 lapnyi terjedelemben jelent meg 56 önálló cikkel, 4 útikalauzzal, 21 könyvismertetéssel, 20 magyar és 5 külföldi egyesületi hirrel, végül 48 kisebb hirrel a turistáskodás, tudományok, közlekedés és az idegenforgalom köréből. Az első szerkesztők vállalkozását siker koronázta, a lap rövid idő alatt a turistaközönség kedvelt olvasmánya s egyúttal a hazai turistaügy vezérorganuma lett. Szakíróink legjelesebbjeinek támogatásával megindította hazánk ismertetését célzó cikkeinek sorozatát oly arányban, hogy honismertető folyóirataink közül — a szorosán vett szakfolyóiratokat nem számítva — mindjárt az első években első helyre küzdötte fel magát.

A Turisták Lapja az első évben kéthavonként oktáv formában és díszes kiállításban, második évfolyama már havonként jelent meg tetemesen bővített tartalommal. Néhány év óta a lap rendszeresen s intézményesen kéthavonként jelenik meg.

A turistaügy legfontosabb kérdései itt kerültek tárgyalás alá, nem egy ily kérdés fölött fejlődött hosszas vita, melyek közül különösen Egyesületünknek *önállósítását* megelőző tollharcz, az ezredéves országos kiállítás alkalmából tervezett *nemzetközi* vagy *országos turista-kongresszus* czélszerűsége kérdésének alkalmából felmerült sajtóvita, végre a *kalauzügy* szervezésének kérdésében folytatott s az eszmék tisztázását nagyban előmozdító irodalmi csatározás keltettek nagyobb érdeklődést.

Íránya a hazai turistaügy emelése érdekében kezdettől fogva szabadelvű és hazafias volt. Törekedett közelebb hozni egymáshoz különféle turistaegyesületeinket s új híveket szerezni nemes ügyünknek. Éber figyelemmel kísérte a turistamozgalmakat s mint előbb említettük, megvitatta a legfontosabb turistakérdéseket, maga is eszméket vetett fel, javaslatokat tárgyalt, hírt adott minden hazai turista-kérdésről, de a nagy külföldi turistaegyesületek működése sem került el soha a figyelmét.

A turistaügyet érdeklő minden általános érdekű kérdés megvitatása és megvilágítása mellett egyrészt a nevezetesebb turistaműveletek és érdekesebb kirándulások leírása, másrészt hazánk egyáltalán nem, vagy kevéssé ismert *természeti szépségeinek feltárása és megismertetése*, a leíró geografia képezte mindenkor lapunk főczélját. *Éppen ezért* nem vált lapunk soha egyhangúvá, mert a kirándulások leírása s a napirenden levő turistakérdések megvitatása mellett beszámoltunk egyesületünk beléletének hivatalos hireiről, a hazai és külföldi turistamozgalmakról, vigalmakról, menedékházainkról, útjelzéseinkről, karácsonyfaünnepélyeinkről, hegymászásainkról, ismertettük elsősorban és főként hazánk festői természeti szépségeit s csak újabban nyitottuk meg rovatainkat külföldi tárgyú ismertetések előtt is. A leíró geografia mellett a földrajz minden segédtudománya hajlékot talált közlönyünkben. Jelesül közöltünk történelmi, geológiai, glaciológiai, geomorfológiai és néprajzi tárgyú cikkeket, voltak hydrologiába, botanikába vágó közleményeink, hoztunk turista-esztétikai és egészségügyi közleményeket, volt állandó meteorológiai rovatunk, nem

kerülte el figyelmünket a fürdők és nyaralótelepek viszonyainak tárgyalása sem, de a közlekedésügy bennünket érdeklő kérdései, valamint az idegenforgalmi viszonyok is kiváló cikkeket szolgáltatottak lapunk anyagául. Irodalmi rovatunk bőséges voltáról is meggyőződhetik bármely olvasó.

Bár Osztályaink nem éltek eléggé azzal az előnnyel, melyet nekik a T. L. saját vidékük iránti propaganda céljaira nyújt, lapunk következetesen és hűen kitűzött céljához igyekezett az érdeklődést hazánk szép vidékei iránt felkelteni s a turisták raját feléjük irányítani.

Számos cikkünk forrásmunkaszámba ment, mit legjobban igazol, hogy nemcsak egyes útikalauzok szerzői másoltak le belőlük egész oldalakat, hanem földrajzi íróink is merítették belőlük s közleményeinket úgy a napi, mint a hetilapok (Vasárnapi Ujság) gyakran vették át.

Ezt a kedvező eredményt elsősorban kitünő munkatársaink nagy seregének köszönhetjük, kik közül soknak irodalmi előkelőségére büszkeséggel tekinthetünk.

És vajjon kik voltak a Turisták Lapja első munkásai, kiknek a magyarországi turistaügy — miként azt lapunk egyik kiváló munkatársa, *Mihalik József* megírta — létét köszönheti? „Tanárok, tanítók és orvosok, tehát abba az osztályba tartozó szellemi munkások, kiket a „szegény ördög“ epithetonnal bátran lehet illetni, a nélkül, hogy valamelyikök haragját magunkra vonnók. Oly emberek, kik nem spleenből járnak be hegy-völgyeket, kik nem azért turistáskodnak, hogy a pénzt szórják csak azért, hogy aztán egymásra licitálhassanak: ki járt magasabban, ki mászott meg több csúcsot és hányszor, de turistáskodnak azért, hogy ellessék a természet titkait, feltárják azok ismeretlen szépségeit, hogy szolgálatot tegyenek a tudományoknak, hogy hasznos tanulmányokat téve s azokat kinyomtatva megismertethessék azt a civilizált világgal, hogy hegyeket mászva és turistáskodva terjeszszék a turistáskodási kedvet *nem a maguk, de hazájuk* érdekében.“

„Így keletkezett a Turisták Lapjában megjelent cikk legtöbbje. A szegény tanárember a téli hónapokban takarékoskodott, kuporgatott, megvont magától és családjától sok szükséges dolgot, hogy aztán nyáron menjen, turistáskodva tanuljon, kutasson, fáradozzék, hogy megteremhessen az a közlemény, mely utast, forgalmat hoz a vidéknek s fejleszti az ország turistaügyét. Pedig az a számos tapasztalat, mit leírásaiban lerakott, sok pénzébe került neki magának, a mit jobban tudott volna hasznosítani a maga és családja érdekében, ha nincs meg lelkében az a valami, a mit *önzetlen cselekvésnek* neveznek.“ Így ír annak idején lapunk e kiváló munkatársa és senki sem jellemezte találóbban lapunk íróinak lelkületét, de ezzel egyszersmind magát a lapot s annak irányát is, mint *Mihalik József*.¹

A honismertető tendenczia mellett a *gyakorlati turistáskodást* is kiváló figyelemben részesítettük, hiszen már közlönyünk neve szerint

¹ T. L. 1890. évi II. évfolyam 194. lap.

A pilisszentiváni torony. (Bekey Imre Gábor felvétele.)

is ez lapunk főczélja. De korántsem mondhatnók, hogy *csak ez*, mert törekvésünk mindig arra irányult, hogy *a rideg sportszempontra soha se váljunk kizárólagos úrrá közlönyünk fölött*, hanem szellemileg is nyujtsunk minél többet tagjainknak azon a tág területen, hol a turisták feltáró működése a tudományok harcosainak gyakorlati működésével érintkezik s azzal kapcsolatos lehet. Ez a titka annak, hogy lapunk soha sem vált egyhangúvá, ez a titka érdekességének, változatosságának. Ez az irány ihlette meg lapunk első szerkesztőit és érdemes munkatársait, ez az irány tradícionálta lapunk szellemét 25 éven át, ez a bevált irány tette lapunkat olvasóink előtt közkedvelté, ez az irány marad programunk a jövőre is.

*

A lap életében jelentékeny esemény volt, hogy a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztálya 1891 végén az anyaegyesületből kiválván, *Magyar Turista-Egyesület* néven külön egyesületté alakult, a mikor a *Turisták Lapja* is az új egyesület tulajdonába ment át s

A pilisi Vaskapu. (Bekey Imre Gábor felvétele.)

1892-től kezdve ennek kiadásában (de folytatólagos évfolyam-számzással) jelent meg.

A lap első szerkesztői *dr. Téry Ödön* és *dr. Thirring Gusztáv* voltak 1889-től 1893. év végéig. 1893. év végén *dr. Thirring Gusztáv* munkásságát a hivatalos állásától elválaszthatatlan tudományos és irodalmi feladatok az eddigtől eltérő irányba terelvén, a szerkesztőségtől megvált, de sohasem szűnt meg e lapot kiváló cikkeivel mint munkatárs továbbra is támogatni. *Dr. Thirring* helyét a szerkesztésben az 1894. év kezdetével *Moussong Géza* foglalta el s ettől az időponttól kezdve *dr. Téry Ödön* vele együtt szerkesztette a lapot, de *Moussong* már ugyanazon év végével visszavonult a szerkesztéstől, minek folytán 1895-től kezdve *Petrik Lajos* viselte a társszerkesztő tisztségét. 1895-től 1909. végéig tehát *dr. Téry Ödön* és *Petrik Lajos* látták el a lap szerkesztését, mikor *Téry Ödön* a viszonyaiban és elfoglaltságában beállott alapos változás folytán 1910. szeptember 23-án a további szerkesztésről lemondott s vele együtt *Petrik Lajos* is visszavonult.

Huszonegy évig szerkesztette tehát lapunkat *dr. Téry Ödön*, kinek neve e szerint nemcsak a Magyar Turista-Egyesülettel, nemcsak a hazai turistaügy megteremtésével, de a Turisták Lapjának születésével és életképessé tételével is elválaszthatlanul összeforrott s kinek nagyszabású turistaegyénisége és turistaműködése előtt lehetetlen e helyütt is zászlónkat meg nem hajtanunk.

A *dr. Téry* visszavonulását megelőző egyesületi belső mozgalmak folytán a lap szerkesztésében az a zavar támadt, hogy az időközben eltelt 1910. évben a lap meg se jelent. 1911. évben az Egyesület átalakulásával egyidejűleg a lap körülményeiben is jelentős változások állottak be. A szerkesztő támogatására *dr. Thirring Gusztáv* elnöklete alatt *Déry József*, *dr. Jankovics Marcell*, *dr. Jordán Károly*, *Lévay István*, *dr. Márki Sándor*, *dr. Mihálovics Béla*, *dr. Pauer Károly* és *dr. Schwicker Richárd* tagokból álló szerkesztő-bizottság küldetett ki, a szerkesztéssel pedig *Zilahy György* bízott meg, egyzersmind intézményes rendelkezéssel biztosított, hogy a lap ezentúl pontosan kéthavonként jelenjék meg. *Zilahy* azonban már 1911. év július 14-én visszalépett a szerkesztéstől, mikor is azt az Egyesület az előbbi szerkesztő-bizottság támogatása mellett *Déry Józsefre* bízta, ki mint a lap munkatársa már 1894-től kezdve szolgálta a lap érdekeit. *Dérynek* első dolga volt az elmaradt 1900. évi teljes évfolyamot pótolni, melyet 1911 kárácsonyára meg is jelentetett, úgy hogy a lap évfolyamainak folytonosságában immár hiány nincs. Azóta a lap az ő szerkesztésében minden második hónapban rendszeresen megjelenik.

Az I. (1889.) évfolyam a *Hornyánszky Viktor* czég, a II—XVII. (1890—1905.) évfolyamok a *Pesti Lloyd-társulat* könyvnyomdájából kerültek ki, azóta a lapot ismét a *Hornyánszky Viktor* czég nyomja teljesen famentes papíron, diszes alakban s gazdagon illusztrálva.

A lap első száma 1200 példányban jelent meg, ez a szám lassan növekedett s az 1896. évi VIII. évfolyamból már 3500 példányra volt szükség. Azóta rendszerint — s most is — 3000 példányban szolgálja a lap a turistaügy érdekeit.

A lap anyaga 1892-ben 26 $\frac{1}{2}$ ívre növekedett, de már a következő évben 13 ívre szállt le s azóta rendszerint 12—14 ív terjedelmében jelent meg. Sokak előtt talán feltűnőnek fog látszani az a visszaesés, mely az 1892. és 1893. évfolyamok között mutatkozik. Magyarázata ennek az, hogy az alakulás alkalmával jogosultnak mutatkozott várakozások beteljesedése nem következett be oly vehemens gyorsasággal, mint azt a kezdet vérmes reményei közt remélni lehetett és a nagy költséggel kiadott 1892. évfolyam előállítására a gyéren befolyt tagdíjakból fedezet alig jutott. Ezért a lap terjedelmét le kellett szállítani s a központi vezetőség anyagi zavarainak megszüntetése céljából a *Budapesti Osztályhoz* fordult, mely a központnak 1000 forint kamatnélküli és visszafizetési határidőhöz nem kötött kölcsönt adott. Ezzel és a lap terjedelmének évi 3—4 füzetre történt leszállításával sikerült a megbillent egyensúlyt annyira helyrehozni, hogy a kölcsön is visszafizettetett¹ és később ily anyagi nehézségek már nem merültek fel.

¹ T. L. 1896. évi VIII. évf. 133. l.

Lapunk huszonötéves fennállása alatt 416 nyomtatott íven 207 szerzőtől (köztük 6 nő) 716 önálló cikket közölt. Ezenkívül hozott 1190 hazai, 187 külföldi, összesen 1377 egyesületi hírt, 467 irodalmi ismertetést és 882 egyéb, összesen tehát 3442 közleményt.

A Turisták Lapjának munkatársai közül legtöbb önálló cikket irtak *dr. Thirring Gusztáv* (49 cikket), *Déry József* (41), *dr. Téry Ödön* (25), *Petrik Lajos* (22), *dr. Mihálovics Béla* (22), *dr. Marinovich Imre* (15), *dr. Réthly Antal* (15) és *dr. Jankovich Marcell* (14).

Az alábbiakban közöljük a Turisták Lapja 25 évfolyama összes munkatársainak neveit: a munkatársak száma (a kisebb közlemények szerzőivel együtt) 342, kik közt 11 nő volt. Zárójelben minden munkatárs neve után önálló cikkeinek számát is közöljük; a kiknek neve után szám nincs, azok csak apró közleményekkel vagy képekkel járultak a T. L. tartalmának gazdagításához.

Abafi Aigner Lajos 1, Aggházy Tibor, dr. Aujeszky Aladár 1;

Bacsák Pál (Pozsony) 1, Balassa Ernő (Arad), Balázs Ernő, Bálint Benedek, Balog Károly (Pécs) 4, dr. Banczik Samu (Késmárk), dr. Bányai Aladár 2, Barna Andor, Bartoniek Géza, Baumann György, dr. Baumerth Gyula 2, Békefi Elek (Zalakoppány) 1, dr. Békési Géza, Bekey Imre Gábor 2, Bellosics Bálint (Baja) 2, Bély Mihály 1, Benkó Mihály 2, Berezzely Harry 1, Bertha Sándor (Páris) 1, Bexheft Mór 1, Binzberger Lajos, Boldogh Gusztáv, dr. Boleman István 1, dr. Boncz Ödön, Borbély Sándor (Vác) 1, Boruta Pál (Modor), Böles Gyula, Bruckner Ottó (Késmárk) Buchala I. (Szepesremete) 1, Burány János (Esztergom) 1.

Dr. Cholnoky Jenő (Kolozsvar),

Cattarino Sándor (Eperjes), Chmielowski János (Lemberg) 1, Csatádi Artur (Ótátrafüred), Gróf Csáky Albin 1, dr. Csapodi István 3, dr. Cselkó Elek (Trencsén), dr. Csepesányi Tibor, Csermák Mátyas (Máramarossziget) 5, Csík Imre (Liptóújvár) 1, Csizik Gyula 3, Czárán Gyula (Menyháza) 4, dr. Czirbusz Géza (változó helyeken) 12.

Dénes Ferencz (Lőcse) 1, dr. Déchy Mór, Déry József 41, Dévai Sándor (Gyöngyös) dr. Dirner Gusztáv, Döllér Antal (Késmárk) 2, Dőri Gyula 7, Dörre Tivadar, Dubitzky István (Miskolc), Dudrik N. (Lemberg), Duszik Lajos (Eperjes) 1, Dürr Károly, Dyhrenfurth Günter (Breslau) 1.

Ebeczky Béla, Ebenspanger János (Felsőlövő) 4, Egán Ede (Schlosevo, Poroszország) 1, id. Egán Lajos 1, Egenhoffer Teréz 3, dr. Eljasz Radzikowski Szilárd (Zakopane) 1, Ember Károly, báró Eötvös Loránd 3, Erdélyi Sándor, dr. Erneyi Pál.

Fabesch Henrik (Wien) 1, Faltis Rikárd (Wien), dr. Fanzler Lajos 1, dr. Fáy Aladár, Fekete István (Selmeczbánya), Felbinger Ubald (Klosterneuburg) 1, Félix Aladár, Fényes Henrik (Esztergom), dr. Ferenczi Sándor 1, dr. Fialowski Lajos 4, Finger Ede (Szomolnok) 1, Fischer Emil (Nagyszeben), Fletcher Margit (Oxford), dr. Flórián Károly (Eperjes) 4, Fodor Károly, Folwarczny József, Forster Dezső, Friedrich Kálmán, Fritz István (Alsókubin) 1.

Gabnay Ferencz (Németmokra) 6, Gabrinyi Samu (Pilisesaba) 2, Garay Lajos (Zsolna) Gáspár Imre (Miskolc) 1, Gebauer Alajos (Bécs), Graf Samu (Sopron) 1, dr. Greisiger Mihály (Szepesbela) 1, Gressler Jenő, Grósz Alfréd (Késmárk) 1, Guckler Károly, Gyuk László (Máramarossziget) 1, Gyuresovec Béla (Békes) 1.

Haidekker Jenő, Haimbach Gyula 1, dr. Hajós Béla, Halaváts Gyula 2, Hanák Kolos (Gyöngyös) 4, Hanák Lili (Gyöngyös), Hanusz István (Kecskemét) 7, Harmathy Loránd 1, Hány Gyula, Hatvan Ferencz (Sopron) 1, Gömöri Havas Sándor, Héjas Endre 3, ifj. Hensch László (Szepesszombat) 1, dr. Herrmann Antal 3, Hoffmann Antal, Hoffmann Ottó 5, Holfeld Henrik 1, Holfeld Pál, Horn K. Lajos 3, dr. Horváth Jenő 1, Horváth Levin (Zágráb) 1, dr. Hunfalvy János 1, Hybner Károly (Lemberg).

Inkey Béla 1, Istvánffy Gyula 5, dr. Jankó János 5, dr. Jankovics Marcell (Pozsony) 16, Jankovics Agát (Pozsony), dr. Jármay László (Tátrafüred) 3, Jász

Géza 7, dr. Jelenffy Zoltán 1, Jenser M. (Nagykároly), dr. Jordán Károly 3, Jurmann Győző 1, Jusztus Zsigmond 1.

Kalecsinszky Sándor 1, dr. Kálmán Ernő (Sopron), Kamner Ede (Brassó), dr. Katona Lajos, Kauzál István, Kazay Endre 1, Kerékgyártó Árpád 2, Kertész Árpád, Kertész Dezső (Miskolc), Kertscher Sándor (Késmárk), Király Ernő (Selmeczbánya), Kiss József (Pécs) 9, dr. Klasz Pál, Klausner Hans (Bern), Klemensievic N. (Lemberg), Klunzinger Pál 1, Knapp Antal, Kogutowicz Manó 2, Kohanovszky Sándor, Kohárics János (Pécs), Kolbenheyer Károly (Bielitz) 3, dr. Komarnicki Gyula 2, dr. Konkoly Miklós 1, dr. Konrád Géza (Hatvan) 1, Kordys Román (Lemberg), dr. Kovács Ferencz 1, dr. Környei Ede 4, dr. Körösy László (Esztergom) 1, Kőszeghy István (Miskolc) 2, Kőszegi József (Kőszeg) 3, Kregezy Tibor, Krol Ignác (Krakkó) 1, Kühne Adolf (Miskolc) 6, Kühne Andor (Miskolc), dr. Künstler Ignác (Gyöngyös) 1.

Lakner Károly 1, Laufer István 1, Laukó S., Lavallée Márta 1, dr. Lázár Lajos 2, Legányi Dezső (Felsőőr) 1, Lévay István, Liedermann Rezső, Linhart József, dr. Lóczy Lajos 3, Lonkay Antal (Kakasfalu) 1.

Dr. Mágócsy-Dietz Sándor 3, Majerszky Béla (Pjéché) 1, Majunke Gedeon (Szepesszombat) 1, dr. Marinovich Imre 15, dr. Márki Sándor (Kolozsvár) 3, dr. Marquis Géza, Ma'erna Ede (Illava) 1, Maurer Rezső, Mayer K. (Pécs), Melezer Tibor 1, Meszléri Tivadar 2, dr. Metzler Jenő 2, Mieczyslaw Karłowitz (Krakkó), Mihalik József, (Liptószentmiklós, majd Nagyszőlős.) 8, dr. Mihálovics Béla 22, Mocsár Andor (Eperjes), Moussong Géza 5, Mráz Gy. Pál (Eperjes) 1, Muttnyánszky Jenő (Trsztena) 1, Münnich Sándor (Felsőbánya) 1.

Nác József (Vértessomlyó) 1, dr. Nagel F. (Bielitz), dr. Nékám Lajos Sándor 1, dr. Németh Imre 2, dr. Némethy Gyula (Nagyvárad) 1, Neogrady Antal, dr. Nigrinyi György, dr. Nikolics Sándor 2, Nováky Gyula 2.

Dr. Oberschall Adolf 1, dr. Oláh Gusztáv 1, báró Ompteda György, Ottó Ágoston (Breslau) 2.

Dr. Pápai Károly 3, dr. Papp Károly 1, dr. Papp Samu 1, Paresami Henrik (Esztergom) 2, Parow Anna (Stettin) 1, Pásztor József (Gyöngyös) 1, Páter Kálmán (Lőcse) 1, Patonai Adolf (Késmárk), dr. Pattantyús Abrahám Márton (Illava) 1, Pázmány Lajos (Trencsén), dr. Pechány Adolf (Pozsony) 2, Pelech Dobjecki Vanda (Sóvár) 1, Petrik Lajos 22, Pfinn József 5, Pietschmann Ferencz (Görlitz), Plökl Antal 2, Plökl Nándor 1, Popescu Román (Nagyszeben), Pores István, Pores Kálmán, Posewitz Gyula (Igló) 1, dr. Posewitz Tivadar 2, dr. Prinz Gyula 3.

Reichart Géza 3, Reichartné Aggházy Margit, Reinerth Károly (Nagyszeben), dr. Réthly Antal 15, dr. Réthy László 1, Ritter Nándor, dr. Rodiczky Jenő 5, dr. Romy Béla 1, dr. Rónaky Kálmán (Pécs) 1, dr. Róth Samu (Lőcse) 1, Römer Gyula (Brassó), Rombach István (Szeged) 1.

Salgó Henrik 1, Sallay Istvánné, dr. Sávoly Ferencz, dr. Schafarzik Ferencz 2, Scherfel W. Aurél (Felka) 1, Schlesinger Vilmos (Bielitz), Schmidt Gizi (Igló) 1, Schmidt Nándor, dr. Schmidt Sándor 1, Scholz Róbert (Arad) 1, dr. Schreiber Lajos 1, Schubert Frigyes, dr. Schuschny Henrik 1, dr. Schwicker Rikárd 9, Seiche József, dr. Senn Ottó 1, dr. Serényi Jenő 7, Setnik Gyula (Bjelasicza), Siegmeth Károly (Debreczen) 5, Sigerus Emil (Nagyszeben), dr. Soltész Elek 1, Staub Elemér, dr. Staub Móríc 1, Stojanovits György, Strauch Béla (Felka), dr. Strömpl Gábor 3.

Szabó János 7, dr. Szabó József 1, Szabó Miklós 1, dr. Szabó Zoltán 1, dr. Szádeczky Lajos (Kolozsvár) 1, dr. Szalay Béla (Nagyszeben) 1, dr. Szántó Károly (Pozsony) 1, Szász Ernő 1, Szász Rezső, Széky István (Gyöngyös) 1, Szelényi Oszkár 1, dr. Szendrey János, dr. Szenger Ede 1, id. Szentmiklóssy Pál 3, Szerelemhegyiné Móczár Jolán 6, Szigriszt Lajos (Pécs) 1, ifj. Szilassy Aladár 1, Szinte Gábor (Déva), Szmrecsányi Jenő 5, dr. Szontágh Miklós (Újtátrafüred) 2, Sztancsai Miklós (Selmeczbánya), dr. Szterényi Hugó 1, Szutórisz Frigyes (Eperjes) 2.

Tabi Antal, Takách Mihály (Pomáz) 1, Tanka Jenő Gusztáv, dr. Täuber C. (Zürich), Téglás Gábor (Déva) 1, dr. Téry Ödön 26, Téry Tivadar, Tescher Mihály 1, Teschler László (Késmárk) 1, dr. Thirring Gusztáv 49, Thirring Gusztávné 1, ifj. Thirring Gusztáv 1, Tiringer Béla, id. Tirts Rezső (Selmeczbánya) 10, Titzentaler Waldemar (Berlin), Tóbiás Frigyes, Tomala Nándor 2, dr. Tóth István, dr. Truskovszky Gyula, (Kassa, majd Adony) 3, Túry József (Miskolc) 1.

A gróf Majláth-menedékház a Tátrakriván alatt. (Dr. Pattantyús Á. Márton felv.)

Uthy Béla, dr. Vajda Géza (Miskolc), Varga Ferencz (Sopron) 1, dr. Vargha György 1, Vargha Tivadar (Gyöngyös) 3, Velösy Lipót, Veress Endre (Bukarest) 1, Veress István (Rév) 1, Veress Sándor, Wachter Jenő (Pécs) 1, Wagner Géza (Selmeczbánya), Weber Samu (Szepesbéla) 4, Wein Dezső 2, Weinzierl Jenő (Csobánka), dr. Weninger László 3, dr. Wingard F. Károly (Wien) 1, Witkowsky Sándor, Wittinger Antal (Kőszeg) 1, Wundt Tivadar (Stuttgart) 3.

Zelésny Károly (Pécs), Zilahi György, Zsembery Gyula 4, Zuber Frigyes (Késmárk), Zuber Oszkár (Késmárk) 2.

A munkatársak túlnyomó nagy tömege budapesti lakos volt, mégis akadt 123 munkatárs, a ki hazánk más részéből került ki, 28 pedig külföldi volt. A magyarországi munkatársak közt a Szepesség szolgáltatta a legtöbbet, u. m. 25-öt (közte Késmárk 9-et); Eperjes és vidéke 7, Kassa 1, Liptó- és Árvamegye 2—2, Selmeczbánya 5, a Vág völgye 6, Pozsony és vidéke 7 munkatárssal szerepel. Természetesen ott van több munkatárs, a hol Egyesületünknek osztálya van; így Miskolcra 8, Gyöngyösön 6. De szép számmal (17) szerepel a Dunántúl is, miből Pécsre 8, Sopronra 4, Kőszegre 2 esik. Közreműködött még Máramarosmegyéből 3, Biharmegyéből 2, Aradról és Felsőbányáról 1—1. Erdély 12 íróval szerepel, köztük Nagyszeben 5 és Kolozsvár 3 munkatárssal. Horvátország csak 1 névvel van képviselve, de még az Alföld rónáján is akadt 7 lelkes turistairó. Aránylag nem nagy (10) a főváros környékéről kikerült munkatársak száma (köztük 4 esztergomi). A külföldiek közt van 17 ausztriai (köztük 5 lemergi és 4 bécsi), 6 németországi, 2 svájci és 1—1 francia, angol és román.

Felette érdekes eredményre jutunk, ha a Turisták Lapjában megjelent önálló cikkeket tárgy szerint csoportosítjuk. Ez a csoportosítás mutatja legjobban, hogy a Turisták Lapja mennyire szolgálta

az általános turistaérdekeket és azokban kivált a Magas Tátrát, mint hazánk főturistaobjektumát. Nem kevesebb mint 103 önálló cikk foglalkozik a turistaság általános kérdéseivel és 51 az Egyesület belső ügyeivel. 497 cikk van szentelve hazánk különböző vidékeinek ismeretetésére s ezek közül nem kevesebb mint 147 foglalkozik a Magas Tátrával, ezenkívül 14 Szepes megye egyéb részeivel. A Tátra megismeretése körül tehát a T. L. mindvégig igen intenzív működést fejtett ki, hiszen a róla közölt tanulmányok — ha együttesen csoportosíthatnának — a Turisták Lapjának hat kötetét töltenék meg! Budapest közelebbi és távolabbi környékét 77, a Magyar középhegységet 29 önálló közlemény ismerteti. 58 cikk van szentelve hazánk Északnyugati részének, 32 az Északkeleti Kárpátoknak. A Biharhegységnek és Délmagyarországnak 23, Erdélynek 33, a Dunántúlnak 42, Fiuménak és Horvát-Szlavonországnak 6 ismertetés jutott és végül még az Alföldről szól 4 cikk. 32 közlemény tárgyal külföldi tájakat, legtöbb természetesen az osztrák alpesi vidékeket (16) és Svájcot (8), de még Norvégiának is jutott ismertetés és nem hiányzik 1—1 ázsiai és afrikai tárgyú cikk sem.

Összeállítva a Turisták Lapjának 25 évfolyamában megjelent önálló cikkeket tárgyuk szerint, a következő képet nyerjük lapunk sokoldalúságáról.

Önálló közlemények száma.

<i>Általános érdekű cikkek.</i>		<i>Magas Tátra:</i>	
A turistaságról általában	38	Általában	27
A hegymászásról és kirándulásokról általában	16	Közlekedés, menházak	9
A természetről általában	7	Kalauzügy	14
Fizikai és csillagászati földrajz	7	Városok, fürdők, telepek	6
Diákturistaság	5	Részletes leírások, túrák	91
Turistafelszerelés	3	<u>Összesen</u>	<u>147</u>
Közlekedés, idegenforgalom	11	Szepesség egyéb részei	14
Műkedvelő fényképészet	9	Kassa és Eperjes vidéke	9
Sísport	7	Északkeleti Kárpátok	23
Eletrajzok, nekrológok	21	Biharhegység és Arad vidéke	10
		Délmagyarország. Alduna	13
		<i>Erdély:</i>	
<i>Egyesületi ügyek.</i>		Barcaság, Brassó vidéke	10
Hivatalos jelentések, beszédek	31	Fogarasi és Szebeni havasok	7
Az Egyesület beléletére vonatkozó közlemények	15	Hunyadmegye, Retyezát	7
Kongresszusok és szövetség	5	Erdély egyéb részei	9
Vegyes közlemények	44	<u>Összesen</u>	<u>33</u>
<i>Egyes vidékek részletes leírása.</i>		Alföld	4
Budai hegység	10	Balaton	12
Pilis-Dobogókő vidéke	51	Dunántúli Alpok	21
Vértesszentkereszt hegység	4	Mecsekhegység, Baranya	9
Cserhát, Börzsönyi hegység	12	Fiume és tengerpart	2
Mátra	11	Horvát-Szlavonország	4
Bükkhegység	18	Ausztria és az Alpok	16
Magyar Ércshegység	13	Svájc	8
Kis-Kárpátok	2	Bosznia	3
Vágvölgye	12	Olaszország	1
Kis és Nagy-Fátra	8	Norvégia	2
Alacsony Tátra	9	Ázsia	1
Gömör-tornai barlangvidék	7	Afrika	1
Árva-Liptói mészhegység és havasok	7	<u>Összesen</u>	<u>716</u>

A 25 évfolyamban összesen 1114 illusztráció jelent meg, még pedig 1019 kép, 4 nagy panoráma, 91 alaprajz és térkép. Az illusztrációk összesen 133 munkatárstól erednek. A legtöbb illusztrációt (76 eredeti rajzot és 67 fényképet) *Déry József* szolgáltatta, *dr. Téry Ödöntől* 131 fénykép, *Petrik Lajostól* 2 rajz és 98 fénykép jelent meg. Az illusztrációk közül kiváltak *Petrik Lajosnak* a Lomniczi csúcsról, a Tengerszemcsúcsról és a Krivánról közölt körképei, *dr. Jármay Lászlónak* a Kis Viszokáról írt cikkéhez mellékelte két gyönyörű fénynyomat és *Déry Józsefnek* az Öttó katlanát környező hegyekről rajzolt körképe. Az első évfolyamok képei majdnem kizárólag *dr. Téry Ödön* fényképei vagy ezek után készült rajzok voltak. Kiváló rajzolóknak *Dörre Tivadarnak* is szép rajzai jelentek meg, melyek közül különösen a Dunajecz áttörésének gyönyörű rajzai voltak alkalmasak az ábrázolt vidék iránti érdeklődés felkeltésére.

A mi az illusztrációkat illeti, lapunk szerkesztői a külső czirákra, semmitmondó modernségekre és czafrangokra sohasem adtak semmit, de a súlyt jó képekre és szép rajzokra fektették. A lap czimképét *Rauscher Lajos* választmányi tagunk rajzolta és még *Morelli Gusztáv* metszette fába. A rajz a régi modorú szolid iskola terméke, melyet nem jellemez nagy invenczió, de bizonyos megállapodott nyugodtság és a feltűnés hajhászásának teljes hiánya. Még egyszerűbb a bekötési tábla rajza, mely *Neumann Henriktől* ered; úgy a rajz technikájában, mint a motívumok halmazatában megnyilvánuló kezdetlegesség bizonyos naivitást árul el, de éppen ez a kezdetlegesség ad a czimképnek és a borítékkötés rajzának bensőséget, melegséget, ez kölcsönöz azoknak nemes patinát, ez adja meg nekik a régiség értékes zománczát és figyelmeztet bennünket arra, hogy huszonöt év van már lapunk háta mögött, huszonöt tevékeny munkában, le nem tagadható eredmények közt eltöltött év, melyet szerény, de világító betűkkel írt be a *Turisták Lapja* a honismeret és természetszeretet kultúrkönyvébe, honnan azt kitörülni immár nem lehet. A czimképet és bekötési táblát tehát nem szándékozunk modernizálni, mert a mint ezeket a becses relikviákat magunktól hűtlenül eltaszitanók, elvesztené lapunk azonnal a huszonötéves mult nemes patináját, elvesztené a bensőséget, a melegséget.

Csak egyszer történt lapunk külső formájában változás, midőn *dr. Téry Ödön* távozása után *Zilahy György* szerkesztő váratlanul és mindnyájunk tudtán kívül modernizálni kívánta a lap borítékát. A kísérlet balul ütött ki. Az új formát senki sem akceptálta, ellenben mindenki érezte, hogy a lap egy értékes, régi köntöst dobott el magától, melynek melegségét és bensőségét az új, a modern boríték pótolni legtávolabbról sem képes. Sietve vette fel tehát lapunk újra a régi, bevált külsőt, melynek formájában a *Turisták Lapja* mindenkor tagjainak dédelgetett kedvence volt s az ma is.

A *Turisták Lapja* 1913. év végével fejezte be huszonötödik évfolyamát. Költséget és fáradságot nem kimélve törekedtünk arra, hogy lapunk az olvasóközönség igényeit minél nagyobb mértékben kielégítse. E feladatának becsülettel meg is felelt. Egemagában az a tény, hogy ez a lap 25 éven át mindig ugyanegy nívón fenn tudta

magát tartani s mindig élvezte közönségünk tetszését, eléggé tanuskodik arról, hogy a lap tényleges hiányt pótol, missziót teljesített. Már az 1899 augusztus 20-án megtartott közgyűlésen előterjesztett titkári jelentés szerint konstatáltatott,¹ hogy lapunk fennállása óta keletkeztek más hasonló irányú lapok is, melyek némelyike többkevesebb eredménnyel dolgozva hosszabb-rövidebb ideig állott fenn, de bátran mondhatjuk, hogy a Turisták Lapja egészen a legújabb időkig az egyedüli általános jellegű turista-közlöny volt, mely minden mellékcél és mellékérdek nélkül *kizárólag* a turistaügy szolgáltatásában áll.

A Turisták Lapja nagy hatással volt turistairodalmunk fejlődésére; nemcsak turistanemzedéket, hanem hatalmas turistairói gárdát is nevelt, melynek túlnyomó többsége lapunk hasábjain kezdte meg turistairói pályafutását s ma már több rendbeli turista-szakközlönyben szolgálja irodalmi működésével a turistaügy érdekeit. Míg előzőleg turistalap hazánkban — eltekintve az évkönyvektől — nem is létezett, a Turisták Lapjának nagy tetszéssel fogadott megjelenése után egymásután több rokoncélú lap indult meg; ilyen az Erdélyi Kárpát-Egyesület által kiadott *Erdély*, a Magyar Tanítók Turista-Egyesülete által kiadott *Turistaközlöny*, a Délvidéki Kárpát-Egyesület által kiadott *Délvidéki Turista*, a Természetbarátok Turista-Egyesülete által kiadott *Természetbarát*, végül a kezdetben a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület által kiadott, jelenleg magánvállalatot képező *Turistaság és Alpinizmus*. A cél tehát, melyet a Turisták Lapja maga elé tűzött: a turistaszellem ébresztését, teljesen elérte.

¹ Turisták Lapja 1899. évi XI. évf. 211. lap.

Kogutowicz Manó.

Dr. Jankovics Marcell.

Kiadványaink.

Írta: *Benkó Mihály.*

A turistaeszmék terjesztésére a személyes agitáción kívül legcélravezetőbbnek mutatkozott különféle kiadványok megindítása és széles körben való terjesztése. Eltekintve számos kisebb és csak alkalmi jellegű nyomtatványtól, itt csak az önállókat említem fel, a melyek a következők:

I. Időszakonként megjelenő kiadványok.

1. A Turisták Lapja, összesen 25 évfolyam.
2. A Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztályának Értesítője.
3. A Magyar Turista-Egyesület Esztergomi Osztályának Értesítője.
4. Turista-Közlöny.
5. Kirándulási program és Felolvasási program.

II. Úti kalauzok.

6. Kirándulók kalauza.
7. Mátra-Kalauz.
8. Diákturisták úti könyve.
9. Kassa és környéke.
10. Útikalauz Kőszeg vidékéről.
11. Bükkvidéki kalauz.
12. Budapest és környéke.

III. Egyéb kiadványok.

13. Kőszeg és vidékének rövid leírása.
14. A Magas-Tátra.
15. Turisták Naptára.
16. Sasfészkek.
17. Blick auf die Hohe Tátra.
18. A Budapesti ház.
19. A tihanyi félsziget.

IV. Térképek.

20. Budapesti Turista-Térkép.

21. Kilátás a Lomniczi-csúcsról.
22. A Tengerszem-csúcs panorámája.
23. A Tátra Kriván panorámája.
24. A Magas-Tátra körképe az Öttó katlanából tekintve.

Ezen kiadványainkról röviden a következőkben számolunk be:

1. A *Turisták Lapjáról* Déry Józsefnek előző cikke tüzetesen tájékoztat.

2. A *Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztályának Értesítője*. Megjelent 1893—1909. években. Tartalmazta: a közgyűlési meghívót, a zárszámadást, vagyonszámvetést, költségvetést, nyilvános nyugtatókat, az Osztály tisztviselőinek és választmányának névsorát és egyéb közleményeket. A volt Budapesti Osztály tagjai díjtalanul kapták.

3. A *Magyar Turista-Egyesület Esztergomi Osztályának Értesítője*, az előbbihez hasonló tartalommal jelenik meg 1912 óta.

4. A *Turista-Közlöny*, a Tanitói Osztály hivatalos lapja, megjelent 1894—1896. években két havonként. 1897-től a Magyar Tanitók Turista-Egyesülete adja ki. A volt Tanitói Osztály tagjai díjtalanul kapták.

5. *Kirándulási program*, 1894—1909. években a Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztályának, 1910-től az anyaegyesületnek kiadványa. Megjelenik 1902 óta évenként kétszer (ősszel és tavasszal), tartalmazza az előre megállapított kirándulások irányát, az indulási időt, a túra rövid ismertetését, a kirándulási szabályzat kivonatát, különféle figyelmeztetéseket, tudnivalókat, az útjelzéseket és kedvezmények jegyzékét és egyéb közleményeket. Az anyaegyesület tagjai díjtalanul kapják, bolti ára 50 fillér. — A *Felolvasási program*, megjelenik 1893 óta évenként egyszer, kiadta 1909-ig a volt Budapesti Osztály, azóta az anyaegyesület. Tartalmazza a felolvasások sorrendjét, a felolvasás helyét és kezdetét s egyéb szükséges tudnivalókat; a program egyszerre mind a tagok családtagjai részére belépőjegyül is szolgál. Az anyaegyesület tagjai díjtalanul kapják.

6. *Kirándulók Kalauza a Budapest—Szentendrei vasút mentén*, a M. K. E. Budapesti Osztálya kiadásában jelent meg 1889-ben. Tartalmazta a nevezett vasút állomásairól tehető mintegy 30 kirándulás leírását, a vasúti menetrendet és a vasúti kedvezményeket. Kis térképpel is volt ellátva. Ára 20 fillér. Elfogyott.

7. A *Mátra-Kalauz*, kiadta a Mátra-Egylet, írta: *Hanák Kolos*, megjelent 1889-ben, a II-ik átdolgozott kiadás 1897-ben, a III-ik bővített kiadás 1909-ben, ez utóbbit irták *Hanák Kolos*, *Stiller János* és *Széky István*. A 152 oldalas, 56 képpel, 3 térképpel és 3 panorámával ellátott harmadik kiadás beosztása a következő: Előszó, Mátravidék, Gyöngyös, Kirándulási kalauz, Magassági adatok, Szinjelzések. Ezen beosztásban tárgyalja a tulajdonképeni turistaközleményeken kívül a Mátra és vidéke földrajzát, földművelését, börtermelését, népességét, igen részletesen a geológiáját és történetét. Ára 1 korona.

8. *Diákturisták útikönyve*, kiadta a Magyar Turista Egyesület 1897-ben. A 18 oldalas füzet tartalma a következő: Gyakorlati turista szabályok. Útmutatás a Magas Tátra meglátogatására. Útitervek Budapest felől a Magas-Tátrába három irányban. A Magyar Turista-Egye-

sület diákszállóinak szervezeti szabályzata és ezen diákszállók felsorolása. Az érdeklődők díjtalanul kapták. Teljesen elfogyott.

9. *Kassa és környéke*. Tájékoztató kalauz turisták és az utazó közönség részére. Kiadta a Kassavidéki Osztály 1897-ben. Írták: *Mihalik József, Szönyey István és Truskovszky Jenő*. A 112 oldalas füzet beosztása a következő: Egyesületi tudnivalók, Hegyrajzi viszonyok, Kassa, Kassa és közvetlen környéke, Hernád felsővölgye, Hernád alsóvölgye, A Szomolnok-kassai hegyláncz, Ida völgye, Torna-Aggtelek, Rozsnyó, Szádellói völgy, Eperjes-tokaji hegyláncz, Vasuti menetrend, Bérkocsidíjzabás, Fürdődíjak. A turisztikán kívül Kassa történelmi emlékeit és műkincseit igen részletesen tárgyalja. Ára 80 fill. Kapható egyesületi helyiségünkben.

10. *Úti kalauz a Magyar Alpokba*, kiadta egyesületünk 1897-ben a kőszegi közgyűlés alkalmából. A 14 oldalas, turistikát, történelmet és földrajzot tárgyaló füzet tartalma a következő: Kőszeg, Óház, Hörmann-forrás, Irottkő, Léka, Szarvaskő, Borostyánkő, Bánya, Szalonak, Tarsa, Felsőór. Az érdeklődők díjtalanul kapták. Elfogyott.

11. *Bükkvidéki kalauz*, kiadta a Borsodi Bükk-Egylet 1898-ban. Írta: *ifj. Truskovszky Gyula*. A 112 oldalas, 19 képpel és egy térképpel ellátott füzet tartalma a következő: Egyesületi tudnivalók, Bükkhegység, Miskolcz, A hegység délkeleti oldala, Diósgyőr-hámori völgy, Diósgyőr-hámorivölgy melléke, Kirándulások Lillafüredről, A Sajó és-mellékvölgyei, Eger, Eger környéke, A kirándulások összeállítása és távolságmutató. Ára 1 korona.

12. *Budapest és környéke*. Gyakorlati kalauz kirándulók, turisták és a természet kedvelői részére. Kiadta a Budapesti Osztály 1900-ban. Írta: *dr. Thirring Gusztáv*. A 390 oldalas mű 80 képet és 12 rajzot foglal magában. Beosztása a következő: Előszó, Magyar Turista Egyesület, Kiadványok, Budapesti Osztály, Útjelzések. Az általános részben: A vidék földrajzi képe, növényvilága, éghajlata, Közlekedési viszonyok, Irodalom és gyakorlati szabályok turisták részére. A különös részben: Kirándulások: A budai hegységben, a Budapest-esztergomi vasút mentén, a Budapest-szentendrei vasút mentén, a Duna mentén Budapesttől Esztergomig, Budapesttől lefelé, a Duna jobbpartján, a MÁV. Bpest-brucki vonalai mentén, a Székesfehérvár-komáromi vonal mentén, az Esztergom-almásfüzitői vasút mentén, a Pesti lapályon, a Budapest-marcheggi vonal mentén, a Párkányána-balassagyarmati és az Ipolyság-korponai vasút mentén. A Függelékben: Néhány kirándulás a Mátra- és Bükkhegységben. A munka teljesen elfogyott, új kiadásának munkálatai folyamatban vannak.

13. *Kőszeg szab kir. város és vidékének rövid leírása*. Kiadta a Kőszegi Osztály, írta: *Kőszegi József*. A turisztikán kívül tárgyalja a fürdő- és lakásviszonyokat, a társas életet, valamint a szálloda-, vendéglő- és kávéházi árakat. Az érdeklődők díjtalanul kapták.

14. *A Magas-Tátra*, kiadta a Budapesti Osztály 1890-ben, írta: *Kolbenheyer Károly*. A 23 oldalnyi, 10 képpel ellátott füzet beosztása a következő: A Központi Kárpátokról általában. A Magas-Tátra orográfiája, geológiai viszonyai, keletkezése, éghajlata s lakói. Ára 20 fillér.

15. *Turisták Naptára 1892. évre*, szerkesztette: *dr. Thirring Gusztáv*. A 176 lap terjedelmű, zsebfórmátum nagyságú naptár tartalma a következő volt: Naptári rész, Turista-Egyesületek, Hazai és külföldi irodalom, Posta és távirda, Közlekedés, Elszállásolás, Útjelzések, turistantak, menedékházak, Kalauz-ügy, Gyakorlati szabályok, Hasznos tudnivalók. Ára tagoknak 2 korona, másoknak 2 korona 60 fill.

16. *Sasfészek. Bolyongások a legmagasabb hegyeken*. Kiadta a Magyar Turista Egyesület 1906-ban. Írta: *dr. Jankovics Marcell*. A 190 oldalas, turista irodalmi munka 16 szöveggépet, 13 külön képet és egy vázlatrajzot foglal magában. Tartalma a következő: Bevezetés, Fünffingerspitze, Winklerthurm, Antelao, Torre del Diavolo, Piz Julier, Monte Rosa, Zinal-Rothorn, Matterhorn és Aiguille du Géant. Ára 3 K.

17. *Blick auf die Hohe Tátra* című, 30 oldalas és 8 képpel ellátott német nyelvű emlékfüzet, a berlini német gazdasági társaság magyarországi tanulmányútja alkalmára jelent meg 1897-ben. Kiadta a Magyar Turista-Egyesület. A tanulmányúton résztvettek díjtalanul kapták.

18. *Budapesti Ház* című kiadvány, megjelent 1909-ben, mint a „Turisták Lapja” külön lenyomata. Írta: *dr. Téry Ödön* és *Gabrinyi Samu*. Tárgyalja a Ferencz József-csúcsra tervezett meteorológiai megfigyelővel egybekötött turista-menedékházat. Érdeklődők díjtalanul kapják.

19. *A tihanyi félsziget*, különlenyomat a „Turisták Lapja” XXV-ik évfolyamából, A geológiai részt írta: *dr. Cholnoky Jenő*, a többit *Benkó Mihály*. A 10 oldalas, 3 vázlatrajzzal, 1 alaprajzzal, 1 térképpel és 4 képpel ellátott füzet a tihanyi félsziget geológiáját és nevezetéseit tárgyalja. Ára 40 fillér, a befolyó jövedelem 50%-a a Balaton Szövetség útépitési alapja javára esik.

20. *Budapesti Turista-Térkép*, megjelent 1889-ben, rajzolta: *Kogutowicz Manó*. A térképen, mely 1 : 150,000 mértékben és 7 színben készült, a magasságok rétegvonalakkal, a turista-jelzések pedig a helyszínén alkalmazott színekkel vannak feltüntetve. Magában foglalja északon a Várbükk, délen Haraszi, keleten Sződ és Fóth, nyugaton Zsámbék—Párkányig elterülő vidéket. A térkép egyúttal kalauzul is szolgál, mert 78 helyre tehető kirándulás leírását is tartalmazza. Ára 90 fillér, tagoknak 60 fillér volt. Teljesen elfogyott.

21. *Kilátás a Lomniczi-csúcsról*, című 32/83 cm. nagyságú körkép *Petrik Lajos* fényképfelvétele után készült. Megjelent 1896-ban. A látkép borítólapján a Lomniczi-csúcs ismertetése és két felvezető útvonal leírása magyar és német nyelven foglal helyet. Ára 1 korona.

22. *A Tengersizem-csúcs* című, 23/122 cm. nagyságú kiadvány, mely *Petrik Lajos* fényképfelvétele után készült, a nevezett csúcsról látható körképet ábrázolja. Szövegét írta: *Petrik Lajos*. Különlenyomat a „Turisták Lapja” 1897-ik évfolyamából. Ára 1 korona.

23. *A Tátra-Kriván* című, 23/95 cm. nagyságú kiadvány, mely *Petrik Lajos* fényképfelvétele és *Dörre Tivadar* átfestése után készült, a nevezett csúcsról látható körképet ábrázolja. Szövegét írta: *Petrik Lajos*. Különlenyomat a „Turisták Lapja” 1898-ik évfolyamából. Ára 1 korona.

24. A *Magas-Tátra körképe az Ötő katlanából tekintve* 30/86 cm. nagyságú vázlatrajz az egyes csúcsok és tornyok megnevezésével. Rajzolta: *Déry József*. Külön lenyomata a „Turisták Lapja“ 1902-ik évfolyamából. Ára 60 fillér.

Ezekben felsoroltuk egyesületünk kiadványait. Tartózkodtunk azoknak bírálatától és tisztán csak bibliografiai felsorolásukra szorítkoztunk. De ez, a magábanvéve száraz vázlat is igazolja, hogy Egyesületünk a turistairodalom terén nagy tevékenységet fejtett ki. Egyes kiadványainknak, kivált a főváros környékéről, a Mátráról, a Bükk-hegységről és Kassa vidékéről kiadott kalauzainknak jelentékeny szerepök volt a turistaság fejlesztése körül és ha ma e vidékeken már számottevő turistaforgalom van, ez nagyrészt azon agitativ működésünk eredménye, melyet ezen kiadványainkkal fejtettünk ki.

Árva vára. (Dr. Kemény Ferencz felvétele.)

A Magyar Baedeker.

Irta: dr. Thirring Gusztáv.

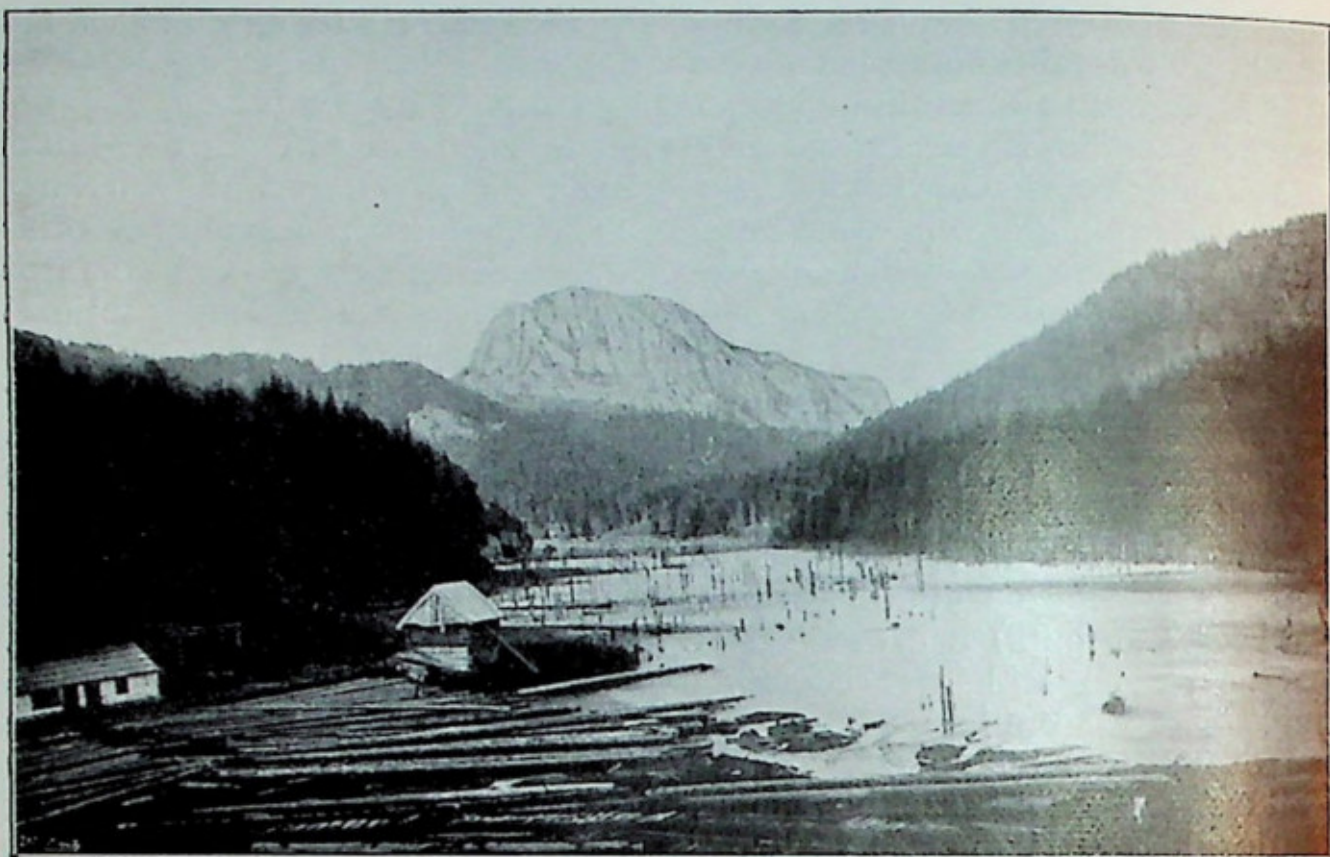
A Magyar Turista-Egyesületnek Miskolcson 1900 június 3-án tartott közgyűlésén néhai *Kühne Adolf* tagtársunk indítványt tett egy az egész ország területét felölelő *útkalauz* (röviden *Magyar Baedeker*) kiadására nézve; a közgyűlés az indítványt örömmel fogadta és tanulmányozás céljából a központi választmányhoz utalta. Ez az indítvánnyal behatóan foglalkozott és azon eredményre jutott, hogy bár a feladat igen fontos és teljesen belevág az egyesület működési körébe, mégis egy általános magyar útkalauz kiadására most még nem vállalkozhatik, mert erre az előfeltételek még nincsenek meg, mivel hazánkban számos vidéke még turistailag nincsen kellőképen feltárva s így az útkalauz kiadásának eszméje még korainak tekintendő. Nem mulasztotta el a központi választmány azt sem, hogy rámutasson a nagy anyagi áldozatokra, melyekkel egy minden igénynek megfelelő Magyar Baedeker kiadása jár s melyeknek előteremtésére kilátás akkor nem lehetett.

Azóta 13 év telt el. Turistaviszonyaink nagyot haladtak, hegyvidékeink majdnem mindegyikének megvan már a maga turistaegyesülete s turistaforgalmunk nőttön-nő. Magyar Baedekerünk azonban még mindig nincs. Egyes szerény kísérletek ez irányban is történtek, de

ezek távolról sem képesek a jogosult igényeket kielégíteni. Vannak már kitűnő detail-kalauzaink egyes vidékekről; de az egész országot felölelő általános kalauz tekintetében még mindig német munkákra vagyunk utalva. Ezek közül a *Baedeker*-féle Österreich-Ungarn ugyan kitűnő munka, de hazánkkal sokkal rövidebben bánik el, semhogy a hazai utazóközönség igényeit csak meg is közelíthetné; az ugyancsak elterjedt *Meyer*-féle Österreich-Ungarn jellemzésére pedig csak azt említem meg, hogy annak még legújabb kiadásában is a Magas-Tátra teljesen hiányzik.

Valóban szégyenletesek tehát e tekintetben hazai viszonyaink s úgy hiszem becsületbeli kötelességünk, hogy e nagy hiányon mielőbb segítsünk. Már 1909 elején újra felvettem a magyarországi kalauz kiadásának eszméjét és hajlandónak nyilatkoztam a szerkesztés elvállalására. A választmány akkor (márczius 6-án tartott ülésében) helyeselte az eszmét és 4000 K-t állított be a költségvetésbe („egyéb kiadások“ címén) e célra azon esetre, ha a Ferencz József-csúcson tervezett menedékház és meteorológiai állomás terve nem valósulna meg. Az egyesületben beállott elnökválság az ügy megoldását azonban elodázta. Midőn a Magyar Turista-Egyesület bizalma 1910. június 17-ikén az elnöki székbe emelt, programbeszédemben legégetőbb feladataink egyikének jeleztem egy tisztességes, minden igénynek megfelelő Magyar Baedeker kiadását. Úgy gondoltam, hogy egyesületünk ezzel igen nagy szolgálatot tehet a turistaügynek és idegenforgalmunknak s úgy éreztem, hogy a Magyar Turista-Egyesület negyedszázados fennállását méltóbban nem ünnepelheti meg, mint ha ez alkalomból közrebocsátja az annyira nélkülözött és óhajtott *Magyar Baedekert*.

A felvetett eszme választmányunkban meleg pártfogásra talált; a közgyűlés még 1911-ben 5000 K-t szavazott meg a Magyar Baedeker céljaira és ezt az összeget a későbbi években is növelte, úgy hogy e célra kerek tizezer korona áll immár rendelkezésre. Az előmunkálatok azonnal megindultak. Tisztában voltam azzal, hogy egy ily fontos és nehéz munkát *egy* ember nem végezhet el, hogy sikerre tehát csak akkor lehet kilátás, ha az érdekelt összes turistakörök a munkából kivesszik a magok részét s saját működési területük feldolgozását elvállalják. Semmisem igazolhatja jobban az eszme helyességét, mint az az örvendetes tény, hogy minden oldal felől lelkes örömmel üdvözölték a Magyar Baedeker eszméjét s hazai turista- és hegyvidéki egyesületeink *kivétel nélkül*, nagy készséggel vállalkoztak arra a munkára, melyre őket felkértük. Talán az első eset ez, hogy aktív munkát kifejtő *összes hazai turistaegyesületeink közös munkára vállalkoztak* s ezzel tanuságot tettek arról, hogy a midőn valóban fontos turistai és hazafias ügyről van szó, nincs közöttük nézeteltérés, nincs féltékenység, hanem áldásos munkát ígérő egyetértés és ezen alapuló vállvetett munkásság. Örömmel közölhetem, hogy a közreműködésre vállalkozott a *Magyar Turista-Egyesület* minden osztálya, továbbá a *Magyarországi Kárpát Egyesület* és ennek Lőcsei, Iglói, Eperjesi, Liptói, Gömöri, Zólyomi és Keleti Osztálya, a *Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület*, az *Erdélyi Kárpát-Egyesület*, az *Aradi Turista-Egyesület*,

A Gyilkos-tó. (Dr. Lóczy Lajos felvétele.)

a *Dunántúli Turista-Egyesület* (Sopron), a *Mecsek-Egyesület* (Pécs), a *Balaton-Szövetség*, a *Nyugatmagyarországi Turista-Egyesület* (Pozsony), a *Modori Turista-Egyesület*, a *Club Alpino Fiumano*, a *Societa Alpina Carsia* (Fiume) és a *Magyar Adria Egyesület*. Egy-két kisebb egyesülettel és osztálylyal folynak még a tárgyalások, de ezeknek közreműködése is biztosítottnak látszik. Ezenkívül közreműködik az ország különböző vidékein még *számos szakférfiú*, kivált oly vidékeken, ahol turistaegyesületek nincsenek. Mondhatjuk tehát, hogy a Magyar Baedeker az összes hivatott tényezők közreműködésével fog létrejönni. (1915. év tavaszán kívánjuk közzé bocsátani.)

A Magyar Baedeker létrejötte és magas nívója tehát a közreműködő elsőrangú munkatársak részvétele által biztosítva van. A szellemi munkát Magyarország összes turista szervezetei és szakférfiai végzik el. A vállalkozás anyagi része azonban kizárólag a Magyar Turista-Egyesületre nehezedik. Ez a teher pedig igen nagy, mivel a Magyar Baedekert kiállítás tekintetében is egyenrangúvá akarjuk tenni a külföldi hasonló munkákkal. Elsősorban térképekkel kell a kellő módon ellátnunk. Magyarország átnézetes térképén kívül 35 hegyvidék detail-térképét fogjuk közölni, melyek külön e célra készülnek tisztán a turistaszempontok figyelembevételével, többszörös színnyomatban. 40 város színes tervrajzát közöljük, ezenkívül a szövegben számos város és fürdő alaprajzát, nevezetes épületek (várak, romok, templomok) alaprajzait, panorámaképeket stb. Kiváló természeti szépségeinket számos képmellékletben kívánjuk bemutatni. A Magyar Baedeker így külső kiállítás tekintetében is versenyezni fog a külföldi legjobb úti-

könyvekkel. Terjedelem tekintetében (40 ív = 640 oldal) még meg is haladja a szokásos Baedekereket.

Ily nagy munka előállítása a tervezett elsőrangú kiállítás mellett természetesen óriási anyagi áldozatot kíván. Az előállítási költségek, konkrét számítások és költségvetések alapján ekként alakulnak:

40 ív nyomása (sűrű petit és nonpareilleből)	
korrekturákkal együtt, 3000 pldban à 150 K	6000 K
35 detailtérkép 3000 pld. à 240 K	8400 „
Átnézetes térkép, kisebb detailtérképek	1600 „
40 városi alaprajz, à 60 K	2400 „
Képmellékletek, klisék	2000 „
Kötés (vörös Baedeker-minta), 3000 pld. à 80 fill.	2400 „
Szerkesztési költségek (könyvek és térképek	
beszerzése, rajzok készítettése, korrektorok,	
levelezés, egyéb költségek)	2000 „
Postai expedíció (csak 2000 pldt számítva	
à 50 fill.)	1000 „
	<hr/>
Összes költség	25,800 K

Ha ezzel szembeállítjuk a várható bevételt, mely (8 koronás bolti ár mellett, a szokásos könyvtárosi rabatt levonása után, valamint a tagoknak nyújtandó kedvezmény folytán) példányonként 5 K-nál magasabbra nem tehető, akkor valamennyi példány eladása esetén (200 példányt leszámítva lapok, rokonegyesületek és munkatársak részére) $2800 \times 5 \text{ K} = 14,000$ korona összbevételre számíthatunk, vagyis a *Magyar Baedeker után várható összes bevétel kerek 12.000 koronával marad a költségeken alul*, bár munkatársaink minden anyagi jutalom nélkül végzik a reájuk bízott nehéz munkát. Egyesületünk tehát valóban önzetlen munkát végez, midőn ezen nagy és költséges munka kiadására vállalkozik; de úgy érzi, hogy éppen azért, mivel a nemes ügyet mindig *önzetlenül szolgálta*, kell oly alkotásokra vállalkoznia, melyeket — anyagi siker híján — magánkiadók nem létesíthetnek. Az erkölcsi siker pedig, mely a M. T. E. ezen vállalkozását remélhetőleg kísérni fogja, minket bőven megjutalmaz ezen nagy alkotás fárasztó munkájáért és kockázatos voltaért.

Siegmeth Károly.

Dr. Fialowski Lajos.

Felolvasásaink.

Írta: Déry József.

Egyesületünk működésének hatékonyságában igen figyelemre-méltó nyilvánulásai téli felolvasásaink és szabad előadásaink. Ezek segélyével keltettünk érdeklődést hazai szép vidékeink iránt, ezek segélyével támadtuk meg közönségünknek a nemes turista-sport iránti érzéketlenségét, ezek segélyével törtük meg a közöny jegét.

Mi, a kik benne éltünk abban az időben, mely Egyesületünk alapítását megelőzte, s ismertük azt a felfogást, azt a milieut, melyben Egyesületünk életre kelt, jól emlékszünk még arra, hogy akkoriban a hátsák nemcsak nem volt népszerű, de a turistafogalom, a turista összejövetelek az ú. n. „társaság“ részéről bizonyos lenézésben, kicsinylésben részesültek. Ez tagadhatatlan tény. Ez a kedvezőtlen felfogás lépésről lépésre változott, évről évre enyhült, folytonosan javult, a turistaeszme népszerűvé vált, sportiv szempontból is tényezővé fejlődött s meg lehet állapítanunk, hogy ma már Egyesületünk s a turista-eszme határozottan közéleti tényező, melynek bizonyos kérdésekben súlya, jelentősége van s népszerűsége rohamos lépésekkel tör előre.

E kedvező eredmény jórészben *felolvasó estélyeink* népszerűsítő hatásának eredménye. A sikerült táj- és útleírás, a szép illusztráció-rendkívül alkalmas az ismertetni kívánt vidék iránti érdeklődés felkeltésére, de még inkább hivatott erre az élő nyelv, a sikerült felolvasás, az olykor szónoki lendületű előadás, mely közönségünket az ilyen estéken akárhányszor elragadta, a gyönyörű vetített képek, melyek az ábrázolni kívánt vidéket gyakran a közvetlenség erejével állították közönségünk szeméi elé. Az ilyen előadás tanít, oktat, felkelti érdeklődésünket a természet tudományos alapon való vizsgálata iránt, megismerteti, megszerettei velünk a bemutatni kívánt szép vidékeket s vágyat ébreszt bennünk arra, hogy valóságban is megismerkedjünk mindazzal, mit szóval hallottunk, mit képben láttunk. Felkelti tehát a vándorlási kedvet, a turistáskodás szeretét, de felkelti a honszeretetet is. *Nincs eszköz, mely a turistáskodás eszméjét jobban*

népszerűsíténé, mint a vetített képekkel illusztrált jó felolvasás, vagy szabad előadás.

Előadásainkat majdnem az egész negyedszázad alatt díjmentesen rendeztük, hogy a turistáskodási kedv és érzék az Egyesület kötelékén kívül álló közönségben is felkeltessék. Csak a legutóbbi néhány évben vettünk fogantatba bizonyos korlátozásokat, mert az Egyesületen kívül álló közönség azt az óriási termet is, mint a milyen a régi képviselőház ülésterme — sokszor annyira elárasztotta, hogy még tagjaink sem juthattak helyhez. Újabban tehát tagjaink ebbeli jogait akként óvjuk meg, hogy az Egyesületen kívül álló érdeklődők részére belépőjegyeket adunk ki, melyek 20 fillér kiállítási költség megtérítése mellett esetről esetre a helyszínén válthatók s csak egy személyre szólnak.

Felolvasó estélyeinkről a Turisták Lapjában már két ízben közöltem ismertetést, azzal a célzattal, hogy e részben való működésünk minden mozzanata lapunkban is megrögzítettessék, mert az évenként kiadatni szokott felolvasási program könnyen elvesz. Az első évek felolvasásainak összeállítása részben — bár elenyésző csekély részben — úgyis már csak emlékezetből volt lehetséges s így nincs kizárva, hogy az alább közölt statisztikai anyag egy-két felolvasással még gazdagabb is lehet, kevesebb semmi esetre sem. Ezekben a közleményekben, melyekre ezúttal csak hivatkozom,¹ időrendben felsoroltam az 1889 évtől 1907 márczius 27-ig megtartott előadásokat időpont, név- és czim szerint, s a nevezetesebbeknek tartalmát is közöltem, vagy megjelöltem, hogy teljes szövegükben hol és mikor közöltettek. E cikkek folytatásaként e helyütt közlöm az azóta 1913. év végéig, tehát Egyesületünk 25-ik életévének betöltéséig megtartott előadásokat időrendben, a következő részletezés szerint:

1907	decz.	3-án	Lévay István: A magyar Érzékenységéből.
"	"	10-én	Karvázy Zsigmond: A felhőkről.
1908	január	7-én	Kankovszky Ervin: I. Nápoly és környéke. II. Pompei.
"	"	14-én	Szerelemhegyi Tivadarné: A Dolomitokon át.
"	"	21-én	Túry József: Miskolcz és a Bükk-hegység.
"	"	28-án	dr. Schwicker Richard: Sziklamászások és si-túrák Budapest környékén.
"	febr.	4-én	dr. Jankovics Marcell: A Lyskamm és a Punta Gnifetti a Monte Rosa-csoportban
"	"	11-én	Siegmeth Károly: Képek a Vág vidékéről.
"	"	18-án	dr. Szabó Zoltán: A havasok növényvilága.
"	"	25-én	dr. Cholnoky Jenő: A jégről.
"	márcz.	3-án	Komarnicki Gyula: Túrák a Magas-Tátrában.
"	"	10-én	Szász Béla: Kis-Ázsia és vasútjai.
"	"	17-én	Déry József: Vándorlások Tirolban.
"	"	24-én	dr. Kertész Aba: A Dora baltea völgye.
"	"	31-én	Zamboni Károly: Innen-onnan.
"	decz.	15-én	dr. Jankovics Marcell: Arolla hegyei között.
1909	január	5-én	dr. Szerelemhegyi Tivadarné: Napsugaras földön.
"	"	12-én	Szokolay Kornél: Bosznia-Hercegovinából.
"	"	19-én	Siegmeth Károly: Vándorlások Máramaros hegyei között.

¹ *Déry József*: Felolvasó estélyeinkről. T. L. 1905. évi XVII. évf. 167. lap.
A Budapesti Osztály felolvasó estélyei. T. L. 1907. évi XIX. évf. 44. lap.

- 1909 január 26-án Lévay István: Bosznián és Hercegovinán át a Dalmát partvidékre.
- " febr. 9-én dr. Cholnoky Jenő: Hogyan keletkeztek az erdélyi kijárók?
- " " 16-án Lévay István: A hajózás fejlődése.
- " " 23-án Frenyó Lajos: Sáros vármegyéből. A Szinyelipóczi-völgy és a Branyiszkó.
- " márcz. 2-án dr. Szádeczky Gyula: Az Aranyos vidéke. Verespatak és Toroczkó.
- " " 9-én Halaváts Gyula: Szeben vármegye.
- " " 16-án Szász Béla: Utazás a Földközi-tengeren.
- " " 23-án dr. Kertész Aba: Sulden és Trafoi.
- 1910 január 11-én Szász Béla: Moszkva és Szentpétervár.
- " " 18-án Lévay István: Kirándulás Svájcba.
- " " 25-én dr. Pauer Károly: A téli sportról (sí és szán).
- " febr. 1-én dr. Jankovics Marcell: Montblanc.
- " " 8-án dr. Thirring Gusztáv: Németországi úti benyomások.
- " " 15-én dr. Cholnoky Jenő: Erdély.
- " " 22-én Széky István: A Mátra.
- " márcz. 1-én dr. Szádeczky Gyula: A holtak városáról, Messina és környékéről.
- " " 8-án Harmatzy Lóránd: A francia Riviera és Spanyolország.
- " " 15-én dr. Weninger László: A Karawanken mentén; a Stou-tól a Mittagsgogelig.
- " " 22-én dr. Tóth István: Séták a Magas-Tátrában.
- " " 29-én Déry József: Kirándulások a Balaton mellett (Somlyó, Gulács, Tóti-hegy, Haláp stb.)
- 1911 január 17-én Harmatzy Lóránd: Dalmácia.
- " " 24-én dr. Kovács Jenő: Erdélyi sóbányáink és a sótermelés.
- " " 31-én Siegmeth Károly: Képek Abauj-Torna vármegyéből.
- " febr. 7-én dr. Cholnoky Jenő: Svédországból.
- " " 14-én Szász Béla: Szentpétervár.
- " " 21-én Lévay István: Séta a Tátra alján.
- " " 28-án Déry József: Az északi mészalpok: Dachstein, Traunstein.
- " márcz. 7-én dr. Thirring Gusztáv; A magyar Alpok vidéke.
- " " 14-én Lévay István: A Magyar Érczhegység vidékéről.
- 1912 január 9-én dr. Prinz Gyula: Vándorlások Magas-Ázsia fennsíkjain.
- " " 16-án Harmatzy Lóránd: Napoly és vidéke.
- " " 23-án Jakobei Gyula: Retyezát.
- " " 30-án dr. Schwicker Richárd: Berner Oberland.
- " febr. 6-án Csitáry Béláné; Triesztből Argentínába.
- " " 13-án dr. Cholnoky Jenő: A sármási gázkúttól a Bihar tetejéig.
- " " 20-án dr. Massányi Ernő: Turistáskodás és aviatika.
- " " 27-én Szerelemhegyiné Móczár Jolán: Észak-Tirolból Dél-Tirolba.
- " márcz. 5-én Jász Géza: Egy hét a Tátrában.
- " " 12-én dr. Thirring Gusztáv: Hollandiáról.
- 1913 január 14-én Harmatzy Lóránd: Venezia.
- " " 21-én Parcsamy Henrik: Bosznia.
- " " 28-án Grósz Alfréd: Bolyongások a Magas-Tátra csúcsvilágában.
- " febr. 4-én Csitáry Béláné: Argentina.
- " " 11-én dr. Cholnoky Jenő: Az északamerikai Kordillerák.
- " " 18-án és 25-én Lévay István: A Quarnero
- " márcz. 4-én dr. Teleki Pál gróf: 20,000 Km az Amerikai Földrajzi Társaság különvonatán.
- " " 11-én Szász Béla: Cettinje és környéke.

Nagy lelkesedéssel fogtak az előadások rendezéséhez vezérturistáink nyomban Egyesületünk megalakulása után. Igen figyelemre méltó mindjárt az első (1889—1890) idény eredménye, melyben 10 estén nem kevesebb, mint 19 előadó tartott előadást.

Az előadások virágkora az 1904—1908. évekre esik, mikor is 1904—1905 telén 17 estén 18 előadó, az 1905—1906-iki idényben

A Negroj. (Petrik Lajos felvétele.)

15 estén 16 előadó, az 1906—1907. évi idényben 18 estén 18 előadó és az 1907—1908. év telén 16 estén 16 előadó tartott előadást. E négy év eredménye nemcsak mennyiség, hanem minőség szempontjából is kiváló, mert ekkor zajlottak le dr. Rónaky Kálmán nagyszerű előadásai: Rákóczi sirjánál és Baranyából, melyek közül különösen az elsőnek mindenkit könnyekre fakasztó, felejthetetlen tárogató-jelenete, utóbbinak pedig gyönyörű baranyai melódiái felejthetetlenek fognak maradni közönségünk előtt. Ebben a fénykorban élveztük dr. Kertész Aba csodás virtuozitással festett képeit, melyek hihetetlen természet-hűsége szinte odavarázsolta hallgatóságát a bemutatott vidék szépségének középebe. Ebbe az időszakba esnek jobbra dr. Cholnoky Jenő nagy közvetlenséggel, népszerű modorban előadott tudományos, oktató estéi és dr. Jankovics Marcell magasan szárnyaló, bravuros alpin-poémái.

Összefoglalva már most a két előző cikkben, valamint az ezúttal ismertetett anyagot, megállapíthatjuk, hogy a lefolyt 25 év alatt 211 estén 81 előadó (77 férfi és 4 nő) 228 előadást tartott. A legtöbb előadást Petrik Lajos tartotta (17). Utána következnek Déry József 15, Szerelemhegyiné Móczár Jolán 12, dr. Cholnoky Jenő és Siegmeth Károly egyenként 10—10, dr. Konkoly-Thege Miklós, dr. Jankovics Marcell és Lévay István 7—7, dr. Schwicker Richárd, Szász Béla és dr. Thirring Gusztáv 6—6, Halaváts Gyula, Harmatzy Lóránd, dr. Kertész Aba, dr. Lóczy Lajos, dr. Marinovich Imre és Szádeczky Gyula 5—5, dr. Fialowski Lajos, dr. Flórián Károly, dr. Téry Ödön és dr. Weninger László 4—4, Czárán Gyula, Friedrich Kálmán. Kankovszky Ervin, dr. Márki Sándor és dr. Szabó Zoltán 3—3, dr. Baumert Gyula, Csitáry Béláné, dr. Czirbusz Géza, dr. Nikolics Sándor, dr. Pauer Károly, Pfinn József, dr. Prinz Gyula, dr. Rónaky Kálmán, Széky István és dr. Szokolay Kornél 2—2, Bacsák Pál, dr. Ballagi Aladár, Balogh Károly, dr. Csapodi István, Csizik Gyula, Ebenspanger János, Ekkert Antal, br. Eötvös Lóránd, Frenyó Lajos, Grósz Alfréd, dr. Hajnal Albert, dr. Hankó Vilmos, dr. Havass Rezső, Holfeld Pál, Horváth Levin, Ispánovics Sándor, Jakobei Gyula, dr. Jancsó Benedek. ifj. Jankó János, Jász Géza, Kankovszky Ferencz. Kolbenheyer Károly, dr. Komarnicki Gyula, dr. Kovács Jenő, dr. Kőrösy László, dr. Massányi Ernő, Mihalik József, Parcsamy Henrik, dr. Pechány Adolf, dr. Réthly Antal, Rösényi Iván, dr. Sávoly Ferencz, Straub Sándor, dr. Szabó József, Szmrecsányi Jenő, Szontagh Miklós, dr. Teleki Pál gróf, Téglás Gábor, Thirring Gusztávné, dr. Tóth István, Túry József, Weber Samu és Zamboni Károly 1—1 előadással. Ezekon kívül egy estén bemutattak Ekkert Antal, dr. Horváth Jenő, dr. Konkoly-Thege Miklós, dr. Lóczy Lajos, dr. Lörenthey Imre, dr. Pattantyús Á. Márton, Petrik Lajos, dr. Posewitz Gyula, Reiff János, dr. Schmidt Sándor, dr. Vajna Vilmos és dr. Fialowski Lajos fényképei, más előadások alkalmával pedig közreműködtek még Laszczik Ernő, a Budai Dalárda, és Pintér Imre énekszámokkal, Irczing Ferencz zongora-, Ehrlich Antal és Vaján Károly hegedűszámokkal. Ezek tehát mint közreműködők szintén felemlitendők. Az előadások eleinte a Kir. Magy. Tudomány-Egyetem különböző termeiben (főleg a fizikai és az ásványtani

intézet nagy előadótermében) utóbb a régi képviselőház üléstermében tartattak meg, volt néhány előadás egyesületi közgyűléseink alkalmából a Magyar Tudományos Akadémia I. emeleti üléstermében, de másutt is. Mindezeket a termeket (az egyetem nagylelkűségéből) vagy teljesen ingyen, vagy pedig minimális világítási díj lefizetése mellett használhattuk. Midőn 1911 elején a főváros saját kezelésébe vette át a régi képviselőházat, a terem használatának ingyenessége megszűnt és bár a fővárosi tanács ezt a termet is mérsékelt árban engedte át egyesületünknek, mégis oly nagy összeget (esténként 30 K-t) kell érte fizetnünk, hogy ezen okból kénytelenek voltunk az előadások számát a régi évekénél alábbszállítani.

Előadásaink látogatottsága, kivált mióta a vetített képek bemutatása állandósult, oly nagy volt, hogy nem egyszer még a régi képviselőház óriási terme is alig bírta a közönséget befogadni. Előadásainknak immár 12—15 év óta akkora állandó közönsége van, a minővel kevés más egyesület dicsekedhetik és a közönségnek ez az érdeklődése változatlanul fennáll ma is.

Előadásaink tárgya óriási anyagot ölelt fel. Turistaügyekkel foglalkozott az előadó 10 estén, ezek közt 3 előadás a turistáskodás történetébe vágott, 1 a turistaegészségtannal, 2 általános turista kérdésekkel, turistaviszonyokkal foglalkozott, 1—1 pedig méltatta a fényképezést, ezredévi ünnepségünket és az állami érdeket a turistaügy szempontjából. Négy előadás foglalkozott a történelemmel, kettő a turistaesztétikával, a tájkép szépségeivel, a hegységeknek a magyar költészetre gyakorolt befolyásával, egy előadás a menedékházak építésével, egy a tengeri utazásokkal, kettő a hegyi vasutakkal és kettő egyéb közlekedési eszközökkel, egy aviatikával, kettő a kirándulások jelentőségével, egy az idegenforgalommal, négy az alpin-sporttal és kettő a si-sporttal. Volt egy szigorúan földrajzi, két glaciológiai, egy meteorológiai, 5 geológiai és geomorfológiai, 3 vulkanológiai és egy havasi botanikai tárgyú előadásunk, de előadásaink túlnyomó tömege természetesen hegyvidékeink ismertetésében merült ki. E részben legnagyobb súlyt fektettük arra, hogy lehetőleg egész országunk, szeretett hazánk minden része bemutatásban részesüljön. Ez a tervünk sikerült is, a mennyiben *105 előadás foglalkozott hazai szép vidékeinkkel, 81 egyéb európai, 5 ázsiai, 2 afrikai és 4 amerikai tájak bemutatásával.*

A hazai tárgyú előadások vidékek szerint következőleg oszlottak meg: Budapest környékének ismertetése lefoglalt 9 előadást, Esztergom 1, a Magyar Alpok 2, a Balaton 6. Baranya megye 1, a Duna magyar vonala 2, Trencsén megye 1, a Vág völgy 1, a Szittnya 2, a Magyar Érczhegység 2, a Sturecz vidéke 1, a Mátra 2, a Bükk 1, Liptó-vármegye 2, a Beszkidek 1, a *Magas-Tátra* 24, Abauj-Torna megye és barlangvidéke 4, Sáros megye 1, az Északkeleti Határ-Kárpátok 3, Máramaros 2, a Biharhegység 6, a Székelyföld 2, a Barcaság 2, a Fogarasi havasok 1, a Páring-hegység 1, a Retyezát 4, Hunyad vármegye 1, egyéb erdélyi vidékek 7, a bánvári, délmagyarországi és krassó-szörényi hegyvidék 4, az Alföld 1, a Plitviczei-tavak 2, Fiume és Quarnero 6 előadást. Az osztrák Alpokkal (Alsó- és Felső-Ausztria,

Salzburg, Stájerország, Tirol, Karinthia és Krajna) foglalkozott 33, Dalmáciával 4, Bosznia- és Hercegovinával 5 előadás, a Montblanc megmászását bemutatta 3, a Matterhornt 1, egyébként a svájci alpokat 11, a Riesengebirget 1, Németország egyéb részeit 3, Norvégiát 1, Svédországot 1, Finnországot 1, Oroszországot 2, Hollandiát 1, Franciaországot 1, Spanyolországot 1, Olaszországot 8, Montenegrót 1, Szerbiát és Bulgáriát 1, Törökországot 1 előadás. Ezenkívül egyszer láttuk a Földközi-tengert, kétszer Kis-Ázsiát, két ízben Kairót és Egyiptomot, egyszer a Kaukázust, egyszer Közép-Ázsiát, egyszer Mandzsuoországot, két ízben Észak-Amerikát és kétszer Argentínát.

Előadásaink keretében e szerint Ausztrália kivételével ismételtén bebarangoltuk az egész világot, főszólyt fektetve hazánk természeti szépségeinek, különösen a *Magas-Tátra* csúcsbirodalmának bemutatására, minek segélyével sikerült nemcsak hazánk természeti szépségei iránt az érdeklődést felkeltenünk, hanem egyúttal a turistáskodást és a hegymászás sportját is megkedveltetnünk s ezzel közvetve a bemutatott vidékek turistaforgalmának emeléséhez is hozzájárulnunk.

Részlet a Kazánszorosból. (Hutterer G. felvétele.)

Kirándulásaink jelentősége.

Írta: Dr. Prinz Gyula.

Egyesületünk tudtommal az úgynevezett „hivatalos kirándulások” állandósításának kezdeményezője volt hazánkban. Most, egyesületünk huszonöt esztendő jubileumán nem érdektelen a megemlékezés ezen autochton intézményünkről. Tizennégy esztendővel ezelőtt mint a kirándulási bizottság jegyzője foglalkoztam az állandó kirándulások intézésével s azután is, most is, ha némi munkát végezhettem egyesületünkben, az többnyire a kirándulások ügyében volt. Ezeket előre kell bocsátanom, a tárgyilagosság kedvéért is, mert nem tagadom, akármilyen kevés az érdemem, annál nagyobb a szeretetem intézményünk iránt.

Ma sokan vannak, a kik félévről félévre megállapított, tehát túlságosan sablónos kirándulás-sorozatunkat feleslegesnek tartják. Szerintük ez az intézmény elaggott. Csakugyan úgy látszik néha, mintha nem is lenne e kornak szüksége reá. Mielőtt azonban bírálatot alkotunk, meg kell ismernünk egyesületi életünk képét és a magyar turistaság fejlődésének feltételeit.

Mikor intézményünk megszületett, sőt akkor is, mikor én ezzel tizennégy esztendő előtt közelebbről megismerkedtem, a magyar turistaság még nagyon csecsemő korban leledzett, ma is alig van még ki a pólyából. Az egyesületi élet igen szűk körre szorítkozott. Tagjaink voltak ugyan nagyobb számmal, de csak pártolók, a kik résztvettek a kilenczvenes évek turista-multságain, de egyik-másik a Normafán túl már aggódva nézett az erdő sűrűjébe. A turista-eszme, az áldozatkészség alkotások létesítéséhez, nem volt kisebb, mint ma. Engedjék meg turista-társaim, nem csak meg volt, élt akkor is a turista-eszme és lelkesedés, sőt jóval tisztultabb, nemesebb volt, mint ma. Az áldozatkészség nem volt önös, hiszen a kik a Téry-menedékházat megépítették, azok közül húsz százalék sem látta a Tátrát, s annak ismét

csak csekély hányada az Öttó katlanát. És mégis adakoztak. Hazafias felbuzdulásból, hegységeink kultuszából, tiszta lelkesedésből.

Akkor az a tíz százalék tag, a kik csak a Dobogókőig jutottak, még nem tett szemrehányást annak az egy százaléknak, hogy a 99% pénzét a Tátrába viszi, hanem lelke mélyéből örült mindenki, hogy a poroszok háza szomszédságában ott áll már a miénk is, hirdetve nemzeti kultúránkat. A turistáskodás még vágy volt, arra való készség nélkül, a szivek kinyilottak, az utána jövő kornak útját egyengették. Ez szép volt, nagyon szép.

A kirándulási bizottság feladata a toborzás volt. Mi voltunk az egyesületi verbunkosok. Nem tagokat szereztünk, hanem tagokból turistákat. A kirándulások programja még sovány volt. Májustól októberig vásár- és ünnepnaponként *egy*, lehetőleg kevés gyaloglással. Akkoriban „9 óra gyaloglás” akárhány embernek még lúdbőrös hátat csinált. Ha rossz volt az idő, a kirándulás nem egyszer elmaradt. A kirándulási bizottság ülésén a szoba mindig megtelt. Vezetőt azonban alig, néha csak szalma-vezetőt lehetett fogni, olyankor én vezettem a vezetőt is. Több ilyen vezető másik évben már buzgó és igazi turista volt. Hát még a pályaudvaron a csapat! Hölgyek csipkeruhában, urak lakkezipőben és kemény kalappal, többnyire esernyőkkel, elemózsia papirosomagban. Ez volt az első tíz év eredménye. Mikor én megismerkedtem gimnazista koromban az Egyesület tevékenységével, a csipkeruhák és lakkezipők már kimozdultak a hegyek felé. Ez volt a nehéz; a szögesczipő már könnyen meghonosodott. Az egyesület első tíz esztendejének vezetői akkor már elhagyták rég a kirándulási bizottságot, azok már a Tátránál tartottak.

A következő évben megisméltődött mindez a szemem előtt. Kirándulásainkon évenként megjelent 50 új tag; a régiből elmaradt 30, a Tátrába ment 10. Amint egyszer megfordult valaki magas hegységben, többé nem láttuk. Mert kitanult. Egy kis bajunk volt a magyarországi, nem nagyon éles, de mégis észrevehető kasztrendszerrel. Mindvégig demokrata egyesületünk igen különböző társadalmi szinteket egyesített magában s így nagy tapintatosságra volt szükség. Az iparos, kereskedő elem mindig nagyobb számmal került a résztvevők közé s csakhamar túlsúlyra került. A turistaság lassankint olyan társadalmi rétegekbe jutott, a melyek legjobban érezték hiányát. A magyar turistaságot a külföldet járó legműveltebb középosztály, a mely nálunk a hivatali nemességnek felel meg, hozta divatba. Eleinte kirándulási bizottságunk is abból alakult. Lassankint ez az elem meggyérült. Új sportok kerültek divatba, golf, téli sportok, tennisz, részint pedig az exkluzívebb sportkörök is felvették programjukba a turistáskodást. A turistaság a kisember sportja lett, s a szemlélődő természetbaráté, mely nem ismer társadalmi különbségeket.

A kirándulási bizottság tevékenysége fokozódott, a kirándulások gyarapodtak, téli kirándulások kerültek programba, de szerepe az egyesületi és általában a magyar turista életben kisebb lett. Azelőtt húsz évvel, néhány tátrai hegymászást leszámítva, egyedül képviselte a magyar turistáskodást, ma pedig kissé lenézett sétálók szervezete. Az iskola (a kirándulási bizottság jó iskola volt) ugyanazon munkát,

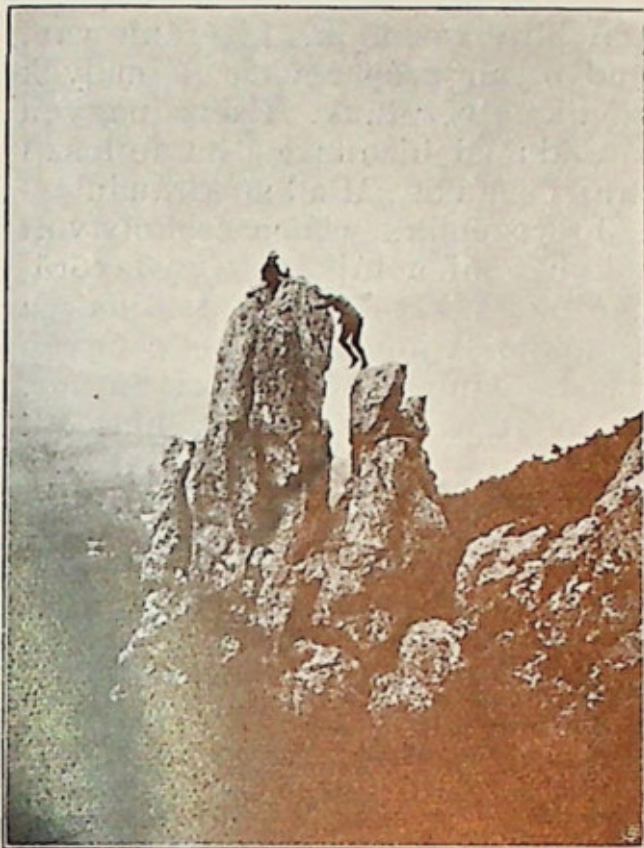
A Czukorsüveg a Szamosbázárban. (Balázs Ernő felvétele.)

ugyanegy módon végzi most is, csak körülötte, részben az ő működése nyomán új világ keletkezett. A hegymászók, csúcs- és gerincz-, szikla- és jégmászók, lábszánkázók között árnyékban húzódó szerény intézmény lett. A turistáskodás nagyarányú fejlődése folytán a kirándulási bizottság jelentősége ma természetesen már kisebb, mint volt 25 évvel ezelőtt; előbb-utóbb feleslegessé válik, mert a turistáskodást immár hivatalos kirándulások nélkül is lehet űzni.

Vajjon a kirándulási bizottságot nem érheti-e kritika? Propagandájának célját, az egyszerű kirándulások megkedveltetését helyes módszerrel követi-e? Kérdések ezek, melyeket csendesen magában fontolgat e sorok írója, érezvén magában sok eszme és nemes vágy mellett sok gondot és csekély erőt. Azért turistatársaimnak csak a kirándulásokról akarok néhány szót elmondani.

„Sport“ és „nem sport“ sokszor volt már vita tárgya. Az angol szó szabadban üzött szórakozást, játékot jelent, nálunk a testedzés minden fajtája is e fogalom körébe tartozik. A turistaság is testedzés, de nemcsak az, *Humboldt*, *Richthofen* és a többi kutatók teste is edződött. de nemcsak az. Az erős testben erős ész a testedzők jelszava, de itt csak az agybántalmak megelőzéséről van szó, az agy munkára való képességéről, üdeségéről. A hol a turistáskodásban a test jóléte és a szórakozás főcél, ott a turistáskodás sport. Szerintem azonban a turistáskodás több, magasabb, a szellemi világban előkelőbb, az emberi tevékenység igen magas, merem kimondani, magasztos megnyilvánulása. Én szeretek egyedül járni. Bejárom a magas hegységeket, jégárak hátait, erdős középhegyeink lankás gerinceit, nyájas dombságokat és az egyhangúnak mondott rónákat. Az ötezer méteres hegyóriás tetején ugyanaz vagyok, mint a Duna füzes partján. Nem a testem jóléte, hanem a lelkem öröme vezet. Gondolatban évmilliárdok történetét követem, képzeletben azokat élem. A mit évmilliárdok alkottak, az előttem van. Nincs emberi művészet, mely olyan végtelenül hatalmas, rengeteg méretű és mégis arányos és gyönyörű szép reliefet tud teremteni, mint a Föld felülete. A Föld, e kihülő égitest, összeroppanó, süppedő, feltüremelő kérgével micsoda tömegeket mutat. Romhalmaz, szabálytalanul összeomlott torlaszszá változott az az óriási kőzetpad, melyet valamikor évmilliók során egy ősi tenger apró állatkái építettek fel mészhéjaikból. Másutt ősi vulkán lávájából származott gigászi darab, vagy sok évmillió előtt erre járt folyók kavicsrétegei. Azután jött a nagy szobrász, az esővíz. A fagy, mely sziklát repeszt, csak mesterember, az eső az művész. Micsoda gyönyörűséges munkát hoz létre! A Tátra gránittömbjéből, a Dunamenti andezittömegeből, a dunántúli löszplatóból micsoda változatos figurákat mosott ki. A karsztos hát-ságokat, hogy kimarta ragyásra. A Dachstein mészkőpadjaiból, olyan lépcsőt formált, mely különb ezerszer, mint az egyiptomi gúlák. A hegyi patak partján ülök, s elnézem, a mint a csobogó víz lökdösi a kavicsszemet, s ha van türelmem, megvárom, míg felfordítja. Sokáig várhatok, mert lassan megy e munka. Ha lenn a hegység peremén látom a kilépő patakot, megtalálom azt a kavicsszemet, mely a hegység belsejéből talán évezredek előtt indult útnak a patak medrében. Lassabban halad a kavics, mint a csiga, s ime a hegységnek már a fele is alig van meg, a többi mind levándorolt kavicsszemek alakjában a végekre. A nagy szobrász el se készül, már ott van a relief takarója, a zöld erdőség s a tarka havasi rét. A felhők kergetődznek, a nagy tájkép színei változnak, nincs két egyforma pillanat. *Ez a természet, az örökké változó, a soha meg nem únható természet!* Ebben járni, ebben gyönyörködni, ezt megérteni, szemlélődve gondolkodni, látogatás a nagy mindenségben a senkihez, levetve mert elfelejtve minden gondot, járni, keresni, mert nem tudunk megtelni. — *ez az én turistaságom, ez a kirándulás!*

Ki mit lát, miben talál gyönyörűséget, az az ő dolga. A természetnek mindenki birtoka és birtokosa. Megérti mindenki, magának kutat, magyaráz mindenki. Szaktudós ehhez nem kell, hiszen a tudós is nagyon keveset tud. Csak éppenhogy jobban iskolázott a szeme a

Az Óra az Oszoly lejtőjén.

(Ifj. Thirring Gusztáv felvételei.)

A Dobogókő Thirring-sziklája.

meglátásban, abban is csak valahogy. Néhai Mikszáth Kálmán mondta egyszer egy vacsorán, mikor kellemetlenül sokat dicsőítették, hogy nincsen is nagy ember, mert a mit nagynak tartanak, az csak annyira az, mint a száz méterig látók között az, a ki százegy méterig lát. Egygyel több pedig nem nagy különbség. *A turistaság nem a járás, a hegymászás, nem a test művelése*, mert ahhoz nem kell messze menni. Az ökör is jár, a kecske is hegyet mászik, a zulukaffer is elhagyja kunyhóját, ha mozgatni akarja tagjait. *A turista azonban lelki gyönyörűségért, nemes élvezetért megy, mert látja a nagy természetet.* Tudja, hogy amint akarja látni, akkor látja s lelke betelik élvezetével. Ha nem is tudja szóval elmondani lelkének képzeteit, mégis vannak gyönyörű képzetei. Ha a természet jelenségeit nem is tudja megmagyarázni a szaktudományok követelése szerint, mégis látja a nagy egységet, a tájkép elemeit. S a szive megtelik gyönyörűséggel, ha igazi turista. Ezt a gyönyörűséget nem lehet mástól megszerezni, ezt mindenki maga bírja. Ennek nincsenek fokozatai, mert nem az szerez belőle többet, a ki többet jár, többet mászik. Mindenkinek saját titka, mert ha igazat akar mondani, akkor sem tudja közölni. *Erre nem lehet díjat kitűzni, semmi földi jutalomért nem lehet turistáskodni* Mert a kivezényelt baka, a hírnévért vagy díjért hegyremászó „sports man“, az nem lesz soha turista.

A természetben, kedves hegyeinkben mindenki lát szépet, végtelen sok gyönyörű tájképet, a ki látni akar. Ha azonban gyakorlottabb

szemű, de hasonló lelki fogékonysággal bíró vezetőnk, kísérőnk van, a ki hatni tud reánk, figyelmeztetni tud olyan szépségekre, a melyek figyelmünket elkerülték, akkor fokozódik élvezetünk. Ezért nagyon hasznos tevékenységet fejthet ki a kirándulási bizottság, ha fejleszti a már többször megkísérelt természetrajzi sétákat. Minden kirándulásnak lelke a vezető kell hogy legyen. Jó vezetőink száma csekély volt mindig. Sokan vannak, a kik szeretnek betelni a tájképek gyönyörűségeivel, de kevesen a hivatott vállalkozók, a kik örömet találnak a gyönyörűségek átplántálásában hideg lelkekbe. A jó vezetők, — csúnyán mondtam az előbb, — nem verbunkosok, hanem apostolok! Sajnos, vannak csak verbunkosok is, sőt talán akad még zászlaját hűtlenül elhagyó déserteur is.

A most megkezdett újabb negyedszázadban folytatni fogjuk szerény, kellően meg sem becsült tevékenységünket a hívogató nagy természet mélységes csodálatával.

Az első hivatalos kirándulás: A Nagy-Kevélyen, 1889. április 22-én.
(Dr. Téry Ödön felvétele.)

Huszonöt év kirándulásai.

Írta: *Kauzál István.*

A Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának elnöke, báró *Eötvös Loránd*, az Osztály választmányának első ülésén azt indítványozta, hogy az Osztály a gyakorlati turistáskodás megkedveltetése és fejlesztése céljából vasár- és ünnepnapokon kirándulásokat rendezzen a főváros környékére; a választmány ezen eszmét nagy örömmel üdvözölvén, már 1889. márczius 7-én megalakította az első kirándulási bizottságot, a következő tagokkal: *Nagy Dezső* elnök, *dr. Marinovich Imre* jegyző, *Hoffmann Sándor*, *dr. Bakody Tivadar*, *Görgey István*, *Guckler Károly*, *Jász Géza*, *Lukse Fábry Béla*, *dr. Schafarzik Ferencz*, *dr. Téry Ödön*, *dr. Thirring Gusztáv* és *Vadászfy Jenő*. A rendezett kirándulások, melyek kezdettől fogva közkedveltségnek örvendettek, jobbra a budai hegyvidék, majd a távolabbi Pilis-, Börzsöny-, Vértes- és Mátrahegységek felé irányultak. Kirándulásaink már akkor is igen látogatottak voltak, még pedig éppen úgy a könnyebb félnapos sétakirándulások, mint a megerőltető egész- vagy másfélnapos túrák. A résztvevők száma jó időben 30—50 volt, sőt nem egyszer 80—90-en is vettek részt egyes kirándulásokon. Leglátogatottabb volt a dán turistaegyesület 35 tagjával együtt 1890. július 9-én Visegrád környékére rendezett kirándulás, melyen összesen 104 személy vett részt. A kirándulók a Pilis-hegyvidék legszebb pontjait, különösen a Dobogóköt, már akkor is nagy előszeretettel keresték fel és minthogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium ott kis menedékháznak a közalapítvány költségén való felépítését helyezte kilátásba, a kirándulási bizottság már 1889. június 10-én helyszíni szemlét tartott ott a ház helyének megállapítása céljából.

Kirándulásaink programja az 1895. év végéig mindenkor a *Turisták Lapjában* tétetett közzé; miután azonban a kirándulásoknak

ily módon való közlése nem bizonyult czélszerűnek, a kirándulási bizottság a tervbe vett kirándulásoknak kis zsebfüzet alakjában való kinyomatását határozta el, mely füzetecske első ízben 1896-ban jelent meg. Egyben ezentúl minden kirándulásra külön vezető jelöltetett ki.

A kirándulásokon már kezdettől fogva hölgyek is szép számmal vettek részt, kik közül egyesek ritka buzgalmat tanúsítottak, miért is a kirándulási bizottság 1892. október 22-én tartott ülésén elhatározta, hogy a kirándulásokon legtöbbször résztvett hölgyeknek emléklapot ajánl fel, mely kitüntetésben mint lelkes és buzgó turista-hölgyek *Hebentanz Margit* és *Novák Ilona* úrhölgyek részesültek legelőször. Később, az 1894. november 24-én tartott alapítási ünnepélyen, az Osztály elnöksége diszoklevéllel tüntette ki *Téry Etelka* úrhölgyet, ki azon év nyarán négy nap leforgása alatt a Gerlachfalvi- és a Lomniczi-csúcsokat megmászta volt, a Club Alpin Français tagjaival együtt rendezett tátrai nagy kirándulás alkalmával.

Tekintettel arra, hogy a kirándulások rendezése eltérő intézkedéseket tett szükségessé a kirándulás jellege szerint, a kirándulási bizottság 1892. január 16-án elhatározta, hogy ezentúl a kirándulásokat három csoport szerint fogja osztályozni, még pedig: 1. séták és kisebb kirándulások Budapest környékére; 2. távolabbi vidékre vezetett társas kirándulások és 3. kutató kirándulások eddig ismeretlen vidékekre. Ezen utóbbi csoportba tartozó kirándulások előkészítésére a kirándulási bizottság albizottságot küldött ki *dr. Staub Móricz*, *dr. Jankó János*, *dr. Téry Ödön* és *dr. Thirring Gusztáv* személyében. Ugyanezen alkalommal a kirándulási bizottság indítványozta, hogy télen, midőn a hegyi kirándulások szünetelnek, egyes városokba rendeztessenek társas kirándulások a turistaeszmé terjesztése és az egyesület működésének tágabb körökben való megismertetése céljából. Ezen indítvány azonban a felmerült nehézségek miatt nem hajtatott végre.

Egyesületünk egyik lelkes tagja, *dr. Lázár Lajos*, a Turisták Lapjában¹ 1898-ban felhívta a magyar turisták figyelmét arra, hogy a honalapítás emlékére országunk egyes részein felállított millenniumi emlékekhez kirándulások rendeztessenek egyrészt a nemzeti kegyelet ápolása, másrészt a vidék szépségeinek és nevezetességeinek megismerése céljából. Egyesületünk az eszmé jelentőségét felismerve, azt magáévá tette s első ily kirándulását 1898. évi május 28-án *dr. Lázár Lajos* vezetésével a dévényi millenniumi emlékekhez rendezte. Ehhez hasonló kirándulások a következő években nagy sikerrel rendeztetek Munkácsra, Pusztaszerre, Zimonyba, Nyitrára stb.

Kirándulásaink mindeddig tavasztól őszig (rendszerint október végéig) rendeztetek, télen a hivatalos kirándulások szüneteltek, csak a Pénteki asztaltársaság vezetett kirándulásokat — saját tagjai részére — a téli hónapokban is. Ezen téli kirándulások sikerén felbuzdulva, a kirándulási bizottság a Pénteki asztaltársaság indítványára 1901-ben elhatározta, hogy a téli hónapok alatt is rendez hivatalos kirándulásokat az Osztály tagjai számára, még pedig annál inkább, mivel Osz-

¹ *Lázár Lajos*: Zarándokoljunk ezredévi emlékeinkhez. (Turisták Lapja, X. évfolyam 41—43. lap.)

Az Österreichischer Touristenklub látogatása a Dobogókön. (Faltis Rikárd felv.)

tályunk időközben kieszközölte, hogy a Dömös felé induló személyvonat a reggeli órákban korábban indíttassék, majd pedig hogy az a téli évadban is fenntartassék. Ezen időtől kezdve a kirándulási füzet évente kétszer (tavasszal és ősszel) jelenik meg, egy-egy félév programját ölelve fel. A kirándulások élénkítésére nagy hatással volt *Kazár Győző* tagtársunk azon indítványa, hogy egyes szebb pontokra több irányból rendeztessenek egyszerre kirándulások. A kirándulóbizottság ezt az indítványt egyhangúlag elfogadta s ezen több irányú kirándulások (melyek elseje 1907. szeptember 15-én volt a pilisi Vas-kapuhoz, 70 résztvevővel) néhány éven keresztül nagy látogatottságnak örvendtek. (1908. október 11-én hétirányú kirándulás a Nagykevélyre, 126 résztvevővel; 1910. május 29 én Mexikóra, 146 résztvevővel.) Később azonban e kirándulások sűrűbb rendezésével fel kellett hagynunk, mivel egyes birtoktulajdonosok és vadászati bérlők részéről ezen — népességük miatt természetesen többé-kevésbé zajos — kirándulások ellen kifogások tétettek. Igen látogatottak a Csiki hegyekre rendezett kirándulásaink, melyek minden október utolsó vasárnapján rendeztetnek a Turisták dalköre tagjainak vezetésével. 1909. tavaszán hétköznapi kirándulásokkal is próbálkoztunk meg, de ezek nem bizonyultak életképeseknek.

Amennyire feljegyzéseinkből megállapítható, egyesületünk (illetve a Budapesti Osztály) az elmúlt negyedszázadban 1584 kirándulást rendezett; ezek között volt 92 félnapos, 1055 egésznapos és 37

A dobogókői tűzhelynél. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

másfél- vagy többnapos. A kirándulások túlnyomó része természetesen a főváros környékére esik, a hova nem kevesebb mint 1460 kirándulást vezettünk, köztük 507-et a Budai hegyekbe és 610-et a Pilis-Dobogókő csoportjába. Távolabb eső vidékek felé 124 kirándulás irányult, még pedig 27 a Dunántúlra, 33 az Északnyugati és 8 az Északkeleti Felföldre, 17 a Központi Kárpátokba, 29 a Magyar Középhegységbe, 4 a Délkeleti Kárpátokba, 3 az Alföldre, 1 Szlavóniába és 2 Ausztriába. A részleteket a következő felsorolás mutatja:

Budai hegység	507	Árva megye	1
Pilis-Dobogókő csoportja	610	Fátra és Körmöczbánya	8
Nagyszénás csoportja	40	Szitnya és Selmezbánya	11
Vérteshegység	40	Kassa, Eperjes vidéke	2
Gerecsehegység	36	Munkács, Keleti Beszkidek	4
Getecsoport	10	Máramaros	2
Nagyszál és vidéke	32	Mátra	20
Börzsönyhegység	185	Bükkhegység	9
Velencei-tó	10	Magas-Tátra	14
Balaton	5	Alacsony-Tátra és Gömör	3
Bakony	1	Biharhegység	2
Sopron környéke	4	Alduna	2
Kőszeg környéke	5	Alföld (Pusztaszer)	3
Mecsekhegység	2	Szlavónia	1
Pozsony és Nyitra környéke	2	Ausztria	2
Vágvolgye	11		
		Összesen	1584

A kirándulások évek szerint ekként oszlanak meg:

1889	21	1896	38	1903	103	1910	93
1890	16	1897	43	1904	93	1911	91
1891	31	1898	44	1905	80	1912	87
1892	42	1899	42	1906	70	1913	87
1893	36	1900	42	1907	102	Összesen:	1584
1894	31	1901	34	1908	124		
1895	34	1902	68	1909	132		

A Dobogókön: Minden hely el van foglalva. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

Ez összeállításból látható, hogy a kirándulások száma 1902 óta, a mióta a téli kirándulások életbe léptek, nagyon emelkedett; legtöbb kirándulás volt az 1907—1909. években, a midőn többirányú kirándulások nagy számmal rendezettek. Kitűnik még feljegyzéseinkből, hogy míg a régi időben a félnapos kirándulások voltak leggyakoribbak, addig azok a turistáskodás terjedésével mindjobban háttérbe szorultak és igen gyakoriak az egész- vagy többnapos kirándulások. Ezt a kedvező átalakulást mutatja a következő összeállítás, mely ötévi időszakokat különböztet meg:

	Félnapos	Egésznapos	Többnapos	Összesen
	kirándulás volt			
1889—1893 . . .	69	61	16	146
1894—1898 . . .	78	92	20	190
1899—1903 . . .	91	176	22	289
1904—1908 . . .	110	328	31	469
1909—1913 . . .	44	398	48	490
Összesen:	392	1055	137	1584

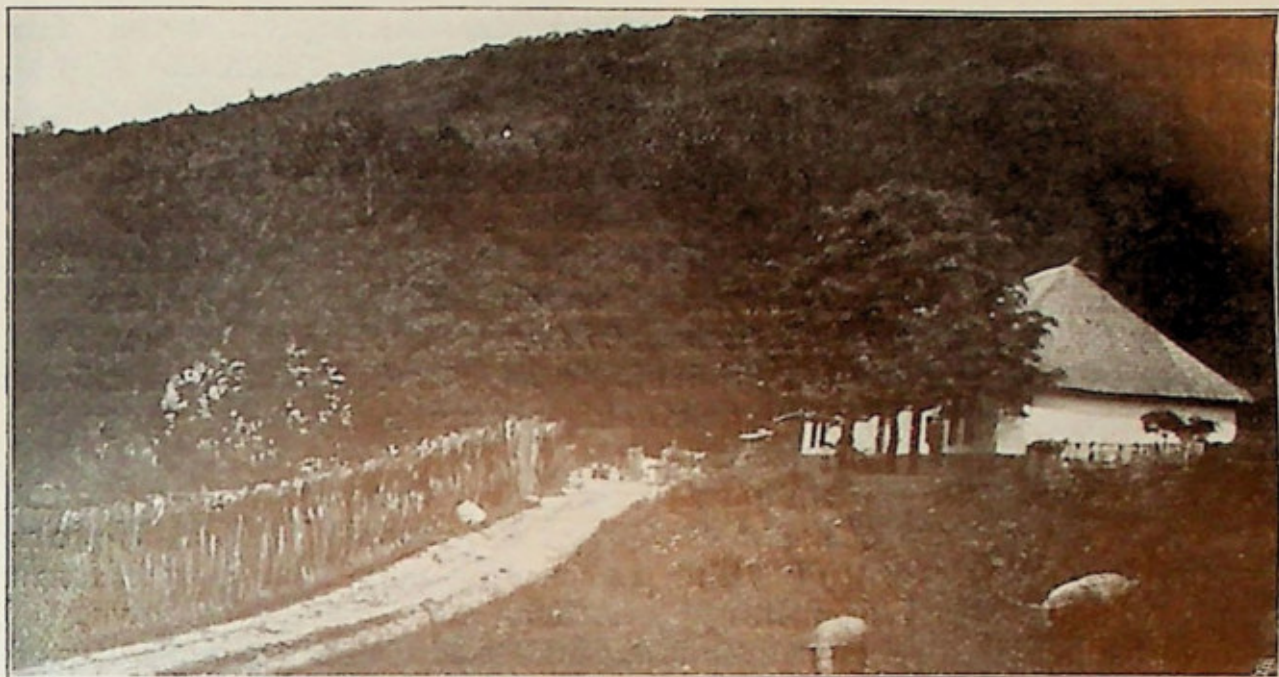
Az alábbiakban felsoroljuk az egyesület néhány nagyobb (többnapos) kirándulását:

- 1889 június 29—30. Mátra.
- 1890 május 24—25. Vágvölgy.
- 1891 június 27—29. Vágvölgye (a dán turistaegyesülettel), május 16—18. Selmezbánya.
- 1892 július 7—9. Vágvölgye, július 15—17. Vasmegeye, június 16—19. Magas-Tátra, július 30—31. Mátra, szeptember 23—25. Mecsekhegység.
- 1893 június 24—25. Bükkhegység.
- 1894 május 13—14. Veszprém és Balaton; augusztus 20—23. Magas-Tátra (a Club Alpin Français tagjaival).
- 1895 június 1—3. Vágvölgye; augusztus 19—21. Fáttrahegység.
- 1896 május 23—25. Selmezbánya és Szittnya (közgyűlés).

- 1897 június 1—3. Magas-Tátra (a német mezőgazdákkal), június 5—8. Kőszeg (közgyűlés), június 29. Bükkhegység.
 1898 május 28—30. Dévény és Nyitra; augusztus 20—22. Vágvölgye (közgyűlés Trencsénben).
 1899 augusztus 19—23. Magas-Tátra (a Téry-menház felavatása és közgyűlés Tátrafüreden).
 1900 április 14—16. Korpona, Szittnya, június 3—5. Bükkhegység (közgyűlés), június 29—július 1. Munkács, augusztus 18—23. Magas Tátra.
 1901 május 25—26. Magas-Tátra, június 28—30. Rozáliahegység, augusztus 17—20. Eperjes (közgyűlés).
 1902 május 25—27. Vágvölgye, május 25—26. és aug. hó Szittnya, június 22. Mátra, június 30—július 5. Alduna, július 15—17. Balaton, augusztus 14—19. Magas-Tátra.
 1903 május 30—június 1. Gömör-Abaujtorna, június 20—21. Mátra (közgyűlés Mátrafüreden), június 27—30. Dunántúli Alpok.
 1904 május 21—23. Szittnya (közgyűlés), június 1—2. Pusztaszer.
 1905 június 10—12. Vágvölgye.
 1906 márczius 7—9. Ünökő, szeptember 15—16. Sopron.
 1907 május 18—20. Balaton vidéke, június 2—4. Árva, június 28—30. Pécs és Mecsekhegység, augusztus 14—17. Bükkhegység és Gömör.
 1908 június 28—29. Rajeczfürdő (vándorgyűlés) és Fáttra.
 1910 augusztus 7—8. Vágvölgye, augusztus 20—21. Szittnya.
 1911 június 3—5. Nagyvárad (vándorgyűlés), augusztus 13—15. Rax és Schneeberg, szeptember 8—11. Dobsina és Királyhegy.
 1912 május 24—26. Sopron (vándorgyűlés) és Rozáliahegység, augusztus 11—15. Magas-Tátra, augusztus 18—20. Balaton.
 1913 márczius 23—25. Bakony és Veszprém, május 10—12. Körmöczbánya (vándorgyűlés), június 22. Nyitra, szeptember 6—8. Bécs és Schneeberg (100 résztvevő).

Végül még megemlítjük, hogy a kirándulási bizottság elnökei voltak: *Nagy Dezső* (1889—91), *dr. Környei Ede* (1892—99), *dr. Nig-rinyi György* (1900—10), *dr. Jordán Károly* (1911), *dr. Prinz Gyula* (1912 óta). A bizottság jegyzői voltak: *dr. Marinovich Imre* (1889—1892), *dr. Mihálovics Béla* (1893—95), *Tiringer Béla* (1896—99), *dr. Serly Sándor* (1900), *Prinz Gyula* (1901—02), *Barcza Imre* (1903), *dr. Berczelly Harry* (1904), *Tescher Mihály* (1905), *dr. Berczelly Harry* (1906) és *Kauzál István* (1907 óta).

Mexikó. (Horváth Elemér felvétele.)

Útjelzések és útépitések.

Irta: *Kauzál István.*

Az 1888. év végén alakult M. K. E. Budapesti Osztálya — mint már az előző fejezetben megemlítettük — alakulása után kebeléből *kirándulási bizottságot* küldött ki, mely az *útjelzések* ügyével is foglalkozott. A főváros környéke — a közeli budai hegyektől eltekintve — teljesen ismeretlen volt a közönség előtt, közlekedési eszközök hiányában nehezen volt hozzáférhető és turistaszempontból teljesen kultiválatlan volt, úgy hogy a nagyközönség oda ki sem rándulhatott. A kirándulási bizottság tehát nemcsak a kirándulások rendezését, hanem elsősorban a főváros teljesen elhanyagolt környékének feltárását tűzte ki célul s minden igyekezetével oda hatott, hogy a turista ezeket megismerhesse és bejárhassa; szükséges volt tehát, hogy a szebb pontokhoz vezető utak közül a természeti szépségekkel bővelkedő utak jeleztessenek oly célból, hogy e helyeket a vidéken járatlan közönség is felkereshesse és sűrűn látogathassa, miáltal egyszersmind az Osztály létezése lassankint a köztudatba fog átmenni. Fontos volt az utak jelzése már azért is, hogy a turistát lehetőleg egy útra kényszerítse és az erdőben való céltalan bolyongást megakadályozza. A turista legtöbbször magán uradalmi avagy kincstári erdőségekben közlekedik, kívánatos tehát, hogy azokon ne haladjon keresztül-kasul, miáltal károkat okoz vagy a vadállományt zavarja, hanem hogy bizonyos meghatározott útvonalakat tartson be, a melyeken az erdőtulajdonos is ügyelhet a rend és csend fenntartására. Erre annál inkább kellett törekedni, mivel egyes erdőtulajdonosok a birtokaikon való közlekedést csak azon kikötéssel engedték meg, ha a turista szigorúan alkalmazkodik a jelzett utakhoz és azokról nem tér le.

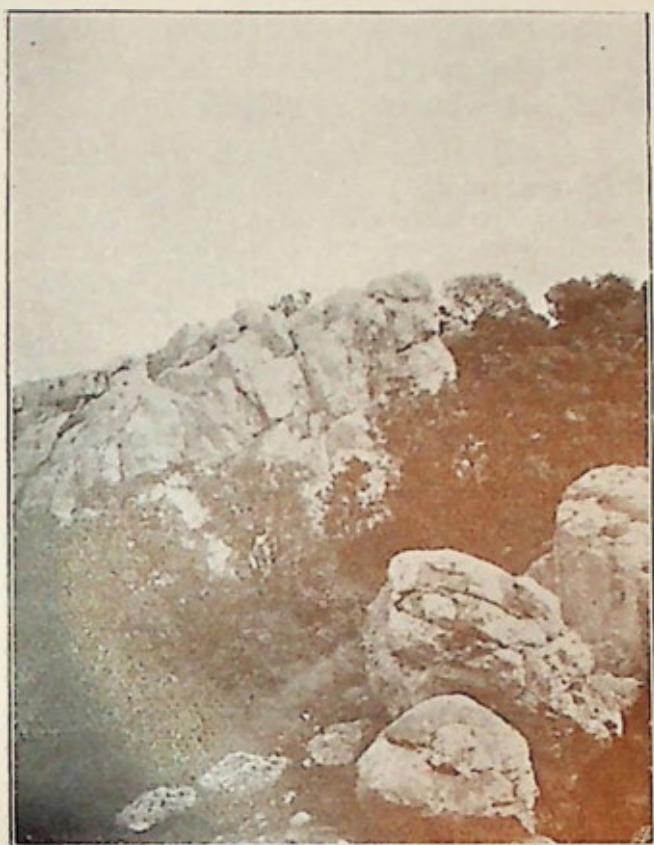
Visszapillantva az elmúlt negyedszázadra, látjuk, milyen fáradhatatlanul buzgólkodott az Osztály megalakulása alkalmával kiküldött első kirándulási bizottsága az utak felderítése, ezeknek bejárása és jelzése körül és milyen sok utánjárást igényelt az egyes utak használhatási engedélyének kieszközlése (lásd a közalapítvánnyal és más erdőtulajdonosokkal folytatott küzdelmet, a 40—43 lapokon).

Az első útjelzések már 1889 nyarán készültek el (túlnyomólag az akkori titkár, *Dr. Thirring Gusztáv* fáradozásából) s azokat az Osztály a kiadott *Budapesti turistatérképen* az eredeti színekben közölte is. Ez a hálózat lassanként kibővült és a szükséghez képest módosult is, fenntartása azonban — a vidéki népesség műveletlensége miatt — sok nehézségekbe ütközött.

1895-ben sikerült néhány lelkes önzetlen tagtársunknak (*Döri Gyula, ifj. Ferenczy Károly és Seregi Zsigmond*) 75 Km új jelzést foganatosítani s nevezettek 1896. év végéig fokozottabb buzgalommal mintegy 350 Km-nyi új útirányt jeleztek, ezáltal lehetővé téve, hogy a főváros környékét egyesületünkön kívül álló idegenek is az eltévedés veszélye nélkül kereshessék fel. Már ezen időben szükségessé vált a régebbi jelzések (körülbelül 210 Km) újbóli átfestése, illetőleg felfrissítése. Szükségessé vált továbbá a jelzések kezdő- és keresztező-pontjaira 47 drb. jelzőtábla alkalmazása. 1899. év végével kb. 240 Km régi jelzésnek felfrissítése mellett 65 Km új útirányoknak jelzéséről számolt be a bizottság. Ez időben a jelzések körül különösen *Plökl Nándor* útnagyunk buzgólkodott, ki 1900—1902. években 180 Km régi jelzést és 80 Km új útirányt jelzett, miért is a választmány neki elismerését fejezte ki.

A jelzésekben észlelt hiányok és az idők folytán a jelzések rendszerébe becsúszott következetlenségek arra indították 1911-ben az egyesület elnökét, hogy a kirándulási bizottságban a jelzési rendszernek megváltoztatását és teljesen új alapra való fektetését indítványozza. Ezen új rendszer alapgondolata volt az, hogy a jelzések minél egyszerűbbek legyenek, a mit lehetőleg hosszú vonalaknak *egy* színben és az ezekből kiágazó mellékvonalaknak eltérő színekkel való jelzésével lehetett elérni. Míg azelőtt bizonyos színjelzés egy helyen végződött és onnan az útvonal más színben folytatódott¹, tehát egy hosszabb útirányon több szín váltakozott, most 6 hosszú, az egész Pilisi hegységet keresztülszelő útirányt állapított meg és ezeknek színétől eltérő szín csakis mellékvonalakra alkalmaztatott. Ennek folytán jelzett útvonalaink száma 35-ről 17-re csökkent, de a hálózat sokkal áttekinthetőbbé és így gyakorlatiasabbá vált. Ugyancsak elhatározta a bizottság, hogy ezentúl a fehér színt nem használja külön útvonalak jelzésére, hanem csak alapszínnek alkalmazza olyképen, hogy a reája mint fehér alapra sávként alkalmazott színes vezető jelzés feltünőbb és maradandóbb legyen, mely eljárás különösen

¹ Például: Mária-Remete — Nagykovácsi — Nagyszénás — Borókaárok — Pilis-esaba — Csév — Vörösút. Ez iránynak jelzése azelőtt a Nagyszénásig *sárga*, Nagyszénástól a Vörösútig *kék* volt; a mostani jelzés eleitől végig *kék*. Vagy: Pilis-esaba — Pilisszántó — Szentkereszt — Dobogókő. Ez iránynak jelzése azelőtt Pilis-szántóig *sárga*, innen a Dobogókőre *vörös* volt; a mostani jelzés csak *vörös*.

Részletek a Kétágú hegyről. (Ifj. Thirring Gusztáv felvételei.)

sűrű erdőkben vagy sötétebb idő esetén gyakorlatiasnak bizonyult be. Ezen újítást, vagyis a 17 hosszú fővonal átjelzését 1911-ben a Turisták Dalköre, továbbá a Szögések csoportja, valamint az egyesületnek néhány lelkes tagja vállalta és 1913. év végéig mintegy 340 Km különböző útirány új jelzése el is készült.

Fel kell itt említenünk, hogy az összes útirányoknak átjelzését egyrészt az 1912. és 1913. évi abnormis időjárás késleltette, másrészt az a körülmény, hogy az új eljárás szerint minden jelzésnél elsősorban a fehér alapszint kellett alkalmazni és csak annak teljes megszáradása után lehetett a vezető színt reáfesteni, minek következtében az önzetlen, buzgó vállalkozók a fent jelzett 340 Km útirányt két ízben voltak kénytelenek bejárni, nem számítva azon teljesen elhanyagolt s minden színnyom nélküli, némely helyt úttalan irányokat, melyeket az útjelzőknek még többször kellett bejárniok, hogy az útjelzés kifogástalan legyen. Kapcsolatban az átfestés munkájával, mintegy 55 db új jelzőtáblát alkalmaztunk és helyenként útjelző tábláink részére karókat is állítottunk fel.

A bizottság kilátásba helyezte, hogy az összes még hátralevő útirányok (60—80 Km) átfestése, valamint a máris szükségessé vált javítások az 1914. évben el fognak készülni, amivel azután az egységes rendszerre alapított útjelzési hálózatunk be lesz fejezve. Megjegyezzük végül, hogy a szomszédos Esztergomi Osztály megalakulása óta nagy buzgóságot fejt ki a jelzések körül Esztergom környékén a Pilismarót, Pilisszentlélek és Pilismexikó határig terjedő területen, melyet az

anyaegyesület az Esztergomi Osztálynak engedett át. (Ezen osztály jelzései az alábbi felsorolásban 18—25. szám alatt vannak felsorolva.)

Jelenlegi útjelző hálózatunkat az alábbiakban közöljük:

1. Hűvösvölgy—Mária-Remete—Kovácsi bányák—Nagyszénás—Boróka árok—Piliscsaba—Csév—Vörösút—(Klapeczalja)—Kétbükkfanyereg—Dobogókő, *kék*.
2. Szépjuhászné—Nagykovácsi—Nagyszénás—Bükköskúti árok—Piliscsaba—Klotildtelep—Postaréti erdő—Pilisszántó—Pilisszentkereszt—Pereshegy—(párhuzamos út a Chilovavölgyével, mely piros-fehér-piros jelzésű)—Dobogókő—Hegedűsbércz—Szakónyereg—Körtvélyespuszta—Dömös, *piros*.
3. Békásmegyér—Nagykevény—Csobánka—Margitliget—Szalabasinai kút—Lomalja—Bükki puszta (beletorkolik az 5. számba), *piros*.
4. Budakalász—Kőbányák—Nagykevény nyerge—Nagykevényi oldalút—Csobánkaikőbánya (290 m)—Csobánka—Hosszúhegy—Pilisszántó (betorkollik a 2. számú jelzésbe), *sárga*.
5. Szentendre—Izbég—Bucsinavölgy—Dömörkapu—Sikáros—Sztaralénia—Dobogókő—Hoffmann-kunyhó—Pilismaróth, *sárga*.
6. Szentendre—Izbég—Pilisszentlászló—Lepenczavölgy—Visegrád, *kék*.
7. Pomáz (p. u.)—Kőhegy—Püspökmajor—Szentendre, *piros*.
8. Pomáz (p. u.)—Kartalja—Csikóvár, *sárga*.
9. Pomáz—Kartalja—Lajosforrás, *zöld*.
10. Margitliget—Szentkút—Szurdokvölgye—Szentkereszt, *kék*.
11. Margitliget—Oszolysziklák—Oszolycsúsa—Kőbányák nyerge (290 méter), Kiskevényi barlang, *zöld*.
12. Kőhegy—Lajosforrás, *sárga*.
13. Lajosforrás—Bucsinavölgy—Pilisszentlászló, *piros*.
14. Pilisszántó—Trézsikút—Pilishegy gerinczút—Kétbükkfanyereg—Mexikó—Hoffmann-kunyhó—Szakónyereg, *kék-sárga*.
15. Dömös—Királykút—Sikáros, *kék*.
16. Hoffmann-kunyhó—Hoffmann-forrás, (kiágazik a 14. sz. jelzésből) *sárga + jelzés*.
17. Pilismaróth—Miklósvölgy—Hirsch-órom—Szentlélek—Fekete-út, (betorkollik az 1. számú jelzésbe), *piros*.
18. Esztergom—Czigánykút—Barátkút—Esethegy—Malomvölgy, *vörös*.
19. Esztergom—Vaskapú—Fárikút—Maróti hegyek—Bitóczivölgy—Pilismarót, *sárga*.
20. Hideglelőskereszt—Sashegy—Dobogó (betorkollik a 19. sz. jelzésbe), *sárga*.
21. Esztergom—Kétágú—Kétbükkfanyereg, *piros-kék*.
22. Esztergom—Barátkút—Pilisszentlélek—Mexikó, *sárga*.
23. Esztergom—Szent János-kút—Vaskapú (fenyves)—Fárikút, *kék-sárga*.
24. Kovácspatak—Szkala vrh.—Garamkövesd, *kék*.
25. Kovácspatak—Szkala vrh.—Helembai puszta—az Ipolyfolyóig, *vörös*.

Útépítésekkel egyesületünk Budapest környékén eddig elvből nem foglalkozott; hegyvidékünk nem olyan, hogy itt külön turista-utak építésére szükség volna, mert mindenhová vezet járható út s a kényesebb közönség éppen ezen — a sétautak kényelmét nélkülöző — erdei utakon szerzi meg a gyakorlatot és edződik jó turistákká. Elvüinktől eltérőleg csak egy esetben építettünk utat, t. i. a Dobogókő alatti Szakóhegy nyergéről a Tostsziklához, a hol a meredek, vízmosásos ösvény jogos panaszokra adott okot. E helyen 1913-ban készült el az új, kényelmes serpentinút, *Tirts Rezső* közalapítványi erdőfőmérnök felügyelete alatt, 230 K költségen. Ez útnak folytatása a körtvélyesi pusztáig tervbe van véve; ennek megépítése is oly szükséglet, melynek teljesítése alól a Magyar Turista-Egyesület nem vonhatja magát ki.

Prokop Géza.

Dr. Téry Ödön.

Egenhoffner Teréz.

Menedékházaink.

Írta: *Plökl Antal.*

Egyesületünk negyedszázados fennállásával be kell számolnunk gazdasági tevékenységünkről is, névszerint menedékházainkról s az azokban kifejtett tevékenységünkről; be kell számolnunk azok forgalmáról, mert az itt elért eredmény számadatai megdönthetetlen bizonyítékai annak a hatalmas kulturális munkának, melyet a *Magyar Turista-Egyesület* elért azáltal, hogy anyagi erejét az úttörés nehéz és háládatlan munkájára fordította, de amelylyel egyszersmind emléket emelt önmagának a magyar turistaság történetében.

I. A dobogókői báró Eötvös Loránd-menedékház.

Egyesületünk alapítói tisztában voltak azzal, hogy ha Budapesten turistaforgalmat akarnak teremteni, a főváros környékének valamely — turista szempontból kiváló — helyén oly turistatelepet kell létesíteniök, mely a forgalom központjává fejlődhessék; e célra legalmasabbnak tartották a főváros környékének legszebb pontját, az addig teljesen ismeretlen *Dobogókőt*, a Pilis csoportjának ezen 700 m magas platóját, melynek meredek sziklapereméről páratlan szép kilátás nyílik. Ennek a helynek hozzáférhetése akkor még nagyon nehéz, egy nap alatt való megjárása a közönség akkori kezdetleges turistaérzéke és képessége mellett fárasztó volt. Itt kellett tehát létesíteni oly turista-menedéket, mely a kirándulóknak alkalmas pihenőül és szükség esetén éjjeli szállásul is szolgálhasson és mely mintegy iskolájává váljék kezdő turistáknak, a hol a turistáskodást a legszebb természeti keretben megkedvelve, a szükséges gyakorlatot elsajátíthassák. Egyesületünk jogelődjének a M. K. E. Budapesti Osztályának választmánya ezért már 1889. márczius 7-én tartott ülésében felvetette egy a Dobogókőn építendő kis kunyhó tervét, de mivel az alig párhetes egyesület

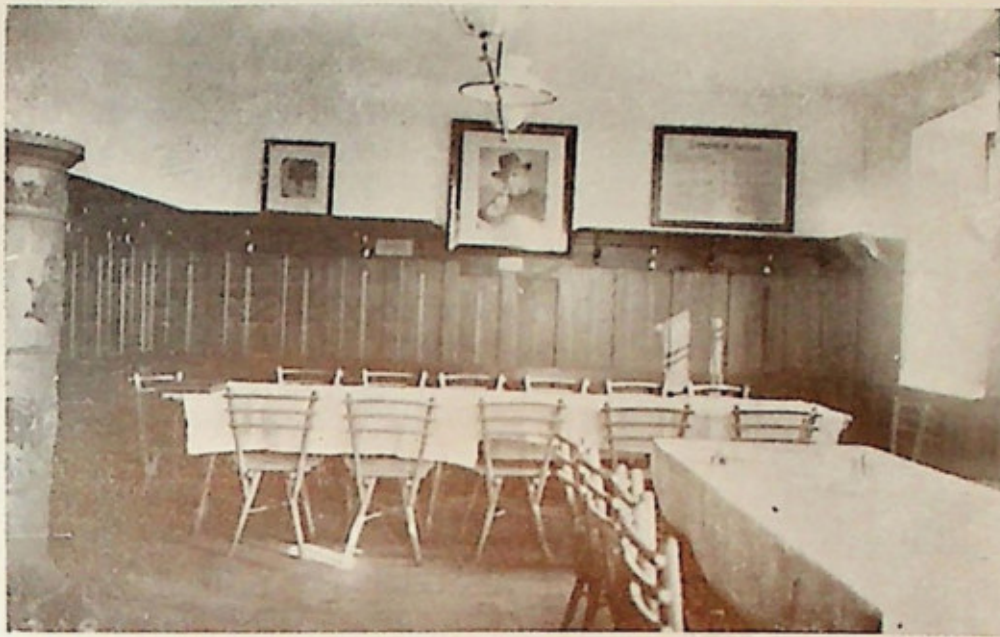

A dobogókői régi Báró Eötvös Loránd menedékház (Brilli Gyula felvétele.)

szerény anyagi viszonyai erre képtessé még nem tették, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, mint a közalapítványi birtokok igazgatójához fordult azzal a kéréssel, hogy ott az uradalom költségén építsen egy kis kunyhót, mely „szükség esetén“ a turistáknak menedékházzal is szolgálhasson. A miniszter méltányolta az Osztály felterjesztésében kifejtett okokat és 1889. évi 19.701 sz. a. kelt leiratában egy kunyhónak a Dobogókő teteje közelében, a közalapítvány költségén való építését az 1890. évre kilátásba helyezte. A miniszternek ez az ígérete azonban nem valósult meg, főleg azért, mivel a Dobogókő teteje, melyre a menedékházat egyesületünk kérelmezte, nem esik a közalapítványi birtok területére és mivel kis kunyhó építése a célnak alig is felelt volna meg. Az egyesület tehát arra törekedett, hogy saját maga építhessen megfelelő menedékházat s szerény anyagi erejéhez mérten gyűjtötte az erre szükséges összeget. Közben felvetődött a *Hármashatárhegyen* építendő menedékház, majd kilátó torony eszméje, melynek céljaira több multság és gyűjtés is rendeztetett, úgy hogy néhány év alatt 516 frt 54 kr. gyűlt össze. E menedékház megvalósítása elé azonban a telek megszerzése olyan akadályokat gördített, hogy ennek kivitele lehetetlennek látszott. Ezért a választmány 1897. január 25-én úgy határozott, hogy a begyűlt összeget a Dobogókőn létesítendő menedékház céljaira fordítja, a mely célra *Prokop Géza* pilisszentkereszti közalapítványi erdész a Dobogókő tetejét elfoglaló telkét az egyesületnek ajándékozta.

A M. K. E. Budapesti Osztálya időközben (1892) a M. T. E. Budapesti Osztályává alakult és ötödik évi rendes közgyűlésén (1897 február 9-én) elfogadta a dobogókői menház terveit s *Lintner Imre* tagtárs elnöklete alatt építőbizottságot küldött ki a terv mielőbbi megvalósítására. Ugyanezen közgyűlésen *Pfínn József* tagtársunk „Turista menedékházak építése“ cím alatt előadást tartott és abban tüzetesen kifejtette, hogy minőnek kell lennie a Dobogókőre tervezett menedékháznak. Így indult meg lassan, de annál biztosabban a dobogókői

Az új Báró Eötvös Loránd-menedékház étterme. (Plökl Antal felvétele.)

menedékház építése, melyhez a vallás- és közoktatásügyi miniszterium ingyen fát adott.

Az építkezés elég viszontagságosan indult meg. A munkát az építőbizottság *Pfinn József* tagtársunk tervei alapján *Nováki Jánosra*, az akkoriban a Mátrában végzett építéseiről nagy hirt szerzett gyönyösi ezermesterre bízta, ki azonban a hozzáfűzött várakozásnak egyáltalában nem felelt meg, úgy hogy a bizottság jobbnak látta a megkezdett munka folytatását az esztergomi *Egenhofer-czégre* bízni, a mely azt közmegelégedésre idejében be is fejezte. Az építkezésnél beállott akadályok legyőzésében sokat köszönhattünk *Prokop Gézának* és hitvesének, kik mindent elkövettek az egyesült érdekében. Ezen szolgálatuk elismeréseül választotta meg azután egyesületünk közgyűlése Prokopot 1898. február 12-én tiszteletbeli tagjának.

1897. november 17-én vette át a bizottság a kész menedékházat és a következő év nyarán, június 5-én avatta fel oly ünnepség keretében, melynek fényét a megjelent előkelőségek adták meg. „Felejtethetlen lesz ez a nap mindazok előtt — írja *Holfeld Henrik* akkori titkárunk¹ —, kik a menedékház létrejöttén fáradoztak, emlékezetes azok előtt, kik azt felépülni látták s a kik a felavatás alkalmával jelen voltak, és hálásan fog majd e napról idő múltán az egyesület történetírója megemlékezni“. És valóban — mikor a *báró Eötvös Loránd-menedékház* létrejöttére vonatkozó adatokat kell összegyűjtenünk —, lehetetlen e felavatási ünnepélyt csak mint száraz tényt felemlíteni, mert eltekintve azoktól a küzdelmektől, melyeket megvívta érte megalkotói: e menedékház felavatásakor Egyesületünk tulajdonképen a fővárosi turistaság alapkövét tette le. E menedékház megnyitásával a turistaság fejlődése szoros összefüggésben van. Statisztikai adatok

¹ Lásd *Pfinn József* cikkét: A Dobogókő és menedékháza. (Turisták Lapja X. évfolyam, 91—103. lap.)

bizonyítják hogy e menedékház évről évre növelte a turisták számát, amint növeli még ma is! De más szempontból is jutott e napnak történelmi nevezetesség, és pedig a tudomány szempontjából; mert e menedékházzal együtt nyílt meg az első magyar meteorológiai magaslati megfigyelő állomás, mely azóta is szakadatlanul pontosan teljesíti feladatát.¹

A menedékház építésének költségeiről a Turisták Lapja a következő adatokkal számol be: Építési anyagokért 827 frt, munkabérek, fuvar- és napszámért 1348 frt, összesen tehát — a nyert faanyagon kívül, melyet a vallás- és közoktatásügyi minisztériumtól ingyen kaptunk — 2175 frt.

A menedékház, mely nevét a magyar turistaság egyik úttörőjéről, az egyesület első elnökéről kapta, egy nagyobb és egy kisebb szobából áll, utóbbi a hölgyturisták részére fenntartva, összesen mintegy 10—14 hálólhelylyel. Télen-nyáron lakott, jól fűthető épület. Belső berendezése kezdetben teljesen magashegyi jellegű volt, puccsekkel, asztallal és padokkal, jól fűthető vaskályhával, a legszükségesebb főzőedényekkel ellátva. Javításra — faépületről lévén szó — alig szorult. Jelentékenyebb kiadást csak akkor okozott, mikor tisztasági szempontból 1905-ben a hálólhelyek oldalfalait 690 K költséggel parafával béleltettük ki, majd 1913-ban, a mikor a korhadt zsindeletű helyett eternitet alkalmaztunk.

Ez a barátságos kis menház a turistaforgalomban csakhamar nem várt fellendülést hozott létre, úgyannyira, hogy a dobogókői plató legmagasabb pontján — a meredek sziklafok fölötti kilátó helyén — tartani lehetett balesettől, azért az akkori pomázi főszolgabíró *dr. Csapó Loránd* választmányi tag, egyik ülésen (1899) bejelentette, hogy közbiztonsági okokból a meredély szélét vaskorláttal kell ellátni s ezt a közalap terhére sürgősen el is készítette.

1900-ban a menház látogatóinak száma már az ezret meghaladta s komolyan felvetődött a menház kibővítésének terve; a választmány foglalkozott is az eszmével, de fontosabb lépés ez irányban csak az 1902. április 24-iki választmányi ülésen történt, a mikor a kibővítés költségeinek fedezésére gyűjtés indítása határozottat el. A gyűjtés eredménye az év végéig 1937 K 53 f volt. Eközben történt, hogy egyik telekszomszéd megvételre ajánlotta 432 K értékű telkét; így már 864 □-öl állt az Osztály rendelkezésére s lassacskán új terv alakult ki, mely a főépület kibővítését elejtette s helyette teljesen új, szilárdabb építményt készült megalkotni. Ez az új terv mindenütt lelkes fogadtatásra talált; az 1903. november havi választmányi ülésen már 10.284 K gyűjtött összegről számolt be az elnökség, minek hatása alatt a választmány az építőbizottságot is kiküldötte. A bizottság munkájával gyorsan haladt és 1904. február havában a közgyűlés az addig összegyűjtött 14 308 K-ból 10,000 K-t azonnal a bizottság rendelkezésére bocsátott az építkezés mielőbbi megkezdésére. Az ugyanakkor kínálkozott kedvező alkalmat, a dobogókői telek megnagyobbítását, az egyesület ismét felhasználta s 1200 K-ért megvette *Prokop*

¹ Lásd erről *dr. Réthy Antal* cikkét: A turistaság a meteorológia szolgálatában.

Géza főerdésztől annak 3463 □-öl telkét, úgy hogy jelenleg az egyesületnek a Dobogókőn 4327 □-öl, vagyis közel három katasztr. hold ingatlan birtoka van.

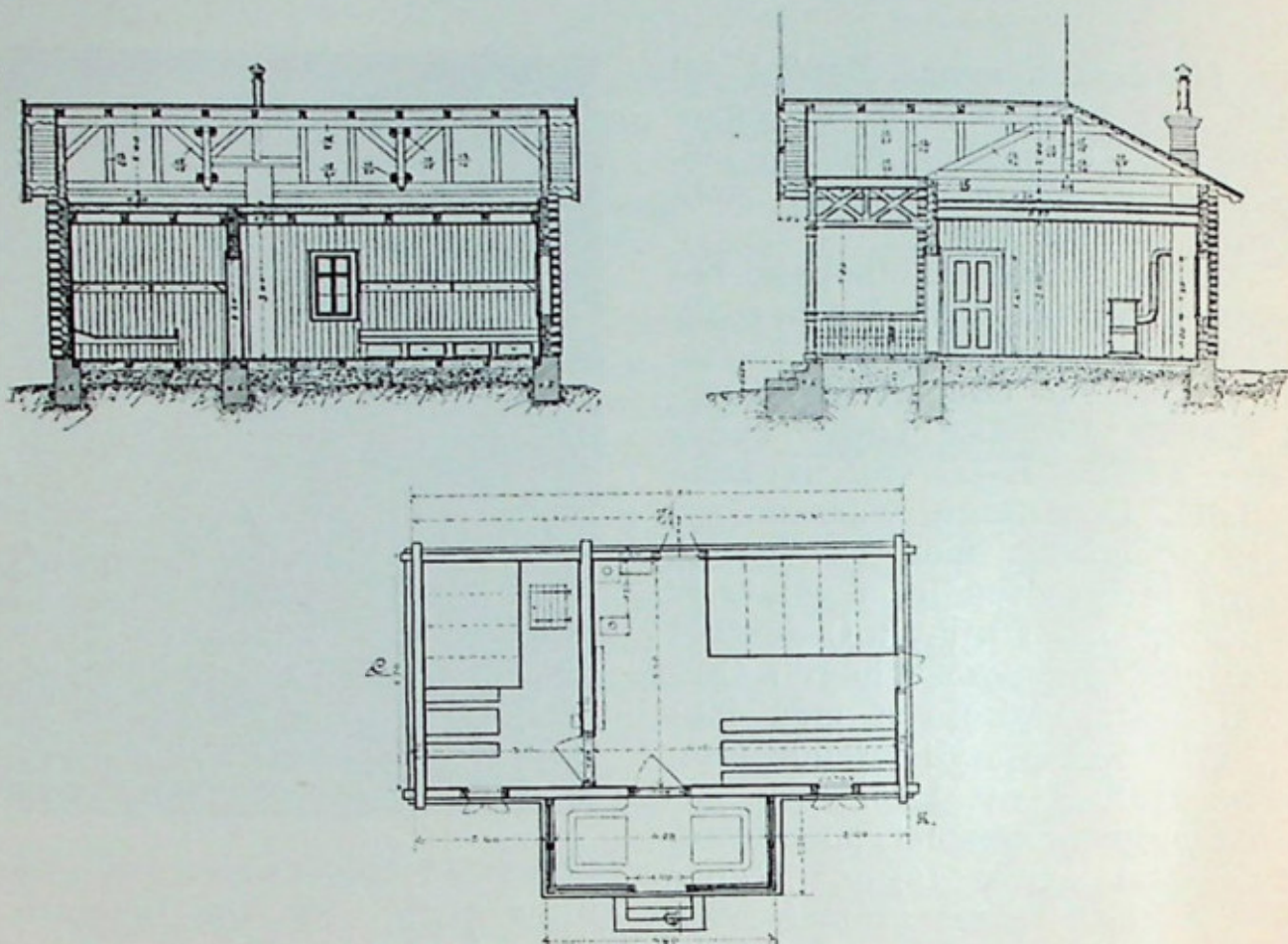
Július hóban az elnökség bemutatta a választmánynak a második menedékház tervét, melyet *Lukse-Fábrý Béla* vál. tag, műépítész tervei szerint *Krachler* izbégi építőmester 17,125 K-ért volt hajlandó elvállalni. Ugyanezen választmányi ülésen nyilvánult meg ez ügyben a tagok lelkesedése is, a mikor is *Binzberger Lajos*, mint a Csütörtöki Asztal feje, bejelentette, hogy a Csütörtöki Asztal vállalja a menedékház egyik szobájának berendezését, s ezzel 1000 K-val járul a menedékház megteremtéséhez, míg ugyanazon asztal egyik tagja, *Müller Rezső*, a külső felirat számára való márványt ajánlotta fel; néhai *Kés-márky Gyula*, a Pénteki Asztal részéről, szintén egy szoba berendezési költségeit vállalta, hasonlóképen *Kazár Győző* tagtársunk is, kik így 400—400 K-val áldoztak a nemes ügyért. Mi sem jellemzi jobban a lelkesedést, mint hogy a következő választmányi üléseken egész a ház elkészültéig majdnem mindig akadtak nemeslelkű tagok, kik nagyobb áldozatot hoztak a turistaság oltárára: így *Szmrecsányi Pál*, *Lajos* és *Jenő* 150, a *Cseréi-család* 200, *dr. Mihálovics Béla*, *Ivánits Miklós*, *dr. Stettner László*, *dr. Radinovics Iván* és *Blumenau Alfréd* tagtársak 100—100 koronát, *Fábrý Imre* tagtárs pedig egy ingaórát adományoztak. Ezenkívül adományozott *gróf Andrássy Dénes* 1000, Pest-Pilis-Solt-Kiskún vármegye 500, *Frigyes kir. herceg Ö Fensége* 200 és Esztergom vármegye 100 koronát.

Eisenfelsi Schmidt Ferencz, a menedékház gondnoka. (Dr. Téry Ödön felv.)

A mily lélekemelő ez az áldozatkészség, épp oly szomorúan érdekes adalék népünk jellemzéséhez az alábbi eset, melyet azért is érdemes felemlíteni, mert némi fogalmat nyújt arról is, micsoda nehézségekkel kellett az egyesületek megküzdeni ott, a hová a kultúrát és a népvagyonosodásának tényezőjét, az idegenfogalmat bevitte.

1904. tavaszán az építőbizottság munkájával annyira elkészült, hogy az építkezést meg lehetett volna kezdeni. E végből tárgyalást kezdtek a pilisszentkeresztői közbirtokos parasztokkal, a kik azonban határt nem ismerő felesigázott követelésekkel állottak elő — így: a 24 K-ba kerülő 1000 drb. téglának a felszállításáért 80 K-t kértek, homok és víz vételét csak úgy voltak hajlandók megengedni, hogy érte 100, illetve 50 K-t fizessünk s a kiszedett homokot pótoljuk, azonfelül minden köbméter homokért és minden liter vízért 1—1 koronát fizessünk. A Dobogókőre vezető szekérutat, mely soha javítva nem volt, nekünk kellett volna kijavíttatni s végül idegen fuvarost a Dobogókőre nem akartak felengedni. Ugyanoly túlzott követelésekkel megakadályozták a telefon kiépítését is, melyet a közalapítványból ajándékba kapott oszlopok felhasználásával házi kezelésben szándékoztunk kiépíteni. Ez reánk nézve annál is inkább érzékeny veszteség volt,

A dobogókői régi Báró Eötvös Loránd-menedékház alaprajza és keresztmetszetei.

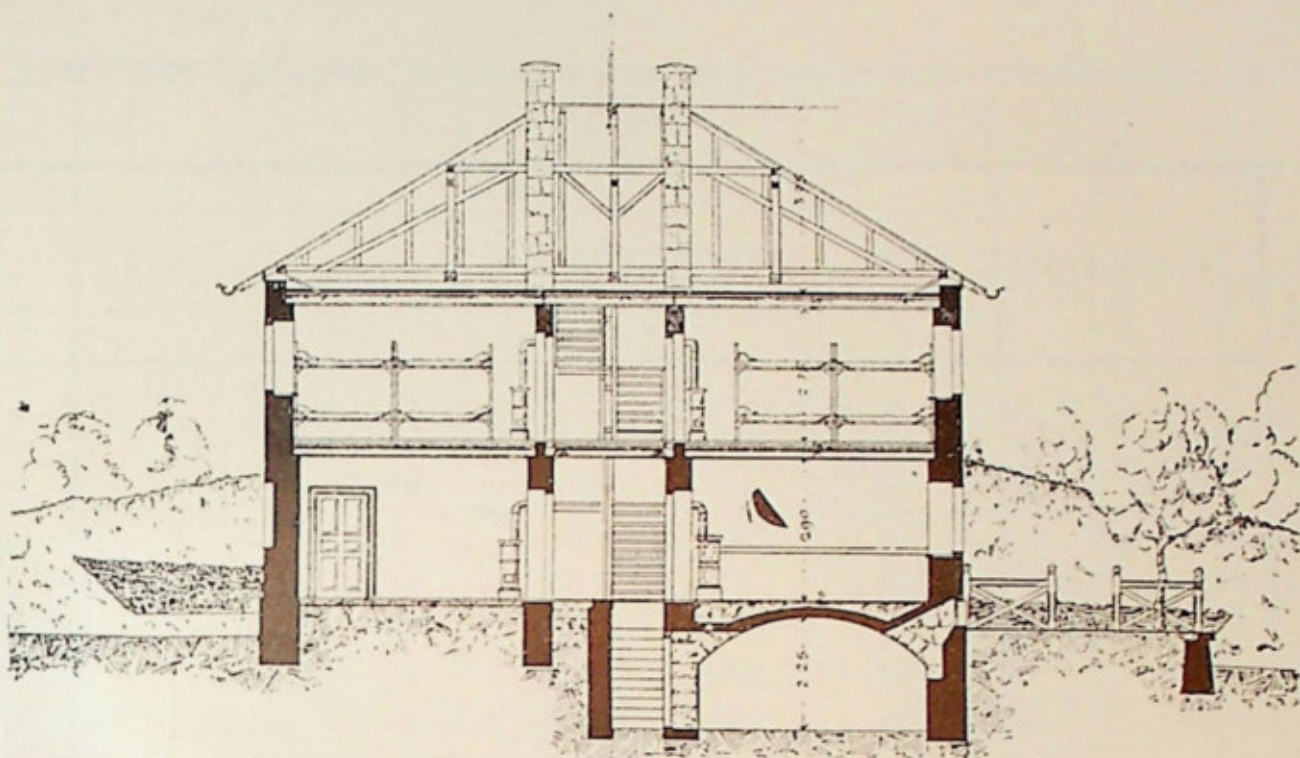
mert ha ekkor sikerült volna a vezetéket saját magunknak megépíteni, akkor a telefon előfizetési díja csak 80 K lett volna, míg az államtól kiépített telefonért évi 458 K-t kell fizetnünk.

Csak természetes, hogy ily nehézségek mellett az építkezést 1904-ben nem kezdhettük meg és az építőbizottságnak más megoldást kellett keresnie.

E megoldásra is két újabb terv került a bizottság elé: ú. m. a Parafakő részvénytársaságnak 23,858 K és *Gabrinyi Sámuel* pilis-
csabai építési vállalkozónak 20,500 K végösszegű ajánlatai. Utóbbi összeg ugyan eternit-fedél nélkül számított, de azért mégis előnyösebb volt, mert az eternitgyár az egyesületnek 20% engedményt biztosított. A bizottság tehát *Gabrinyi*-vel 1905. április hóban — a fentemlített átalányár mellett — a szerződést megkötötte és a dobogókői második menedékház építése — sok viszontagság után — végre akadálytalanul megindulhatott.

Alig félévi szorgalmas munka után sikerült *Gabrinyi*-nek az épületet tető alá hozni s ugyanezen év szeptember 24-én tartotta meg az egyesület az ünnepélyes zárkövetételt.¹ Az új menedékház neve, miután tulajdonképpen a régi ház helyébe épült, *Báró Eötvös Loránd menedékház* lett. Ragaszkodását és hálát fejezte ki egyesületünk ezzel is hazánk nagynevű tudósa iránt, ki a magyar turistaság megteremtése

¹ Turisták Lapja XVII. évf. 165. lap.

Az új Bárá Eötvös Loránd-menedékház keresztmetszete.

érdekében végzett úttörő munkájával elévülhetetlen érdemeket szerzett. Az új menedékház a helyszínén nyert és megmunkált, szép kristályos szürke trachytból épült. Az a megoldás, mit Gabrinyi itt alkalmazott — ha ellenkezik is a mai modern menházépítés technikájával anyagát illetően —, úgy a beosztás, mint külső csin tekintetében, sikerültnek mondható. A helyiségek ügyes csoportosítását mutatják az alanti alaprajzok. Az épület szilárdsága szinte évszázadokra biztosítja a ház fennállását. Karbantartása — eltekintve a szintén kitűnően bevált eternittetől, a Dobogókőn dúlni szokott óriási szélviharok okozta jelentéktelen károktól, az ajtó- és ablakkeretek időnként szükséges átfestésétől — eddig igen kevésbe került. Helyiségei tiszták és jól szellőztethetők. Negyven személyt befogadó ebédlője — különösen mióta a Csütörtöki Asztal 600 K költséggel falait $\frac{3}{4}$ magasságban csinos vörösfenyő falborítással látta el — kellemes, lakályos helyiség. Hálószobái közül kettő 10, négy 4 és egy 6 ágyas; összesen tehát 42 ágy áll rendelkezésre. Az ágyak vasból készültek, ruganyos sodronybetétekkel és úgy tartósság, mint tisztaság szempontjából a várakozásnak teljesen megfeleltek. Az ágyak egy-egy vánkossal, vászonlepedővel és két-két darab jóminőségű gácsi takaróval vannak felszerelve. A berendezésnél egyáltalában tekintettel volt az egyesület a használati tárgyak czélszerűségére és fontosságára, úgy hogy a berendezés emiatt látszólag sokba — 4500 K-ba — került. Az új ház nappali és éjjeli forgalmának, valamint a konyha forgalmának várható fokozódása mindjobban előtérbe tolta a víz kérdését is, melynek megoldása az egyesületre ismét jelentékeny áldozatot jelentett. A sikeres megoldás jele a konyhakertben látható kút, mely lelánczolt szivattyúkarjával sok beavatatlan turistának okoz fejtörést. A főépülettől néhány lépésnyire épült a szint alatt a beton-ciszterna, 200 Hl. ürtartalommal.

A báró Eötvös Loránd-menedékházak nappali forgalma 1909—1913. években.

H ó n a p	É v					
	1909	1910	1911	1912	1913	
	à 20 fillér					à 30 f
Január	55	27	17	—	43	—
Február	18	6	108	100	38	—
Márczius	39	249	200	—	258	—
Április	129	99	97	200	500	—
Május	490	357	492	610	317	326
Június	550	226	424	420	206	336
Július	269	276	250	336	131	200
Augusztus	268	165	465	408	128	210
Szeptember	210	157	123	169	128	77
Október	181	141	130	75	40	62
November	23	128	32	107	129	136
Deczember	23	—	—	69	74	43
Összesen	2265	1831	2338	2494	3382	
Bevétel . . . K	453.00	366.20	467.60	498.80	815.40	

A báró Eötvös Loránd-menedékházak éjjeli forgalma 1909—1913. években.

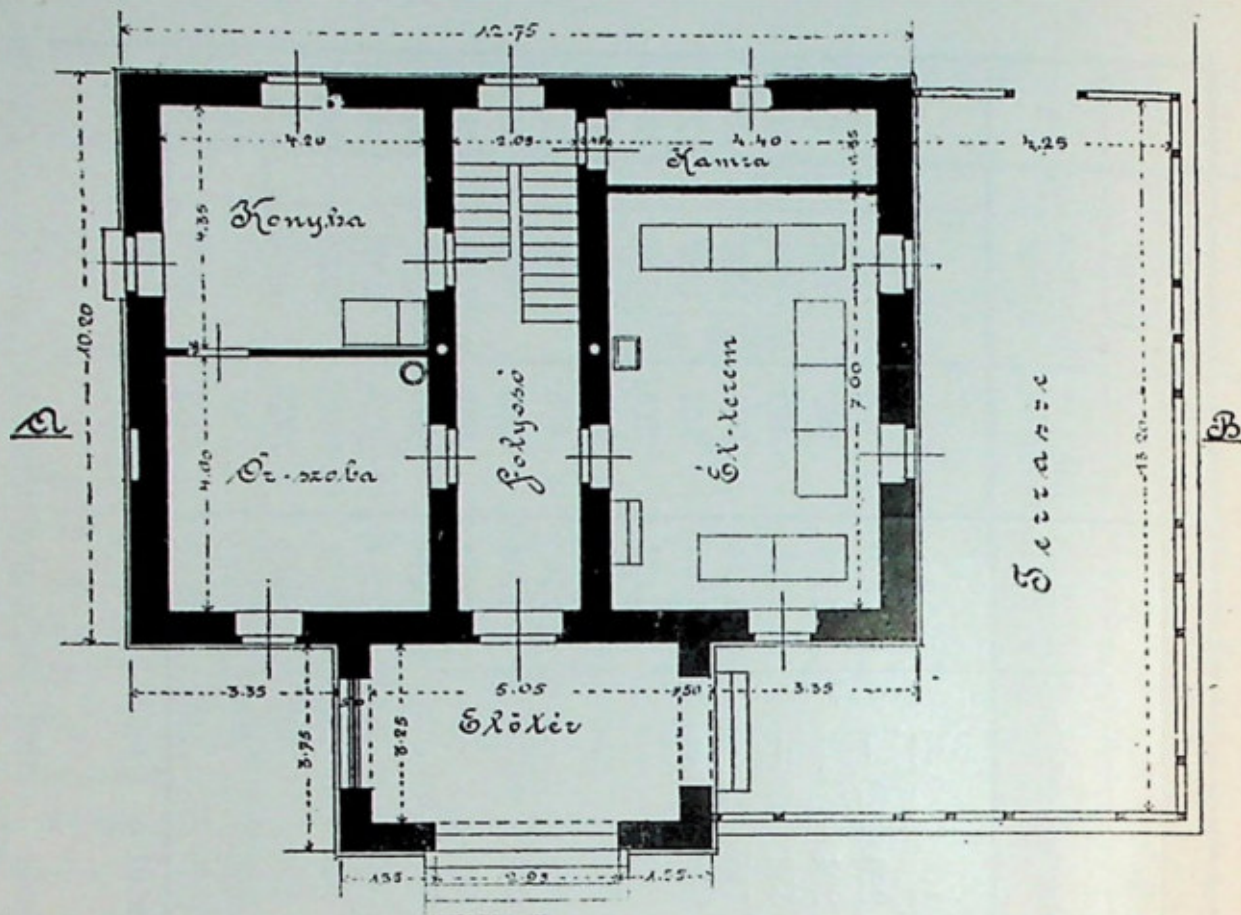
É v	A hálójegy neve				Összesen	Bevétel korona
	régi ház		új ház			
	tag	nem tag	tag	nem tag		
	egy darab ára					
	— .60	1.— ¹	1.50	2.50 ²	darab	
1909	4	11	198	135	348	647.90
1910	5	6	256	88	355	613.—
1911	23	48	399	241	711	1112.80
1912	104	61	649	180	994	1546.90
1913	218	100	762	176	1256	1921.80

¹ 1913 májustól 1.20 K. ² 1913 májustól 3.— K.

A báró Eötvös-Loránd-menedékházak üzleti kimutatása 1897-től 1913. évig. (Koronákban.)

Év	K i a d á s o k									B e v é t e l e k		
	Beruházás				Üzem					Üzem		
	építés ¹	be- rendezés	telek- vásárlás	összesen	menház- őr	fogyaszt. czikkek	fenntartás	telefon	összesen	háló- és belépődij	fogyaszt. czikkek	összesen
1897	2696	—	—	2696	—	—	—	—	—	—	—	—
1898	1600	666	—	2266	300	—	220	—	520	150	—	150
1899	—	—	—	—	402	468	294	—	1164	200	691	891
1900	—	—	—	—	396	748	152	—	1296	410	869	1279
1901	—	—	432	432	390	799	125	—	1314	361	1346	1707
1902	—	—	—	—	400	1013	206	—	1619	325	1397	1722
1903	—	—	—	—	400	380	142	—	1422	319	1286	1605
1904	—	58	1354	1412	500	1029	709	—	2238	438	1493	1931
1905	20062	116	20	20198	400	1296	951	—	2647	406	1333	1739
1906	3529	4728	726	8983	400	1348	458	—	2206	902	2434	3336
1907	3699	—	—	3699	400	1355	893	—	2648	984	2193	3177
1908	500	—	—	500	400	1557	477	—	2434	1048	2334	3382
1909	63	—	—	63	450	1514	303	—	2267	1128	2369	3497
1910	—	350	—	350	605	1413	643	213	2874	1072	2392	3464
1911	108	—	—	108	667	2736	867	343	4613	1725	3552	5277
1912	6200	1565	—	7765	700	3332	1675	458	5465	2096	4587	6683
1913	3351	692	—	4043	700	3739	1046	457	5242	2791	5035	7826
Összesen	41,808	8175	2532	52,515	7510	23,227	9161	1471	41,369	14,355	33,311	47,666

¹ 1897—98. a régi, 1905—06. az új menedékházak építése és berendezése — 1907—08. a gazdasági épület emelése. — 1910-ben a beagidvilágítás és telefon bevezetése. — 1911-ben a jégpincze építése. — 1912-ben a nagy veranda építése. — 1913-ban a gazdasági épület megújítása s ennek és a régi menedékháznak eternittetővel való fedése, utóbbi részére takarók beszerzése.

Az új Báró Eötvös Lóránd-menedékház földszinti alaprajza.

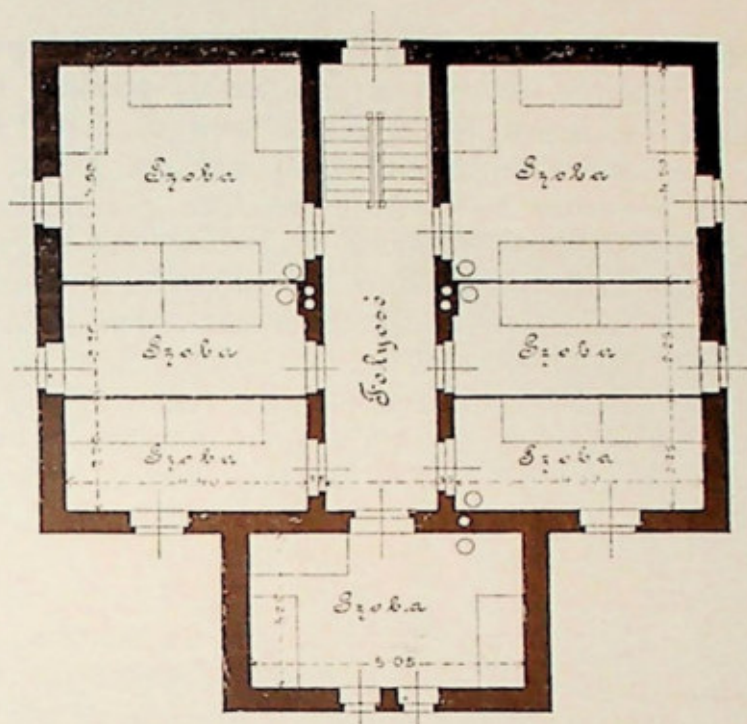
mely vizét kizárólag a tetőeresz csatornáiból nyeri; e csatornák lefolyó csövei egy kis, egy Hl űrtartalmú ú. n. leeresztő aknába vezetik a vizet, mely innen egy 60 Hl-es szűrő-cisztérnába jut, ennek fenekén homok-, kavics- és faszénréteg fekszik s e rétegen át szűrődik azután a víz a nagy gyűjtőbe, mely 200 Hl víz befogadására készült. A tisztérna vize kizárólag főzésre és mosásra használható, ezért van a szivattyú karja a látogatottabb napokon lezárva. Építése 1670 K-ba került.

1906. június 3-án, mintegy 300 turista részvételével nagy ünnepélyességgel avatta fel az egyesület második dobogókői menedékházát¹ és amikor megnyílt, záródott be ajtaja annak a kedves, kis faházikónak, melynek intim, kis helyiségei annyiszor keltettek idillikus hangulatot és annyiszor inspiráltak szép turista eszméket, amilyenek rendszeren csak egy ilyen meleg kis turistafészekben születnek. Bezárult ajtaja, de csak rövid időre!

A kényelmes és minden igényt kielégítő nagy menedékház megnyitása a Dobogókőn egy új korszak kezdetét jelentette. *Bratina Antal*, egy horvát származású kiszolgált csendőr, a menház második öre, kecskeméti szakácsnőt szerződtetett a konyha vezetésére, a mi nem téveszthette el hatását a turistákra. A menedékház kényelme, jó konyhája csakhamar nagy hírt szereztek a Dobogókőnek s látogatottsága folyton emelkedett. Szemmelláthatóan mindig több és több.

¹ Turisták Lapja XVIII. évf. 108. oldal.

Az új Bárá Eötvös Loránd-menedékház emeleti alaprajza.

ú. n. alkalmi kiránduló jött a turistákkal, kiknek nagy hányada — a telep szépségeinek benyomása alatt — a turistasportra való áttérés elhatározását vitte magával emlékül. A turistaforgalom emelkedését az alábbi táblázat mutatja :

I. Régi menház		II. Új menház	
1898 ¹	625	1906	254 ³
1899 ²	1060	1907	1980
1900	1000	1908	1894
1901	1187	1909	2265
1902 ³	1177	1910	1831
1903	1312	1911	2338
1904	1500	1912	2494
1905	1616	1913 ⁴	3382

Ezen kimutatásunk azonban nem a látogatottság abszolút mértékét adja, hanem csupán az eladott belépő- és hálójegyek számából állított össze. Tudvalevő pedig, hogy belépő-jegyet — fájdalom, igen sokan — feledékenységből vagy kicsinyes akadémikusvágyból nem váltanak, úgy hogy a Dobogóköt látogató kirándulók száma jóval magasabbra tehető.

A forgalom nagymérvű emelkedését mutatja a menedékházban meghált egyének száma is ; míg 1909-ben és 1910-ben csak 348 és 355 személy hált meg, addig 1911-ben már 711, 1912-ben 994, sőt 1913-ban 1256. Ezek a számok a nappali forgalom adatainál jobban (mert megbízhatóbban) mutatják, hogy az új menedékházor jó konyhája és figyelmes kiszolgálása mennyire növelte a régi ör hibájából megcsappant forgalmat.

¹ Novemberig, ² Pontosan megállapítható nem volt, ³ Esős év, ⁴ Ebből 243 díjtalan iskolai kiránduló.

A következő 1907-ik évben is fejlesztettük a telepet, a mennyiben még egy nagyobb istállót, kocsiszint és az új házhoz egy nagy nyitott verandát építettünk összesen 3422 K költséggel. Ettől kezdve 1910-ig a telep a lassú, de biztos fejlődés útján haladt. Ezen egész idő alatt *Eisenfelsi Schmidt Ferencz* volt a menedékház gondnoka. Az ő érdemes, fáradhatatlan munkássága egy szép fejezete az egyesület történetének és e nagy érdemek elismerésül a távozó gondnokot a közgyűlés 1910. április 29-én tiszteletbeli tagjává választotta. Utódjául a választmány e sorok íróját választotta meg.

A forgalom folytonos emelkedése, de főleg az egyesületi belélet felfrissülése 1910 óta nagy átalakulást hozott minden téren, így a Dobogókön is, a melyet az eddigi ör, Bratina Antal, betegeskedése miatt elhagyott. Helyét egy volt visegrádi vendéglőssel, *Koppmeier Tivadarral* töltöttünk be, a kinek előzékeny modora és vendéglői rutinja csakhamar ismét közkedvelt kirándulóhelylyé tette a Dobogókot és menházunkat. Anyagi erőnkhez mérten hozzáláltunk a telep külső rendezéséhez és mintegy 400 folyóméter dróthálókerítéssel azt bekerítettük, ezen belül külön még a konyhakertet is. A növényzetet is szaporítani igyekeztünk és e czélból a kerítés körül 800 darab Gleditschiát ültettünk, mely azonban az akkori szárazság miatt csak negyedrészen eredt meg. A belterületen *Gally János* tagtársunk közvetítésével a kincstártól kapott ezer darab kétéves tátrai fenyőcsemetét ültettünk el, ebből azonban a szállítás hibái miatt és ápolás hiányában csak mintegy 100 darab maradt meg. A nagy veranda előtt a Csütörtöki Turista Asztal ültetett húsz darab öt éves diófát, mely mind megeredt.

A menedékházak kezelését igen megkönnyítette, hogy az állam kiépítette Pilisszentkereszt felől a Dobogókőre a telefont s azt, 1910. október 12-én forgalomba is helyezte. Ezek az újítások mind nagyban hozzájárultak a dobogókői forgalom eredményének folytonos javulásához. 1911-ben már gyakran megesett, hogy ünnepelőtti napon kevés volt a hálólhely, ezért azután sürgősen lakhatóvá tettük a régi menedékházat, melybe egy-egy forgalmasabb vasárnap ismét beköltözött a régi elevenség. Nevezetesebb napja volt 1912. május 16-án, amikor benne tartotta meg a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület (volt Egyetemi osztályunk) alapításának 20 éves jubileumát. Ha kevesnek bizonyult a hálólhely, annál szűkebbé vált — különösen hűvösebb napokon — az ebédlő. A háznak úgyszólván minden zúgát, még a lépcsőjét is ellepték olykor-olykor az ebédelni akaró turisták. Ideiglenes intézkedések — mint a régi ház megnyitása, a kis veranda beüvegezése — csak részben segítettek a bajon. Sürgős cselekvésre volt szükség; ezért egy nagy üveges veranda építését czélzó előterjesztésem — különösen midőn a Csütörtöki Turista-Asztal annak anyagi támogatását kilátásba helyezte —, a választmánynálkedvező fogadtatásra talált. Az építőbizottság *Pfínn József* elnöklete alatt 1912. június hónapban kötötte meg a szerződést *Gabrinyi Samuval* 6600 K egységár mellett s szeptember 15-én a veranda — melynek 80 m² alapterületén 120 személy nyerhet elhelyezést asztalok mellett — készen átvétetett. Ez alkalommal sem hiányzott azoknak a lelkes turistáknak csapata, kik anyagi áldozatokból mindig kiveszik részüket, ha turista-

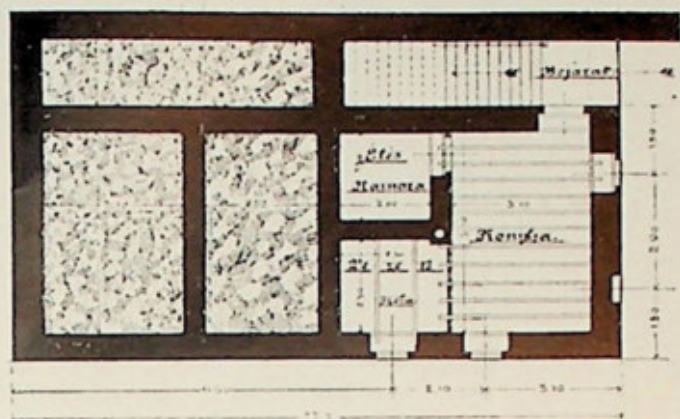

A dobogókői Bárá Eötvös Loránd-menedékházak. (Plökl Antal felvétele.)

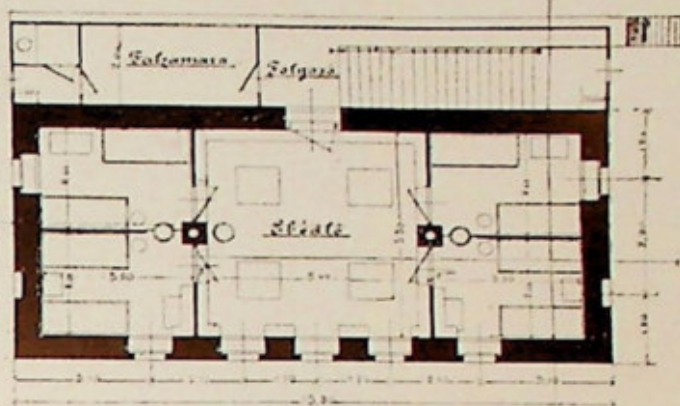
alkotásokról van szó. Elsősorban kell megemlítenünk a Csütörtöki Turista-Asztal tagjait, kik együttesen ezer koronát adományoztak, azonkívül tagjai közül *Sorg Antal* 50 q portlandcementet és *Glaser József* 100 kgr legfinomabb karminfestéket adományozott a farészek festésére. Az egyesület tagjai közül pedig *Feledy Andor* 500, a *Pén-
teki Asztal* 100, a *Turisták Dalköre* 100, a *Szögesek Csoportja* 50 K-val járult hozzá. A veranda bútorberendezéssel együtt végeredményben 8165 K-ba került, mely összegből gyűjtés útján 3118 K fedeztetett. Ez újabb befektetés szükségességét semmi sem bizonyítja jobban annál a ténynél, hogy 1913-ban Péter és Pál napján csupán az új menedékházban 156 személy aludt. Ezek a jelenségek kész-
tettek bennünket azután arra, hogy 1913-ban a menedékház építési-
és fenntartási alapból a régi menedékház korhadt zsindeletét eternittel cseréltük fel s a gazdasági épületre — melynek egyszerű, lapos fedele volt s ennek következtében télen benne állatot tartani nem lehetett — eternittel fedett meleg tetőt csináltattunk, összesen 1400 korona költséggel. Ezzel lehetővé tettük az örnek tehének tartását, aki tart is most két darabot s egy vízfordó csacsit. A régi menház eternittetőzetének csatornáit bekapcsoltattuk a cziszternába, mert a nagy forgalom mellett a vízszükséglet is emelkedik. A két szélmentes szénapadlás pedig szükség esetén 150 turistának adhat éjjeli menhelyet. Hogy a kényelmet igénylők fekhelyét is szaporítsuk. házilag 8 darab táboriágyat készítettünk szalmazsákokkal és 50 meleg takarót szereztünk be 692 K költségen. Az új épületet beagidgáz-
világítással szereltük fel.

A menedékházak üzeme részben házikezelésben van olyformán, hogy a konyha, vagyis az ételek eladása a menházör főjövödelme, míg az italokat magunk szerezzük be. — Tekintettel arra, hogy a szállitás Budapestről hajóval, azután Dömösről a Dobogóköre tengelyen történik —, a miért fuvaronként (100 kilóig) 10 koronát fizetünk, — s ez a költséges szállitás minden hasznunkat felemésztí, talán anyagilag előnyösebb volna reánk nézve a menedékház bérbeadása, de ez esetben nem bírnánk a turisták érdekeit a szolgáltatások minősége és ára tekintetében kellőképp megvédeni. Ivóvizről szintén az ör gondoskodik. aki szántói savanyúvizet köteles elegendő mennyiséggel készletben tartani. Árúsít azonkívül házilag előállított szénsavas vizet is, mihez vagy forrás- vagy főtt cziszterna-vizet használ. A szénsavat aczélfű-
velében szállítja fel.

Ha még megemlítjük, hogy a telephez vezető utak rendezéséhez az elmúlt évben hozzáfogtunk és megépítettük 230 K költséggel a Szakónyeregről a Tostszikláig vezető szerpentin-utat, a Sikáros-Stara-
lenia-úton pedig egy kisebb javítást eszközöltöttünk: úgy hű képét nyuj-
tottuk dobogókői telepünk mai állapotának és hálás köszönetet mon-
dunk mindazoknak, kik e munkánkban támogattak bennünket. Kér-
jük ezt az önzetlen támogatást továbbra is, mert munkánk befeje-
zésénél erre még nagy szükségünk leend.

A Térvényház földszinti alaprajza.

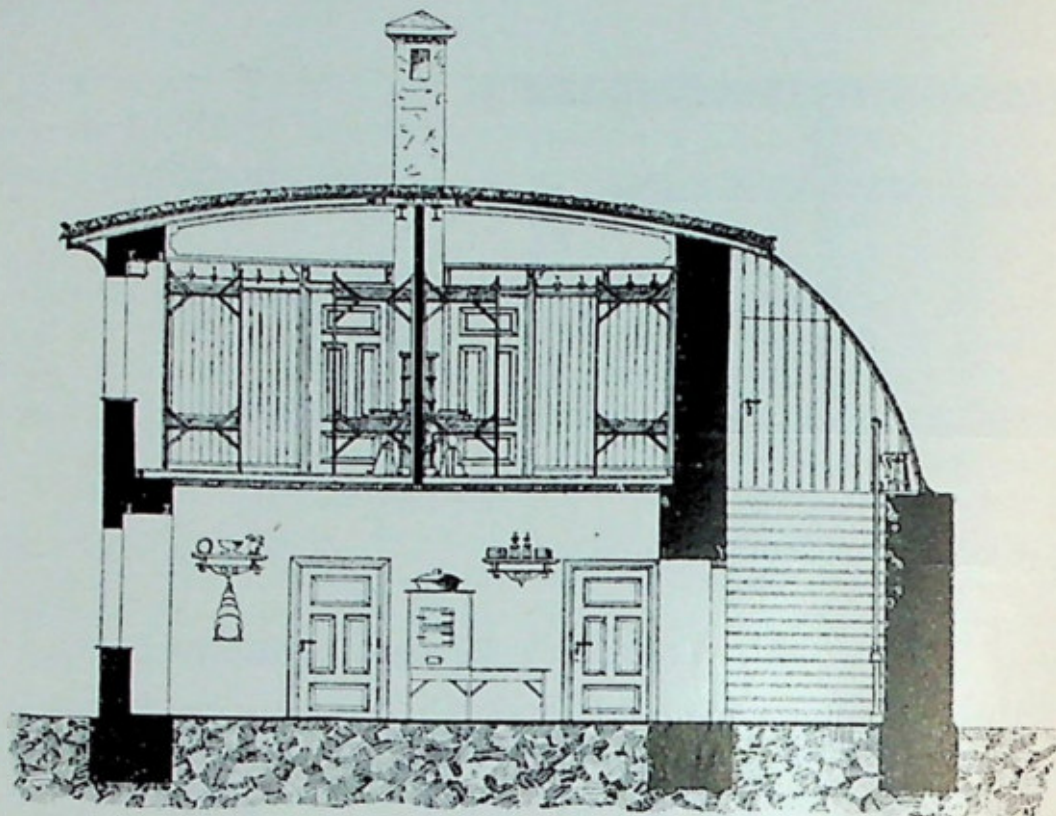
A Térvényház emeleti alaprajza.

II. Az öttavi Térvény-menedékház.

Egyesületünk megalakulásának első évében kifejezésre juttatta programjának és alapszabályának azt a főpontját, mely szerint működését az egész országra óhajtja kiterjeszteni és hogy e ténykedésében első sorban a Magas-Tátra fordítja gondját. 1889-ben, amikor az Öttó katlanában egy menedékház építését elvben elhatározta, a Magas-Tátra még alig volt feltárva s számottevő működést — annyira amennyire a viszonyok megengedték — csak az anyaegyesület, a Magyarországi Kárpát-Egyesület fejtett ki. De míg az anyaegyesület a feltárás munkáját természetszerűleg a hegy lábánál kezdte, hozzáférhetővé téve elsősorban a gyönyörű völgyeket, tavakat és tengerszemeket, addig az Osztály a Magas-Tátra sziklavilágát óhajtotta hozzáférhetővé tenni. Ezért esett egyesületünk akkori ügyvivő alelnökének, *dr. Térvény Ödönnek* első tekintete az Öttóra. És valóban, a Tátra orográfiai viszonyait tanulmányozva, nem lehetett volna ennél alkalmasabb és szebb pontot találni arra, hogy azon egy menedékházat állítsanak a turistaság szolgálatába.

Az eszme felvetődésétől a kivitelig természetesen itt is hosszabb időre és kitartásra volt szükség. A legfőbb akadályként természetesen itt is a csekély anyagi erő szerepelt. A költségfedezet előteremtésére az első lépés 1890-ben történt, amikor a választmány az építési alapra 150 forintot utalt ki. Ettől kezdve lassú mederben folyik a gyűjtés és 1896-ban még csak 2368 forint van együtt s ezt az összeget ekkor a közgyűlés a Kir. Természettudományi Társulat által a Nagyszalóki-csúcsra tervezett meteorológiai megfigyelőállomás mellé az osztály által tervezett menedékház építésére, vagy ha ez nem sikerülne, a Hunfalvy-nyergen vagy az Öttónál építendő menház céljaira szánta, illetve bocsátotta az építőbizottság céljaira.

A Térvény-menedékház létesítésénél érdekes jelenség, hogy a tervbe vett hely sűrűn változik. a mi legjobban jellemzi azokat a nehézségeket, melyeket ismert és ismeretlen tényezők gördítettek a megvalósulás elé. 1896-ban már-már a Nagyszalóki-csúcs javára dől el a kérdés, de miután akkor a Magyarországi Kárpát-Egyesület elhatározta, hogy ő építi fel a Nagyszalóki csúcson az observatóriumot,

A Téry-menház keresztmetszete.

Egyesületünkben ismét az Öt-tő kerekedik felül, daczára annak, hogy ekkor még kétséges, hogy ki a telek jogos tulajdonosa. Erdőfalu telekkönyve olyan hiányos, hogy nem lehet megállapítani, vajjon a község avagy a közbirtokosság-e az úr? Végre is az erdőfalusi 125 telektulajdonossal kötötték meg a szerződés oly értelemben, hogy ezer négyszögölnyi terület 30 évre évi 20 K bérért az Osztály rendelkezésére áll. Ez idő leteltével a bérbeadók az épületet a becslési árban kötelesek átvenni. E birtok néhány év előtt a m. kir. földművelésügyi miniszterium tulajdonába ment át.

Mikor végre a rengeteg utánjárást igénylő akadályok elhárítottak, s a menedékház helye is kitűzetett, közvetlen az építkezés megkezdése előtt váratlanul új akadály merült fel. A terület vadászjogának bérlője kifogást emelt a hely ellen, mert ott a katlanban az emelendő épület állítólag el fogja riasztani a zergéket. Ezért az épületet a tófal alá kívánta állíttatni. Az elnökség azonban a fontos turistaérdeket nem engedte kicsinyes magánérdek alá rendelni, ragaszkodott az eredeti helyhez s álláspontját győzelemre is vitte. Míg az Osztály érdemes alelnöke e harcokat végigküzdötte, az alatt a tagok szorgalmas gyűjtése 4900 forintot hozott össze a ház céljaira.

1898. július 5-én kötötte meg az Osztály a szerződést *Majunke Gedeon* ismert nevű építészvállalkozóval, ki — haszon nélkül — 6000 forintért vállalta *Pfűnn József* tervei szerint egy négy szobát, konyhát és a szükséges mellékhelyiségeket magában foglaló épület elkészítését.

Magának az épületnek ismertetésével bővebben itt nem foglalkozhatunk, ez különben is az építkezés lefolyásával egyetemben az

A Téry-menház étterme. (Dr. Jordán Károly felvétele.)

építő tollából¹ a Turisták Lapja XII. évfolyamának első számában részletesen van ismertetve; ezért itt csupán a főbb adatokat közöljük.

Az építkezés, mely 1898. június havában vette kezdetét, 18,669 K-ba került s 1899. augusztus hóban fejeztetett be. Ünnepeles felavatása ugyanazon hó 21-én volt. A ház *Téry-menedékház* nevet nyert. Ez elnevezéssel az egyesület háláját csak csekély mértékben róttá le érdemes ügyvivő alelnöke iránt, a kinek akadályt nem ismerő vasakarata teremtette meg e házat olyan helyen, a hol minden talpalattnyi helyet a természettől és az emberektől úgy kellett kiharcolni és a mely helyről ma a Téry-menedékház a Magyar Turista-Egyesület dicsőségét hirdeti.

Az épület anyaga kizárólag kő és cement, vastartó- és keresztgerendákkal, vaskeretű egyszerű ablakokkal, melyek vasredőnnyel zárhatók. A szobák, valamint a konyha elhelyezését a mellékelt alaprajz mutatja.

A négy szobában két-két kettős ágy van, összesen tehát 16 fekvőhelylyel. A fekvőhelyek két-két pokrócczal vannak ellátva s úgy a fekvőhelyeknél, mint az ebédlőben a fal deszkával van burkolva. Eredetileg e burkolat alá parafaborítás is volt tervbe véve, de ezt az építő a kor — mint fölöslegest — mellőzte.) A helyiségek vaskályhákkal vannak felszerelve, a fűtés azonban igen költséges, mert a (törpefenyő az Öttó katlanában törvényes oltalom alatt áll; a szén vagy tűzifa felszállításáért pedig különként 12 fillért, sőt néha ennél is

¹ Lásd. Majunke Gedeon cikkét: A Téry-menedékház építése. (Turisták Lapja XII. évf. 24—44. lap.)

többet kell fizetni. A négy szoba nevét, *Egenhoffer Teréz, Kézmárszky Tivadar, Szmracsányi Pál és Jenő* tagtársokról kiváló érdemeik elismerésül nyerte, ugyszintén az Egyetemi szoba is, melynek berendezési költségeit egyesületünk *Egyetemi Osztálya* viselte.

A Téry-menedékház költségei és bevétele 1898—1913. években.

Év	K i a d á s					Bevétel
	Építés	Fenn- tartás	Beren- dezés	Telekbér	Összesen	
1898	10,000	—	—	20	10,020	—
1899	—	—	1696	20	1,716	—
1900	2,180	—	1423	20	3,623	100
1901	—	127	—	20	147	200
1902	—	40	—	20	60	200
1903	—	1,350	—	20	1,370	200
1904	—	86	—	—	86	300
1905	—	42	—	—	42	300
1906	—	21	—	—	91	300
1907	—	49	—	—	49	300
1908	—	—	—	—	—	300
1909	—	—	84	—	84	300
1910	—	80	—	—	80	600
1911	2,265	—	900	183	3,348	600
1912	—	123	—	20	143	600
1913	—	—	—	—	—	600
Összesen	14,445	1,918	4,103	323	20,789	4,900

Ezeknek, valamint az alanti jövedelmezőségi kimutatás adatainak mérlegelésével lehet csak tulajdonkép megállapítani, hogy a Magyar Turista-Egyesület a Téry-menedékház megépítésével mily nagy anyagi áldozatot hozott; de a mely áldozat búsán megtérül abban a nagy erkölcsi eredményben, melyet e ténykedésével a Magas-Tátra idegenforgalmának emelése körül elért. Ha még figyelembe vesszük azokat az új túrákat, melyeket a menedékháznak fekvése eredményezett: az elért sikerekkel teljesen meg lehetünk elégedve s azokra méltán büszkék is lehetünk. E felfogás helyességét — t. i. hogy e nem-jövedelmező menház tulajdonképen Egyesületünknek nagy erkölcsi haszon —, semmi sem bizonyítja jobban, mint az az ellenszenv, melylyel néhány év előtt a menedékház eladásának eszméjét a vérbeli turisták fogadták.

Az eladás gondolatát az a körülmény szülte, hogy a menedékház — kőépület lévén — nagyon vizesnek bizonyult s víztelenítése sokba került volna. Az épület technikai kivitele minden kifogáson felül áll, de tény az, hogy az épület kőfalai alsó szigetelés hiányában, valamint esőverte helyzetüknél fogva sok nedvességet szívnak fel. Ennek ellensúlyozására 1903-ban a ház északi oldalát 1350 K költséggel kátványoztattuk és zsindelylyel fedettük, a mi azonban az altalajból való

A Téry-menedékház az Öttó katlanában, 2021 m.

vizszivárgást nem ellensúlyozhatta. A ház alsó helyiségeit kivéve, az emelet mégis éveken át тұrhető állapotban volt. 1910-ben azonban már az emeleti falak is annyira meg voltak támadva, hogy sürgősen kellett cselekedni. A meghívott felkai iparosszakértők véleménye szerint a facementtető szivárgott. A következő évben tehát új facementtetőt készítettünk s ezt horganyzott bádoggal fedettük, összesen 2265 K költséggel. A fő hiba — mint azt azóta sajnos tapasztaltuk — nem a tetőben volt, hanem mint most már véglegesen megállapítható, az épületanyagban, a terméskő tulajdonságában van. Az esős 1913. év és főleg a forgalom emelkedése az épület kibővítésének szükségét elodázhatatlanul tárta elénk. További halasztásnak helye már nem lehet. Cselekedni fogunk, mert reméljük, hogy tagtársaink és barátaink támogatni fognak!

E menedékházunkat különleges helyzeténél fogva nem tarthatjuk házi kezelésben, hanem azt megbízható bérlőknek adjuk ki, felügyeleti jogunk teljes fenntartásával. A bérösszeget mindig úgy szabtuk meg, hogy a bérlő is méltányos legyen a turistákhoz s ezenfelül Egyesületünk tagjai még 50% kedvezményben is részesülnek idegen vendégekkel szemben. A menház első gondnoka *Majunke Gedeon* szepesszombati építész, volt, aki két évvel később a tisztséget az első magyar hölgyturistának *Egenhoffer Teréznek* adta át, ki öt évi működése alatt a hegyek szeretetének oly irányban is kifejezést adott, hogy menedékházunkat — különösen a nappali tartózkodásra szolgáló ebédlőt — olyan kedvessé és lakályossá tette, a minővé csakis a nő képes tenni egy szobát. A turisták igaz sajnálkozással nézték az ő távozását. Helyét *Csatádi Artur* tátrafüredi gyógyszerész foglalta el, a ki körültekintő gondossággal szerezte nekünk a jelenlegi derék bérlőt, *Bartsch Gusztávot* és feleségét, kik a turistákat nem csupán fizető alanynak tekintik, de szeretettel törődnek is azokkal. A menház forgalmának emelkedése mindenesetre ezzel is összefüggésben van. Menedékházunkhoz az elmúlt évben a m. kir. földművelésügyi minisztérium illetve *Csik Imre* miniszteri tanácsos a Kistarpataki völgy egész hosszában jól vezetett új utat építtetett, melyet a leggyakrabban az új gondnokunk — *Grósz Alfréd* késmárki tornatanár — jár, a ki működését azzal kezdte, hogy az ebédlő padlójára szorult fiatal hegyászó bajtársainak 24 drb. jó meleg gácsi pokróczot szerzett, tizenkettővel szaporítva ezzel a hálóhelyek számát. A forgalom emelkedésére a telefonnak — államköltségen történt — bevezetése is hatással volt.

Az elmúlt évben a Téry-menedékházban is rendszeresítettük — a külföldön mindenütt szokásos — belépő-díjat, melynek felét a bérlő tüzelőanyagának megtérítésére, felét pedig a *Tátrai Önkéntes Mentő Bizottság* (Tömb) alapja javára fordítjuk. A belépő-díj rendszeresítése — reméljük — nem fogja a ház látogatottságát csökkenteni; ellenkezőleg azt hisszük, hogy az ott megforduló turisták készséggel fognak e csekély összeggel a tátrai mentésügy támogatásához hozzájárulni.

A körmöcbányai Szkalkai-menedékház. (Romeiser László felvétele.)

III. A körmöcbányai Szkalkai-menedékház.¹

Körmöcbánya városa az 1913. évben részint a legutolsó pünkösdi vándorgyűlésünk, részint a Magyar Sí-Klub által több éven át rendezett sí-kurzusok eredményének hatása alatt egy állandóan használható menedékház építését határozta el. E ténykedésével Körmöcbánya főbányaváros tanácsa — élén *Szmethanovics József* polgármester és *dr. Jánossi Endre* I. jegyző urakkal — városunk idegenforgalmának fejlesztéséért olyan áldozatot hoztak, mely hamarabb termé meg gyümölcsét, semmint várni lehetett. A menedékház forgalma — bár a házat csak az elmúlt év karácsonyán helyezték üzemben — már a téli hónapokban akkora volt, hogy nem egy esetben valamennyi hálóhely — számszerint negyvennégy — el volt foglalva.

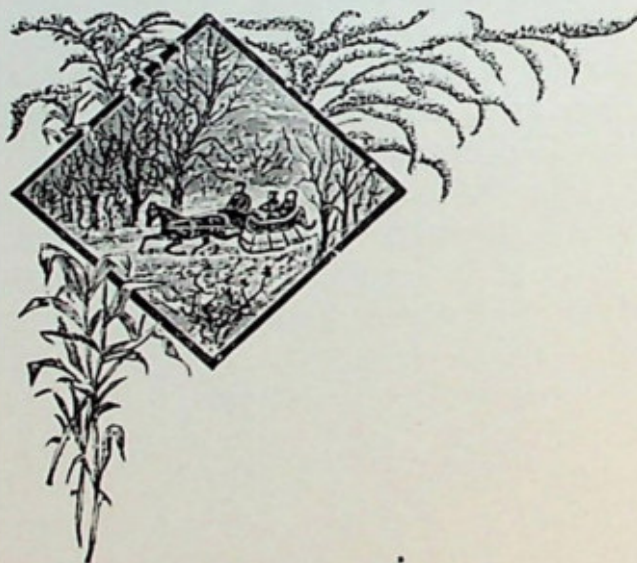
A menedékházat — melynek ideiglenes neve *Szkalkai-ház* — *Feiner Mór* városi mérnök tervezte s a város házi kezelésben építette meg 1180 méter magasságban, a Szkalkáról a Kékellő felé húzódó erdei kocsit mentén. A háztól mintegy 150 lépésnyire, közvetlen a gerincz alatt (É. felé) egy 1500 K költséggel feltárt és foglalt forrás van, mely a házat télen is ellátja vízzel. A menedékház technikai kiviteléről *Feiner* mérnök úr a következő adatokat bocsájtotta rendelkezésünkre.

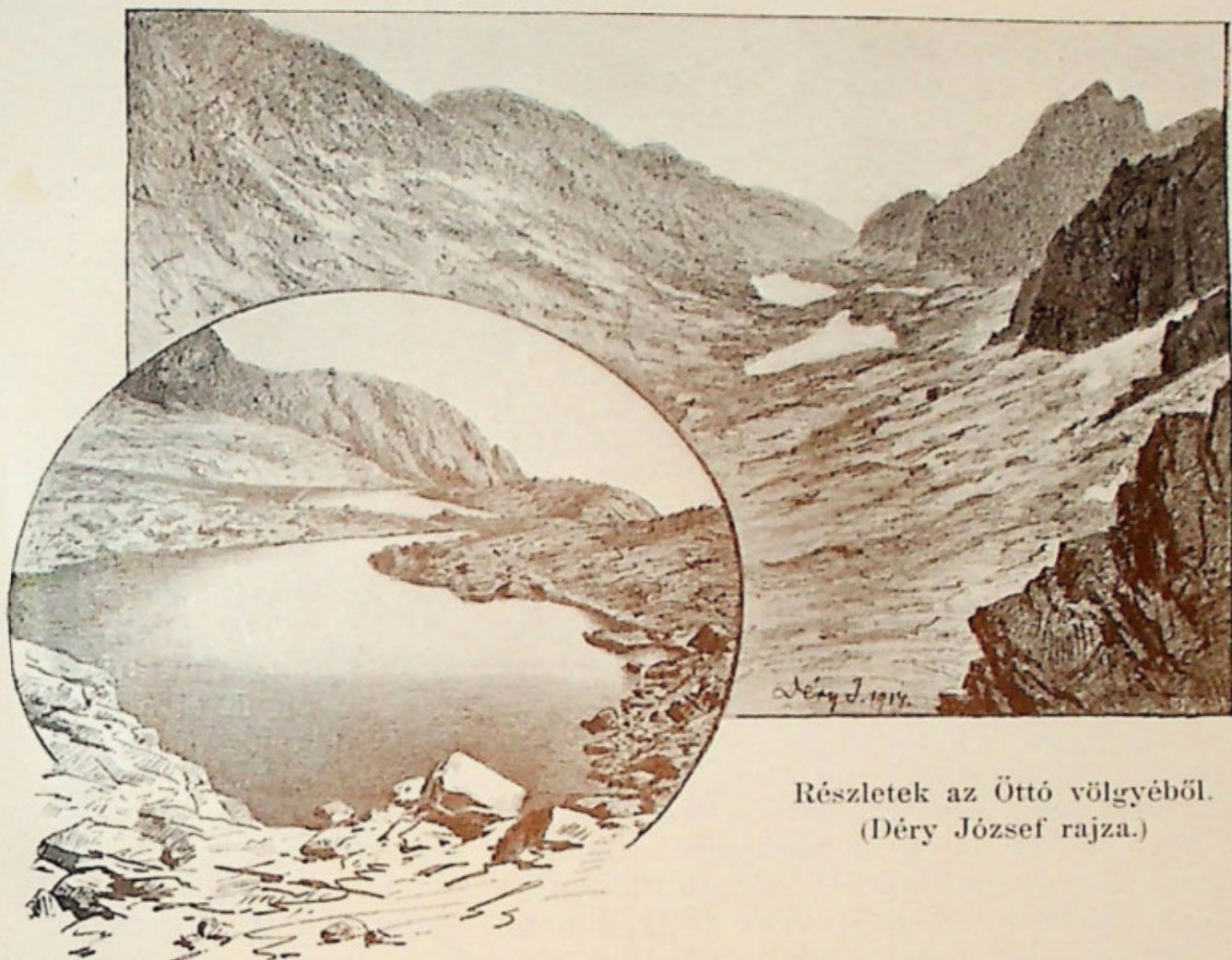
1913. szeptember havában fogtak az építéshez és ugyanazon év

¹ E menedékházat csak azért ismertetjük a saját menedékházainkkal együtt, mert abban — a berendezéshez való hozzájárulásunk folytán — tagjaink olyan kedvezményeket élveznek, mintha saját házuk volna.

december 7-én be is fejezték azt. Az épület 1 méter magas ciklops-falon áll; a felmenő rész faragott fenyőtörzsekből van összeróva. Az összes falak hézagai mohával vannak kitöltve, belül kátrány-papírral és gyalult deszkával borítva, a deszkák érintkező szélei léczekkel takarva. E rendszer annyira bevált, hogy külső 12°-os hidegben a 20°-ra befűtött szobák a fűtés abbahagyása után reggel még 12—14° melegek voltak. A menedékház összesen nyolcz helyiséget foglal magában, kettő (szoba és konyha) az állandó őr lakása, egy-egy nagyobb nappali szoba a földszinten, két hálószoba priccsekkel pedig az emeleten. Ugyanitt van két kisebb, két-két ágyas külön szoba hölgyek számára. A helyiségek mind fűthetők s a nappali szobákban téglatűzhelyek vannak, míg a hálóknban cserép- és vaskályhák.

Az emeletes, zszindelytetejű, nyitott verandával ellátott épület kiviteli költsége 12,500 korona. A várossal történt megállapodás értelmében a menedékház egy részét a Magyar Si-Klub, a másik részét a Magyar Turista-Egyesület rendezte be. Egyesületünk tagjai ennek fejében a menedékházban ugyanazon kedvezményben részesülnek, mint Kőrmöczbánya város polgárai, t. i. nappal 10 f.-ért használhatják a házat, meghálásért pedig 30 fillért fizetnek.

Részletek az Öttó völgyéből.
(Déry József rajza.)

A Magyar Turista-Egyesület szerepe a Magas-Tátra feltárásában.

Írta: *Déry József.*

A Magas-Tátra kezdettől fogva nagy vonzóerőt gyakorolt turistáinkra s ellenállhatlan erővel sarkalta tagjainkat is a gyakorlati turistaműködésre. De nemcsak az egyénre, hanem a turisták társulásaira, az egyesületekre is mély benyomást gyakorolt az a felséges bérczvilág, a gyönyörű alakú hegycsúcsoknak az a fejedelmi csoportosulása, a zöldelő völgyek és tündöklő tengerszemeknek az a bájos egyvelege, melynek neve Magas-Tátra, melyet szentföldnek tekint minden magyar turista, hova — mint a mohamedánnak Mekkába — el kell zarándokolni minden magyar hegymászonak, a természet szépségeiért rajongó minden magyar turistának, kinek szívében a haza megismerésének, a honszeretetnek csak egy parányi szikrája is lobbot vetett. Egyesületünk kezdettől fogva magasra értékelte azt a fontos szerepet, mely a hazai turistáskodás kifejlődése szempontjából a Magas-Tátrának jutott, mert felismerte azt a vonzó hatást, melyet ez a változatos formájú csúcsbirodalom a turistára gyakorol, ha csodálatos szépségeivel megismerkedik, s bár egyesületünk megalapítói előtt — mint ezt egy ízben már kifejtettem¹ — a turistáskodás, mint

¹ Turisták Lapja, XXVI. évfolyam, 2. lap.

önczél mellett az általánosítás, az országos jelleg szempontja lebegett: mégis már megalakulása idején már hirdetni kezdte, hogy a maga részéről is hozzá kíván járulni a tátrai turistáskodás fejlesztése révén a Magas-Tátra feltárásának dicső munkájához. A Tátra volt a hazai turistaügy bölcsője, a turistáskodás fejlődésének itt kellett tehát első-sorban alapot adnunk és támpontokat nyujtanunk. Tekintve pedig, hogy a Tátra feltárásában legfontosabb szerep a menedékházaknak jut, mindjárt megalakulásuk első évében — még mint a M. K. E. Budapesti Osztálya, — választmányunk 1889 május 28-iki ülésében elhatározta, hogy az *Öttó mellett* menedékházat épít s erre alapot gyűjt, miként ezt *gr. Csáky Albin* a M. K. E. 1889 augusztus 4-én Tátrafüreden tartott rendes közgyűlésén elmondott elnöki megnyitójában is elismeréssel konstata. ¹

Azóta vezérférjaink már egyesületi életünk első éveiben állandóan hangoztatták a Tátra-kultuszának szükséges voltát s tényleg kezdettől fogva azon voltunk, hogy a Magas-Tátra feltárásában, fejlődésében, haladásában nekünk is szerep jusson. *Hanák Kolos* „Érintkezés“ cz. cikkében ² írja: „Egyesületünk bölcsője ott ringott a Tátra alján; ezért, de ezer ismert indító okból a Tátrát én is első-sorban kultiválandónak tartom.“ *Báró Eötvös Loránd* elnökünk pedig a M. K. E. Budapesti Osztályának választmányi ülésén mondá, hogy „bennünket az a kívánság vezet, hogy a Tátra, mely kétségtelenül a legszebb, a mi (t. i. a Budapesti Osztály, működésének terét is képezze, hogy ott *mi is* előmozdíthassuk a dolgokat.“ ³ Ugyanő, a M. K. E. Budapesti Osztályának 1891. február 14-én tartott közgyűlésén hirdette, hogy mi budapestiek ne elégedjünk meg azzal, hogy fővárosunk környékén kirándulásokat tegyünk, hanem irányítsuk figyelmünket távolabbra is, hogy a turistákat hazánk érdekes vidékei felé vezéreljük, ⁴ mi azonban egyáltalán nem zárja ki azt, hogy Budapest környékével s országunk más részeivel behatóan ne foglalkozzunk. Egyik eszme a másik után merült fel, az Egyesület megalakulását követő ifjú években megnyilvánuló tettvágy kielégülésre szomjuhozott, de a Magas-Tátra kultusza a megállapított programnak mindig egyik alkotórésze volt. Szóba került az is és pedig nem kisebb férfiú, mint *báró Eötvös Loránd* fejtegette annak rendkívüli horderejét és üdvös voltát, hogy az Állatkertben, vagy a Városliget valamely más alkalmas részében a Magas-Tátra nagyobb szabású domborműve (relief) készíttessék el. ⁵ Valamennyi terv azonban az *Öttó mellett* építendő menedékház eszméjében kristályosodott ki, melynek gondolata kezdettől fogva meghatározta Egyesületünket s ezt az eszmét állandóan napirenden tartotta.

Már az 1890 január 25-én megtartott közgyűlésen előterjesztett titkári jelentés szerint a választmány 150 forintot vett fel egy a Magas-Tátrában, lehetőleg az *Öttó mellett* emelendő menedékház céljaira azzal a kimondott tervvel, hogy azt az összeget évről-évre

¹ Turisták Lapja 1889. évi I. évf. 178. és 184. lap.

² Turisták Lapja 1889. évi I. évf. 138. lap.

³ Turisták Lapja 1891. évi III. évf. 27. lap.

⁴ Turisták Lapja 1890. évi II. évf. 265. lap.

⁵ Turisták Lapja 1892. évi IV. évf. 30. lap.

A Kriván. (Petrik Lajos felvétele.)

gyarapítani fogja.¹ Gyarapította is minden rendelkezésére álló eszköz felhasználásával. Így 1891 december 29-én hangversenynyel egybekötött tánczvigalmat rendezett a Budapesti Osztály az Öttó mellett emelendő „Budapesti menedékház” építési költségeinek fedezésére, mely vigasság a fényes siker jegyében zajlott le, a termet az Öttó vidékének az egyik falat egészen elborító óriási vázlatos látképe díszítette s a mulatság az óhajtott célra 118 frt 90 kr. tiszta jövedelmet eredményezett.² Ezt követte 1892. márczius 8-án a Fővárosi Vigadó kistermében rendezett turista-bál, mely szintén ragyogó sikerrel járt s a kitűzött célra újabb 61 frt. tiszta jövedelmet hozott.³ Miként látjuk, nagy összetartással s nagy lelkesedéssel indult meg az akció s akkori lelkes tagtársaink lánglelkű vezérférfiak irányítása mellett minden törekvésüket egy tátrai állandó turista-otthon mielőbbi megteremtésére összpontosították. Azért emelem ki a létesítendő tátrai menedékház nevét, hogy lássuk, miként változtak és forogtak az eszközök a ház helyét és elnevezését illetőleg.

Mert felmerülnek más eszmék is. *Dr. Mihálovics Béla* cikket ír,⁴ hogy a *millenniumot* a Magyar Turista-Egyesület akként ünnepelje meg, hogy a *Gerlachfalvi-csúcs*on állítsunk fel egy monumentális nagy-

¹ Turisták Lapja 1890. évi II. évf. 41. lap.

² Turisták Lapja 1892. évi IV. évf. 31. és 33. lap.

³ Turisták Lapja 1892. évi IV. évf. 66. lap.

⁴ Turisták Lapja 1894. évi VI. évf. 36. l.

ságú *apostoli kettős keresztet*, melyet 1892-ben már *dr. Gaár Frigyes* indítványozott.¹ A központi választmány 1896. márczius 28-án tartott ülésén azonban arra való tekintettel, hogy a Magas-Tátrában kellő őrizet nélkül az ilyen költséges emléktárgy fenn nem tartható, az eszmét elejtette.² Ez az eszme később még egyszer felmerült, midőn a kereszt felállítását az *Egyetemi Osztály* vette programjába. Az időközben összegyűlt apostoli keresztalap az 1897 június 6-án Kőszegen tartott központi közgyűlésen az Egyetemi Osztálynak kiadatni is rendeltetett, de az a megvalósulás stádiumába ott sem jutott, az apostoli keresztalap visszakerült a központi pénztárba s a kereszt felállítása újból lekerült a napirendről, remélhetőleg nem véglegesen, mert a gondolat, hogy nemzetünk czimere: a hegycsúcon álló apostoli kettős kereszt, hazánk legmagasabb hegységében a valóságban is látható kifejezést nyerjen, oly magasztos, hogy annak kivitele előbb-utóbb úgyis ismét napirendre fog kerülni. Maradt tehát ismét a tátrai menedékház eszméje, melynek kivitele helyéül állandóan az Öttó katlana tekintetett legalkalmasabbnak. Nagyobb lendületet az ügy a millenium alkalmából az 1896. évben vett, mely évben nemzetünk ezeréves fennállását ünneplé, midőn a közörm országszerte ünnepi hangulatot s a köz érdekében való munkálkodásra fokozottabb kedvet ébresztett. Állam, úgy mint egyesek, közintézetek, köz- és magánegyesületek vállvetve iparkodtak nagy és örökbecsű alkotásokkal beírni neveiket az ezeréves Magyarország kultúrája lánglelkű előharczosainak ragyogó névsorába. A nemzeti államélet ezen epochális évében Egyesületünk sem maradhatott tétlen, részt követelt a millénium lelkes megünnepléséből, nagy és maradandó alkotással, állandó emlék emelésével óhajtott hazafias buzgalmának láthatólag is kifejezést adni. Ezt a szándékát kitünően összekapcsolhatónak vélte Egyesületünk avval a tervével, hogy a Magas-Tátrában menedékházat épít, melynek költségeire bizonyos összegek, melyek sikerült táncmultságok tiszta jövedelmeiből keletkeztek, már rendelkezésére is állottak. Ehhez képest a Budapesti Osztály 1896. február 19-én tartott választmányi ülése nagy lelkesedéssel végleg elhatározta, hogy az évi közgyűlés elé azzal a javaslattal lép, hogy a Budapesti Osztály építsen a Magas-Tátra valamelyik alkalmas pontján szilárd, örök időre szóló menedékházat, egyszersmind meg is jelölte a módozatokat, melyek mellett az építés költségeit előteremtendőnek véli.³ Minthogy pedig más hazai egyesületek is fejtettek ki ebben az irányban üdvös tevékenységet, iparkodni fog az Osztály azokkal megállapodásra jutni s ha lehet, velök együttesen, ha nem lehet, önállólag építi meg *millénniumi menedékházat*. Tárgyalásokba fog tehát bocsátkozni a Kir. magy. Természet-tudományi Társulattal, mely a *Nagyszalóki-csúcon emelendő obszervatórium* kérdésével foglalkozik s ha a tárgyalásokat siker nem koronázná, akkor a *Tengerszem-csúcs alatt a Hunfalvy-nyergen vagy az Öttónál* vagy *egyéb alkalmasnak látszó helyen fogja megépíteni mille-*

¹ Turisták Lapja 1909. évi XXI. évf. 6. l.

² Turisták Lapja 1896. évi VIII. évf. 77. l.

³ Turisták Lapja 1896. évi VIII. évf. 28. l.

Részletek a Nagy-Papirus völgyből. (Déry József rajza.)

niumi menedékházát. Ennek építését a Budapesti Osztály 1896. márczius 3-án tartott közgyűlése el is határozta.¹ Az 1897. február 9-én tartott közgyűlés pedig már egyenesen az *Öttó mellett* döntött.² A menedékház felépült, *Téry-menedékház* nevet nyert s 1899. augusztus hó 21-én át is adatott a turistaforgalomnak. A menedékház építésének történetét más helyen találja meg az olvasó. E helyütt csak utalok reá.

A Magas-Tátra feltárásában ez óriási lépést jelentett, mert a Magas-Tátra keleti szakaszának ez a magasan fekvő része eddig híján volt bármily szerény menedékhelynek, pedig az Öttó katlana már fekvésénél fogva is rendkívül alkalmas s szinte a természettől ki volt jelölve menedékház építésére. Bár tagjaink feltárási műveletei — mint ezt alább látni fogjuk — már a menedékház építése előtt is különösen a Kistarpataki völgy környékére irányultak, ezentúl az a körülmény, hogy 2021 m magasan, tavakkal bővelkedő, tágas, czirkuszszerű katlanban jól felszerelt menedékház állott a turisták rendelkezésére, csak még inkább ide központosította a feltárási műveleteket, és a turistaforgalmat. S ez természetes is. A katlant egész sereg gyönyörű csúcs és torony körvezi. Itt emelkedik a Középorom, Sárgatorony, Sárgafal, Vöröstorony, Jégvölgyi-csúcs, Markazittorony, Zöldtavi (Kossuth Lajos-) csúcs, Téry-csúcs, Fecsketorony és Lomniczi-csúcs, azonfelül egész sereg egyéb csúcs és torony, melyek akkor névvel még nem bírtak, vagy névvel bírtak ugyan, de megmászatlanok valának, amelyek feltárását a menedékház közelléte nagyban megkönnyítette s gyorsan be is fejezte. Az előbb említetteken kívül itt emelkednek még a Döri- és Petrik-csúcsok, a Majunke-torony, a Déry-csúcs, a Macskatorony és Feketetorony, a Jolán-csúcs, az Öttavi-, Chmielowski-, Egenhoffer- és Jordán-csúcsok, a Fecsketorony és Lomniczi-csúcs közti egyéb apró tornyok, azonfelül idevezetnek a Téry-horhos, Jégvölgyi csorba, Kisnyereghágó, Vöröstoronyi hágó, Sárgatoronyi-rés; kirándulási objektummá vált az addig figyelemre nem méltatott, sőt észre sem vett Pfinn-kilátó, de turistaszempontból a Templomtornyok, Etelka-torony és a Gant-hágó is még az Öttavi menedékház körzetébe sorozhatók, amennyiben onnan ezek is megmászhatók. Ez a menedékház tehát általában a Magas-Tátrának, de különösen a Kistarpataki völgy és az Öttó környéke feltárásának — mint alább látni fogjuk — legnagyobb tényezőjévé vált, de a turistaforgalom kifejlődésének lehetőségét is nagyon megkönnyítette.

*

Az Öttó katlanát környező változatos bérczvilág mindig nagy vonzóerőt gyakorolt a turistatársadalomra s ez a körülmény, valamint a három Tátrafüred, meg Tarpatakfüred közelléte, sőt utóbbi létrejötte előtt már az egykori Rózsa-menház, majd beljebb a zerge-szálló felépítése a Kis-Tarpatak vadregényes völgyébe csábitotta a hegemászás híveit. Ez az oka annak hogy már az Öttavi menedékház létrejötte előtt is előszeretettel választották turistáink a Kis-Tarpatak

¹ Turisták Lapja 1896. évi VIII. évf. 84. és 131. l.

² Turisták Lapja 1897. évi. IX. évf. 37. l.

völgyét és az Öttó katlanát feltárási műveleteik alapjául. Még tátrai menedékházunk tervének megszületése előtt megkezdődtek a szoros értelemben vett feltárási műveletek, ismeretlen hegycsúcsok és új útirányok felfedezése, megmászatlan ormok megmásztása, járatlan irányok hozzáférhetővé tétele, utak építése és jelzése, kampók és lánczok alkalmazása, az ismert és már feltárt természeti szépségek propagálása által és pedig szóval és írásban, cikkek, leírások, felolvasások, előadások, rajzok segítségével, vetített képek bemutatásával, festmények kiállításával. Tagjaink fontos kutatóutakat végeztek a Tátrának eddig be nem járt részeiben, melyek a hegység feltáráshoz becses új adalékokat szolgáltattak.

Tagjaink aktív feltárási műveleteinek kezdete *dr. Téry Ödön* nevéhez fűződik. Ő volt az Öttó katlanát környező megmászatlan ormok két legjelentékenyebbjének: a Középoromnak és a Fecske-toronynak első megmásztója. A *Középoromot Schwarz Pál* társaságában Still János tanítóval és Horvay Sámuel vezetővel 1876. augusztus 11-én mászta meg a Kis-Tarpatak völgye felől először s túráját 1878. július 28-án Spitzkopf Márton vezetővel megismételte.¹ A nagy tátrai csúcsok legtöbbje már ekkor meg volt mászva s a feltárási műveletek huza-mosabb időn át szüneteltek. Ezzel a derék hegymászással indult meg a még megmászatlan s következőleg ismeretlen tátrai hegycsúcsok feltárása, ez volt az újabbkori megmásztások bevezetése, melyet aztán hosszabb-rövidebb időközökben követtek a többiek, míg végül a turistáskodási kedv nagyobb fellendülésével a Tátra teljes feltárása következett. Ugyancsak *dr. Téry Ödön* mászta meg 1877-ben a Lomniczi-csúcs csatlósát, a *Fecske-tornyot*,² melyet korábban *Északi mellék-csúcs*-nak is neveztek. E túrájára utalás történik a *Turisták Lapjában*,³ hol azt *dr. Jármay László* tagtársunk teszi szóvá, ki a Fecske-tornyot az Öttó katlanából 1892. szeptember 13-án megmászta mint második. Ugyancsak *dr. Téry Ödön* 1888. augusztus 24-én *dr. Ballagi Aladárral* az Öttó katlanába rándulván, megmászták mint elsők a *Téry-horhost* (előző neve Zöldtavi-rés), de a Zöldtó völgyébe le nem ereszkedtek, hanem visszatértek az Öttó katlanába; 1888. augusztus 28-án aztán id. Spitzkopf Márton vezetővel a Zöldtó felől akarta a horhost megmászni, de nem a horhosra, hanem ennél valamivel magasabbra jutott, még pedig arra a falra, mely a jelenleg Déry-csúcsnak nevezett oromtól a Téry-horhos felé láthatólag egyenes vonalban húzódik, mely a horhosnál magasabb s a Pápirusz-völgyből tekintve, a horhostól balra esik. A gyengélkedő Spitzkopf ide fel nem jött vele, hanem a völgyben maradt, minélfogva Téry sem kelt át a horhoson, hanem Spitzkopfhoz visszatért a Zöldtó katlanába. A horhoson tehát át nem kelt, de azt az Öttó felől megmászta. Kutatásait e részben le nem írta, hanem alulírtnak a „Téry-horhoson át“ czim alatt írt cikkéhez adatképen elmondotta, ki azokat hivatkozott cikkében közzé is tette.⁴

¹ M. K. E. Évkönyve, 1879. évi VI. évf. 168. lap.

² W. K. Zipser Bote, 1877. Nr. 36.

³ Turisták Lapja 1892. évi IV. évf. 329. l.

⁴ Turisták Lapja 1900. évi XII. évf. 194. lap.

Végül *Téry* mászta meg mint első 1877. augusztus elsején a Fecske-torony és Lomniczi-csúcs közti tornyok legmagasabbikát, mely később *Jordán-csúcs* nevet nyert. Ezt a túráját sem írta le. Valószínű azonban, hogy azt a Fecske-torony megmászsása alkalmával vitte keresztül.¹

Dr. *Téry Ödönnek* ezen hegymászásai jóval megelőzték egyesületünk alapításának idejét; mégis úgy hisszük, nem követünk el hibát, ha azokat itt felemlítjük, mert *Téry* neve annyira összeforrott egyesületünkkel, hogy az ő korábbi sikereit nem hallgathatjuk el akkor, a midőn a M. T.-E. feltárási munkálatait tárgyaljuk.

Dr. Jármay László tagtársunk 1890. év őszén a Nagyszalóki-csúcs és Szekrényes közti völgyben barangolva felfedezte és megmászta mint első a *Kis-Viszoka-csúcsot*, mely ugyan már akkor is ezzel a névvel jelöltetett a térképen, de ismertetésben még sehol sem részesült. Túráját később Lapunkban részletesen ismertette.²

Petrik Lajos 1891 július 28-án megmászta mint első a *Kárbunkulustornyot*³ a Zöld-tó felől, czikkezik a *Nefezervölgy átjáróiról*, személyes tapasztalatok és tanulmányok alapján tisztázza az átjárók helyszíni viszonyait és hollétét,⁴ ugyancsak tanulmányozza és tisztázza a fogalmakat az addig kevesek által ismert *Vadorzohágóról*, melynek járhatóságát illetőleg téves hírek voltak forgalomban⁵, feltárja a *Furkotahágó* hollétét, erről szemléltető térképet közöl, mely egyszersmind a *Furkota-csúcsra* ismert útirányt is világosan feltünteti. Ez az útirány a Szentiványi-tótól a Lorenz-hágó felé tart, majd jobbra (északra) hajolva, egyenesen felmegy a Furkota-csúcsra, míg a lemenet irányául a csúcsról a Furkota-hágót jelöli meg s erről ereszkedik le a Wahlenberg-völgybe.⁶ A Furkota-csúcsról lévén szó, bár időrend szerint később történt, itt emlitem fel, hogy *Déry József* 1908. augusztus 6-án kiránduló társaságát a Szentiványi tó felől toronyirányában vezeti fel a csúcsra s erről a Furkota-hágó mellőzésével egyenesen ereszkedik alá a Wahlenberg-tó partjára.⁷ *Petrik Lajos* bejárta a *Spára-hágó* vidékét, tanulmányozta a Nyugoti Tátra átjáróit és tisztázta a Spára körüli téves fogalmakat.⁸

Déry József 1896. július 21-én id. Hunsdorfer János vezetővel az Öttó-katlanából megmászsa mint első a *Déry-csúcsot*, melyet tévesen a *Téry-csúcsnak* vél,⁹ megmászsa továbbá ugyanakkor a *Fecske-tornyot*, 1896. július 22-én pedig ugyanazon vezetővel első ízben megmászsa az Öttó-katlan még megmászatlan legnagyobb csúcsát, a *Vöröstornyot*,¹⁰ végül 1899. augusztus 10-én a Nagytarpataki-völgyből

¹ Turisták Lapja 1900. évi XII. évf. 242. lap.

² Turisták Lapja 1905. évi XVII. évf. 67. lap.

³ Turisták Lapja 1892. évi IV. évf. 6. lap.

⁴ Turisták Lapja, 1893. évi V. évfolyam, 47. lap.

⁵ Turisták Lapja, 1894. évi VI. évfolyam, 53. lap.

⁶ Turisták Lapja, 1895. évi VII. évfolyam, 208. lap.

⁷ Turisták Lapja, 1909. évi XXI. évfolyam, 61. lap.

⁸ Turisták Lapja, 1895. évi VII. évfolyam, 211. lap.

⁹ Turisták Lapja, 1896. évi VIII. évfolyam, 181. lap.

¹⁰ Turisták Lapja, 1896. évi VIII. évfolyam, 187. lap és 1900. évf. 242. l., továbbá Karpathen Post 1897. évi 6. sz.

A Téry-horhos. (Szabó János felvétele.)

a Sárgatorony és jelenleg Dőri-csúcsnak hívott (akkor még névtelen) orom közti gerinczbevágást, az ú. n. *Sárgatoronyi rést* (máskép Sárgapadot),¹ de az éles gerincz teljes eljegesedése miatt azon át nem kel, hanem ugyanazon az uton ereszkedik le a Nagytarpataki völgybe. Ezek mind első megmászások, melyek még a Téry-menedékház megnyitása előtti időben vitettek keresztül, mikor az egyes csúcsok térszínviszonyai még a legteljesebb ismeretlenség homályában rejtőztek, menedékház nem állott — mint ma — a katlan közepén 2000 m magasságban a feltárók rendelkezésére, minek folytán a túra előző napi beható topografiai tájékozódást, a mainál sokkal nagyobb óvatosságot s e mellett aránytalanul sok időt vett igénybe.

Ezután néhány nappal már megnyilik az Öttó-katlanban a *Téry-menedékház* s most már gyors egymásutánban indulnak meg különö-

¹ Turisták Lapja, 1908. évi XX. évfolyam, 225. lap.

sen az Öttó környékén az első megmászások, melyek végre a katlant környező hegyóriások teljes feltárására vezetnek. Mielőtt ezekre reátérnénk, meg kell állapítanom, hogy közben tagjaink tevékenysége a Magas Tátra egyéb részeiben is sikeres volt. Így dr. *Jordan Károly* és *Lavallé Márta* 1899. július 29-én megmászták mint elsők a *Márta-csúcsot* s ezt a *Turisták Lapjában* is közzéteszik.¹

Az 1900. év az Öttó környéke feltárásának történetében nevezetes időszakot képez. Ebben az esztendőben történt meg az újabb feltárási műveletek egyik legnevezetesebbje: a *Lomniczi-csúcsnak* egyenesen az *Öttó katlanából* történt első megmászása, melynek dicsősége dr. *Jordán Károly* tagtársunk nevéhez fűződik. Több irányban próbálkozva, a harmadik kísérletnél *Lavallé Mártával* feljutott a gerinczig, további igyekezetüket ez alkalommal azonban meghiusította a kedvezőtlen időjárás, 1900. július 6-án azonban id. Franz János vezetővel sikerült *Jordánnak* a *Lomniczi-csúcsot* is elérnie az *Öttó katlana felől*,² miközben a *Jordán-csúcs* második megmászását is keresztülvitte. Ugyancsak dr. *Jordán Károly* 1900. július 10-én id. Franz János vezetővel az *Öttó felől* új utat fedezett fel a *Fecsketoronnyra*³ s az eddig ismert úton tért vissza. Ugyanezt a túrát *Egenhoffer Teréz* id. Franz vezetővel 1900. szeptember 1-én megismétlé fordított irányban, azaz a *Téry-úton* fel és a *Jordán-úton* vissza. Szeptember 2-án pedig *Döri Gyula*, dr. *Wingard* és *Koppensteiner* osztrák turistákkal, id. Franz és ifj. *Hunsdorfer* vezetőekkel másodszor mászták meg a *Lomniczi-csúcsot* a *Jordán-úton*. *Döri Gyula* ugyanazon év augusztus 22-én vezető nélkül megmásztá mint első az *Öttó felől* a *Döri-csúcsot*, *Petrik-csúcsot* és *Majunke-tornyot*,² 1900. augusztus 24-én pedig *Déry József* és *Döri Gyula* id. *Hunsdorfer János* vezetővel másodszor mászták meg a *Déry-csúcs* tornyait.

Mint fennebb dr. *Téry Ödön* túrájánál láttuk, ő a *Téry-horhost* megmásztá, de azon át nem kelt; *Déry József*, *Döri Gyula*, dr. *Balázs Emil* és *Gundel Antal* ifj. *Hunsdorfer János* vezetővel a *Zöldtó felől* 1900. augusztus 20-án átkeltek a *Téry-horhoson* az *Öttóhoz*.³ Bár ez a *Téry-horhosnak* talán harmadik átmászása volt, a túra annyiban bír a feltárás szempontjából mégis nevezetességgel, hogy részletesen le is íratott,⁴ mi addig nem történt.

A nagy csúcsok leigázása után tehát a kisebbek is sorra kerültek, sőt eddig figyelemre egyáltalán nem méltatott magaslatok is egyediséget nyertek. A *Markazit-toronynak* az *Öttó katlanába* ereszkedő végső kiemelkedését például a *Téry-menedékház* felépítése előtt senki se vette észre, pedig ez úgyszólván a katlan közepéből emelkedik ki szinte kinalva a katlan egész áttekintését nyújtó gyönyörű körképet. A *menedékház* felavatásának évfordulója alkalmából az *Öttóhoz* rándult társaságot *Déry József* 1900. augusztus 20-án felvezette erre a kis oromra, mely alkalommal az a társaság által *Pfönn-kilátó* névre kereszt-

¹ *Turisták Lapja*, 1899. évi XI. évfolyam, 153. lap.

² T. L. 1900. évi XII. évf. 174. l. és 1901. évi XIII. évf. 123. l.

³ T. L. 1900. évi XII. évf. 176. l.

⁴ T. L. 1900. évi XII. évf. 194. l.

A Lomniczi csúcs látképe a Lomniczi gerincz főtornyáról. (Déry József rajza.)

teltetett.¹ Nagyon hálás dolog volna ide egy szabadon álló asztalt és két padot alkalmazni.

1903. augusztus 14-én *dr. Jordán Károly* (*Janusz Chmielowski* és *dr. Jan Novicki* társaival) a Pfinn-kilátón át megmászták mint elsők a Markazittornyot és pedig a déli csúcsot s erről a gerinczen át az északi csúcsot, *Novicki* innen a Jaworowe-völgybe ereszkedett le, míg *Jordan* és *Chmielowski* folytatták az utat a gerinczet követve egész a Jégvölgyi-csúcsig s az Öttöhoz szálltak le.²

A csúcsok és hágók mellett most már a figyelemre eddig szintén nem méltatott gerinczek és tornyok is az érdeklődés tárgyaivá válnak. A *Lomniczi-gerincz* például valószínűleg régen járt út. Ennek daczára a tátrai vezető könyvek a gerincznek csak arról a csorbájáról emlékeztek meg, hol a Lomniczi-csúcsra vezető rendes útirány a Mózes-forrás közelében azon áthatol, de a gerincznek végigjárása, mely pedig úgyszólván turistaséta számba megy, a róla kínálkozó gyönyörű kilátás daczára, mint önálló kirándulási célpont sehol sem említettett. Ennek folytán *Déry József* 1904. július 10-én a gerinczet végigjárta a Mózes-forrásig s azt leírta.³ *Döri Gyula* 1901. július 17-én vezető nélkül megmásztá mint első a *Téry-csúcsot* és a Hüvelyk Matyit abból a szakadékból, mely a Téry-csúcs és Fecsketorony közti Pawlikowski-résbe vezet s ugyanazon az úton tért is vissza, de a túráját nem írta le. U. a. év augusztus 23-án *Déry József* és *Benkó Mihály* id. Hunsdorfer János vezetővel megmászták mint elsők a *Sárgafalat*, mely túra teljesen új volta mellett annyiban is érdekes, hogy az előző kétnapi havazás folytán félméteres hóban téli kirándulás számba ment.⁴ *Déry József* 1901. augusztus 25-én a Kis-Tarpatak völgyéből megmásztá

¹ T. L. 1900. évi XII. évf. 176. l.

² T. L. 1903. évi XV. évf. 200. és 208. l.

³ T. L. 1905. évi XVII. évf. 141. l.

⁴ T. L. 1901. évi XIII. évf. 90. l.

mint első a *Gant-hágót* s erről az *Etelkatornyot* Schmögner János vezetővel s ugyanazon az úton tért vissza a Kis-Tarpatak völgyébe.¹ Ugyanő ezt a túrát *Döri Gyulával* s a Téry-menedékház egy teherhordó fiújával 1904. július 15-én megismételte azzal a változattal, hogy a Gant-hágóra nem a Kis-Tarpataki völgy aljából mentek fel, hanem egyenesen az Öttó felől a Középorom oldalában időközben épített vadászösvényen. A hágóról az Etelkatornyig, vissza a hágóra s leereszkedtek a Nagytarpataki völgybe. Ez volt az első átkelés a Gant-hágón.²

Dr. Jordán Károly és *Döri Gyula* 1901. július 18-án vezető nélkül megmászták mint elsők az *Öttavi-csúcsot* s megkísérelték az *Egenhoffer-csúcs* megmászását is, de egy közbeeső gerinczborda megkerülése közben annyira lekerültek a gerinczről, hogy arra újból felmászni az idő előrehaladottsága miatt aznap már nem lehetett. Bár az Egenhoffer-csúcs első megmászása akkor nem sikerült, a környezet topografiai megismerése szempontjából ez a túra is említést érdemel.³ Az Egenhoffer-csúcs első megmászásának dicsősége *Janusz Chmielowski* tagtársunknak jutott, ki azt 1904. július 14-én T. Radlinski társával, továbbá Klimek Bachleda és Jan Bachleda vezetőkkel végezte el. Ez a túra annyival nevezetesebb, mert az Egenhoffer-csúcsról átmentek a Téry-csúcsra s erről a Fecsketoronnyra is, honnan leereszkedtek az Öttó katlanába. Nem szándékunk Chmielowski kiváló első megmászásait Egyesületünk javára elkönyvelni s csak ezt az egy túráját említjük itt fel, melyet mint Egyesületünk tagja lapunkban is szép cikk formájában tett közzé.⁴

Déry József és *Ivanics Géza* még 1903. augusztus 25-én vezető nélkül megkísérelték a *Nagyszalóki-csúcs* megmászását Tátrafüredről a nagyszakadéokban, túrájuk azonban nem sikerült, viszont azonban *Déry József* 1904. július 11-én a Nagyszalóki csúcsról egyedül leereszkedett a Szalóki-csúcs tátrafüredi oldalán levő ismert két nagy szakadék közül a Háromtóhoz közelebb fekvő szakadéokban a Háromtóhoz,⁵ mely útirány leírásának addig sehol sem található nyoma.

Ezen esztendők egyébként is igen nagy tevékenységre serkenték turistáinkat, kik azt alaposan ki is használták. 1902. esztendőben történt ugyanis június 13-án a *Téry-csúcs* második megmászása *Döri Gyula* által⁶, 1902. augusztus 5-én a *Sárgatorony* és *Középorom* harmadik megmászása az Öttó felől *ifj. Szilassy Aladár* által⁶ és a *Jolán-csúcs* második megmászása *dr. Jordán Károly* által 1904. augusztus 15-én Bräuer és Spitzkopf vezetőkkel (az első megmászást nem tagjaink végezték). Ugyanaz nap *dr. Jordán Károly*, *dr. Nikolics Sándor* és *Halász Ernő* a *Feketetoronnyról* átmásztak a *Macskatoronyra*, a kettőt összekötő gerinczen (a gerincz első traverzálása.)⁷ *Dr. Jordán*

¹ T. L. 1905. évi XVII. évf. 148. l.

² T. L. 1905. évi XVII. 148. l.

³ Turisták Lapja 1905. évi XVII. évf. 83. lap.

⁴ Turisták Lapja 1905. évi XVII. évf. 82. l.

⁵ T. L. 1905. évi XVII. évf. 146. l.

⁶ T. L. 1904. évi XVI. évf. 141. l.

⁷ T. L. 1905. évi XVII. évf. 38. l.

A Margit-csúcs. (Dr. Jordán Károly felvétele.)

Károly és *Janusz Chmielowski* 1903. augusztus 13-án megmászták a *Katalin-csúcsot* (második megmászás.)¹ 1904 augusztus 21-én pedig *dr. Nikolics Sándor* tagtársunk a *Zöldtavi-csúcs* északi gerinczén a *Téry-horhos* elkerülésével a „Toll” nevű sziklatorony mellett ereszkedett le *Csisiak Sándor* vezetővel az *Öttöhöz*.²

1905. év július 29-én *dr. Jordán Károly* tagtársunk (*Janusz Chmielowski*val, *Klimek Bachleda* és *Marusarz* vezetőkkel) új úton mászták meg a *Jegestavi-csúcsot*.³ ezt megelőzőleg július 26-án *dr. Jordán* (és társai) új úton ereszkedtek le a *Zabie* tornyokról a *Csehtóhoz*,³ július 27-én első ízben keltek át a *Csehtó* völgyéből a *Rumanhágón át* a *Ruman* völgybe, új irányt fedeztek fel a *Ganekre*.³ végül *dr. Jordán* (és társai) 1905. július 28-án új úton ereszkedtek le a *Márta-csúcsról* a *Vaskapu-hágó* déli oldalán.³

Itt említjük meg *Grósz Alfréd* tagtársunk, *Téry-menedékházunk* jelenlegi gondnokának első túráit is, ú. m. :

1904. augusztus közepén a *Zöldtavi-csúcs* és *Téry-hágó* közti gerincz első bejárása.

1905. július 5-én új variáns a *Felkai-csúcs* déli falán és első leereszkedés a *Felkai* és *Wagner* csúcs közti horhostól a *Litvorovi-tóhoz*; július 15-én kísérlet a *Középorom* keleti gerinczének első bejárására, mely zivatar miatt csak részben sikerült (a keleti gerincz felső szakaszát 1909. július 24-én járta be, csakis 100 m.-nyi rész érintetlenül hagyásával); július 24-én az *Englisch-csúcs* északi falának első átmászása, aug. 17-én a *Varangyostavi* csúcs északi ormának első megmászása.

¹ T. L. 1903 évi XV. évf. 202. és 1904. évi XVI. évf. 144. l.

² T. L. 1904. évi XVI. évf. 144. l.

³ T. L. 1907. évi XIX. évf. 115. l.

1910. július 10-én az *Egenhoffer-csúcs* déli falának első átmászása; augusztus 17-én új út a *Margit-csúcs* délnyugati falán.

1911. július 3-án a négy *Javorove-torony* első bejárása, július 30-án új utak a Katalin-csúcson és Középpormon, a Fabesch-torony és Nagytemplom közti *Névtelen-torony* első megmászása és a *Gant* északi gerinczének első bejárása; július 12-én a *Róth Samu-csúcs* nyugati gerinczének első bejárása; augusztus 25-én a *Keleti Vaskapu-csúcs* déli falának első átmászása.

1912. június 22. új út a *Gránátfalon*; június 20-án a *Késmárki-csúcs* első megmászása a déli falon át; június 29-én a *Weber-csúcs* északnyugati gerinczének első bejárása; júliusban a *Kis Fecsketavi-torony* első megmászása északról és a *Hó-csúcs* északnyugati gerinczének első bejárása; augusztus 4-én új út a *Vörös-torony* nyugati falán, augusztus 23-án a *Markazit-torony* déli falának első megmászása; augusztus 23-án a *Vastagtorony* északnyugati és a *Wagner-csúcs* északi gerinczének első bejárása.

1913. június 5-én új variáns a *Sárkányfalon* és Breuer-tornyon, június 5-én a *Koprova-csúcs* északnyugati gerinczének első bejárása, 20-án új út a *Sztarára* délnyugatról.

Az imént felsorolt túrák nem *merítik ki* tagjaink feltáró működését, mert bizonyára vannak még a feltárás szempontjából figyelemreméltó túrák, melyeket tagjaink vagy nem tettek közzé, vagy azokat a rendelkezésekre álló idő rövidege miatt kinyomoznom nem sikerült. Szándékosan nem számítottam ide több, különösen az ifjabb generációhoz tartozó tagtársunk (többek közt *dr. Serényi Jenő, Horn K. Lajos, dr. Komarnicki Gyula, Laufer István* stb.) első túráit, melyeket azok nem mint Egyesületünk tagjai végeztek, hanem bizonyára más Egyesületek feltáró műveletei javára fognak elkönyvelni; valamint nem terjeszkedünk ki Egyesületünk *Egyetemi Osztályának* tagjai által 1905—1908. évben végzett túráira sem, bár azokat joggal Egyesületünknek vindikálhatnók, mivel az illetők Egyesületünktől nyerték az első impulzust a turistáskodásra.

Az első megmászások és új útirányok felfedezése mellett a névtelen objektumok névvel való ellátása is feltárási művelet. Első megmászásokat végző tagjainktól származnak a Petrik-csúcs, Majunke-torony, Feketetorony, Öttavi-csúcs, Hüvelyk Matyi, Etelkatorony, Márta-csúcs és Nefcerhágó elnevezések, Egyesületünk által hitelesített elnevezések pedig a Dóri-csúcs,¹ Egenhoffer-csúcs, Déry-csúcs, Jordán-csúcs, Jordán-út és Pfinn-kilátó.

*

Igen fontos feltárási tevékenység a hegymászási irányok járhatóvá tétele, megkönnyítése, valamint utak építése. A *Jordán-út* felfedezése után Osztályunk nyomban elhatározta, hogy e fontos, de nehéz útirány használhatóságának megkönnyítésére *vasakat és lánczokat* alkalmaz. A volt Budapesti Osztály 1901. márczius 19-én tartott közgyűlésén már be is jelentetett, hogy a Jordán-út hozzáférhetőségének vaskapcsok segítségével való megkönnyítése dr. Jármay László felügyelete alatt folyamatban van,² a következő 1902. február 15-én tartott közgyűlésen pedig már arról számolt be az Osztály, hogy a Jordán-út vasalása befejeztetett s költsége az előző évi 218 koronával együtt

¹ T. L. 1900. évi XII. évf. 242. l. és 1901. évi XIII. évf. 169. l.

² T. L. 1901. évi XIII. évf. 50. l.

Egenhoffer Teréz.

összesen K 395·96. Ugyanekkor a Kis-Tarpatak völgyében a patakot áthidaltuk 72 K költséggel. Sajnos a Jordán-út vasalásával nem volt szerencsénk, mert a láncztartó kampók meglazultak, mozogtak, egy ki is esett s a lánczok vastagsága sem volt megfelelő, *Egenhoffer Teréz*, a Téry-menedékház az időben volt gondnoka ennél fogva azok javítását, illetőleg a még teljesen el nem készült munka befejezését sürgette. A Budapesti Osztály azonban a munkások megbizhatatlanságának indokából 1906. február 12-én tartott választmányi ülésében elhatározta, hogy a *Jordán-utat tovább nem gondozza* s a bevert kapcsokat és az alkalmazott lánczokat leszedeti. Meg kell azonban állapítanunk, hogy ez a határozat nem volt egyhangú. A kapcsokat később a M. K. E. újra felerősítette.

*

A Téry-menedékház építése elodázhatlanul szükségessé tette az *Öttó katlanába vezető út* kiépítését. E nagyfontosságú feladat megoldását tevékeny *Tátra-Osztályunk* vállalta magára s vitte is keresztül.

Már az 1892. december 6-án tartott központi választmányi ülésen bejelentették, hogy Tátra-Osztályunk az Öttóhoz vezető útnak a hidtól a Lépcsőkéhez vezető részét kiépítette. A Budapesti Osztály ez alkalommal a út tovább építésére a testvér Tátra-Osztálynak 400 koronát adományozott, mely aztán — mint a Tátra-Osztály 1898. július 31-én tartott közgyűlésén örömmel konstatáltatott, — az útépitést, az Öttóig 1584 K költséggel be is fejezte. Az útépités körül *dr. Jármay László* tagtársunk buzgólkodott, kinek tevékeny közreműködéséért köszönet is szavaztatott. Az útnak a tófalon vezetett része azonban süppedékes volt, azért a Tátra-Osztály a kistarpataki út javítása alkalmával a süppedékes részt 1901. év szeptember havában át is helyezte.¹

A *kistarpataki út* teljes kiépítése után a *Nagytarpatak* járhatóvá tétele került napirendre. Ennek megvalósításához először is alkalmas hidra volt szükség a Nagytarpatakon. Erre a Tátra-Osztály pályázatot is hirdetett, de a beérkezett ajánlatok túlmagasak voltak, ennél fogva azt határozta el az Osztály, hogy a hidat házilag készítteti el. Ezt a hosszú utat a Tátra-Osztály szerény anyagi viszonyainak megfelelőleg részletekben készíttette el. 1902-ben elkészült belőle a Hosszútóig terjedő rész², 1904. év folyamán megépült a nagytarpataki híd, kijavíttatta a Tátra-Osztály 200 K költséggel a Kis- és Nagytarpataki utakat s a Magyarországi Kárpátgyesülettel karöltve a Zergeszálló fölött a Tarpatakon egy nagyobb hidat létesített³. A következő években 1568 K költséggel kiépítette a nagytarpataki utat a Rovátkáig,⁴ 1909. év nyarán pedig egész a Lengyelnyeregig,⁵ ezzel összekötötte a Nagytarpatak völgyét a felkai völgygel s lehetővé tette, hogy a turistaforgalom a két völgy között nagyobb méreteket öltsön. A Nagytarpataki útépités összes költségei 3262 K-ra rúgtak.

A Tátra-Osztály útépitő tevékenysége azonban más irányokat is figyelmére méltatott. Így már 1902. évben a M. K. E.-el közösen javította ki s részben közösen készíttette el a *Diebsteiget* Barlangligettől a Késmárki Itatóig⁶, 1911-ben ennek az útvonalnak kijavítására és pallóinak kicserélésére 540 K-t költött, a *Kéler Pál-utat* újból jelezte, úgy hogy útépitésre és javításra 1911 évben ez az Osztály 1929 K-t fordított.⁷ A következő 1912. évben a Vöröstó katlanában a Kárbunkulus-toronyra vezető útból kizárólag a *Fehértavi-csúcsra* az utat 1350 K költséggel teljes elkészíttette s tervbe vette, hogy a Fehértavi-csúcsra vezető úton lánczokat alkalmaz, a Zöld-tótól a Lomniczi-csúcsra vezető legrégebbi útirányt: a Német Létrát kiépítteti, a Zöldtó- és Öttó katlanait jó úttal köti össze s a felső-turistaútat a Zöldtótól a Kőpataki-tóig megépíti, a Késmárki Itató környékére diákszállót tervez, végül jelezni fogja a Késmárki Kosárból a Fehértavi-csúcsra, a Feketeviz völgyéből a Drechslerhäuschenhez és a Késmárki

¹ T. L. 1902. évi XIV. évf. 193. l.

² T. L. 1902. évi XIV. évf. 193. l.

³ Turisták Lapja 1904. évi XVI. évfolyam 157. lap.

⁴ Turisták Lapja 1905. évi XVII. évfolyam 187. lap.

⁵ Turisták Lapja 1909. évi XXI. évfolyam 113. lap.

⁶ T. L. 1902. évi XIV. évf. 193. l.

⁷ T. L. 1912. évi XXIV. évf. 1612. l.

A Hinczó-tó (Petrik Lajos felvétele).

Itatótól a Kresch-kútig vezető útakat. Tátra Osztályunk (újabb neve *Magyar Tátra-Egylet*) végtelen önzetlen útépitő tevékenysége tehát, különösen az első évek felette szerény anyagi viszonyait is figyelembe véve — igen tiszteletreméltó s megérdemli, hogy a Magas Tátra feltárásának történetében működése külön hangsúlyozva is kiemeltessék.

*

A Magas Tátra feltárásához Egyesületünk a jövőben újabb nagy lépéssel fog hozzájárulni, midőn *második tátrai menedékházát* felépíteni. E részben véglegesen kialakult terv még nincs, a tervezgetések, a nézetek kijegeczedése most van folyamatban. Az egyik s legbehatóbban megtárgyalt terv szerint a második tátrai menedékház meteorológiai obszervatóriummal volna összekötendő. Erre vonatkozólag *Dr. Konkoly Thege Miklós* tagtársunk *Hegyfokj Kabos* nyomán felveti az eszmét¹, hogy a Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztálya által akkor még *a Nagyszalóki csúcson* építtetni szándékolt turista menház egyszersmind *meteorológiai megfigyelőállomás* is legyen, kijelentvén, hogy az obszervatóriumot, ha létesülne, teljesen felszerelné s a földművelési m. kir. Miniszter Úr Ő Nagyméltóságának érdeklődése és bőkezősége folytán a hegyen lakó megfigyelő fizetéséhez évi 3—400 forinttal hozzájárulna. Az 1896. évi közgyűlés elfogadván a választmány által előterjesztett határozati javaslatot, hozzájárult akkor még

¹ T. L. 1895 évi VII. évf. 193. l.

ahhoz, hogy a Magas Tátrában Osztályunk által tervezett menedékház esetleg ne az Öttó mellé, hanem a Nagyszalóki csúcson emeltessék. A Nagyszalóki csúcson eszközlendő építkezés ügyében tárgyalásokba kívántunk bocsájtkozni a Kir. Magy. Természettudományi Társulattal, midőn arról értesültünk, hogy utóbbi ez ügyben már a M. K. E.-hez fordult, amely el is határozta, hogy a kérdéses obszervatóriumot maga építi fel. Így osztályunk félreállt s régi tervéhez, az Öttó katlanában építendő menedékház tervéhez tért vissza¹. Nem szünt meg azonban ezután sem a tátrai obszervatóriummal kapcsolatos menedékház kérdésével foglalkozni s e részben két nézet kristályosodott ki; egyik eszményi szempontból a Gerlachfalvi csúcsot tartotta legalkalmasabbnak s erre *Dr. Téry Ödön*² és *Gabrinyi Sámuel*³ tollából már eredeti terveket is közölt lapunk, a másik a *Nagyszalóki csúcs* mellett érvelt gyakorlati s főleg a könnyű kivihetőség s a gyors megvalósítása lehetőségéről szempontjából. Utóbbi érveket *Déry József* csoportosította⁴. A kérdéshez mások is szólottak hozzá, de mi e helyütt — ismételten hangsúlyozzuk — csakis Egyesületünk és tagjaink idevágó működéséről számolunk be.

Annak idején megbeszélés tárgyát képezte a *Tengerszem-csúcson* illetve a *Hunfalvy-hágón* építendő turista-menedékház kérdése abból az ötletből, hogy a Tengerszemcsúcsra a Kassa-Oderbergi vasut előbb-utóbb vasutat épít. Ennek a tervnek előnye a várható jövedelmezőség. Az eszmét *Pfínn József* tagtársunk propagálja, ki a Tengerszemcsúcsra vezetendő vasútról lapunkban már értekezett is.⁵

Ha második tátrai menedékházunk esetleg nem csúcstetőre, hanem völgyben épülne, úgy felfogásom szerint legalkalmasabb erre a *Hinczó-tó katlana*. Először azért, mert a völgyben, illetve magasan fekvő katlanokban álló, menedékházak a forgalom szempontjából általában jobban szolgálják a célt, másodsor mert oly sokféle irányban közlekedő s mégis magasan fekvő völgykatlan mint a milyen a Hinczó-tó katlana, eltekintve az Öttó katlanától, nincs még egy a Magas Tátrában. Egy pillantás a térképre mindenkit meggyőzhet arról, hogy a három oldalról zárt, dél felől szabad, tehát az északi viharok ellen is védett völgykatlanból a Bástya vonulat csúcsai, a Koprova hágó, a Koprova csúcs, a Csubrina, a Chalubinski-csúcs, a Menguszfalvi csúcsok, a Vadorzóhágó, a Tengerszemcsúcs, az Olga-csúcs mind megmászhatók s innen kelhetünk át a Hlinska völgybe, a Szmrecsini tavak völgyébe, a Halastóhoz, sőt a Cseh-tó völgyébe is. Ezt az eszmét *Déry József* vetette fel.

*

A hegység szerkezeti viszonyainak megismeréséhez szolgáltat adatokat *Petrik Lajosnak* „Jégárnyomok az Öttó katlanában“ cz. alatt közzétett cikke,⁶ melyben az általa felfedezett örvényüstökről

¹ T. L. 1900. évi XII. évf. 42. l.

² T. L. 1909. évi XXI. évf. 6. l.

³ T. L. 1909. évi XXI. évf. 16. l.

⁴ Földrajzi Közlemények 1907. évi XXXV. köt. 267. l. és 1909. évi XXXVII.

⁵ T. L. 1895. évi VII. évf. 145 l.

⁶ T. L. 1899. évi XI. évf. 11. l.

számol be, és *Déry Józsefnek* a Mlinicza-völgyben (Döller tó, Szent-iványi-tó) végzett megfigyelései,¹ melyek *Dr. Roth Samunak* a M. K. E. Évkönyvében közzétett nagyértékű geológiai, illetve glaciológiai tanulmányaihoz szolgáltattak egy-egy szerény adatot.²

A Magas Tátra szépségeinek megismertetését és népszerűsítését czélozták *Petrik Lajosnak* a Fehértavi-csúcsról, a Lomniczi-csúcsról, a Tengersizem-csúcsról és a Krivánról felvett *körképei*, valamint nagymennyiségű egyéb gyönyörű tátrai fényképei, melyek legnagyobb része (320 drb) diapositívok formájában az 1896. évi országos kiállításon Egyesületünk kiállításának csoportjában keltettek tetszést. Ugyanott kiállította Egyesületünk a Tengersizem-csúcs panorámájának *Déry József* által festett s egyesületi helyiségünkben őrzött festményét,³ az 1901. október 28-án tartott választmányi ülés határozatából pedig *Déry Józsefnek* az Osztály rendelkezésére bocsájtott rajzát, mely az Öttó katlanát környező hegycsúcsok panorámaszerű körképét tünteti fel, sokszorosította s árúba bocsátotta.⁴ Ugyanígy sokszorosított s bocsájtott árúba *Petrik Lajosnak* a Lomniczi-csúcs, Tengersizem-csúcs és Kriván panorámáját ábrázoló fényképe is.

Ha mindehhez hozzávesszük, hogy Lapunkban az elmúlt 25 év alatt 147 önálló cikk, 175 fénykép, 81 rajz, 8 térkép és iráshasonmás foglalkozott a Magas Tátrával és a Tátrára vonatkozó közérdekű kérdésekkel, a német mezőgazdáknak a Magas Tátrában tett látogatása alkalmával pedig külön e célra nyomtatott illusztrált füzetben hívtuk fel a figyelmüket fenséges bérczvilágunk szépségeire, végül hogy a készülő Magyar Baedekernek a Magas Tátrát tárgyaló része egész külön kis Tátra-kalauzt fog képezni: beszámoltunk arról a tevékenységünkről, melylyel hazánk főhegységének kevéssé ismert s részben ismeretlen szépségeit feltárni, azokat hozzáférhetővé tenni s a nagyközönséggel megkedveltetni igyekeztünk. Nemes törekvéseinket siker koronázta s ha a nyári hónapokban ma már a Tátra alján nyuzsgó turisták rajában immár a magyar, sőt alföldi turisták is számottevő szerepet játszanak, nyugodt lélekkel mondhatjuk el, hogy ehhez az örvendetes eredményhez zajtalan, de céltudatos tevékenységünkkel — mint azt *báró Eötvös Loránd* óhajtá, — *mi is* hozzájárultunk.

¹ T. L. 1909. évi XXI. évf. 65 l.

² M. K. E. 1878. évi V. évkönyve 112 l.

³ T. L. 1896. évi VIII. évf. 256 l.

⁴ T. L. 1901. évi XIII. évf. 169 l.

Óvár romjai a Vág partján, a háttérben a Polom hegy (Horváth Elemér felvétele).

Új vidékek megnyitása.

Írta: *Lévay István.*

Most, a mikor a Magyar Turista-Egyesület fennállásának 25 éves fordulóját ünnepli, további működésének sikere érdekében természetes, hogy ez alkalommal beszámol eddigi munkálkodásáról és törekvéseiről. Minden elfogultság nélkül, tisztán az Egyesület működésének eredményét mérlegelve, meg kell állapítanom azt a tényt, hogy hazai turistaügyünk megteremtésének és terjesztésének egyik fontos tényezője a mi Egyesületünk volt. Ezt az eredményekben gazdag munkásságot vezető lelkes férfainak, a turistaságot lelkesen művelő s megértő tagtársainak köszönheti, a kikben megvolt a természet iránti határtalan szeretet, a magasabb nemes érzék a természet szépségei iránt s az a tudat, hogy a turistáskodás nem csupán öncél, a test edzésére kiválóan alkalmas sport, hanem magasabb, tudományos és szociális érdekeknek is fontos tényezője. Munkánknak sikerét abban vélem feltalálni, hogy mindnyájunk előtt jelszóként lebegett ez a mondat: „Szép és hasznos az idegen dolgokat ismerni és tanulmányozni, de a *hazait művelni, fejleszteni kötelesség!*“

Ez a kötelesség vezette Egyesületünket munkálkodásában. Alakulásakor, mint a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztálya, csakhamar belátta, hogy alapszabályaiban megjelölt működési körétől nagyon távol marad, ha csak Budapest környékének kultiválására terjeszkedik ki, mert ez esetben egy, a helyi érdekeket kielégítő

A Manin-hasadék (Dr. Téry Ödön felvétele).

egyesületnél többre alig viheti. Vezető férfiainknál tehát már kezdetben felmerült az a gondolat — mint azt *Déry József* szerkesztőnk a *Turisták Lapja* idei első számában írja —, hogy „az egész országra kiterjedő működési körrel bíró oly Egyesület alkottassék, mely első-sorban a turistaszellemet ápolja és fejleszse, turistanemzedéket neveljen, amellet feltárási műveleteit kiterjeszse az ország minden vidékére“.

Kevés ország van Európában, mely természeti szépségekben vetekedhetnék hazánkkal. Szinte önmagától kínálkozott tehát Egyesületünknek czélul tűzni ki hazánk szép vidékeinek feltárását, megismertetését. Arra törekedett tehát Egyesületünk, hogy oly vidékeket vonjon be működésének körébe, melyeken eddig turistasággal egyáltalában nem, vagy csak kis mértékben foglalkoztak. E törekvése sikerült, mert a Vág völgyében talált lelkes férfiakat, kik ott az Egyesület lobogóját kitázték és — mint a Budapesti Osztály Vágvölgyi Alosztálya — ezen turistailag teljesen kultiválatlan vidéket a turistaforgalomba bevonták. Midőn azután a M. K. E. Budapesti Osztálya 1891 végén Magyar Turista-Egyesületté alakult át, ez az alosztály Vágvölgyi Osztályként autonómmá vált és az új egyesület liberális alapszabályai alapján a M. K. E. más osztályai is csatlakoztak hozzánk, lehetővé téve ilyformán a turistaügynek országos szervezését, melyre Egyesületünk kezdettől fogva törekedett. Így a Szitnya- és Mátra-Osztály, melyek a M. K. E. régebbi alakulásai, 1891-ben csatlakoztak Egyesületünkhöz s 1892-ben a Vasmegyei Osztály s az önálló Kőszegi Turista-Egyesület is belépett Egyesületünkbe. Kezdeményezésünk hozta létre a Tátra-Osztályt, majd 1896-ban a Bükk-Osztályt s 1910-ben az Esztergomi Osztályt. 1913. évi közgyűlésünk vonta be a turistamozgalomba Körmöcbánya vidékét s 1914. január havában alakult meg Máramarosi Osztályunk, melynek területe rendkívül gazdag természeti szépségekben, és a melyeknek mint még alig ismert vidékeknek feltárása hálás munkát ígér.

Az Osztályok megalakítása és szervezése adta meg Egyesületünknek a lehetőséget, hogy eddig ismeretlen vagy eléggé nem méltatott vidékeket feltárjon és a turistaforgalomba bevonjon; ma már elmondhatjuk, hogy szorgalmas tagjaink sok, eddig ismeretlen vidéket kutattak át s leírásokban, felolvasásokban közkinccsévé tették nemcsak a turistáknak, de a nagyközönségnek is.

Az eddig alig ismert, vagy teljesen ismeretlen új vidékek feltárásának munkájából mindegyik Osztályunk bőven kivette a maga részét. S ha ma már alig van turistaszempontból is érdekes vidéke az országnak, melyet kellő részletességgel nem ismernénk, ebből a kedvező eredményből jó részt Egyesületünk és Osztályaink működése javára foglalhatunk le. Csakis ennek a kitartó s folytonos munkának köszönhetjük, hogy Egyesületünk immár elérkezettnek látta az időt egy Magyar Baedeker megírására!

A munka nem volt könnyű, de a tervszerű munkamegosztás legyőzte a nehézségeket s ma már beszámolhatunk Egyesületünk azon működéséről, mely új vidékek feltárásában nyilvánult meg.

Az Anyaegyesület (illetve a Budapesti Osztály) feladata volt Budapest páratlanul szép vidékének s a Pilis-, Vértes- és Börzsönyi-

hegycsoportoknak átkutatása s ismertetése. A székesfővárosnak s a távolabbi vidékeknek is közkedvelt kirándulóhelyévé tette a Pilis-hegycsoportban azelőtt teljesen ismeretlen, de ma már széltében ismert Dobogóköt, megismertette a Prédikálószték, Kőhegy, Dömörkapu, Sikárosi-völgy. Kétágúhegy regényes vidékeit s Esztergom festői vidékét, melynek feltárásában sikeresen buzgólkodik 1910-ben megalkotott Esztergomi Osztályunk. Ismertté tette a Vértes hegyvidékét festői várromjaival s a Gerecse-hegységet, a Börzsönyi hegységben feltárta a Csóványos, Hideghegy, Nagygalla, Nagyszál- és Szandai-hegyek vidékeit. Ma sűrű rajokban fordulnak meg turisták oly vidékeken, melyeknek 25 év előtt még neveit is alig ismerték és gondos útjelzőhálózat s menedékház könnyíti meg a kirándulásokat oly helyeken, melyeknek felkeresésére egy negyedszázad előtt csak elvétve vállalkoztak tapasztalt turisták.

Vág völgyi Osztályunk megismertette és hozzáférhetővé tette a Vág völgy legszebb részleteit: az eddig névről sem ismert Manin-hasadékot és a szintén csak kevéssé látogatott vadregényes Szulyói völgyet; átkutatta és megismertette a Vág gyönyörű mellékvölgyeit nagyérdékű váraival (Oroszlánkő, Lednicz, Hricsó stb.), nemkülönb a Vápecz, a Komlóhegy, a Kis-Kriván vidékét és a Suttói vizesést. Nagy mértékben járult a Magas-Tátra feltárásához egyesületünk tevékeny Tátra-Osztálya, melynek szép alkotásaiért a Tátra keleti részében elismeréssel adózik minden turista; hogy maga az egyesület, illetve Budapesti Osztály a Tátra feltárásában mily intenzív működést fejtett ki, azt *Déry József* külön cikkben (l. a 125—143. lapon) fejtette ki.

Körmöczbányát s vidékét csak a múlt évben vontuk be a turista-forgalomba, s ott máris sikerült oly mozgalmat keltenünk, hogy a város nagy költséggel menedékházat épített a Szalkán, mely háznak egyik részét mi szereltük fel és rendeztük be.

A Mátra- és Bükk-hegységet a mi Osztályaink tárták fel s tették járhatóvá, ezzel addig teljesen ismeretlen, nyájas hegyvidéket vonva be a forgalomba. Rendkívül szép sikerrel dolgoztak Vas vármegye kies vidékeinek, Kőszeg, Borostyánkő és Felsőlövé hegyvidékeinek (Irottkő) feltárásában a Vasvármegyei és Kőszegi Osztályaink. Mindaz, a mi turistaműködés terén ott történt, az ő tevékenységöket dicséri. Hasonló értelemben kell kiemelnem a Szitnya-Osztályt, mely Selmeczbánya és vidékének feltárásában fejtett ki eredményes munkásságot és az előjelekből ítélve hasonló sikeres működés várható legfiatalabb osztályunk részéről a Máramarosi havasokban.

Csak nagyjában és vázlatosan ismertettem meg a Magyar Turista-Egyesületnek az elmúlt 25 év alatt hazánk szép turistavidékeinek feltárása körül végzett munkálkodását s bár ezzel a munka nincs kimerítve, sőt ellenkezőleg, még igen fontos és nagy feladatok megoldása vár Egyesületünkre, mégis az eddigi eredmények fokozott tevékenységre fognak serkenteni, mert munkánk nemcsak az egyéni élvezeteknek s érdekeknek szolgál, hanem közvetve nagy szolgáltatásokat tehet hazánk közgazdasági fejlődésének fellendítésére is! Ebben az irányban működni pedig kötelességünk!

Napfogyatkozás megfigyelése 1905. augusztus 30-án (Dr. Téry Ödön felvétele).

A turistaság a meteorológia szolgálatában.

Írta: dr. Réthly Antal.

Az exakt természettudományok közül talán épp a meteorológia — a légkör fizikája — az, a melyik munkatársait a társadalom minden rétegéből veszi. Ha a különböző meteorológiai intézetek évkönyveinek állomás-jegyzékét átfutjuk, ott orvosok, tanárok, papok, tanítók, gazdák, iparosok sőt kereskedők neveivel találkozunk, a kik közül sokan azért észlelnek, mert a dolog érdekli őket, vagy mert a nyert megfigyeléseiket saját céljaikra hasznosíthatják, miként azt az orvosok és a gazdák teszik, valamint a tanárok is, a kik didaktikai célra felhasználják a meteorológiai műszereket és az azokkal nyert eredményeket.

A megfigyelések azonban, mint ismeretes, ma már nemcsak olyan helyeken történnek, a hol állandóan több ember van letelepedve — városokban, falvakban — hanem a magasabban fekvő helyeken is észlelnek, a hol csak egy-egy ember, vagy legjobb esetben egy-egy család él. Ezek az elszigetelten lakó emberek legtöbbször az erdővédek, a kik különböző erdők közelében teljesítik erdészeti szolgálataikat és így egyúttal nagyon is reá lévén utalva az időjárás ismeretére, legtöbbször lelkes hívei a meteorológiának is.

Erdők azonban nálunk főleg a közepes magasságokig vannak, a meteorológusra azonban még nagyobb fontossággal bír annak az ismerete, hogy kiválóan exponált magas helyeken, a hol az ember rendes viszonyok között nem telepszik le és a hová csak elvéve jut el, milyenek az időjárási viszonyok. Ezek a nagy magasságok rendszerint a hegyek exponáltabb csúcsai, a melyek embertársaink nagy részére, különösen magas és szabad fekvésük miatt nagy vonzóerővel bírnak. Számos ilyen helyen találunk turisták által épített menedék-

házra, melyet gyakran az egész vidéknek legmagasabb pontján emeltek vagy amely a zord északi szelektől védetten a csúcs alatt, bizonyos kisebb magasságban nyert elhelyezést.

Teljesen érthető, hogy a meteorológus a magasabb rétegek viszonyait is ismerni óhajtja, hiszen minden időjárási változás elsősorban a magasban megy végbe és éppen nem mellőzhető annak az ismerete, még gyakorlati kérdések, pl. a mindennapi prognózis elkészítésénél sem és arra, a mint azt számos külföldi meteorológiai intézet jelentéseiből láthatni, igen nagy súlyt helyez sok meteorológus. Hazánkban is megtörténtek az ezirányú kezdő lépések.

A légkör állapota a magassággal bizonyos változásoknak van alávetve. Az időjárási elemek másként viselkednek lenn a levegő-oczeán fenekén és mások a viszonyok az exponáltabb, vagy általában magasban fekvő helyeken, a melyek szigetekként emelkednek ki az alsó sűrűbb légtengerből. Vegyük csak röviden sorra a főbb elemeket. A légnyomás a magassággal csökken, ezt tudományos kísérletezéssel először *Pascal* állapította meg 1648-ban, a midőn *Perrier*-vel felment a *Puy-de-Dôm*-ra. Ekkor a magukkal vitt higanyos barométeren — a melyket csak öt évvel azelőtt talált ki *Torricelli* — azt észlelték, hogy a higanyoszlop állása a magassággal fokozatosan csökken. Ezekből és más hasonló megfigyelésekből levezették későbbben a tünemény törvényszerűségét és ma már táblázatokba foglalva kapjuk meg azokat az adatokat, a melyekkel megállapíthatjuk valamilyen hegy magasságát, ismerve alul ismert magasságú helyen, valamint fenn a hegyen a légnyomást és a főbb meteorológiai elemeket. Ez jelentős a turistára, mert ha magával visz egy kis aneroidot, az azon észlelt légnyomási adat alapján mindenkor adva van a lehetőség, hogy megállapítsa, milyen magasságban tartózkodik. Leggyakrabban ma már az ilyen műszerek közvetlen magassági skálával is el vannak látva, a mi minden további számítást feleslegessé tesz. Ettől eltekintve még, jó útitárs is a barométer, mert viselkedése bizonyos mértékben előre figyelmeztet a beállható időjárási változásokra.

Pascal kísérlete után 140 évvel *Saussure*¹ a *Mont-Blanc*on végzett érdekes vizsgálatokat a légkör hőmérsékleti viszonyait illetőleg, ő volt az első, a ki egyik expedíciója alkalmával (1788 július 5—18) a hőmérsékletnek a magassággal való csökkenését tudományosan kimutatta. Adatainak főbb eredményeit nagy jelentőségük miatt itt is közlésszük:

Észlelés helye	Magasság	Közép	Max.	Min.	Hőcsökkenés pro 100/m
Genf	400 m	21·6°	27·4°	14·9°	—
Chamonix	1080 ..	17·9°	23·8°	11·8°	0·54°
Col de Géant	3400 ..	2·5°	5·9°	0·6°	0·66°

Figyelembe véve a térviszonyokat, ezek az adatok azt az eredményt szolgáltatják, hogy a hol lassú az emelkedés, ott 184 métert kell emelkednünk, hogy a hőmérséklet 1 fokkal csökkenjen, a hol

¹ *Dr. J. v. Hann*. Lehrbuch der Meteorologie III. Auflage. Leipzig, 1914. 126. lap.

A Dobogókői meteorológiai állomás.

azonban a térszín meredekebb, ott már 151 méterre beáll az 1 foknyi hőmérsékleti csökkenés.

De ezek csak elszórtan végzett megfigyelések voltak a magasabb légkör viszonyait illetően, azonban klimatológiai szempontból is nagy jelentőségre tettek szert a hohenpeissenbergi apátság meteorológiai állomásának megfigyelései. 1781-ben létesült ott az állomás, a melyik az első hegyi meteorológiai állomás volt a Föld kerekiségén és ezen a helyen azóta is szakadatlanul pontosan végzik az apátság papjai az észleléseket. P. Schlögel¹ volt az első magaslati állomás észlelője és ennek adatait egybevetve a talpponti állomás megfigyeléseivel kimutatták, hogy a hőmérséklet 100 méterenként kb. 0·6°-kal csökken, mit későbbi megfigyelések is csak megerősítettek.

A különböző évszakokban a hőmérséklet csökkenése más és más és ezek ismerete mellett a turista előre ismerve azon hely magasságát, valamint a kiindulópont szabad levegőjének hőmérsékletét, nagy közelítéssel megállapíthatja előre, hogy bizonyos magasságokban normális viszonyok mellett milyen hőmérsékletet várhat. Ezek a viszonyok a Föld különböző szélességei alatt levő magas hegységekben változásoknak vannak alávetve, így *Schlagintweit Tibetben és a Himalájában*

¹ *Fritz Erk*. Die wichtigsten Bergobservatorien. Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins. 1899. XXX. 28—42. lap.

A Nagy-Keserűs fölött a felhők szakadoznak (Dr. Téry Ödön felvétele).

0·47°-ot talált, *Hann* a *Rauhe Alb*-ra 0·44°-ot állapított meg és a mi minket leginkább érdekelhet, *Angot* egész Középeurópára 100 méterenként a $\frac{1}{2}$ °-ot valamivel meghaladó hőcsökkenést számított ki. Nagyon sok függ azonban attól, hogy a talpponti állomás a hegységnek milyen oldalán fekszik, a szeles, esős oldalán, vagy szélárnyékos helyen fekszik-e az. Továbbá völgyben vagy platón történnek-e az észlelések és a hegyi állomás is milyen jellegű: magaslati-állomás, csúcs-állomás, vagy fennsiki állomás. *Angot*nak¹ adatait, épp közérdekű voltuk miatt itt leközlöm :

Jan.	Febr.	Márcz.	Ápr.	Máj.	Jún.
0·40°	0·50°	0·63°	0·70°	0·70°	0·66°
Júl.	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Decz.
0·61°	0·58°	0·55°	0·49°	0·41°	0·37°

Az évi átlagos érték 0·55°.

A magaslati meteorológiai megfigyelések, de jóval előbb már maga a tapasztalat is kimutatta, hogy igen gyakran a magasán fekvő helyeken melegebb a levegő, mint az alantabb fekvő helyeken. Különösen előfordul ez a hőmérsékleti visszasság ősszel és télen, derült szélcsendes időben. A dolog hegyvidéken annyira közismert, hogy egyes vidékeken még közmondásszerű is.² Számos megfigyelés szól erről hazánkban is és utoljára a közelmúlt októberben annyi volt az ilyen eseteknek a száma, hogy még havi átlagban is egyes magas helyek viszonylag melegebbek voltak, vagy ha a hőmérsékleti közepük alacsonyabb is volt, nem volt oly mértékkel hűvösebb, a milyennel normális viszonyok között lennie kellene. Nem lesz érdektelen ennek

¹ Id. m. Pag. 129.

² Karinthiában mondják: „Steigt man im Winter um einen Stock (um ein Stockwerk, Etage), so wird es wärmer um einen Rock“.

bizonyítására *Budapest* és a *Jánoshegy*, valamint *Szentendre* és a *Dobogókő* 1913. évi október havi adatait felemlíteni.

1913 október

	7 ó. regg.	2 ó. d. u.	9 ó este	Közép
<i>Budapest II.</i>	6·5°	16·9°	8·9°	10·8°
<i>Jánoshegy</i>	8·4°	13·6°	10·0°	10·7°
Eltérés	+1·9°	−3·3°	+2·1°	−0·1°
<i>Szentendre</i>	6·4°	15·9°	8·1°	10·1°
<i>Dobogókő</i>	7·3°	11·0°	8·8°	9·0°
Eltérés	+0·9°	−4·9°	+0·7°	−1·1°

A *Jánoshegyen* 30-án reggel a levegő 9·5°-kal, a *Dobogókőn* 9·4°-kal volt melegebb mint a völgyállomáson. Normális viszonyok mellett a havi átlagban a *Jánoshegy* hőmérsékletének 8·7°-nak, a *Dobogókőnek* 7·2°-nak kellett volna lenni.

Nemcsak az itt már felemlített meteorológiai elemeknél, azonban másoknál is számos törvényszerűséget állapítottak meg a magaslati megfigyelések segítségével. A csapadék bizonyos magasságokig megnövekedik és különösen a hegységnek az uralkodó szél irányának kitett oldalán van jóval több lecsapódás, mint a szélárnyékban levőn. A levegő nedvessége is csökken a magassággal, mert kisebb lévén a hőmérséklete, nem tud magában annyi párat megtartani, mint a melegebb levegő. A szél, a mint a megfigyelések kimutatták, a magasban tekintélyesen fokozódik, magas helyeken az átlagos szélere nagyobb, a viharok gyakoriabbak és az uralkodó szelek is pregnánsabban jelentkeznek — ha a megfigyelőhely csúcsjellegű — mert a zavaró befolyások a szabad helyen ki vannak küszöbölve. Nem említettem még azt a tényt, a mire már a XVIII. században a *Pyreneusokban* végzett megfigyelései kapcsán *Plantade*¹ csillagász reámutatott, hogy a magasba emelkedve mind tisztább légkörbe jutunk, a levegő a portól és baktériumoktól mentesebbé válik. Ennek eredménye az is, hogy a magas helyeken nagyobb a besugárzás is, mert maga a légkör piszkossága nem nyeli el a sugarak nagy részét.

Azonban sok volna mindent részletesen felsorolni, hogy mi minden eredményt szolgáltatott a magas hegyeken végzett meteorológiai megfigyelések, de azt hiszem, hogy az érintettek közül is kitűnik az, hogy mindannyia gyakorlati jelentőséggel is bír, különösen ma, a midőn a hegyeket nemcsak a pihenni vágyó turista keresi fel, hanem magas hegyekben állandó gyógyhelyek is vannak, a melyek a szenvedő emberiségnek számos bajára, épp a felsorolt tulajdonságai miatt enyhülést, sőt gyógyulást hoznak. A kisebb légnyomás és az ózondús levegő a vörös vérsejtek számát nagymértékben megszorítja, a mi bizonyos betegségeknél igen előnyös a betegre nézve. A sugárzás nagyobb volta is nagyjelentőségű és mint gyógyhatás bizonyítástalán elsőrendű tényező.

Hogy ilyen megfigyelésekkel ma *Európának* nagy részéről, illetve

¹ Réthly Antal: A hegyi obszervatóriumokról. Földrajzi Közlemények XXXVII. 1909. 1—21. old.

számos hegységének sok magas pontjáról rendelkezünk, az elsősorban a turisták érdeme, mert leginkább az ő menedékházaikban történtek a múlt század második felében az első ilyen természetű állandó és rendszeres megfigyelések. Ma a magas hegyeken főleg a menedékházak őrei és az erdészek azok, a kik a meteorológusokkal állandó érintkezésben vannak.

1873-ban *Wien*-ben¹ ülésezett nemzetközi meteorológiai kongresszus egyik határozata szerint kívánatos, „hogy a magas hegyekben állandó megfigyelő-állomások szerveztessenek.“ *Rómában* ezt a határozatot megismételték és mert a kérdés napirenden tartásával és kellő keresztülvitelével a legkiválóbb meteorológust, *Hannt* bízták meg, az eredmény nem is maradt el.

Rómában még annak szükségességét is kimondották, hogy a nyert megfigyelések teljes egészükben az egyes meteorológiai intézetek évkönyveiben közöltessenek. Ezeknek a határozatoknak megvolt a maguk eredménye. Egymás után keletkeztek a magaslati állomások, sok helyütt hegyi obszervatóriumok és egyike másika ma már 3—4 évtizede áll a tudomány ezen ágának szolgálatában. Legtöbb helyütt épp a turista-egyesületek voltak azok, a melyek a meteorológiának hajlékot nyújtottak. *Németországban, Ausztriában, Franciaországban, Svájcban* és másutt is számos helyen együtt találjuk a meteorológiai állomást a menedékházzal.

Hazánkban az első ilyen kísérletet a *Magyar Turista-Egyesület* tette, a midőn a Dobogókön 1897/8-ban² az első *Eötvös*-menedékházat felépítette. Az egyúttal berendezett észlelő-állomás, a melyet a *Meteorológiai Intézet* szerelt fel, 1898 májusában kezdette meg működését. Ma már 15 éves megfigyelési sorral rendelkezünk *Budapest* környékének egyik legmagasabb pontjáról és az ott nyert megfigyelési anyag tudományos szempontból határozottan értékes. De hol volnánk ma már, ha annak idején *Téry Ödönnek*³ lelkes felhívó szavai nem hallatszottak volna el a pusztában minden visszhang nélkül, a midőn azt ajánlotta, hogy létesítsünk a *Szitnyán* kisebb meteorológiai állomást. A Dobogókő megfigyeléseiről külön nem kell itt írnom, mert elég gyakran voltak a *Turisták Lapjában* méltányolva.⁴

Az idők haladtával más turista-egyesületek is szolgálatába állottak a hazai meteorológiai intézetnek. 1906-ban a *Beszkidekben* a *Beskidien-Verein Bielitz-Bialai-Osztálya a Babiagóra* délkeleti lejtőjén magyar területen menedékházat épített és egyúttal állandó megfigye-

¹ Internationaler Meteorologischer Kodex. G. Hellmann und H. H. Hildebrandsson. Berlin, 1911. 53—54 lap..

² *Héjas Endre*: Meteorológiai állomás a Dobogókön. *Turisták Lapja* X. 1898. 43—45. old.

³ *Selmeczbányai Híradó* 1882. I. évf. 13. szám.

⁴ *Héjas Endre*: Meteorológiai állomás a Dobogókön (*Turisták Lapja*, X. évf. 43. lap.) és Meteorológiai megfigyelések a Dobogókön (T. L. XI. évf. 87. l., XII. évf. 209. l.). Dr. Réthly Antal: Napfénytartam a Dobogókön 1904—1911. években (T. L. XVII. 40, XVIII. 45, XIX. 201, XX. 191, XXI. 177, XXIII. 132, XXIV. 160. lap); Az időjárás a Dobogókön 1907—1911. években (T. L. XXI. 158, XXII. 140, XXV. 122. l.). Napfogyatkozás megfigyelése a Dobogókön (T. L. XVII. 155); A Dobogókői meteorológiai állomás (T. L. XV. évf. 214. lap).

lési helyül a meteorológiai intézetnek felajánlotta. Az intézet örömmel fogadta ezt az ajánlatot és egy III-ad rendű állomást létesített, a melyik ma is rendszeres működést fejt ki. Nagy jelentősége van ennek az állomásnak azért is, mert ezidő szerint hazánk legmagasabb — 1616 m — és egyúttal legészakabban fekvő meteorológiai állomása. Vajha már nem soká élvezné ezt a dicsőséget és kapnánk magasabb állomást is a *Tátrában*.

Erdélyben is ma már több olyan állomásunk van, melyek a turistaságnak köszönhetik létrejöttüket. 1909-ben a *Siebenbürgischer Karpathen-Verein Brassói Osztálya* a *Keresztényhavason* (*Schuler*), épített menedékházát szerelte fel meteorológiai műszerekkel az intézet. Igen örvendetes volt itt a Déli-Kárpátokban a magaslati állomás keletkezése, mert a *Hohe Rinnén* — kb. 1000 m — kívül itt rendszeres észlelések nem történtek és az utóbbiak adatai is csak magánjellegűek és a tudományos kutatásra hozzáférhetetlenek. A *Bereczki-havasok*ban régebben volt egy állomás 1500 méteren, de az időközben megszűnt és ott ma már csak *Gyulafalván* észlelnek kb. 1000 méteren. A keresztényhavasi állomás nem bír csúcsjelleggel, mert czélszerűségi szempontból itt is lejjebb kellett a menedékházat építeni.

A *Tömösi* szoroson *Oláhország* felé haladva a *Keresztényhavas* jobbra esik, baloldalt a legkiemelkedőbb pont a *Nagykőhavas*. Utóbbinak remek vidékét tárják fel a *brassói* magyar turisták és épp emiatt ott egy menedékházat építeni elkerülhetetlen volt. Az *Erdélyrészi Kárpát-Egyesület Brassói Osztálya* meg is építette a menedékházat, a melyiken ma már szintén rendszeres meteorológiai feljegyzések történnek. Rendkívül érdekesek az adatok, mert a *Keresztényhavas* és a *Nagykőhavas* menedékházai egymástól csak 6 km-re vannak légvonalban és a két menedékház tengerszintfeletti magassága ugyanegy, mind a kettő csak néhány méterrel marad alatta az 1600 méternek.

Nagyjelentőségűek azok a megfigyelések is, a melyek a *Bihar* hegységben a *Gainán*¹ történnek. Itt az *Aradi Turista-Egyesület* által megépített *Czárán-menedékház* a tudomány kis hajléka. Kiváló fekvése miatt a meteorológiai intézet szívesen létesítette ott az állomást. Ennek a magassága is megközelíti az 1400 métert, hisz csak 7 méterrel marad alatta.

Kolozsvártól délre, a *Gyalui havasok* keleti nyúlványain az *Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek* a *Bükktetőn* épült *Árpád* menedékházában is ugyancsak történnek megfigyelések.

Hazai turistaegyesületeink tehát öt és egy idegen egyesület egy helyen állanak a magaslati meteorológiai kutatás szolgálatában, bár az állomások közül csúcsjellegű fekvése csak épp a *Dobogókő*inek van, mert teljesen szabadon a környezet legmagasabb pontján áll a hőmérő házikó. Teljesség kedvéért azonban felsorolom még azokat a magas helyeket is, a hol szintén észlelések folynak. A *Magas-Tátrában*: *Tátraszéplakon*, *Tátrafüreden*, *Tátralomniczon* és *Csorbatón*. A *Gömöri érc-hegységben* *Dobsina* mellett a *Csuntaván* 1106 méteren. Erdélyben

¹ *Dr. Réthly Antal*: Két nap a Gainán. Turisták Lapja XXV. évf. 1913. 70—76. old.

A köd emelkedése a Bialka völgyében. 1890. aug. 17. (Háy Gyula rajza).

pedig a *Kucsuláta* oldalán a *Vlegyászában*: *Bánffy-telepen* 1256 méteren, végül a *Gyalui-havasokban* még a *Dobrin* az a hely, a hol rendszeres észlelések folynak.

Mindezen állomásaink — a *Dobogókötől* eltekintve — csak rövid megfigyelési sorral rendelkeznek és eredményeikről együttes képet még nem nyújthatunk, de mód felett örvendetes, hogy hazai turistaegyesületeink közül oly sokan rendelkeznek meteorológiai megfigyelési állomással exponált fekvésű menedékházukban és így a tudományos kutatásnak szolgálatában állva egyúttal számos gyakorlati kérdés megoldásához is hozzájárulnak. Sajnálatos csak az, hogy a *Magas-Tátrában*, hazánk legmagasabb és legszebb hegykomplexumában mindeddig nem sikerült magaslati állomást létesíteni, mert sem az állam nem létesített ott obszervatóriumot, sem valamelyik hazai turistaegyesületünk nem épített ott olyan magasan fekvő menedékházat, a melyikben télen is állandóan lakhatna űr, a ki a megfigyeléseket egész éven át végezhetné. Kísérletek már ismételten történtek ebben az irányban is és különböző körök részéről, de mindeddig eredménytelenül. Mindig megfeneklett a dolog valamin. Reméljük azonban, hogy a Szalóki-csúcsra régen tervezett sikló is végre megépül, és akkor ott fenn, ha nem is egy önálló obszervatóriumot, de legalább egy teljes meteorológiai állomást nyer a tudomány. A Szalóki-csúcsnak ez a hajléka egyúttal haszon volna a turistaságra is. Nem mulaszthatom el, hogy a midőn itt megemlékezem a hazai turistaegyesületekről, a legnagyobb elismeréssel is ne adózzam mind-

annyinak, az e téren kimutatott tudományszeretetük miatt. Azonban ki kell emelnem annak a fontosságát is, hogy a megfigyelések csak akkor bírnak igazán tudományos és belső értékkel, ha azok pontosan a megszabott időben és lelkiismeretesen végeztetnek. Hogy ez így történik-e valóban, arról a meteorológus a tudományos módszerek alkalmazásával és a megfigyelések kritikai ellenőrzésével sokszor meggyőződhetik, hiszen a már előbb említett törvények alkalmazásával levezetett adatoknak a valóban nyert megfigyelésekkel nagyrészt egyezniük kell. Szükséges azonban, hogy a turistaegyesületek maguk is legnagyobb mértékben hangoztassák az őr előtt a dolog fontosságát és ne tőrjenek e téren sem mulasztást.

Végül egybeállítom a hazánkban ez évnek elején működött magasan fekvő meteorológiai állomások jegyzékét. Itt csak olyanokat vettem fel, a melyeken legalább négy meteorológiai elemet észlelnek rendszeresen, míg a magasan fekvő csapadékmérő-állomásokat figyelmen kívül hagytam.

Állomás	Megye	K. h.		É. sz.		M. m	Észlelő
		°	'	°	'		
Babiagóra	Árva	19	41 49	34	1616	A „Beskiden - Verein Sektion Bielitz“ menedékház öre	
Bánffy-telep	Hunyad	22	52 46	41	1256	Gr. Bánffy György vadászlakának öre	
Jánoshegy Budapest	Pest	18	57 47	31	525.4	Az Erzsébet-kilátótorony öre.	
Bükktető	Kolozs	23	35 46	42	740	Az „E. K. E.“ Árpád-menedékházának öre	
Csorbató	Liptó	20	05 49	08	1332.3	A felkai m. kir. erdőgondnokság főerdőőre	
Czigle	M.-Torda	25	10 46	43	1266	Pausinger Károly főerdőmérnök erdei lakának öre	
Dobogókő	Esztergom	18	54 47	44	700	A „M. T. E.“ menedékházának öre	
Dobrin	Kolozs	23	12 46	35	1520	Gr. Andrássy Gyula vadászlakjainak öre	
Dobsina- Csuntava	Gömör	19	15 48	51	1106	Dobsina városának főerdőőre	
Gaina	Arad	22	45 46	21	1393	Az „A. T. E.“ menedékházának öre	
Gyulafalva	Háromszék	26	18 45	43	1012	Brenner Adolf m. kir. vámszedő.	
Keresztény- havas	Brassó	25	33 45	34	1590	A „Siebenbürgischer Karpathen-Verein“ menedékházának öre	
Nagykőhavas	Brassó	25	39 45	33	1600	Az „E. K. E.“ Brassói Osztálya menedékházának öre	
Priszlop	Hunyad	17	06 45	43	1069	A szászvárosi m. kir. erdőgondnokság főerdőőre	
Tátrafüred	Szepes	20	14 49	09	1015	Fürdőigazgatóság	
Tátralomnicz	Szepes	20	17 49	10	850	A felkai m. kir. erdőgondnokság főerdőőre	
Tátraszéplak	Szepes	20	12 49	7	1000	Fürdőigazgatóság	

Az elmondottakból megállapítható, mily nagy jelentőségük van a magaslati meteorológiai megfigyeléseknek. Ez okból elismerés illeti meg azokat, kik ily meteorológiai megfigyelő-állomások létesülését előmozdították. Hazánkban a Magyar Turista-Egyesület volt az első, mely csúcsmegfigyelőt létesített s az itt végzett észleletek nyújtják a leg-hosszabb sorozatot, melylyel hazánkban hegycsúcsról rendelkezünk. Ez határozott érdem, melyet nem szabad elhallgatnunk akkor, midőn a Magyar Turista-Egyesület negyedszázados fennállását ünnepli.

Oroszlánkő vára. (Déry József felvétele.)

Diakturistáskodás és diakturista-pályázatok.

Írta: Köpesdy Sándor.

Nevelés-oktatásunk régi módja a szoros értelmű nevelés-oktatás mellett az ifjú testnek oly sok tekintetben nagyon fontos edzésére, erősbitésére ügyet is alig vetett; az e tekintetben a múlt század hetvenes éveiben Németországban megindult nagy mozgalom hazánkra is áttért és létrehozta az 1883. évi 30. törvénycíkket, mely már számot vet a test nevelésének korszerű kívánalmaival; az ennek alapján készült tanterv és utasítás a testnevelésnek már tág teret jelöl ki; a minek fejlesztő hatását az 1886. évi kiállításakor rendezett nagyszabású országos tornaversenyen már láttuk is.

De ki az iskola falai közül! Ez csengett akkor mindazok fülében, a kik már a közel jövőtől azt várták, hogy ifjaink erősekké, egészségesekké, bátrakká váljanak: ennek a csengésnek folytonos hallására egyszerre nagyot lendült nálunk a turistáskodás.

A Magyar Turista-Egyesületnek élén akkor már néhány éve báró *Eötvös Loránd* állott, a kinek e téren való országszerte ismert tevékenysége buzdítóan hatott a szabad természet egészségességét, szépségeit s bámulatos alkotásait látnivágyó felnőttekre, a turista-társaság tagjaira s ezekről és ezeknek hangos és számos helyen megnyilatkozó buzdítása a serdülő ifjúságra is.

Így értünk el a *diákturistáskodás* kezdetére: célunk, hogy itt a kezdeményezés nehézsége mellett csak röviden szóljunk, nem annyira annak higiénikus, paedagógiai, kulturális és turista szempontból való fontosságáról, hanem inkább az eddig elértük eredményről, annak a jelen állapotba való jutásáról s a cél még sikeresebb elérhetésére való törekvésünk mellett a jövőben való teendőinkről.

*

Az 1883. évi 30. t.-cz. hatásával egyre sűrűbben találkozunk; az 1885. évi országos kiállítás már feltűnő eredményeket mutat.

Jelentkeznek az ifjúság testi nevelésére törekvő intézkedések is: a fumei gimnázium növendékei a horvát tengerpartra, a sárospatakiak Fiuméba rándulnak, a budapesti Barcsay-utcai gimnázium Salgótarjánba rendez kétnapi tanulmányutat.

Így lebegtek az eszmék termékenyítő hatással: *dr. Téry Ödön*, a Turista-egyesület Budapesti Osztályának, a magyar turistaügy terén elévülhetetlen érdemekben gazdag ügyvivő alelnöke az 1889. szeptember 19-iki választmányi ülésünkön indítványozta: ajánlja egyesületünk a közoktatásügyi miniszternek az *iskolai karavánok* (*caravane scolaire*) meghonosítását.

Ezt a nevelés-oktatásnak számos szempontból fontos és hasznosnak mutatkozó indítványt a választmány örömmel fogadta és kimondta, hogy eme cél elérésének mukálataira *iskolai bizottságot* alakít.

Az időközben átalakult M. T. E. választmánya 1892. február 23-iki ülésén ennek a bizottságnak elnökéül csekélységemet, jegyzőjéül *Schuschny Henrik dr.* iskolaorvost és egészségtan tanárt jelölte ki, a ki ugyanezen az ülésen *Iskolai kirándulások* című terjedelmes és értékes értekezését olvasta fel; nézete szerint a tanulói kirándulásokat nemcsak a természettudományok, a földrajz és történelem tanításának fontos eszközeként, hanem egészségi szempontból is megbecsülhetetlenek kell tekintenünk; a mellett, hogy a fiatal megtanulja bámulni s így megszeretni a természet fenséges szépségeit s ha ezt megszerette, belátja, hogy a szabadban való mozgás, hegymászás, futás gyorsítja az éltető oxigénnek a vérbe felvételét; a mellkas tágul, a szív erősödik: mindezek következménye, hogy a kirándulások jótékony hatással vannak az ifjú agyvelejére; emelkedik jókedve s így tanulóképessége is.¹ Altalában az ifjú az út fenyegető veszedelemeivel szembe száll, azt legyőzi, magábanbízása fejlődik s bátorra növekedik.

Ugyanazon az ülésen *dr. Mágócsy-Dietz Sándor* az erre vonatkozó előbbi határozatnak oly módosítását kéri, hogy egyesületünk a kirándulások pártolása ügyében a közoktatásügyi minisztériumhoz emlékiratot intézzen; szólítsa fel a tanítótestületeket, hogy azt tárgyalják s tárgyalásuk eredményét mutassák be.

Az indítvány általános helyeslése után a választmány az emlékirat szerkesztésével *Köpesdy Sándor* és *Schuschny Henrik dr.* tagokat bízta meg. *Köpesdy Sándor* eme fontos emlékirat szerkesztésében való részvételre *Beke Manó*, *Dollinger Gyula*, *Pavlicsek Sándor*, *Staub*

¹ Lásd: Turisták Lapja, IV. évfolyam 42. lap.

Móricz és *Suppan Vilmos* urakat kérte fel. Ez a választmányi ülés elhatározta azt is, hogy hazánk hegyvidékeit, természeti szépségeit, történelmi és néprajzi nevezetességeit ismertető művet ad ki: ennek szerkesztésére *Köpesdy Sándor* vezetésével *Csapody, Mágócsy-Dietz, Jankó, Márki, Pápai, Téry* és *Thirring* tagtársakat kérte fel. Az egyesületnek 1894. évi márczius 2-án tartott közgyűlésén *Marinovich Imre dr.* titkár jelentette, hogy Gömöri Szentiványi József az iskolai karavánok céljaira 50 koronát adományozott oly célból, hogy a beérkezett pályaművek legjobbjai 30 és 20 korona jutalomban részesüljenek.

Az iskolai kirándulásokat — diákturistáskodást — *dr. Szterényi Hugó* nemcsak egészség és tanulás, hanem nemzeti szempontból is nagyon szükségesnek tartotta. Céljukról, létesítésük módjairól bő és igen sikerült tanulmányt irt a *Turisták Lapja* 1892. évi folyamában (146—151. lap).

Az iskolai karavánbizottság az 1894. évi márczius 10-iki közgyűlés elé terjesztette a memorandumot, a melyben a közoktatásügyi minisztériumot az ügy pártolására s arra kérte, hogy azt az összes középiskolák tantestületeivel közölje, őket tárgyalásra s véleményadásra szólítsa fel. Memorandumunknak volt is némi sikere; *gróf Csáky Albin* miniszter ugyanis az összes középiskolai hatóságokat körrendeletben arra szólította fel, hogy az iskolai kirándulásaik rendezése előtt felvilágosítás és útbaigazításért egyesületünkhöz forduljanak; minthogy azonban a miniszteri rendelet nem terjeszkedett ki beadványunk többi fontos indítványaira, a választmány az intézkedést kielégítőnek nem tekinthette: új előterjesztéssel fordult a miniszterhez.

Az 1894. év a diákturistaság terén egyáltalán nagy haladást mutat; sikerült a közoktatásügyi kormányt a diákturistáskodásnak nagy fontosságáról meggyőznünk: bizonyítéka ennek az erkölcsi támogatáson kívül az is, hogy e célunk elérésére, illetve diákturista-pályázatok költségeire *Csáky Albin gróf* ekkor utalványozta az első 100 koronát és hivatalból való szétküldés végett 200 darab pályázati hirdetést is kért.

Ugyancsak a titkár jelenti, hogy a budapesti VII. ker. állami főgimnázium VII. osztályának három növendéke: *Kovács Ferencz, Justus Zsigmond* és *Melczer Tibor* az egyesület tanácsaival és ajánlóleveleivel ellátva hazánk néhány vidékét járta be és — a mint mondják — mindenütt szíves fogadásra találtak: a választmány ezt örvendetes tudomásul vette s a tanulókat felszólította, hogy útjuk leírását a *Turisták Lapjának* küldjék be: a *Diákturista-pályázatnak* első mély nyoma! Beküldötték és lapunk „Huszonhatnapi gyaloglás a felvidéken” czímen 1895. évi márczius-április számában annak közlését meg is kezdte s örömmel állapítja meg, hogy az első kísérlet milyen jól sikerült.

Választmányunk a megkezdett úton tovább halad. Szervezi a felföldön a *diákszállókat*, s a diákturisták részére kiadja 1897-ben a *Diákturisták útikönyvét* (I. a 72. lapon), mely a Magas Tátrába teendő kirándulásokra ad a tanulók kezébe becses tanácsokat és útmutatásokat. 1898-ban e vidéken már 56 szervezett diákszállóval rendelkezünk s nyaranta több mint száz diák fordul Egyesületünkhöz *diákturista-*

igazolványért és tanácsért. A gyakorlati diákturistáskodás tehát kecsgető módon megindult.

Ebben a törekvésében nagyban támogatta Egyesületünket a diákturistáskodás ügyének elméleti úton való propagálása a *diákturistapályázatok* állandosításával. E téren való működését nagy siker koronázta. A kis mag, a melyet nagyérdemű ügyvivő alelnökünk elvetett, rövid idő alatt terebélyes fává nőtt s hamarosan már azt kezdtük kutatni, hogy ez a kezdeményezésünk mily haszonnal jár nemcsak tisztán turisztikai, hanem higiénikus, paedagógiai és kulturális, valamint nemzeti szempontból is!

Az 1896. december 15-iki választmányi ülésen *Téry Ödön dr.* ügyvivő alelnök jelentette, hogy a diákturista-pályázatra hét mű érkezett, az 1897. évi február 9-iki közgyűlésen pedig kihirdettük, hogy a beérkezett hét mű közül a legjobb, *Gundel Antal* IV. ker. főreáliskolai tanulóé, 3 arany, a 2-ik, *Szécskay György* budapesti főgimnáziumi tanulóé, 2 arany, a 3-ik, *Singer Géza* érsekújvári tanulóé, 1 arany jutalomban részesült.

Hosszúra nyulnék, ha minden év pályázatáról ilyen ismertetést mutatnék be, ezért — annak megjegyzésével, hogy minden év pályázatának eredményéről bő értesítést találunk a *Turisták Lapjának* az évi közgyűlésről szóló jelentéseiben — itt a pályázatok eredményéről csak rövid statisztikai kimutatást adok. De nem hallgathatom el azt az örvendetes tényt, hogy a jutalmazott munkák szerzőiből földrajzi és turistairodalmunknak számos, ma már számottevő, sőt elsőrangú munkása került ki, kik a mi egyesületüntől nyerték az irodalmi működéshez az első impulzust, a kiket tehát egyesületünk vitt rá arra a pályára, melyen később szép és állandó sikereket arattak.

1898-tól 1913-ig, tehát 16 év alatt beérkezett 248 pályamű; közülük első díjat nyert 18, másodikat 20, harmadikat 6, negyediket 2, dicséretet 22 s így összesen 68 munka nyert egyesületünkben kitüntetést.

Eme 248 pályamű felett mindig külön felkért bíráló bizottság mondott ítéletet; mint annak állandóan tagja és évtizedeken keresztül elnöke — csekély kivétellel — mind elolvastam a pályaműveket s meggyőződtem róla, hogy ifjaink útjukban nemesak sokat láttak és tanultak, hanem távol a szülői háztól, saját testi és lelki erejükre utalva, felébredt bennük képességük érzete is arra, hogy az eléjük gördülő akadályokkal céljuk eléréseért még nélkülözés árán is szembe szálljanak. A ki gondol arra, hogy az ifjúba ideális céljainak elérésére mily erőt önt a lelkes turistáskodás, tágabb értelemben ide számítva a testedzésnek észszerűen vezetett minden más fajtáját is, annak el kell ismernie azt, hogy „a turistáskodás legalkalmasabb arra, hogy fiatalságunkat a léha, sokszor testet és lelket romboló szórakozásaitól elterelhessük s az élet küzdelmeire edzett férfiakká neveljük.”¹

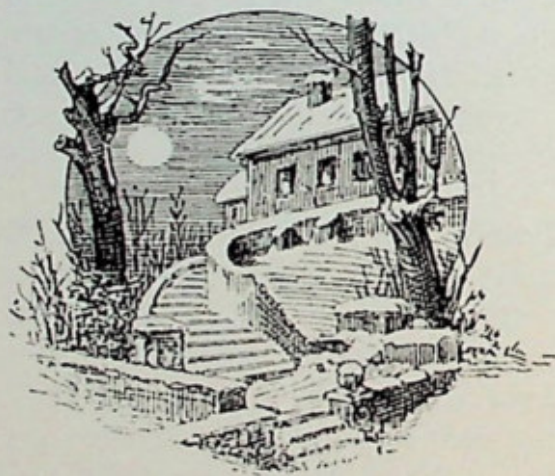
Fővonalában bemutattam a diákturistáskodás 16 éves képét. Kérdés, megnyugodhatunk-e ennek láttára? Hogy a diákturistaság szervezését lehetőleg tökéletessé, céljainak megfelelővé tehessük, szerin-

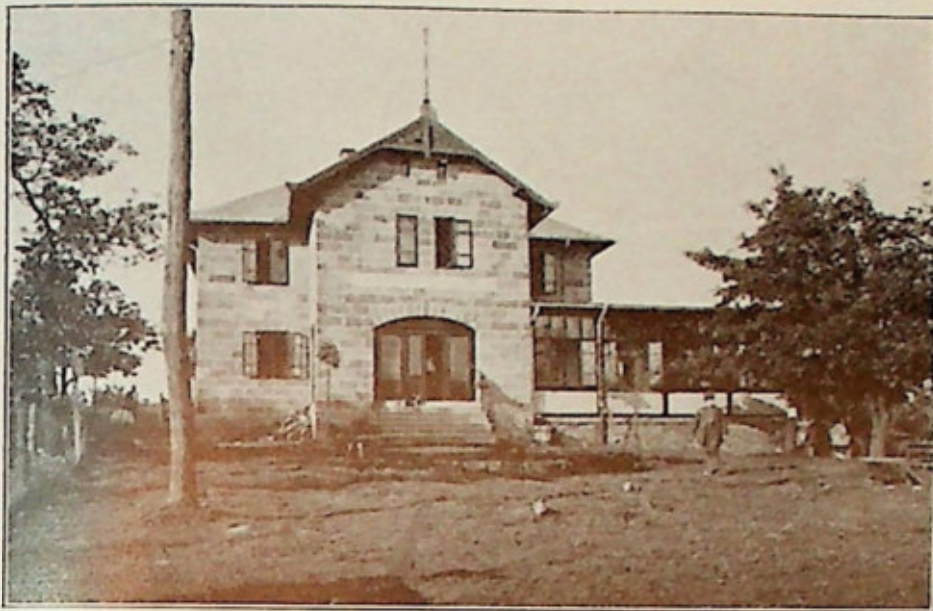
¹ *Turisták Lapja*, VII. évfolyam. 74. lap.

tem legjobban tesszük, ha elővesszük egyesületünk fentebb említett memorandumát, *Schuschny Henrik* és *Szterényi Hugónak* a Turisták Lapjában megjelent értekezéseit, a szerkesztőségnek az első diákturista műhöz csatolt észrevételeit,¹ azután a közgyűlésről az 1896. évfolyam 83. lapján közölt jelentést, valamint a Turisták Lapja 1890. évi 46., az 1896. évi 225. lapján és az 1897. évi 75. lapján a *diákszallók* rendezésére vonatkozó cikkelyeket, mindezeket természetesen kiegészítve a legújabbban szerzett tapasztalatokkal; mindezekből oly szervezetet állíthatnánk össze, a melynek alapján, ha abban a közoktatásügyi, földmivelésügyi és kereskedelemügyi minisztériumok is erkölcsi és anyagi támogatásunkra lennének, ezt az oly sok és fontos tekintetben hasznos, ma már kár nélkül halaszthatatlannak látszó ügyet a kívánalmaknak mindenben megfelelően rendezhetnők.

Nem fejezhetem be méltóbban eme szerény ismertetésemet, mint *dr. Marinovich Imrének* ama lelkesítő és sokatmondó szavaival, a melyekkel ő az 1896. évi márczius 1-én tartott közgyűlésén titkári jelentését végezte: „a turistaság erények halmaza; a haza- és bajtársi szeretet legtisztább forrása: forrás, a melyből jó népünkre boldogság fakad; jótékonyságnak szelleme, a mely áldást osztogat.“

¹ Turisták Lapja, VII. évfolyam. 74—75. lap.

A dobogókői Báró Eötvös Loránd menedékház. (Ifj. Thirring Gusztáv felvétele).

Könyvtárunk.

Irta: *dr. Réthly Antal.*

Egyesületi könyvtárunk alapját a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztálya vetette meg, a melyik mint tudjuk, Egyesületünknek is szülőanyja volt. A könyvtárt első időkben az adminisztrációs teendőkkel megbízott tisztviselő gondozta és 1894-ben a Turisták Lapjában már a következőket olvassuk, mint első hirt a könyvtárról:

„Az Osztály kezelése alatt álló egyesületi könyvtár, melynek szakszerű rendezése folyamatban van, 400 kötetet, füzetet, folyóiratot számlál.“ A könyvtár fejlesztésére már kezdettől fogva figyelemmel voltak az Egyesület vezetői és az 1889. évi költségvetésben már 50 frt szerepel a könyvtár céljaira. 1895-ig minden évben be volt állítva a költségvetésbe 50—100 frt erre a célra de 1896—1901-ig nem találtam nyomát ennek a tételnek. Azonban ezen idő alatt is számottevő kiadások fordítottak a könyvtárra (551 K). 1902-től kezdve ismét rendszeresen megtaláljuk a költségvetésben a könyvtár fejlesztésére szolgáló tételt, amely 100—300 K között váltakozott. Tényleg azonban csak kevés fordított a könyvtárra, mert a könyvtáros túlnyomólag a rendezési munkákkal lévén elfoglalva, a felmerült kiadások nagyjábólára a könyvek bekötetésére, mappák készítésére és tokok beszerzésére, valamint a czédulakatalógus nyomtatványaira fordítottak. A jövő feladata lesz most már a hiányzó munkák beszerzése iránt előterjesztést tenni és a turistairodalom fontosabb munkáit beszerezni.

A Magyar Turista-Egyesület könyvtárát kezdetben eleintén a tisztviselők egyike kezelte; a könyvtárnoki állás mint külön tisztség 1904 óta van szervezve s mint könyvtárosok eddig működtek: 1906 február 24 ig *Barcza Imre*, 1906—1914-ig *dr. Réthly Antal*. Egyesületünk könyvtára főleg a csereviszonyban álló Egyesületek és intézetek kiadványaival szaporodott, valamint ajándékok és kisebb beszerzések útján.

A Dobogókő télen. (Ifj. Thirring Gusztáv felvétele.)

A könyvtárnak most meglevő czédulakatalógusát (szoros alfabetikus sorrendben) könyvtárnokságom ideje alatt elkészítettem, úgyszintén lefektettem a könyvtár alapleltárát. A könyvtárban levő munkákat négy csoportba osztottam: *A*) Önálló munkák, folyóiratok és évkönyvek; *B*) Kisebb értekezések, füzetek, jelentések és prospektusok. *C*) Térképek, *D*) Albumok, nagyobb díszmunkák.

Ez a négy csoport 1914. év elején 1610 tétel alatt volt elkönyvelve és pedig az *A*) csoportban van 306 munka, 907 kötet, a *B*) csoportban 1146 különböző kiadvány, 1364 füzet, a *C*) csoportban levő térképek 123 tétel alatt 460 darabban vannak képviselve és végül a *D*) csoportban levő albumok és díszmunkák száma 35 tétel alatt 43 darab.

A könyvtárnak 1906. év óta való fejlődését alábbi statisztikai adatok szemléltető módon feltüntetik. A pótleltárban azok a munkák vannak felvéve, a melyek folytatásai az alapleltárban már régebben felvett évkönyveknek, folyóiratoknak stb.

	Kötet	Füzet	Térkép	Album	K	f.
1906/7-ben felfektetett alapleltár	606	742	420	32	6046	20
1908. évi szaporulat						
<i>a</i>) főleltár	81	109	21	9	250	50
<i>b</i>) pótleltár	20	10	—	—	127	90
1909. évi szaporulat						
<i>a</i>) főleltár	16	122	4	—	106	80
<i>b</i>) pótleltár	42	20	—	—	238	50
1910—11. évi szaporulat						
<i>a</i>) főleltár	21	262	15	2	180	50
<i>b</i>) pótleltár	47	7	—	—	235	60
1912. évi szaporulat						
<i>a</i>) főleltár	18	36	—	—	74	60
<i>b</i>) pótleltár	46	3	—	—	334	50
1913. évi szaporulat						
<i>a</i>) főleltár	9	51	—	—	43	10
<i>b</i>) pótleltár	21	2	—	—	194	00
1914 január 1-i állapot	927	1364	460	43	7832	20

E szerint a könyvtár ma 2794 darabból áll és 7832 K 20 f értéket képvisel.

Mellőzve azoknak a hazai és külföldi egyesületeknek felsorolását a melyekkel Egyesületünk ezidőszerint csereviszonyban áll, a következőkben egybeállítottam azokat a munkákat, évkönyveket, folyóiratokat és jelentéseket, a melyek könyvtárunknak rendszeresen megküldetnek.

A Magyar Turista-Egyesület könyvtárába rendszeren érkező folytatólagos kiadványok jegyzéke:

A) *Turistajellegű kiadványok:*

		Könyvtári jelzése:
A Dunántúli Turista-Egyesület Évi jelentése	Sopron	B 389
A Hegymászó	Budapest	A 304
A Magyarországi Kárpát-Egyesület Évkönyvei	Igló	A 24
A Mecsek-Egyesület Évkönyve	Pécs	B 629
A Mecsek-Egyesület Jelentései	Pécs	B 401
Az Aradi Turista-Egyesület Évkönyve	Arad	B 395
Balaton	Budapest	A 296
Erdély. Az EKE Értesítője	Kolozsvár	A 42
Természetbarát	Budapest	A 305
Turista-Közlöny	Budapest	A 25
Turisták Lapja	Budapest	A 1
Turistaság és Alpinizmus	Budapest	A 284
Bericht der Sektion Schlesien des Karpathen-Vereins	Breslau	B 394
Der Tourist	Frankf. a. M.	A 178
Deutsche Alpenzeitung	München	A 160
Österreichische Touristen-Zeitung	Wien	A 319
Jahrbuch der Sektion Bielitz-Biala des Beskiden-Vereins	Bielitz	A 170
Jahrbuch des Schweizerischen Alpenclubs	Bern	A 26
Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathen-Vereins	Nagyszeben	A 21
Mitteilungen des Beskiden-Vereins	Teschen	A 174
Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins Wien, Salzburg	München	A 180
Zeitschrift des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins	München	A 4
Annuaire de la Société des Touristes du Dauphiné	Grenoble	A 22
Alpi Giulie	Trieste	A 46
Bollettino del Club Alpino Italiano	Torino	A 17
Bollettino dell' Alpinista	Trento	A 49
Il Tourista	Trieste	A 177
Liburnia, Club Alpino Fiumano	Fiume	A 44
Rivista mensile del Club Alpino Italiano	Torino	A 19
Pamiętnik Towarzystwa Tatrzyńskiego	Krakow	A 14
Taternik	Lwow	A 239
Carsia, Cronaca degla Societa Alpina Carsia	Fiume	A 320

B) *Tudományos jellegű kiadványok:*

A m. kir. Földtani Intézet Évi Jelentése	Budapest	A 36
A m. kir. Földtani Intézet Évkönyvei	Budapest	A 37
A m. kir. Orsz. Meteorologiai és Földmágnasségi Intézet Évkönyvei	Budapest	A 185
A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűléseinek Munkálatai	Budapest	A 200
A Tenger	Budapest	A 303
Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Vándorgyűléseinek Emlék- könyve	Kolozsvár	A 204
Az Időjárás	Budapest	A 33
Barlangkutatás	Budapest	A 302
Erdélyi Múzeum	Kolozsvár	A 43
Földrajzi Közlemények	Budapest	A 29

Földtani Közlöny	Budapest		
Jelentés a m. kir. Orsz. Meteorologiai és Földmágnasségi Intézet Működéséről	Budapest	A	186
Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtári állapotáról	Kolozsvár	B	729
Magyar Katonai Közlöny	Budapest	A	248
Múzeumi és Könyvtári Értesítő	Budapest	A	240
Természettudományi Közlöny és a Pótfüzetek	Budapest	A	31

Végül megjegyzem, hogy könyvtárunk az egyesületi helyiségben a hivatalos órák alatt tagjainknak mindenkor rendelkezésére áll, a felsorolt folyóiratok pedig állandó használatra a könyvtár asztalán vannak.

Az amateur-fotografiai kiállítás rendezőbizottsága. (Lovag Loehr Ágost felvétele.)
 (Az asztal mellett balról jobbra: Dr. Thirring Gusztáv, Kneusel-Herdliczka Arnold, báró Eötvös Loránd, gróf Teleki Géza és Bohus László; a háttérben Dr. Kéry István, Dr. Téry Ödön és Rakovszky Géza.

Fotografiai mozgalmak a Magyar Turista-Egyesületben.

Irta: *dr. Kemény Ferencz.*

Niepce és Daguerre óta a fotografálás terén nem volt találmány csak megközelítően is oly hatással, mint a szárazlemezek feltalálása a mult század hetvenes évei elején. A fotografálás történetében korszakot alkotó ezen találmány egy csapásra megszázsorozta és megezerszerelte az amateur-fényképezők számát.

Budapesten, ha jól tudom, *dr. Wartha Vincze* és *Schuller Alajos*, mindketten a polytechnikum tudós tanárai, voltak az első amateurök, kik szárazlemezre képet varázsoltak. Abban is aligha tévedek, ha úgy vélem, hogy *Schuller Alajos* 1880-ban bromezüstös emulziót főzve, volt az első, ki szárazlemezeket készített. Azok között, kik a nyolczvanas évek közepe táján használták munkálataiknál a szárazlemezeket, említem *dr. Kéry Istvánt*, *dr. Halaváts Gyulát*, *dr. Molnár Nándort*.

Mindenütt, hova a francia földről megindult fotográf-amateurség hódító útjában eljutott, a turistaság mátkául fogadta s azért ne csodálkozzunk azon, ha a nyolczvanas évek végével a budapesti turisták között is sokan akadtak, kiket az új jövevény büvkörébe vont; annyian voltak, hogy némelyekben már egy amateur-kiállítás gondolata fogant meg.

A Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának 1889. április 4-én megtartott választmányi ülésében *dr. Oláh Gusztáv* részletesen kifejté azon indítványát, hogy az Osztály fotografálással foglalkozó tagjainak képeiből „a főváros egy élénkebb forgalmú pontján bérelt s utczára nyíló helyiségben állandó kiállítás rendeztetnék. E helyiségben egyúttal kiállítandók és csekély belépti-díj mellett megtekinthetők volnának még oly térképek, dombormű-térképek is, melyek a főváros környékére vonatkoznak, esetleg Budapest környékének

egy nagyobb dombormű-térképe. Kiállítható volna még e helyiségben a turistaságot érdeklő minden eszköz, czélszerű öltözék stb. is“.

Az Osztály választmánya elvben hozzájárult ez indítványhoz, a kivitelre vonatkozólag azonban nem értett egyet az indítványozóval, mivelhogy a kiállításnak külön bérlendő helyiségben való megtartása az Osztály anyagi erejét túlhaladná! Ily kiállításoknak rendezését mindamellet a választmány igen kívánatosnak tartotta s azért az eszmét nem ejtette el, hanem beható megvitatására *dr. Wartha Vincze* elnöksége alatt bizottságot küldött ki, melynek tagjai *Lóczy Lajos*, *dr. Téry Ödön*, *Kalecsinszky Sándor*, *dr. Oláh Gusztáv* és *dr. Schafarzik Ferencz* lettek.

Az Osztálynak május 28-án tartott választmányi ülésében *dr. Wartha* már jelentést tett a fényképészeti kiállítás rendezésére kiküldött bizottság működéséről. A bizottság egy *amateur-fotográfiai kiállítás rendezését* ajánlotta. A választmány a bizottság ezen javaslatát elfogadta s az előleges költségek fedezésére 100 forintot szavazott meg. A kiállítást rendező nagybizottság elnöke lett *dr. Wartha Vincze*, alelnöke *világosvári Bohus László*, titkára *Kalecsinszky Sándor*; tagjai: *báró Andreánszky Géza*, *báró Eötvös Loránd*, *Gothard Jenő*, *Halaváts Gyula*, *lovag Kneusel-Herdliczka Arnold*, *Konkoly Thege Miklós*, *Krenner József Sándor*, *Lóczy Lajos*, *dr. Oláh Gusztáv*, *dr. Schafarzik Ferencz*, *dr. Téry Ödön* és *dr. Thirring Gusztáv*.

Mint végrehajtóbizottság működtek: *dr. Wartha Vincze*, *világosvárosi Bohus László*, *Kalecsinszky Sándor* és *lovag Kneusel-Herdliczka Arnold* cs. és kir. őrnagy. E négy férfiú nem lankadó ügybuzgalmának, fáradhatatlan tevékenységének lehetett köszönni, hogy a vállalkozás aránylag csekély költséggel és rövid idő alatt létrejött.

Kneusel-Herdliczka őrnagy néhány évvel azelőtt nagy tevékenységet fejtett ki a bécsi kamara-klub megalapításában es 1888-ban nemcsak mint kiállító vett részt a bécsi amateur-kiállításon, hanem annak rendezésében is hathatósan közreműködött. A szerzett tapasztalatok, párosulva lankadatlan energiával képesítették őt, hogy támogatva *Tóth Géza* cs. és kir. kapitány és *dr. Marinovich Imre* kir. jogügyi fogalmazó által, a beérkezett kiállítási tárgyakat rövid idő alatt osztályozhatta és a képzőművészeti társulat által díjtalanul átengedett termekben mindenki megelégedésére elrendezhette. Részben *Kneusel-Herdliczka* bécsi összeköttetéseinek köszönhetjük, hogy a bécsi kamara-klub számos kiváló tagja mint kiállító vett részt s ez által a kiállításunk nemcsak érdekességben gyarapodott, de annak művészi színvonalja is emelkedett.

Az amatőr-fotográfiai kiállítás 1890. április 30-án, az akkori műcsarnokban (Andrássy-út) nyílt meg. A kiállítók száma volt 131, köztük volt *Mária Terézia* főhercegnő, *Ferdinánd* toszkánai herceg és a magyar és osztrák amateurök színe-java.¹

Ezen első amateur-kiállításunk 1890-ben a fotográfiai műalkotás azon korszakába esett, melyben Európaszerte még kevéssé irányították művészi szempontok az amateurök törekvéseit s a melyben a szak-

¹ Lásd Turisták Lapja, II. évfolyam 155., 157. lapjai.

Kalecsinszky Sándor.

Kneusel-Herdliczka Arnold.

fotográfok sablonos retouche-mesterségének sokszor a portrait-hűség is áldozatul esett. Leginkább realiztikus, valóságosra törekvő és gyakorlati czélokat szem előtt tartó irányzat jellemezte 1890. évi kiállításunkat. A kiállított tájképek, bár sokszor művészi beállítást mutattak, mégis azok nagyrésze szemléltetve oktató, geográfiai ismeret terjesztő, a genre-képek néprajzi ismeret közvetítő irányzatúak voltak. A szép számmal szereplő diapositiv képek nagy része is főleg tanítási czéloknak akart szolgálni. A portrait és act gyéren volt képviselve. Nem csodálkozhatunk ezen, ha meggondoljuk, hogy a magyar amateurság gyermekkorát élte; hogy a portrait és act nagyobb gyakorlottságot kívánnak az elrendezésben és beállításban s minden egyes felvételnél egy-egy megvilágítási problémát kell megoldani a fotográfusnak.

Bár nem állíthatjuk, hogy első kiállításunk a fotografiai műalkotás új korszakát indította volna meg nálunk, de kétségtelen, hogy várakozáson felül sikerült, hogy jelentékeny mértékben gyarapította az amateur-fényképezők seregét s bizonyos az is, hogy a magyar amatőrök törekvései és sikerei előmozdították szakfotográfusaink ízlésének nemesebb irányban való fejlődését is.

A kiállítás sikerének egyik hangosan szóló bizonyítéka volt, hogy Őfelsége, a király, június 13-án meglátogatta és behatóan megtekintette azt.¹

A jury tagjai gróf Teleki Géza elnöklete alatt voltak: Bohus László, Déchy Mór, báró Eötvös Loránd, Gothard Jenő, lovag Kneusel-Herdliczka Arnold, Konkoly Thege Miklós, lovag Lochr Ágost, dr. Téry Ödön és dr. Wartha Vincze.

Kitüntetések osztogatásában a jury elég bőkezű volt. Mária Terézia főhercegnő által a fényképészet terén elért kiváló eredmények jutalmazására alapított aranyérmét nyerték: gróf Forgách István, dr. Kemény Ferencz és Machaček Antal. A bécsi kamara-klub *Daguerre-aranyérmét* dr. Molnár Nándor nyerte. Az Osztály aranyérmét nyerték:

Asbóth Kamilla, Calderoni és társa, id. Divald Károly, gróf Esterházy Károly, Halaváts Gyula, Krausz Jakab, Pantoesek József, Petheő Imre, dr. Schmidt Sándor, dr. Schafarzik Ferencz, gróf Wimpffen Siegfried, Vánca Emme, gróf Zichy

¹ Lásd Turisták Lapja, II. évfolyam, 269. lapja.

Tengerparti részlet Lovrana mellett. (Dr. Kemény Ferencz felvétele.)

Ágostonné, gróf Zichy Józsefné. A bécsi kamara-klub tagjai közül gróf Brandis Károly, báró Brenner-Felsach Joakim, Buschbeck Alfréd, gróf Chotek Károly, David Lajos, Einsle Antal, Eisner Henrik, Harry Tolley, Hiller Károly, báró Liebig Alfréd, dr. Mallmann Federico, báró Rothschild Nathaniel, Scolik Károly, Srna Károly, Stieglitz Alfréd, Strakosch Gyula, Tóth Viktor, Wellusig Frigyes, Winkelbauer Károly. Ezüstérmét 32-en, bronzérmét 24-en és elismerő oklevelet 12-en nyertek.¹

A gróf Teleki-érmeket, melyeket a kiállítást látogató közönség szavazás útján ítelt oda, a legtöbb szavazatot nyert három kiállító, ú. m. Bohus László, Déchy Mór és Kneusel-Herdliczka nyerte.

A magándíjak közül

a Bohus László-díjat: Krausz Jakab és Pasquali János.

a Rakovszky Géza-díjat: Machaček Antal.

a Calderoni-díjat: Schmidt Sándor.

az Eisenschiml és Wachtl-díjat: Leyritz Árpád.

a Perutz-díjat: Tóth Viktor.

a Schippang-díjat: dr. Molnár Nándor.

a Türkel és Schlesinger-díjat: Rossi Nándor nyerte el.

A szép siker daczára, melyet a magyar amatőrök az 1890. évi kiállításon értek, az amateurség ügye a turista-egyesület talajában mélyebb gyökeret verni nem tudott. Dr. Téry Ödön 1891-ben az Osztály decemberi választmányi ülésében egy amateur-fotográfiai kör létesítését indítványozta s a választmány az eszme megvalósítására dr. Wartha Vincze elnöklete alatt az egyesület fotografáló tagjaiból bizottság összeállítását határozta el. Meg is lett forma szerint e bizottság 1892. április havában s e bizottságban határozatba ment,

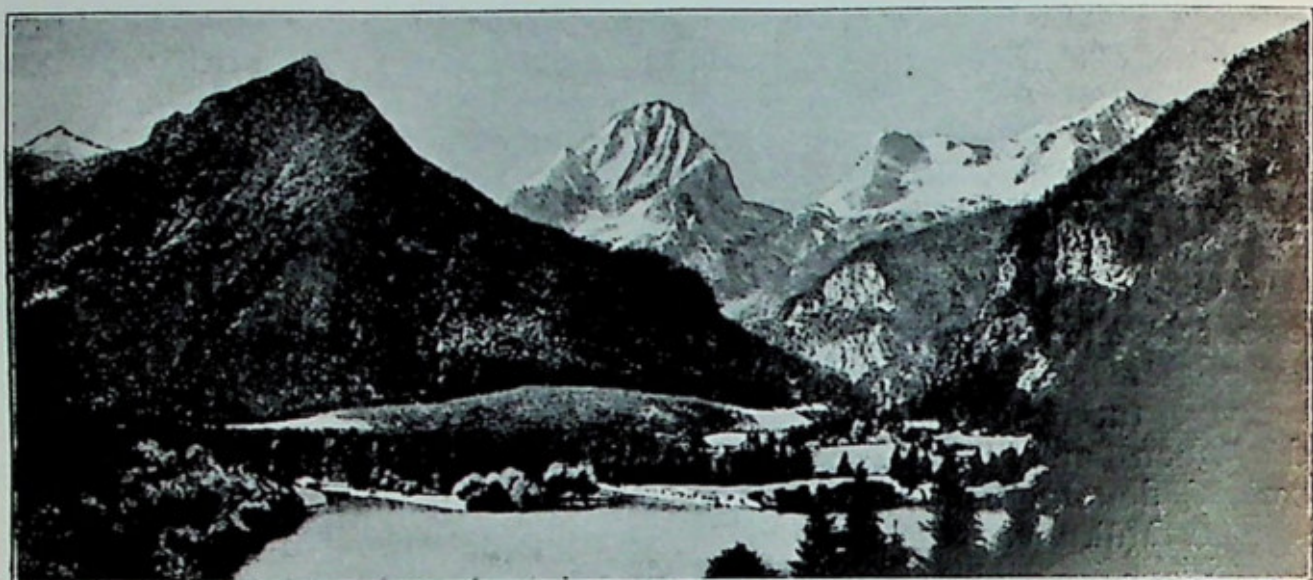
¹ Lásd Turisták Lapja, II. évfolyam, 270. lapján.

hogy az amateur-fotográfusok köre, mint a Budapesti Osztály függeléke alakulhasson meg. Végre 1893. deczember 21-én az alakuló közgyűlésen létrejött a *Műkedvelő Fényképészek Osztálya* s ez Osztály ügyrendjének letárgyalása után megválasztatott az elnökség, tisztikar s a választmány. Elnöke *Dr. Wartha Vincze*, titkárai *Kalecsinszky Sándor* és *Dr. Fialowski Lajos* lettek.

A következő három év alatt a Műkedvelők Osztálya nem ad életjelt magáról. Lehet, hogy egy fotografiai műterem és labororium felszereléséhez szükséges anyagi eszközök hiányán mulott, hogy csak névleg létezett az Osztály, de valóságban nem működött; avagy lehet, hogy a turista-egyesület védszárnyai alatt felcseperedett amateurség időközben annyira megizmosodott, hogy nem érezte szükségét a további dédelgetésnek s a maga lábán akart járni.

A Műkedvelő Fényképészek Osztálya 1896-ban föloszlott.

Turista-karácsonyünnepek.

Írta: *Dr. Thirring Gusztáv.*

Karácsony szent ünnepe a szív ünnepe, a szeretet ünnepe. Ez a szeretet áthatja mindazoknak a szívét, kik embertársaikkal érintkeznek, kik a gyermekeknek örömet okozni, szegényekkel és szükölködőkkel jót tenni akarnak. Fokozottan hatja át azoknak szívét, kik a szép természet kultuszát tüzték ki zászlajukra, kik hegyet-völgyet bejárva gyönyörködnek az Isten szép természetében, csak azért, hogy a szépben gyönyörködve, lelküket kivonják a mindennapi küzdelem forgatagából és elfeledve bűt, bánatot, a szép természet ölében töltsenek el boldog órákat.

Ez az ideális cél, mely nem ismer mellétekintetet, vezeti a turistákat a hegyek közé, ez az ideális cél viszi őket be a nép kunyhójába is. A turista, ki végigbolyong hegyeinken, völgyeinken, ott künn a természetben megismerkedik az emberrel is; látja őt az élet küzdelmei, a munka fáradságai közepette; annak, a ki iránta érdeklődik, megnyílik előtte a nép szíve és a vidék lakója, a ki hivatalos érintkezésben zárkózott és bizalmatlan, künn a szabad természetben közlékenynyé válik, kitarja bajait a turista előtt, kiből jóbarátot, jóakaró embertársat ismer fel. Ez az érintkezés közelebb hozza a városi embert a falu népéhez, ledönti a válaszfalakat az urak és a nép közt, áthidalja a fennálló ellentéteket és együtt dobogtatja meg sziveinket egymás iránti szeretetben és megbecsülésben. Ezt az érintkezést kultiválni eszerint nemes feladat, melyet mindnyájunknak szolgálnunk kell.

Huszonöt éve, hogy egy újonnan alakult egyesület, a Magyar Turista-Egyesület, megindította hazánk fővárosában a természet kultuszát, hogy kivitte közönségünket a nagyváros zajából a csendes, szép természetbe és megalapította Budapesten az addig ismeretlen turistáskodást. Kezdetben vegyes érzelmekkel fogadták a dolgot;

a szögesczipős, hátizsákos turistákat a fővárosban megmosolyogták, kigúnyolták, faluhelyen gyanus szemmel nézték, komédiásoknak, futóbolondoknak tartották és bizonyos idő kellett hozzá, hogy a falu népének bizalmatlansága a turistákkal szemben elenyésszék. De midőn a falu népe belátta, hogy a békés jövevényekkel szemben nincs oka bizalmatlankodni, midőn látta, hogy az erdők fáira alkalmazott színes jelzések mind sűrűbb tömegekben hozzák ki az idegeneket, mikor meggyőződött róla, hogy ezen furcsa idegenek után vendéglősnek, fuvarosnak és mindenféle más embernek tetemes keresete fakad: a falusi nép szíve is megnyílt és a turistában nem közönyös vagy éppen ellenséges indulatú idegent látott többé, hanem jóakaró barátot kezdett felismerni. És ez a meggyőződése erősödött, a midőn a turisták karácsony szent ünnepén a szeretet és jótékonyság nemes eszméitől vezéreltetve megemlékeztek a kisdedekről és nélkülözőkről, midőn a jótékonyság oltárán a szent karácsony örömtüzét gyujtották meg.

A turista-karácsonyünnepélyek intézménye ismeretlen volt addig Magyarországon.

A mit külföldön már régóta gyakoroltak, azt idehaza még nem ismerték. A Magyar Turista-Egyesület elődje honosította meg itt ezt a szép és üdvös szokást, tőle vették át utóbb a többi hazai turista-egyesületek is.

Szép és üdvös szokás! Szép, mert a turisták idealizmusát viszi át a megajándékozott vidék népességére, és üdvös, mert ezzel megnyeri a maga részére annak a vidéknek a közönségét, mely vidékre működése kiterjed. S hogy e közönség rokonszenvére mennyire van szükség, azt alig kell hangsúlyozni; hiszen az a közönség egészen másként ítéli meg az egyesület működését, ha látja, hogy az egyesület nemcsak a maga érdekeit tartja szemel előtt, de a vidék népét is istápolja tehetségéhez képest. Ezzel eloszlatja azt a bizalmatlanságot, mely a köznépben rendszerint megvan az „urak“, kivált pedig olyanok iránt, kiknek ténykedését megérteni nem bírja.

1889. december 29-én állítottuk fel az első turista-karácsonyfát Pilisszentkereszten, azon hegyvidék tövében, melyet a M. T. E. működésének központjául választott. Csekély eszközökkel, szerény viszonyok között kezdtük meg ezt a humánus működésünket; de az új, hazánkban addig ismeretlen eszme hamar hozzáférközött tagjaink szívéhez, kiknek áldozatkészsége lehetővé tette, hogy évről évre újból felállítva a turisták karácsonyfáját, mind nagyobb mértékben gyakoroljuk a szeretet szép művét. Az azóta letelt negyedszázadban felváltva tíz községben állítottuk fel a turisták karácsonyfáját. Pilisszentkereszten, Pilisszentléleken és Dömösön négyszer, Pilisszentlászlón, Pilisszántón és Pilismaróton háromszor, Szentendrén, Cséven, Kóspallagon és Diósjenőn egyszer áldoztunk e szép szokásnak.

Ez idő alatt közel *tízezer* koronát fordítottunk nélkülöző gyermekek felruházására, tanszerekkel, édességekkel és apró játékszerekkel való ellátására. *Hatszáz* gyermeket láttunk el meleg téliruhával és lábbelivel s vagy 8000 gyermeknek juttattuk az iskoláztatáshoz szükséges tanszereket. Mily nagy gyermekereg szemében lángolt fel a

boldogság tüze, hogy róluk, a legszegényebbekről, az elhagyatottakról, az árvákról és szűkölködőkről megemlékeztek jószívű emberek — idegenek —, olyanok, kiket a szeretet szent érzelmén kívül semmiféle érdek nem kapcsol hozzájuk; és hány száz szegény anya s elhagyott özvegy szemében száritottuk fel a bánat könnyeit, helyébe varázsolván a hála ragyogó könnyét, a legnagyobb jutalmat, melyet ember embernek adhat. Ő hát képzelhető szebb jutalom annál az áldásnál, melyet szegény anyák és nélkülöző, didergő gyermekek rebegnek felénk, kik felismerve bánatukat és nyomorukat, támogatásukra siettünk, hogy boldogokká tegyük őket — és velük együtt saját magunkat is! Mert a szeretet műve a szegényt épp oly boldoggá teszi, mint azt, a ki a jótettet műveli; ez éppen a jó cselekedetben rejlő isteni erő, hogy boldoggá teszi azt a ki ad éppen úgy, mint azt a ki kap.

És ezek a kirándulások és karácsonyi ünnepek, melyeket mi turisták rendeztünk, mennyi egyéb üdvös eredménnyel jártak! A főváros közvetlen közelében lévő, de hegyek közé elrejtett kis falukban mennyi hiányt, mennyi fogyatkozást, mily nyomort találtunk és tártunk fel az illetékes hatóságok előtt; ma már nem egy helyen látunk diszes állami iskolákat ott, a hol 25 évvel ezelőtt nyomorúságos, düledező viskóban tanítottak szegény községi tanítók egypár gyermeket. Jó utakat és egyéb közlekedési eszközöket találunk ott, hol negyedszázad előtt szinte járhatatlan utakon kellett haladnunk. Csínban, jólétben, kultúrában, magyar érületben hogy gyarapodtak hegyvidékünk községei! Mondhatja-e valaki, hogy ezen haladás beállításában ne volna részünk nekünk turistáknak is, kik kapcsolatot létesítettünk város és falu, központ és vidék közt, kik illetékes helyen tettünk lépéseket a tapasztalt bajok enyhítése, a hiányok pótlása céljából, kik jelentékeny forgalom teremtésével tereltük e vidéket a modern haladás útjára? Talán szerénytelennek látszik e kijelentésem, talán nélkülünk is beállott volna ez a kedvező fordulat; de annyi tagadhatatlan, hogy mi siettettük e fordulat beállítását!

Íme, már huszonötöszer állítottuk fel a turisták karácsonyfáját. 25 év egy ember életében mérhetetlen idő, de nagy idő egy egyesület történetében is. 25 évig állani egy eszme szolgálatában, szép és tiszteletreméltó dolog. Vannak közöttünk, a kik a 25 év alatt folyton munkálkodtak azon eszméken, melyekért egyesületünk küzd; de az egyesek szerepe itt egészen háttérbe szorul, mikor az összesség, az egyesület működéséről van szó. És a mikor most örömmel konstatálhatjuk, hogy a M. T. E.-nek ezen szép és nemescélú működése a negyedszázad folyamán mindvégig változatlanul élvezte az áldozatkész közönség támogatását, nem szabad azokról megfeledkeznünk, kik egyesületünket e működésében baráti kézzel támogatták, kik tanácsal és tettel szolgálták intenczióinkat. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy azon meleg érdeklődés és támogatás nélkül, melyet az érdekelt községek és hatóságok velünk szemben tanúsítottak, nem lettünk volna képesek céljainkat elérni. Az érdekelt községek és hatóságok minden alkalommal felismerték szándékaink önzetlenségét és működésünket méltányló megbecsülésben részesítettek. Őszinte,

meleg köszönet illeti meg őket azon szíves támogatásért, melyben egyesületünket részesítették.

A 25 karácsonyünnepélyre eszközölt gyűjtések összesen 15,161 koronát eredményeztek; legszerényebb volt a gyűjtés az első évben, a midőn csak 164 K folyt be; ez az eredmény évről évre gyarapodott, úgy hogy 1895 óta (két eset kivételével) mindig 600 koronánál nagyobb összeg gyűlt egybe. A maximum volt 1908-ban 1118 K és jubiláris karácsonyi ünnepünk alkalmával (1913-ban) 1261 K. 1897-ben, 1902-ben és 1912-ben gyűjtést nem rendeztünk; az első évben az alapítási emlékünnepély jövedelmét fordítottuk a karácsonyünnepély céljaira, 1902-ben és 1912-ben pedig a jótékonyági alaptól fedeztük az összes költséget. Utóbbi két évben a második dobogókőmenedékház, illetve a veranda építésére rendezett gyűjtésre való tekintetből mellőzte az egyesület a karácsonyi gyűjtés megindítását.

Az 1889—1913. évi turista-karácsonyünnepélyek áttekintése.

Év	A karácsonyfa- ünnepély helye		A karácsonyi	A karácsonyi	A jótékonyági
			gyűjtés	felruházás és	alap állapota
			eredménye	ünnep. költségei	
			K	K	K
1889	Pilisszentkereszt . . .	(1)	164	149	—
1890	Pilisszántó . . .	(1)	304	304	—
1891	Dömös . . .	(1)	416	370	—
1892	Pilisszentlászló . . .	(1)	255	224	40
1893	Pilisszentlélek . . .	(1)	335	296	247
1894	Pilismarót . . .	(1)	596	300	506
1895	Pilisszentkereszt . . .	(2)	753	596	683
1896	Pilisszántó . . .	(2)	623	447	872
1897	Dömös . . .	(2)	¹ 174	414	629
1898	Pilisszentlászló . . .	(2)	898	515	644
1899	Pilisszentlélek . . .	(2)	629	370	1053
1900	Pilisszentkereszt . . .	(3)	876	328	1823
1901	Dömös . . .	(3)	869	357	2287
1902	Pilisszentlélek . . .	(3)	—	267	2197
1903	Pilisszentlászló . . .	(3)	756	343	2567
1904	Pilismarót . . .	(2)	505	336	2655
1905	Szentendre . . .	(1)	528	354	2919
1906	Dömös . . .	(4)	757	343	3037
1907	Pilisszántó . . .	(3)	653	458	3458
1908	Kóspallag . . .	(1)	1118	576	3926
1909	Pilisszentlélek . . .	(4)	968	556	4496
1910	Pilisszentkereszt . . .	(4)	864	506	5093
1911	Diósjenő . . .	(1)	859	493	5425
1912	Csév . . .	(1)	—	304	5285
1913	Pilismarót . . .	(3)	1261	585	5731
	Összesen . . .		15,161	9791	—.—

A karácsonyünnepélyekre tényleg fordított összeg 9791 K volt. Az első év szerény kezdete (149 K) után ez az összeg csakhamar nagyobbra nőtt s az utolsó években rendszerint 500 és 600 korona között ingadozott; maximumát 1895-ben érte el 596 K-val. Érdekes

¹ Az alapítási emlékünnepély jövedelméből.

ezen összegnek községek szerinti eloszlása; a 22 ünnepély költségeiből jutott:

	K
Pilisszentkeresztre	1579
Pilisszentlélekre	1489
Dömösre	1485
Pilismarótra	1221
Pilisszántóra	1209
Pilisszentlászlóra	1081
Kóspallagra	576
Diósjenőre	493
Szentendrére	354
Csévre ¹	304

A gyűjtés minden évben lényegesen meghaladta a szükségletet, úgy hogy a maradék az egyesület jótékonyági alapját növelte. Ez az alap 1892-ben csak 40 K volt, 1900-ban már 1823 K 40 f és 1913-ban 5731 K. A jótékonyági alpból juttatunk segélyt rendkívüli alkalmakkor (tűzvészek stb.) egyes községeknek vagy magánosoknak is, innen van az, hogy az alap jelen állapota kisebb a gyűjtésből tényleg fennmaradt összegeknél.

A felruházott gyermekek számát pontosan nem állapíthatjuk meg; újabb időben rendszerint legalább 12 fiú és 12 leány részesült teljes felruházásban, azonkívül számos gyermek egyes ruhadarabokban vagy lábbeliben. Ezenkívül rendszerint az összes iskolásgyermek kaptak írószereket, édességeket és apróbb ajándéktárgyakat. Teljes felruházást legalább 600 gyermek nyert ezen 25 év alatt.

A nagy szegénységhez képest ez a jótékony működés talán csekélynek látszik; de az illető községre nézve, melyet az egyesület így segít, a felruházás ténye nagyjelentőségű. Láthattuk legutóbb Pilismaróton is, mily nagy esemény volt a falura nézve a turisták karácsonyünnepélye. Ekkora ünnepség évek óta nem volt ott; természetes, hogy emléke soká fog élni és a hálás falusi nép soká fogja áldani a Magyar Turista-Egyesületet, mely a szűkölködőkön segített, a szegényeket istápolta.

¹ Ezen ünnepélyt az Esztergomi Osztálylyal együtt rendeztük, mely a költségeknek harmadát viselte; tényleg tehát a csévi felruházásra 456 K-t fordítottunk.

Turista-majális. (Dörre Tivadar rajza.)

Társadalmi mozgalmak. Vigalmak.

Irta: Jász Géza.

Átlapozva egyesületünk régebbi évkönyveit, az a kedves, de mégis bánatos érzés lép meg bennünket, a mi az aggszűz szívét elfogja, midőn szekrénye rejtett fiókjából előszedi fiatalkorú emlékeit, — egy-egy tánczrend, elsárgult levél, elfakult selyemszalag, színehagyott rózsaszirm — mindmegannyi kedves, fiatalkori emléket ébreszt fel lelkében, egy régi világot, mely tele volt napsugárral s ibolyaillattal; egy világot, mely tele volt ábránddal s költészettel . . . .

Átlapozva a Turisták Lapja régi évfolyamait, eszünkbe jut Egyesületünk ifjúsága, feléled a mi ifjúságunk is. Olvasva a vigalmakról szóló jelentéseket, az estélyek, bálók, hangversenyek, életképek leírását, elolvasva az azokon szereplők névsorát, szívünk hevesebben dobog, arcunkat élénk pir önti el, életünk ama szép órái jutnak eszünkbe, midőn még tudtunk örülni, lelkesedni, szeretni, igazán és romlatlanul.

Egyesületünk fiatalkori életében ezek a vigalmak nagy szerepet játszottak, ezek voltak a cement, mely a fiatal egyesületünk épületét összeforrasztotta, a társadalmi érintkezés ezen kedves alkalmai újabb és újabb tápot s gyúanyagot szolgáltatottak a turistaság ügyeért való lelkesedésre és az egymás iránt való szeretetre. A hangversenyeken, táncmultságokon s majálisokon sokan behódoltak a turistaságnak, a már bennlevők testvérekké váltak s sok szívpar örök életre egybe fonódott.

Ma 25 év múlva fájdalommal kell megállapítanunk, hogy nemcsak a mi fiatalságunk tűnt el, de természetesen az egyesületé is. Ezek a szép ünnepélyek és vigasságok ma már nem ismétlődnek abban a formában s mértékben mint akkor, — mintha kihalt volna egyesületünk-ből a fiatalság, kihalt volna az összetartás, a lelkesedés, a költészet. Hát egyesületünk egykori szépséges turista hölgyei, kik azóta anyákká váltak, miért nem hozzák gyermekeiket egyesületünkbe, a

melyben hajdan ők töltöttek annyi kellemes és szép órát? Itt e helyen szólítom fel őket, hogy gyermekeiket hozzák az egyesületünkbe, hadd legyenek azok megalapítói egy újabb fiatal kornak, tele tiszta örömmel s költészettel s kívánom, hogy ennek részesei 25 év múlva egyesületünk aranylakodalmán ugyanavval a szent érzelemmel gondoljanak vissza az egyesületünkben töltött fiatalságukra, mint mi ma; legyen a mi jubiláris ennepünk kiinduló pontja egyesületünk másodvirágzásának.

*

Mikor egyesületünk 1888. végén megalakult, tagjai egymáshoz úgyszólván teljesen idegenek voltak. Szükség volt tehát oly érintkezésre, mely tagjainkat egymáshoz közelebb hozza. Erre addig is, míg a tavasz beálltával a kirándulások megindultak, a havi társasvacsorák szolgáltak, melyeket kezdettől fogva a „Virágbokor“-hoz címzett vendéglőben (V., József-tér 1. sz.) tartottuk. Ezek a vacsorák csakhamar népszerűekké váltak s látogatottságuk még fokozódott, midőn tavasszal székhelyüket a budai oldal nyári vendéglőibe (a Politikus szatócsba, majd a Márványmenyasszonyba) tettük át. Sok eszme érlelődött meg e vacsorákon, sok jó baráttra tettünk itt szert s akikkel itt összebarátkoztunk, azok mind lelkes turistákká váltak. Összehozott hajlamaink azonossága és együtt tartott a kifejlődött baráti viszony.

De a vacsorákon kívül más szórakozást is kívántunk nyújtani tagjainknak, kivált a hölgyeknek. Szerényen megkezdett táncmulatságaink — melyeket *háziestélyek*nek neveztünk — csakhamar kedveltek lettek s a vendéglő kicsi különszobájából csakhamar az előkelő báltermekbe kellett átmennünk. A parkett terén is lépést kellett tartanunk egyesületünk belső fejlődésével és felvirágzásával. Mily öröm volt, ha egy-egy mulatság jól sikerült, ha egyesületünk újabb sikert ért el és ezzel népszerűsítette a turistaság eszméit. Ezért fontosak e régi vigalmaink, melyekről a Turisták Lapja lelkiismeretesen beszámol. Hadd pillantsunk vissza egyesületünk fiatal korának ezen kedves emlékeire.

1889 december 30-án volt az első hangversenyyel egybekötött táncmulatság az István főherceg szálló dísztermében. A rendezőbizottság tiszteletb. elnöke lovag Kneusel-Herdliczka Arnold, elnöke Hebertanz Nándor, alelnöke dr. Nigrinyi György, pénztárosa dr. Mihálovics Béla, jegyzője Jász Géza volt. A hangversenyben közreműködtek: Schweida Izolda (ének), Schodl János (zongora), dr. Adler Mihály (gordonka) és a zenekedvelők férfikara dr. Gschwindt György vezetése alatt; a táncban 48 pár vett részt.

1890 márczius 11-én táncmulatság a Vigadó éttermeiben az Aggteleki barlang áttörési költségeinek javára; a táncban 60 pár vett részt.

1891 márczius 12-én táncestély a Vigadó éttermeiben a Hármashatárhegyi menedékház javára, a táncmulatságot jelenlétükkel megtisztelték: br. Eötvös Loránd, gr. Teleki Géza miniszterek, Sipeky Sándor, dr. Smialovszky Valér, Kubinyi György, Ámon Ede, Koczkar Zsigmond országgyűlési képviselők. A táncban 60 pár vett részt, a tiszta jövedelem 73 frt volt.

1891 június 30-án a dán turisták tiszteletére a római fürdőben rendezett majális; az aquincumi ásatásokat dr. Kuzsinszky Bálint magyarázta.

1891 december 29-én hangversenyyel egybekötött táncmulatság a Vigadó éttermeiben az Öttavi menház javára. A hangversenyben résztvettek: Donhoffer Margit (zongora), Schweida Izolda (ének), Szúk Endre (gordonka), Fáy Szeréna (szavalat), Kaszner Etelka és Károly (2 czimbalom), Zilahi Gyula (szavalat). Az estélyen 73 pár táncolt.

Havasi gyopár. (1892. december 30-án.)

1892 márczius 8-án turistabál a Vigadó kistermében az Öttói és Hármashatárhegyi menház javára, a négyest 100 pár tánczolta.

1892 május 28-án majális a zugligeti Fácán vendéglőben. A rendezőbizottság élén Lukse Fábry Béla állott, a majálison 70 pár tánczolt, a 63 frt 37 kr.-nyi tiszta jövedelem az Öttói és Hármashatárhegyi menház javára fordított.

1892 december 30-án az első alapítási ünnepély, élőképekkel egybekötött táncmulatság. Roskovics Ignác és Mesterházy Kálmán festőművészek gyönyörű élőképeket mutattak be a résztvevő hölgyek szép koszorújából, ú. m. egy albumot, melynek szereplői voltak: Freyler Berta (havasi gyopár), Hebentanz Margit (4-szer), Jelinek Teréz, Kammerlohr Hilda, Knuth Paula és Margit, Lechner Ella és Margit, Linhart Lujza, Lukse Fábry Gizella, Malvin és Mariska, Novák Ilona (3-szor), Plechschmidt Ilona, Schweida Izolda, Szabady Laura, Szurmák Lujza. Ezután a póruljárt turistát mutatta be Dőri Gyula több társunk közreműködésével, végül pedig a turistaság apotheosisában valamennyi közreműködő vett részt. Az élőképeket követő táncban 54 pár vett részt.

1893 február 18-án turistabál a Vigadó összes termeiben, a hölgyek tánczrendül a Turisták Lapja miniatur kiadását kapták; a tánczban több mint 120 pár vett részt.

1893 május 31-én majális a Margitszigeten, külön hajó vitte oda s vissza a turistákat, a négyest 94 pár tánczolta.

1893 november 21-én a 2-ik alapítási ünnepély, hangversenynyel egybekötött tánczestély az Európa szálloda disztermében. A hangversenyben résztvettek dr. Marinovich Imre (szavalat), Karchesy Augusztá (zongora), Gobbi Károly, Eberling István, Linhart József, Seregi Árpád (vonósnégyes).

1894 november 24-én 3-ik alapítási ünnepély, hangversenynyel összekötött tánczestély az Európa szállóban. A hangversenyben résztvettek: a Turista férfinégyes, (Károlyi György vezetésével), Veégh Mariska (szavalat), Jelenik Ada (zongora), Gobbi Károly, Linhart József, Korény János, Szúk Endre (turista vonósnégyes), Thiering Mathild (ének), Sigmund Gusztáv, Goll Rezső, Szőnyi Géza, Zimmermann Károly (vadászkiürtnégyes). — A műsor utolsó száma gyanánt Téry Etelka úrhölgy kitüntetése szerepelt, a ki a Lomniczi- és Gerlachfalvi esúcsoknak 1894. augusztus 22. és 26. közt eszközölt megmászásáért remek kivitelű oklevelet s legyezőt kapott, az előbbi Déry József, az utóbbi Linhart Vilmos műve.

1895 november 30-án 4-ik alapítási ünnepély, hangversenynyel egybekötött tánczestély a Nemzeti szállóban. A hangversenyben résztvettek: Gobbi Károly, Linhart József, Korény János, Szúk Endre (turista vonósnégyes), Tóth Lajos (zongora), Kárpáti Irén (hegedű), Antalik Margit (ének), Kladviko Vilmos és Gobbi Károly (két hegedű), Jelenik Ada (zongora).

1896 márczius 14-én jelmezestély a Nemzeti szállóban.

1896 november 21-én 5-ik alapítási ünnepély, hangverseny és táncz a Nemzeti szállodában. A hangversenyben résztvettek: Zerkowitz Rezső (zongora), Staub Elemér és Margit (gordonka és zongora), Krudy Andor (czimbalom), Würtzler Vilmosné, Canura Béla és Adél, Csecelics Benő (zongora nyolczkezű). Tiszta jövedelem 32 frt 50 kr. volt, mely a menház-alap javára fordított.

1897 deczember 4-én 6-ik alapítási ünnepély, hangverseny és táncz a Nemzeti szállodában. A hangversenyben résztvettek: A műegyetem zenekara Zerkowitz Rezső vezetésével, Staub Elemér és Margit (gordonka és zongora), Jansa Paula (ének), Krudy Andor (czimbalom), Zerkowitz Rezső (kiürt). Ennek tiszta jövedelme (87 frt 13 kr.) a karácsonyfa ünnepre maradt.

A későbbi években is voltak mulatságok, így majális 1902. június hóban, alapítási ünnepély 1903-ban, turistabál 1904-ben, tánczmulatság 1906-ban, de ezekről a krónikás részleteket nem jegyzett fel, nyilván azért, mivel ezen mulatságoknak abban az időben nem volt már az a jelentőségük, mint régebben. Ezen években azonkívül ezek a vigalmak többé-kevésbé áttolódtak az asztaltársaságokba, melyek homogén elemekből állván, új mulatságok rendezésébe nagyobb siker reményével foghattak.

Egyesületünk társas mozgalmi közül az első *dalárdáról* külön cikk emlékezik meg; a kirándulási bizottság érdemei is méltatva vannak másutt, itt csak azt emlitem meg, hogy az 1901-ben *dr. Nigrinyi György* elnöklete alatt megalakult kiránduló bizottság jó darabig az egylet legerősebben lüktető ere volt.

A szokásos társasvacsorák most is állandóan megtartatnak s gyakran igen népesek. De ezekkel is úgy vagyunk, mint egyesületünk némely más ténykedésével: ma már nincs az a szerepük, mint 25 évvel ezelőtt. Mert egyesületünk megszilárdult, a turistaeszmé közkedvelt s nem szorul már arra a gondos aprólékos ápolásra, mely nekünk, kezdeményezőknék, egy negyedszázaddal ezelőtt köteletségünké vált.

Károlyi György,
első pénztárosunk.

Dóri Gyula,
ellenőr, utóbb közp. titkár.

Pénzügyeink.

Irta : *Dr. Thirring Gusztáv.*

A Magyar Turista-Egyesület negyedszázados működését csak akkor ítélni meg helyesen és igazságosan, ha azt szembeállítjuk azon anyagi eszközökkel, melyekkel dolgozhatott; ha megállapítjuk, tudta-e az egyesület a rendelkezésére álló anyagi erőt kellően kihasználni és az ügy érdekében gyümölcsöztetni, sőt — továbbmenve — tudott-e elég anyagi eszközt előteremteni céljainak megvalósítására. Mert minden alkotás nélkülözhetetlen alapfeltétele a szükséges pénz és ha a M. T. E. több akart lenni szervezett kirándulótársaságnál, konkrét alkotásokat kellett létesítenie, melyek — legyenek azok akár gyakorlati, akár elméleti irányúak — jelentékeny pénzbeli áldozatok nélkül nem voltak megteremthetők.

Hogy a M. T. E.-nek ezen alkotásait mérlegelhessük, az alább közölt táblázatokban áttekinthető képét adjuk az egyesület pénzügyi gazdálkodásának. Zárószámadásaink alapján bemutatjuk bevételeit, kiadásait és vagyonállapotát és ezen táblázatokhoz fűzzük — a tér korlátolt volta miatt csak rövidre fogott — megjegyzéseinket. Előre kell bocsátanunk, hogy miután az egyesület szervezetében ismételve voltak lényeges átalakulások, miután központ és osztály egymás mellett állott fenn, majd egymást felváltotta és így 19 éven keresztül (1892-től 1910-ig) tulajdonképpen két, egymástól független testület működött, a beszámoló nem oly egyszerű. Ez okból táblázataink mindig a Budapesti Osztály — mint tényleges egyesülés — pénzügyi gazdálkodását tüntetik fel s csak 1911 óta vonatkoznak az Osztály jogutódként szereplő anyaegyesületre. 1898-tól 1910-ig tehát ezek a táblázatok nem tüntetik fel az egyesület egész pénzügyi kezelését, mert a központnak teljesen különálló pénzügyi gazdálkodása lévén, az külön zárószámadásokat is készített. Ez okból a M. T. E. régi központjának ezen évekre vonatkozó pénzügyi ügyvitelét alább külön tárgyaljuk. A kétféle kimutatást azonban nem szabad egyszerűen összegeznünk, mert a Központ összes kiadásait az osztályok (s elsősorban a Buda-

pesti Osztály) járulékaiból fedezte, s az ezekből teljesített munkáknak a Budapesti Osztályra eső hányada természetesen nem állapítható meg; másrészt a Központ jövedelmének tekintélyes része a vidéki osztályoktól ered, melyeknek pénzügyi viszonyait ez okból szintén külön kell választanunk, melyekre azonban ezúttal nem terjeszkedhetünk ki.

Ezeknek előrebocsátásával áttérve a most jubiláló egyesületnek 25 évi finanziaális viszonyaira, először a *bevételekkel* kívánunk röviden foglalkozni. A Turisták Lapjában évente közölt zárószámadások elég jelentékeny, 400,000 K-t meghaladó bevételi összeget eredményeznek, de ha ebből levonásba hozzuk a bennök foglalt és így voltaképpen kétszeresen szereplő előző évi maradékok és a külön alapok létesítése folytán előállott átmeneti bevételek elég nagy összegeit, a *valóságos bevételek* összege 303,384 K-ban állapítható meg.¹ Végeredményben hatalmas összeg, de 25 évre szétosztva mégis aránylag szerény határok között mozgó évi bevételi összegeket nyerünk csak, melyeknek maximuma 1912-ben mutatkozott 23,362 K-val. Ezt az összeget az első évek 6—8000 K-nyi összbevételével összehasonlítva, tekintélyes növekedést állapíthatunk meg, melyet azonban rendkívüli bevételek (adományok, szubvencziók) gyarapítottak ennyire; kedvezőtlenebb a kép, ha csak az egyesület rendes bevételeire vagyunk tekintettel. *Tagdíjak* és *kamatok* alkotják a bevételeknek biztos alapját; ezek közül a kamatjövedelem természetesen szerény határok között mozog (25 év alatt 7,089 K, évi átlagban tehát 283 K), a tagdíjak tekintetében pedig sajnálattal kell konstatálni, hogy azok nagyon lassan szaporodtak és kivált az utolsó években (átlag 8000 K-val) teljesen stagnáltak. Mindamelllett a 174,464 K-ra rúgó tagdíjjövedelem, mely az összes jövedelem 57 százalékát teszi, az egyesület működésének szilárd bázisát képezi, melyet csak kevésbé növelnek az Osztályoktól befolyó és a nekik szolgáltatott Turisták Lapja előállítás költségeit is alig fődöző *közös járulékok* (3 év alatt összesen 5630 K. Bevételeink egyik jelentékeny tényezője *menházaink jövedelme*, mely 16 év alatt (a mióta menházaink vannak) összesen 52,566 K-ra rúgott s különösen a dobogókői menház kiépítése óta rendkívül nagy mértékben megdagadt. (Erről tüzetesebben emlékezik meg a *Menedékházaink* című cikkünk.) Ha emellett megfontoljuk egyéb bevételeink szerény tételeit (kiadványokból összesen 6895 K, jelvényekből és egyéb cikkekben 1879 K, felolvasásokból 297 K, képeslevelezőlapokból 3762 K, a Turisták Lapjának előfizetéseiből és hirdetéseiből — de csakis azon 6 évben, amelyben a lap kiadása a régi Budapesti Osztály (1889—91), illetve az új anyaegyesület (1911—13) kezében volt — 2567 K, egyéb bevétel 6693 K), úgy be kell látnunk, hogy Egyesületünk nem lett volna képes nagyobb alkotásokra, nevezetesen költ-

¹ Éppen az említett okokból, de azért is, mivel az első évek zárószámadásaiba nincsenek belefoglalva a vigalmak és gyűjtések eredményei, melyeket azonban most szintén figyelembe vettünk, az e cikkben közölt adatok, nevezetesen az évi végösszegek eltérnek a T. L.-ban közölt zárószámadásszerű adatoktól. Kimutatásainkat a zárószámadások alapján most akként állapítottuk meg, hogy azok a *tényleges* bevételeket és kiadásokat *teljes összegben* tüntessék fel.

séges építkezésekre, ha tagjaink nem támogatják nagy-lelkű *adományaikkal*. Nem kevesebb, mint 33,562 K folyt be ily adományokból s volt év (1898 és 1906), a midőn ezen adományok a 4000 K-t is meghaladták. Bármikor és bárminő czélból appelláltunk Egyesületünk tagjainak nagylelkűségére: mindig tekintélyes arányokban, néha egyenesen meglepően nyilatkozott meg a tagok áldozatkészsége és mulasztást követnénk el, ha e tény ezen ünnepélyes alkalommal nem rögzítenők meg és ne fejeznők ki őszinte hálánkat azon hathatós támogatásért, melyben tagjaink mindenkor részesítettek, a midőn nagy alkotásaink létesítése czéljából az évek alatt gyűjtött alapokat növelni kellett.

A lefolyt 25 év alatt a tagok adakozásaiból a következő összegek folytak be:

a karácsonyfaünnepélyekre (1898—1913)	16,198 K
az öttavi (Téry) menedékházra (1897—1900)	4,156 "
ennek Egyetemi szobája alapjára (1898)	282 "
a tátrai második menedékházalapra	263 "
a dobogókői új menedékházra (1901—07)	8,142 "
a dobogókői verandára (1912—13)	3,312 "
egyéb vegyes czélokra	1,209 "

Az adományok mellett a *szubvencziók* tételeiről is kell megemlékeznünk. A mindössze befolyt 7980 K oly csekély összeg, mely méltán meglephet; ha a mellett tekintetbe vesszük, hogy ezen segélyek túlnyomó része bizonyos meghatározott célra adatott és így le volt kötve¹, akkor rendszeres és állandó jellegű hatósági segélynek csak az az évi 50 K marad fenn, melylyel Szentendre városa 10 éven keresztül segélyezte Egyesületünket a város környékének kultiválása czéljából. Méltán meglephet² tehát a szubvencziók teljes hiánya: *sem a főváros,*

¹ Így 1000 K esik a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által diákpályázatokra adott évi 100 koronás tételekre, 3430 K-t a meteorológiai intézet adott a dobogókői megfigyelésekért, mely czélra a k. m. természettudományi társulat öt éven keresztül szintén évi 200 K-t bocsátott rendelkezésünkre; 1000 K-ra rúgtak aa Budapest környéke című kalauz kiadására nyert segélyek, 1000 K-val pedig széke sfőváros az Österr. Touristenklub fogadása alkalmával támogatta együletünket.

A Magyar Turista-Egyesület első tagsági jegye. (Dörre Tivadar rajza.)

A Gomba, Piliscsaba mellett. (Bekey Imre Gábor felvétele.)

sem az állam nem támogatta Egyesületünket anyagilag! Kísérletek részünkről ez irányban is történtek, de azok eredménytelenek maradtak. Egyesületünknek pedig kezdettől fogva az volt a felfogása, hogy ha hatóságainkkal az egyesület működésének közhasznú és fontos voltát nem lehet *érvekkel* bebizonyítani, segélyért *könyörögni* nem fog! Ez lehetett túlzott önérzet, talán nem is felelt meg az egyesület érdekeinek: de mindenesetre megszerezte a M. T. E.-nek azt a felemelő tudatot, hogy minden alkotását idegen segítség nélkül, *teljesen saját erejéből* létesítette.

A *kiadásoknak* zárószámadásszerű végösszegei (a pénztári maradványokkal és átmeneti tételekkel együtt) szintén jóval magasabbak, mint a *valóságos kiadások*, melyek mindössze 282,433 K-ra rúgnak. Ezeknek a kiadásoknak megoszlása mutatja legjobban, hogy az egyesület fennállásának ideje alatt mi mindenre kellett költséget előteremteni. A legfontosabb és legnagyobb kiadási tételéből, a *Turisták Lapjának* költségeiből ugyan csak aránylag csekély rész (26,966 K) van itt kimutatva, mivel a lap 19 éven át a Központ terhére jelent meg, amely ezen idő alatt 57,347 K-t fordított a lap céljaira. Kulturális irányú kiadásai közé tartoznak még a *turistatérkép* (623 K) és a *Budapest környéke* című kalauz kiadása (3860 K), mely utóbbi vállalat idők folyamán teljesen kifizette magát, sőt 3410 K tiszta hasznot hozott az egyesületnek; továbbá a *felolvasások* rendezése, melyek 4928 K költséget fokoztak, valamint *képes levelezőlapok* (1262 K) és a *könyvtár* (992 K) költségei. Ide számíthatjuk a *karácsonyfáinne-*

A pilisi Vaskapu. (Bekey Imre Gábor felvétele.)

pélyeknek 10.713 K-ra rúgó kiadásait is, melyek azonban a tagok adományaiban nemcsak teljes fedezetet nyertek, de még 5731 K-ra rúgó jótékonyági alap létesítésére is vezettek, továbbá a *diákpályázatoknak* 1781 K-t tevő költségei, mely összegből ezer K a vallás- és közoktatásügyi minisztérium évi 100 K-t segélyéből megtérült. Ezen, mindössze 51,517 K költséggel járt kulturális működés mellett a *gyakorlatias irányú működés* különféle ágazataira Egyesületünk 25 év alatt nem kevesebb, mint 127,941 K-t áldozott. Ez összeg 13,223 K-n kívül, a mit útjelzésekre, kirándulások rendezésére és Osztályaink segélyezésére fordítottunk, mind *menedékházak létesítésére* szolgált. Arányaiban legnagyobb alkotásunk a dobogókői báró Eötvös Loránd *menedékházak* telepe, melynek létesítésére nem kevesebb, mint 52,515 K-t fordítottunk, míg fenntartása 41,369 K-t igényelt, (mely összegből azonban 23,227 K fogyasztási cikkek beszerzési költségeire esik, tehát tulajdonképp nem a fenntartást terheli, hanem a gazdasági üzem számlájára irandó.) Ha ezzel szembeállítjuk a menedékház jövedelmét, mely a meteorológiai megfigyelésekre nyert összesen 4430 K-t tevő szubvenczióval együtt 52,096 K-ra rúg, akkor látható, hogy a dobogókői telep befektetésnek nem volt jó, mert a beruházott tőke eddig csak minimálisan kamatozott; de menházat nem szabad sehol sem a jövedelmezőség szempontjából megítélni, mert valódi értéke és haszna abban a nagy hatásban rejlik, melyet a turistaság fejlesztésére és turistaforgalom létesítésére gyakorolt. Ebben a tekintetben pedig a dobogókői telep oly tökéletesen váltotta be a hozzáfűzött reményeket,

hogy a ráfordított nagy költséget semmiképen nem sokalhatjuk. Egyébiránt a dobogókői telep a legutóbbi évek nagy beruházásaival nyerte csak teljes befejezését s így most kezdődik az az időszak, a melyben az egyesület befektetéseinek gyümölcsét fogja élvezni. Az utolsó két évnek nagy arányban fokozódott bevételei e tekintetben biztató előjelnek tekinthetők a jövőre nézve.

Egyesületünk második menedékháza, az öttavi *Téry-menedékház* sem tekinthető gyümölcsöző befektetésnek; oly menedékház, mely az első években csak 200 K-t, utóbb 300, majd 1910 óta is csak 600 K-t, tehát 14 év alatt mindössze 4900 K-t jövedelmezett az egyesületnek, a 20,834 K-t tevő építési és fenntartási költségeknek alig két százalékát hozhatja. Sajnos, itt javulás sem remélhető, mert a Téry-menedékházban szükséges átalakítások és az elkerülhetetlen kibővítés újból nagy anyagi áldozatokat fognak igényelni, melyeknek kamatjai a látogatottság várható fellendüléséből is alig fognak megtérülni. De az ilyen költséges, hasznot alig hozó alkotások létesítésére éppen a turistaegyesületek hivatvák, melyek az ügy érdekében áldozni képesek és kötelesek is ott, a hol a magánvállalkozás lukratív kilátások hiányában működésbe nem léphet.

Gyakorlati célú kiadásoknak tekintjük még a *kirándulások rendezését*, mire 5566 K ment, továbbá az osztályoknak és bizottságoknak 2406 K-val történt *támogatását*, melyet az egyesület majdnem kivétel nélkül gyakorlati vállalkozások, főleg építkezések segélyezésére engedélyezett. Viszont egészen más természetű az *adminisztratív költségek* tétele. Szokatlanul magas (49,773 K) ez a tétel, mely az utóbbi években még jelentékenyen emelkedő irányzatot is mutat. Az egyesületi ügyvitel intenzivitása, a megdrágult nyomdaköltségek, az egyesületi helyiség fenntartásának jelentékeny költségei és az önzetlen munkakésztségnek mindinkább való csökkenése és lassú kiveszése eléggé megmagyarázzák e tétel magas voltát.

Végül még egy nagy kiadási tételről kell beszámolnunk, u. m. a *központi járulékról*, melyet Osztály-korunkban, 22 éven át kellett a központba befizetnünk. Nem kevesebb, mint 44,406 K ment e célra, mely összeg túlnyomó nagy részében a Turisták Lapjának kiadására szolgált. Konstatálnunk kell azonban, hogy Osztály-korunkban e címen kisebb összeggel járultunk a Turisták Lapjának fenntartásához, mint a mibe az nekünk jelenleg kerül, a midőn mi magunk adjuk ki.¹

Mindezekből látható, hogy Egyesületünk anyagilag sok irányban volt igénybe véve, a turistaélet minden terén kellett jelentékeny áldozatokat hoznia s így sokszor nehéz volt az igényeket kielégíteni. Sok eszme megvalósulása hiúsult meg az anyagi eszközök hiányában és sok dolog megvalósulása késett ez okból. De a figyelmes szemlélő meggyőződhetik róla, hogy az egyesület kivétel nélkül fontos és hasznos

¹ A Budapesti Osztály tagjainak arányában évenként 2000—2500 K központi járulékot fizetett és ezért kapta a lapot. Ma a lap kiadása évenként 5000 K-ba kerül, miből átlag 2000 K térül meg az osztályok közös járulékaiból. Az anyagegyesületnek a T. L. kiadása tehát 3000 K-ba kerül, a mi a nagyobb terjedelem és a megdrágult nyomdai árak mellett nem mondható a régi állapotnál kedvezőtlenebb helyzetnek, mert ezen áldozatért jóval többet nyújtunk, mint a régi központ.

célokra fordította filléreit. Hiába való célok szolgálatába sohasem állott és a mit létesített, azt mind az ügy érdekében, önzetlenül csinálta meg. *Önzetlenül*, fizetés nélkül dolgoztak a M. T. E. tisztviselői kezdetől fogva mai napig. Néhány éven keresztül (1904—09-ig az Osztály számvevője, ki a pénzügyi gazdálkodást mintaszerű pontossággal és lelkiismeretességgel vitte, kapott szerény 400 K évi tiszteletdíjat és 1911 óta a Turisták Lapja szerkesztőjének a szerkesztés munkáiból eredő készköltségeit is megtérítjük. Ezekon kívül *semmiféle tisztviselőnk semminemű díjazásban nem részesül* s ha évi 23,000 koronás budget-ünket tekintjük, a személyi kiadás oly csekély, hogy ehhez hasonló alacsony arányt alig találunk más hasonló nagyságú egyesületnél. Sajnos, az önzetlen munkakészség kora letűnt s ma már nehezen akad tisztviselő, ki az egyesületi munkában megtiszteltetést lát s ez okból tényleg dolgozik is és ingyen húzza az ígát. Régente másként volt ez — de a korszellem megváltozott, az idealizmus kiveszőben van —, a nagy mértékben felszaporodott írásbeli munkákat tehát fizetett írásokkal kell elvégeztetnünk. Ez lényegesen megdrágítja az adminisztrációt, de ezzel a ténnyel számolnunk kell.

Az egyesület *vagyona* az elmondottak szerint főleg ingatlanokból áll. Az örökítő és alapító tagok alapítványai 4,114 K-t tesznek, a külön alapok összege 17,089 K, miből 9,674 K esik a Magyar Bae-deker alapjára, 5,731 K a jótékonyági alapra, míg a fennmaradó összeg vegyes apró alapok közt oszlik meg. Ezzel szemben a dobogókői menedékháztelep becsértéke 56,000 K, az öttavi Téry-menedékház értéke 26,000 K, az ingóságoké 21,600 K. A készpénzállapot és lényegtelen kis teher figyelembevételével a Magyar Turista-Egyesület *tiszta vagyona 128,029 korona*. Az előző évekhez képest mutakozó nagy gyarapodás kizárólag a menedékházakra esik, mint az azokban eszközölt nagymérvű beruházások természetes következménye.

Pénzügyi viszonyaink képének kiegészítéséül még meg kell emlékeznünk az egyesület (rég) *központjáról* is. Ez tudvalevőleg az osztályok járulékaiból (tagonként 2 korona) nyerte főjövendelmét, de némi egyéb bevételei is voltak. 1892-től 1910-ig, amíg a régi szervezet fennállott, a központ valóságos bevételei 90,386 koronára rugtak, miből 78,896 K esett a tagsági járulékokra, 4,239 K folyt be jelvények után és 1,285 K kamatokból. A 19 év összes kiadásai 88,722 K-ra rugtak, miből 57,347 K esett a Turisták Lapjának kiadására, úgy hogy egy évfolyam átlag 3000 K-ba került (az 1913. évi folyam költsége ezzel szemben 5,219 K volt.) A központ viselte az egyesületi helyiség költségeinek felét, a jelvények és közös nyomtatványok költségeit. Fontosabb kiadásai voltak:

Nyomtatványok	2,571
Irodai kiadások	7,078
Egyesületi helyiség	8,015
Jelvények készítése	3,971
Országos kiállítás	1,579
Osztályok segélyezése ¹	2,500

¹ Többnyire központi járulékok elengedése czimén.

Ha már most ezek után összefoglaljuk a Magyar Turista-Egyesület (Budapesti Osztály és Központ) összes kiadásait, úgy a következő eredményre jutunk¹:

a) *Kulturális kiadások:*

	Korona
Turisták Lapja (25 évfolyam)	84,313
Egyéb kiadványok	4,483
Képes levelezőlapok	1,262
Könyvtár	992
Felolvasások	4,928
Diákturistapályadíjak	1,781
Jótékonyág	11,105
Országos kiállítás	1,579
Összesen:	110,443

b) *Turistakiadások:*

	Korona
Báró Eötvös Loránd menedékház	93,884
Téry-menedékház	20,834
Útjelzések, útépítések	5,251
Osztályok segélyezése	4,906
Kirándulások rendezése	5,566
Összesen:	130,441

c) *Adminisztratív kiadások.*

	Korona
Egyesületi helyiség	23,304
Iroda és nyomtatványok	44,133
Jelvények	5,187
Egyéb kiadások	13,241
Összesen:	85,865

Ezek szerint tehát a Magyar Turista-Egyesület negyedszázados fennállása alatt 326,749 koronát áldozott a turistaság céljaira; ennek a mindenesetre tekintélyes összegnek 40⁰/₀-a ment gyakorlati turista célokra, 34⁰/₀ esik kulturális kiadásokra és 26⁰/₀ adminisztratív és ezzel rokon oly kiadásokra, melyek minden egyesület kellő funkcionálásának nélkülözhetetlen előfeltételei.

Önként felvetődik az a kérdés, olyan volt-e Egyesületünk negyedszázados fejlődése, mely kielégítheti a hozzáfűzött reményeket, és lehet-e, szabad-e ezt a fejlődést összehasonlítani más rokon egyesületek fejlődésével? Szinte félve, aggódva kísérünk meg ily összehasonlítást, hiszen tudjuk, hogy viszonyaink mennyivel kezdetlegesebbek azoknál, melyek között külföldi turistaegyesületek élnek. Összehasonlításra kínálkozik a Schweizer Alpenclub, mely 50 évi fennállásáról kiadott emlékiratában² hasonlóképen beszámol pénzügyi viszonyairól és

¹ Ezen összefoglalásban a központi járulékok összegét (44,406 K) figyelmen kívül hagytuk, mivel ebből fődözte a Központ kiadásainak nagy részét és így kétszeresen szerepelt volna, ha ezt a Budapesti Osztály kiadásai között is figyelembe vesszük.

² Dr. Heinrich Dübi: Die ersten 50 Jahre des Schweizer Alpenclubs. Bern 1913.

működésének minden ágazatáról. Természetes, hogy Egyesületünk 25 évi gazdálkodását nem szabad a S. A. C. ugyanezen időre eső *második* negyedszázadával összehasonlítani, hanem csakis annak első 25 évével, mely ott is a kezdet nehézségeivel való küzdelmet jelentette. S ha most azt látjuk, hogy a Schweizer Alpenclub tagjainak száma az összes osztályokban az első negyedszázad után csak 2,917 volt, a Magyar Turista-Egyesület pedig ezen időszakot 2,711 taggal zárta le, akkor némi megnyugvást érezhetünk abban a tekintetben, hogy törekvéseink mégsem voltak teljesen eredménytelenek. De még kedvezőbbé válik az összehasonlítás Egyesületünkre nézve, ha a pénzügyi gazdálkodásra térünk át. A S. A. C. évi kiadásai a negyedszázad végén csak 11—15,000 frankra rugtak (1887-ben 11,272 Fr.), a M. T.-E. pedig jelenleg 22—25,000 koronás évi mérleggel dolgozik. 25 év alatt a S. A. C. összesen 242,916 frankot adott ki, a M. T.-E. ellenben 326,749 koronát. A svájci egyesület évkönyvre és folyóíratra 41,108 frankot fordított, a mi egyesületünk ellenben 84,313 K-t. 25 év alatt a svájci egyesület 37,998 frankot költött menedékházakra, a M. T.-E. ezzel szemben 66,960 K költségen létesítette menedékházait (a fenntartás költségeit itt figyelembe sem véve.) Igaz, hogy a S. A. C. nagy összegekkel támogatott oly tudományos kutatásokat (glecserfelméréseket stb.) melyekre mi nem áldozhatunk; viszont első 25 éve alatt a S. A. C. — a kimutatás szerint — semmit sem fordított könyvtárra, előadásokra, jótékonyásra és más oly kulturális kiadásokra, melyekre nekünk, szerény viszonyaink között, mégis sikerült néhány ezer koronát fordítanunk. Nincs tehát okunk szégyenkezésre! Nincs okunk kétségbeesésre! Ha Svájcban, a turistaság istenáldotta Eldorádójában, a S. A. C. első negyedszázada ily nehéz — sok tekintetben mostoha — volt, csodálhatjuk-e, hogy nekünk nehéz küzdelmet kellett vívnunk közönynyel és előítélettel? Ellenvetésként talán utalnak arra, hogy negyedszázaddal ezelőtt — a mely időbe esik a S. A. C. első 25 éve — a turistaeszmé még nem volt oly népszerű és elterjedt, mint ma, az egyesületi ténykedés sem lehetett tehát oly intenzív, a minőhöz ma szokva vagyunk. Ez igaz. De ezzel szemben joggal utalhatunk arra, hogy a turistaság terén hazánk *több mint negyedszázaddal* van Svájc és a nyugati külföld mögött, a Svájcczal való összehasonlításban tehát hazánk helyzete kedvezőtlenebb. És daczára ennek azt mutatják számbeli adataink, hogy Egyesületünk első 25 éve nem volt rosszabb a ma oly hatalmas S. A. C. első negyedszázadánál. De a midőn ezt megállapítjuk, azt az óhajtást kell hozzáfűznünk: adná az Ég, hogy a Magyar Turista-Egyesület fennállásának második negyedszázadában is ugyanoly hatalmas fellendülésre legyen képes, a minőt a Schweizer Alpenclub ért meg ezen idő alatt.

Év	B e v é t e l e k								K i a d á s o k									Tiszta vagyon
	Fő- összeg	Tag- díjak	Ka- matok	Kiadv- éshird.	Mene- dek házak	Képes lev.lap	Tagok adom.	Segély subv.	Főösszeg	Admi- nistr.	Központi járulékok	Turist. Lapja ¹	Felolv.	Kirán- dulás	Útjelzés útépítés	Menedékházak		
																építése, berendez.	fenntart. üzem	
1889	6.256	5.296	36	543	—	—	164	—	3.910	700	—	1.826	—	—	332	—	—	
1890	9.217	7.770	130	839	—	—	304	—	9.094	984	1.008	5.083	133	—	125	—	—	
1891	8.346	7.200	120	500	—	—	416	—	5.590	650	1.000	2.800	100	—	100	—	—	
1892	7.331	6.132	40	—	—	—	467	—	4.015	1.898	1.712	—	—	40	98	—	—	
1893	5.051	4.305	100	—	—	—	337	—	4.849	1.796	1.382	—	80	120	350	—	—	
1894	6.862	5.938	151	—	—	—	597	—	4.347	2.274	945	—	80	30	90	—	—	
1895	7.596	6.348	166	—	—	—	813	—	6.607	2.271	3.107	—	80	60	140	—	—	
1896	8.880	6.454	133	50	—	—	623	—	4.929	2.109	1.600	7.026	80	44	228	—	—	
1897	7.597	6.330	430	—	—	—	58 ¹	—	8.009	1.209	2.444	3.808	82	—	521	2.696	—	
1898	12.082	6.252	368	—	150	—	4.252	200	17.212	1.512	2.106	3.173	11	164	—	12.266	540	
1899	11.464	6.342	210	1.205	891	185	1.373	1.250	8.302	1.398	2.112	2.780	68	111	—	1.696	1.184	
1900	12.324	6.712	286	682	1.379	283	2.125	650	14.080	1.631	2.224	3.618	—	80	126	3.603	1.316	
1901	11.191	6.376	265	822	1.907	170	1.004	450	6.442	1.509	2.166	2.250	2	—	398	432	1.461	
1902	12.056	6.610	389	273	1.922	178	2.060	450	7.352	1.803	2.176	2.341	82	219	896	—	1.679	
1903	12.600	6.650	346	153	1.805	158	2.917	250	7.821	1.333	2.268	3.997	250	249	56	—	2.792	
1904	11.624	7.994	293	274	2.231	211	207	250	9.400	2.114	2.542	1.003	356	367	—	1.412	2.324	
1905	12.785	8.192	251	97	2.039	228	1.369	450	29.357	2.108	2.568	3.372	413	397	29	20.198	2.689	
1906	18.111	8.290	94	730	3.636	347	4.110	350	17.690	1.862	2.682	42	200	287	56	8.983	2.227	
1907	13.499	7.688	250	214	3.477	245	1.137	400	11.708	1.806	2.052	4.547	385	365	4	3.699	2.697	
1908	13.785	7.758	231	211	3.682	208	1.247	350	10.522	2.804	2.918	4.285	405	435	72	500	2.434	
1909	14.378	8.028	398	639	3.797	165	1.003	300	7.221	2.635	346	4.254	343	546	10	147	2.267	
1910	14.848	8.240	593	450	4.064	262	968	200	12.700	2.717	4.948	2.384	319	260	76	350	2.999	
1911	19.331	7.753	1.059	703	5.877	307	886	430	22.436	3.480	—	4.976	627	536	336	3.273	4.796	
1912	23.362	8.388	385	310	7.283	285	2.982	1.420	25.383	3.373	—	4.678	442	652	74	7.765	6.308	
1913	22.778	7.418	365	767	8.426	530	1.619	580	23.457	3.797	—	5.219	390	604	1.134	4.043	5.942	

¹ A dőlt számjegyek a M. T. E. (régi) központja által teljesített kiadásokat jelentik.

A Magyar Turista-Egyesület bevételeinek és kiadásainak összesítése az 1889—1913. időszakról, egyes ezimenként, koronákban.

Bevételek			Kiadások		
Tagdíjak: rendes és pártoló	169514	174.464	Adminisztráció: helyiség, fűtés világít.	15.289	49.773
alapító és örökítő	4.950		irnokok, számvevő	5 628	
Közös járulékok (osztályoktól)		5.630	ügyvitel, nyomtatv.	21.340	
Kamatok		7.089	tagdíjak behajtása	6.626	
Turisták Lapja előfizet. és hirdetései	2.567		irodai berendezés	890	
Egyéb kiadványok	6.895		Központijárulékok		44.406
Képes levelezőlapok	3.762	13.224	Turisták Lapja (1—3. és 22—25. évf.)		26.966
Jelvények és egyéb cikkek		1.879	Budapesti turistatérkép	623	
Felolvasások		297	Budapest környéke c. kalauz	3.860	4.483
Báró Eötvös Loránd-menedékház:			Képes levelezőlapok		1.262
háló- és belépődíjak	14.355		Kirándulások		5.566
fogyasztási cikkek	33.311	47.666	Útjelzések és útépítések		5.251
Téry-menedékház bérlete		4.900	Felolvasások		4.928
Segély és subventió: Budapest székesfővárostól	1.000		Jelvények		1.216
Szentendre városától	500		Könyvtár		992
Budapest környéke cz. kalauzra	1.000		Diakturistapályázatok		1.781
Meteorológiai intézettől	3.430		Karácsonyünnepek		10.713
Természettud. társulattól	1.000		Jótékonyság		392
Közoktat. minisztériumtól	1.000		Báró Eötvös Loránd-menedékház:		
Kisbirtok. orsz. földhitelintézetétől	50	7.980	őr díjakra	7.510	
A tagok adományai: Dobogókői II. menedékházra	8.142		fogyasztási cikkek	23.227	
Dobogókői verendára	3.312		fenntartás	9.161	
Téry menedékházra	4 156		telefon	1.471	
Téry ház egyetemi szobájára	282		telekvásárlás	2.532	
II. tátrai menedékházra	263		építés	41.808	
Útépítési alapra	159		berendezés és felszerelés	8.175	93.884
Karácsonyfa ünnepélyre	16 198		Téry-menedékház		
Jótékonysági alapra	107		építés	14 445	
Vegyes célokra	1 943	33.562	berendezés	4.103	
Egyéb bevételek		6.693	fenntartás	1.918	
Összesen		303.384	adó és telekbér	368	20 834
			Osztályok segélyezése		2.406
			Egyéb kiadások		7.580
			Összesen		282.433

¹ Ebből; a dobogókői korrátra 206, a dobogókői iránymutatóra 28, a Budapest környéki térképre 200, a Wojciechowski Mariska alapra 31 korona.

Dr. Szabó József.

Czárán Gyula.

Dr. Jankó János.

Elhunyt bajtársaink.

Írta: *Jász Géza.*

A jubiláris ünnepeknek sajátsága, hogy a fénysugarak közé árnyék is vegyül, hogy az örömtengerbe bánatcseppek is hullanak . . .

Jubiláris születésnapunkon, az üdvözlők kezeit szorongatva, eszünkbe jut aranyos ifjúságunk, mely többé vissza nem tér; ezüst-, vagy aranylakodalmunkon a mirtuszkoszorút szemlélve felújul előttünk a gyermekszoba ezer boldogító öröme, melyek meg nem ismétlődnek; — hivatalos pályánk jubileumát szabadságunknak, életünknek érette hozott nagy áldozata árnyékolja be.

Egyleti jubileumunkat fájdalmas hürként rezgi át a tőlünk elköltözött tagtársainkra s barátainkra való visszaemlékezés. És mégis meg kell emlékeznünk róluk, mert e nélkül csonka lenne ünnepünk, mert legszentebb kötelességünk, hogy felidézzük e napon azoknak képét, kik életük jó részét a magyar turistaság ügyének szentelték, kik számos követ hordtak össze egyletünk negyedszázados jubileumának felépítéséhez s kiket a korai halál akadályozott csupán abban, hogy jubileumunk örömét velünk együtt osszák meg.

Itt fekszik előttem az elhunytak névsora; hosszú ez a névsor, hiszen huszonöt év is mily hosszú időszak.

Átfutva e névsort, szívünk mélyében megrendülünk, látva hogy egy negyedszázad alatt mennyi jóbarátot, a turistaság hány apostolát, a természetnek hány rajongó hívét veszítettük el. A mi társadalmi viszonyaink, a mi kulturális helyzetünk közepette kétszeres erővel nyomja lelkünket minden egyes turistatárs elveszte, de a legmélyebb hála érzete arra késztet, hogy az ő érdemeikről is megemlékezzünk jubileumunk alkalmából. Sajnos, terünk korlátolt terjedelme nem engedi, hogy itt valamennyinek érdemét méltassuk, csak egyesekről fogunk tehát megemlékezni, a kik kiválóbb tevékenységet fejtettek ki és kik nekünk igen kedvesek voltak. De ebben a néhányban valamennyi elhunyt bajtársunk emlékével szemben óhajtjuk a kegyelet adóját leróni.

Elsősorban megemlékezzünk azokról, kik mint egyesületünk vezető tisztviselői, vagy a turistaügy oszlopos képviselői, egyesületünk törté-

netében mélyen bevésték nevüket. Néhány szót szentelünk azután azon tagtársainknak, kik tudományos vagy egyéb közéleti szereplésük folytán váltak ki tagjaink közül; végül azon kedves turistatársaink emlékének adózunk, kik — bár egyesületünkben nevükhöz nagyobb alkotások nem fűződnek — szeretetreméltó egyéniségüknél fogva szívükhöz közel állottak.

Gróf Teleki Géza, m. k. belügyminiszter, a M. Tud. Akadémia tagja, v. b. t. t., számtalan emberbaráti, tudományos és kulturális egyletnek elnöke, Egyesületünknek, illetve Budapesti Osztályának első elnöke volt. Hat évig elnökösködött (1891—1897) s ezen idő alatt tekintélyével, befolyásával nagy szolgálatokat tett nekünk; a központnak is 1892—1895-ig alelnöke volt. Tevékeny részt vett egyesületünk életében s szeretetreméltó modorával mindenki szívét megnyerte. Meghalt 1913. szeptember 27-én.

Dr. Staub Móricz, kir. tanácsos, a M. T. Akadémia levelező tagja, főgimnáziumi tanár, külföldön is ismert jeles természettudós, egyletünknek évek hosszú során át alelnöke, utóbb tiszteletbeli tagja. A M. Kárpát-Egyesület alakulásának első évében, 1874-ben már abba belépett s résztvett a M. K. E. budapesti bizottságában 1877-ben, majd a M. K. E. első budapesti osztályának alakításában 1880-ban, mely osztály már a következő évben feloszlott; részt vett a M. K. E. második Budapesti Osztályának alakításában 1888-ban. Ettől az időtől fogva, egészen 1904. április 14-én bekövetkezett haláláig egyletünknek s a magyar turistaságnak odaadó híve és munkása volt, ki úgy a zöld, mint a fehér asztalnál, a felolvasásokon, mint a kirándulásokon élénk tevékenységet fejtett ki. Az egyesületünk történetében oly fontos kassai értekezleten (1890) ő volt egyesületünk szószólója. Róla írta *Téry Ödön* e szép szavakat: „Kimultát a meredek hegyoldal köves talajában küzködve gyökeret vert, szépen fejlett s hatalmassá vált királyi tölgynek fenséges lombozata teljes kifejlődése előtt való derékbentöréséhez vélem hasonlíthatni.“

Dr. Környei Ede, 48-as honvéd, ügyvéd, a jogászegylet alelnöke, az ügyvédi kamara választmányi tagja s az ügyvédi vizsgálóbizottság állandó tagja, egyletünknek éveken át alelnöke. Már 60 éves korában lépett egyletünkbe, de fiatalos kedvvel s bámulatos szívósággal vett részt annak legfárasztóbb kirándulásain is, valóságos példányképe volt a soha meg nem öregedő, örökifjú turistának, soha meg nem szünő lelkesedéssel biztatva a fiatal nemzedéket a természet szeretetére. Nyájas közvetlenségével és mélyen érző kedélyével mindenkit lebilincsel s 80 éves korában 1910. április 30-án bekövetkezett halálakor elmondhatta magáról, mit oly kevesen tehetünk, hogy „nem volt ellenségem, csak barátom“.

Dr. Mihálovics Béla, a Budapesti Osztály volt ügyvivő alelnöke és kezdettől fogva mindvégig buzgó harczosa, egyik legkedvesebb barátunk 1904. február 21-én halt meg. Szelíd, majdnem leányos lelkületű, ábrándos, költői hajlamú, nagyszívű társat veszítettünk benne. Egyletünkben vezérszerepet játszott, lehet mondani az egylet élete az ő életével össze volt forrva, s midőn az ő életéről megemlékezünk

elvonul előttünk az egylet élete összes örömeivel s küzdelmeivel együtt. Ő a szép szónak, a finom tollnak és a jó tettnek nagymestere volt. Imádta a turistaságot s nagyon szeretett minket, ahogy mi is a legőszintébb szeretetet tápláltuk iránta. A friss hant, mely alatt nyugszik hamar be fog gyepesedni, de a seb melyet szívünkön az ő elvesztése ejtett, nem fog egyhamar behegedni.

Dr. Kovács Ferencz, dohányjövédéki tisztviselő, a M. T. E. Budapesti Osztályának éveken keresztül számvevője, a központi választmánynak jegyzője, majd titkára, egyesületünk legönfeláldozóbb tisztviselőinek egyike, ki mindenütt ott volt, ahol munkát kellett végezni. Mint fiatal VII. oszt. gimnazista ő volt az első, ki 1894-ben a Budapesti Osztály diákpályázatát megnyerte („Huszonhat napi gyalogolás a felvidéken“ cz. munkája a Turisták Lapjában 1895-ben megjelent), utóbb Egyetemi Osztályunk titkára lett, majd a Budapesti Osztályba lépett be, melyben hálás működési kört talált. Éveken keresztül ő volt egyesületünk egyik legfáradhatatlanabb tagja; a Dobogókői új menedékház felavatására írt szép költeményét ma is élvezettel olvassuk. Súlyos betegsége túlkorán vitte sirba a 32 éves lelkes férfiút 1910-ben.

Ifj. Ferenczy Károly, egyletünknek sok éven át háznagya. Életét egy virágszál életéhez hasonlíthatnók, melyet korán tört le a vihar, alig 33 éves korában 1899 október 14-én ragadta el tőlünk a könnyörtelen halál. S ezen rövid életét is egyletünknek szentelte, óriási munkásságával hervadhatatlan érdemeket szerzett; volt háznagy, útjelző, vezető, rendező. az Aranykéz-utca 6. sz. alatt levő egyesületi helyiségünk állandó lakója; zajtalanul, csendesen dolgozott és mindnyájunk kedvence volt. Tiszteletére nevezték el a Rám-hegy egyik szikláját Ferenczy-sziklának.

Czárán Gyula, a Bihar grófja, a turisták atyamestere. Egy legendás alak, ha Jókai ismerte volna, megtette volna regényhősnek s megszületett volna a legcsodásabb turistaregény. A természetimádás és a turistaság történetében hozzá hasonló alakra nem találunk. Életét, vagyonát egészen a turistaságnak szentelte; a Bihar-hegység volt az ő családja, otthona, hivatala és hazája. Télen Menyházán lakott, de már kora tavasszal bevette magát a hegységbe, s késő ősszel jött ki onnét; nappal a hegyeket, erdőket járta, éjjeli párnája a barlang sziklája volt. Az általa így megismert vidékeket nagy költséggel járhatóvá tette, ilyenek voltak: a Meleg-Szamos forrásvidéke, a Galbina, az Izbuk-Ponor, a Csodavár, a Székelykő vizesés környéke, a Meziádi cseppkőbarlang, a Bulcsvölgy, a Révi sziklaszoros és barlang, a túrkoppándi hasadék, a citramontáni barlang és a bribényi ördögmalom. Kiadta a Biharfüredi Kalauzt, számos cikket írt és felolvasást tartott egyletünkben, melynek választmányi tagja volt. Az oláhok kezdetben prikolicsnak, az erdők rémének tartották, ki éjjel-nappal bolyong az erdőben, barlangokban s sziklahasadékokban, de végül atyai jóságával annyira megnyerte őket, hogy 1906. január 8-án beállt halálakor ezrével jöttek messzeföldről őt siratni. A magyar turistaság legönfeláldozóbb fiát vesztette benne.

Siegmeth Károly, m. kir. államvasuti igazgató. Egyike volt azon külföldről ideszármazott egyéneknek, kikből a legderekasabb magyar

Kühne Adolf.

Dudás Adolf.

Wachter Jenő.

állampolgárok válnak. A turistaságot hazánkban nagy szeretettel karolta fel. Ő alapította meg a M. K. E. Keleti Kárpátok osztályát és a Keleti Kárpátokat kifürkészte, hozzáférhetővé tette. 1888-ban a M. K. E. tiszteletbeli tagjává választotta. A mi egyesületünknek is megalapítása óta buzgó tagja s felolvasója volt. Sok cikket írt a hazai s külföldi szaklapokba. De egyéb érdemei is vannak: ő mentette meg az Aggteleki cseppkőbarlangot a végromlástól, megnyitvatván annak második kijáratát. Végül nagy tevékenységet fejtett ki az irányban, hogy a Keleti Kárpátok lakta szegény nép háziipara fellendüljön. Meghalt 1912. április 21-én.

Szabó József, egyetemi tanár, európai hírű mineralógus és geológus, a M. T. Akadémia rendes tagja, az edinburgi és bolognai egyetem tiszteletbeli doktora, a Société mineralogique de France tiszteletbeli tagja, királyi tanácsos, számos bel- és külföldi érdemrend tulajdonosa, egyesületünk tiszteletbeli tagja. Egyesületünk életében tevékeny részt vett, kirándulásainkra eljött, lapunkba cikkeket írt s felolvasásokat tartott; cikkeinek magas színvonala, felolvasásainak melegsége, s személyének szeretetreméltósága égő szövétnekként világítják be egyesületünk történetének lapjait. 1894. április 10-én halt meg, alig pár héttel reá, hogy egyesületünk tiszteletbeli tagjává választotta meg.

Dr. Jankó János, a Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának igazgatója, európai hírű tudós, meghalt 1902. július 28-án. Pályafutása meteoréhoz hasonló volt. 34 évet élt csupán s ezalatt a komoly tudományos munkák egész tömegét írta. Rövid életének javarésztét a magyar nép ethnografiájának, a magyar nép eredete kikutatásának szentelte s e végből sokat időzött európai és ázsiai Oroszországban. Egyesületünk életében is eleinte élénk részt vett, miről a lapunkban megjelent tartalmas közleményei tanuskodnak. Korai halála a magyarságnak nagy vesztesége.

Id. Tirts Rezső, bankigazgató, a Szitnya-Osztály ügyvivő alelnöke, régi kedves barátunk, kit minden turista, aki valaha Selmeczbányán megfordult, ismert és szeretett, egyike volt Egyesületünk oszlopos tagjainak. Mikor Dr. Téry Ödön 1885-ben Selmeczbányáról eltávozott, ő követte a Szitnya-Osztály alelnöki állásában és két évtizeden keresz-

tül az ő nevéhez fűződött ott minden turista alkotás. Lelkes turista és természetbarát, mintaszerű családapa, kedves barát és hű bajtárs volt, kinek 1914. márczius 14-én, 83 éves korában, bekövetkezett halálát mindnyájan fájjaljuk. A Selmeczbánya melletti Tirts-forrás az ő nevét még akkor is hirdetni fogja, mikor az utókor talán már nem emlékszik reá.

Döller Antal, cs. és kir. őrnagy; osztrák származású. A katonai pályát befejezván 1875-ben Késmárkon telepedett le s ez időtől fogva 1912-ben bekövetkezett haláláig a Tátrának élt. Ő volt a M. K. E. megalapítóinak egyike s éveken át ügyvivő alelnöke. A M. T. E. Tátra-Osztályának 1891-ben történt alakulásakor azonnal az élére állt s 10 évig alelnöke, majd tiszteletbeli alelnöke volt. Egész életén át szóval s írásban a Magas-Tátrának s a Szepességnek csinált propagandát. Negyven évig dolgozott imádott Tátrája érdekében. A Döller-tó és a Döller torony az ő tiszteletére neveztettek így el. Jelszava volt: „Kultur, Licht, Sonne.“

Dr. Verédy Károly kir. tanfelügyelő, a M. Tanítók Turista-Egyletének tiszteletbeli elnöke. Midőn ezen egylet, mint a mi egyletünk osztálya megalakult, annak elnökévé ő választatott s e minőségében 14 évig működött. Mint buzgó elnök, nemesszívű emberbarát, kitűnő tanfelügyelő s nagy természetimádó, általános tiszteletnek örvendett. 1906. július 4-én hunyt el.

Baross Jusztin, Trencsén megye alispánja, egyesületünk Vág völgyi Osztályának 1891-től 1913-ig elnöke, ezen osztály életében tevékeny részt vett. 1913. márczius 19-én halt meg.

Ebenspanger János, felsőlövői tanítóképzői igazgató. A M. K. E. Vasvármegyei Osztályát alapította, mely osztály utóbb egyletünkhöz csatlakozott. Mint ezen osztály alelnöke a Dunántúli Alpok felderítésének érdekében tettel, szóval és írásban sokat fáradozott. Az Irottkői és a Borostyánkő melletti Julia-kilátó alapításukat neki köszönik. 1903. január 24-én halt meg. Halálával a Vasvármegyei Osztály is szétfoszlott.

Kühne Adolf, bankhivatalnok. Egyesületünk Bükki Osztályának alelnöke, a Bükkhegységnek lelkes imádója és ismertetője, meghalt 1912. február 17-én.

Szitnyai József, Selmeczbánya polgármestere, Egyesületünk Szitnya-Osztályának elnöke, az osztály érdekeinek buzgó pártolója, meghalt 1906. november 26-án.

Markovits József ügyvéd és takarékpénztári ügyész, Egyesületünk Kőszegi Osztályának megalapítója és első elnöke, tekintélyénél és népszerűségénél fogva minden ügy sikerének biztos záloga, a turista-ügynek is Kőszegen felvirágoztatója. Az ő elnökségéhez fűződik a kőszegi szép hegyvidék feltárása, hozzáférhetővé tétele és az óházi millenáris kilátótorony építése. Halálával a Kőszegi Osztály működése is alábbhagyott, majd teljesen megszűnt.

Dudás Adolf, Gyöngyös város tanácsnoka, Mátrai Osztályunk választmányi tagja, majd főtitkára és „zászlótartója“, igen lelkes barátunk, elpusztíthatatlan jó kedvű, szellemes, ötletes ember, ki a fáradtakba mindig életet tudott önteni, s a Mátrába csalogatta az embe-

Veégh Elek.

Késmárky Gyula.

Kampis Lajos.

reket; a „Mátra“ című turista-lap szerkesztője volt, meghalt 1907. december 21-én.

Kalecsinszky Sándor, a földtani intézet fővegyésze, a M. T. Akadémia levelező tagja. Külföldön is ismert tudós, európai hírnévre tett szert a szovátai tavak rejtelmének felfedezésével. Egyletünk régi tagjai közé tartozott, ki annak idején körünkben sokat forgolódott, ő rendezte az első amatőr-fotografiai kiállítást, sokat írt lapunkba, sokat szerepelt társaséletünkben; nagy népszerűségnek örvendett s csupán hosszas betegségének kényszerűsége alatt vonult vissza tőlünk. 1911. június 1-én halt meg.

Wachter Jenő, volt Egyetemi Osztályunk főjegyzője, igen lelkes sziklamászó és a Tátrának hű imádója volt. Ő volt egyike azoknak az embereknek, kik az ügyért, melyért lelkesednek és harcolnak, mártírhalált szenvednek; imádta a sziklát és a Tátrát, s az őt ifjúsága, virágzása teljében magához ölelte, magához ragadta örökre. Meghalt 1907. augusztus 8-án; a Simonytoronyról való leereszkedés közben — a kötél elszakadása folytán — lezuhant s hősi turista-halált lelt. Vértanui emlékét mindnyájan kegyelettel őrizzük.

Dr. Fialowski Lajos, botanikus és nyelvész, főgimnáziumi tanár, ki lengyel származása dacára (Galicziában született) a tősgyökeres magyar nyelvet sajátította el. Nagy irodalmi működése mellett testestől lelkestől turista volt, de nemcsak a hegyet s erdőt járta, hogy az ő kedves növényeiben gyönyörködjék, de az embereket is szerette és sokat mulatott velünk. Ő volt egyletünk nagy humoristája, nem volt vacsora, melyet eredeti ötletekben és aranyos humorban gazdag felszólalásával ne fűszerezett volna. Elméje elborult; meghalt 1909. május 30-án őszinte bánatunkra.

Kampis Lajos tornatanár, a magyar népdal és magyar néphumor igazi megtestesítője. Van-e valaki köztünk, ki feledni tudta volna ezernyi mókáját, s ezernyi vig nótáját?¹ Nevetett a mező, az erdő, a merre vele jártunk, kaczagtak a falvak, városok a melyeken vele átvonul-

¹ Ki ne emlékeznék pl. a „Hej élet, élet, kanász élet, ez ám a gyöngy-élet“, vagy a „Völgyet keres a kis patak, nem a magas dombot“ kezdetű dalaira, stb.

tunk, széles Magyarországon rajongott érte minden fiú és leány. — És ez a vig pajtás élete derekán 1904. április 24-én elborult elmével itt hagyott minket — nagy űrt hagyva vissza szívünkben.

Veégh Elek kereskedő. Egy melegszívű, tetőtől talpig úri gyerek, ki finom választékos modorával, örökös derült mosolyával, szeretetének melegével magát szívünkbe belopta; turista hölgyeink elsőrangú gavallért, mi férfiak igaz barátot s a turistaság egy mindenkor lelkes hívét vesztette benne; meghalt az 1910-ik évben.

Késmárky Gyula szolgabíró. Utoljára hagytam a vén vajdát, mert ő volt társaságunk legtipikusabb alakja, legodaadóbb barátja. Ő a magyar fajnak igaz képviselője volt, higgadt és méltóságos, őszinte és becsületes, mint a nagy Magyar Alföld, a hol először látta felkelni a napot; az ő példája igazolja legfényesebben, hogy a magyarság nem érzéketlen a turistaság iránt. Az egyesület megalakulásának második évében jött fel az Alföldről, mint nyugdíjazott szolgabíró s belépett egyesületünkbe, s ez időtől fogva a mult évben bekövetkezett haláláig alig volt kirándulás, választmányi ülés, felolvasás vagy vacsora, a hol a szolgabíró meg ne jelent volna. Ő alapította a Pénteki asztaltársaságot, melynek első vajdája is volt. Egyesületünk volt az ő szeretve dédelgetett családja. Ő viszont annak szakácsa és csalogánya is volt, felejthetetlenek az általa főzött paprikások és az ő szép nótái. Ő volt az egyesület első turista-dalárdájának prim tenorja. Életéhez méltó volt halála; még egyszer — nagy betegen — utoljára kirándult az ő kedves családjával — turistatársaival — az imádott hegyekre, Körmöczbányára, s ott halt meg tavaly, 70 éves korában.

Talán senki szívünkhöz annyira nem nőtt, mint a szolgabíró s valahányszor fel fog csendülni kedvencz turista-nótája, „megy, ballag már a vén diák — tovább — tovább!” — egy egy könnyet fogunk hullatni az ő emlékére.

*

Egyesületünk többi halottjai közül még a következőket említjük meg:

Apró Géza építész, lelkes turista, kedves tagtársunk, meghalt 1894-ben.

Armbruster Jakab Károly, banktisztviselő, választmányi tagunk, gyakran volt vezetőnk, meghalt 1903. július 28-án.

Bach Frigyes, az Athenaeum cégvezetője, régi kedves tagunk, meghalt 1907. december 15-én.

Bacsák Pál, Pozsony vármegye alispánja, választmányi tagunk, ki 58 éves korában mászta meg a Gerlachfalvi-csúcsot, tetteben, szóban és írásban szolgálta a turistaságot; meghalt 1911. évben.

Bellasi Baross Gábor m. kir. kereskedelmi miniszter, Budapesti Osztályunk tiszteletbeli tagja, a Vág völgyi Osztályunk védnöke. A zónarendszer megteremtése által a magyar turistaügynek igen nagy lendületet adott. Meghalt 1892. évi május 9-én.

Dr. Boleman István, kir. tanácsos, Vihnye fürdőorvosa, Bars megye, Selmecz és Bélabánya városok orvosa, a Szitnya-Osztály oszlopos tagja, egyesületünk rendületlen híve s választmányi tagja; meghalt 1905. január 25-én.

Dr. Deutsch Izidor, ügyvéd, lelkes turista, meghalt 1906. július 31-én.

Dr. Dirner Gusztáv, jeles nőorvos, egyesületünk régi tagja, megalapítója a M. K. E. Gölniczvölgyi Osztályát. Megalapítója Thurzófürödét; egyesületünk központi választmányi tagja volt; meghalt 1912. december 14-én.

Dr. Fanta Adolf orvos, választmányi tagunk, Székesfehérvár leglelkesebb turistája, meghalt 1907. augusztus 3-án.

Ifj. Ferenczy Károly.

Lintner Imre.

Ferenczy László, takarékp. tisztviselő, buzgó turista, meghalt 1912. május 28-án.

Fischer József, miniszt. tanácsos, lelkes turista, meghalt 1895. szeptember 5-én.

Dr. Freysinger Lajos kir. tanácsos, kir. közjegyző Váczott; a közügyek buzgó munkása, számos testület elnöke, Vác város szénítésén sokat buzgólkodott, egyesületünk választmányi tagja, kedves, előzékeny ember, buzgó turista, meghalt 1907. április 4-én.

Gaár Frigyes, a Vasvármegyei Osztályunkban vezérszerepet játszott, „a jó Friczi bácsi” név alatt nagy népszerűségnek örvendett; a központi választmány magáévá tette azon indítványát, hogy a millennium emlékére a Tátra egyik csúcsán az apostoli kettős kereszt állítandó fel. Meghalt 1904. május 10-én.

Grelzmacher Gyula, m. k. főbányatanácsos, a Szitnya-Osztály lelkes tagja meghalt 1906. január 26-án

Györi Gschwindt Mihály, egyesületünk megalakítása óta tagja, bőkezű mecénásunk, meghalt 1897. február 27-én.

Dr. Hantken Miksa, egyetemi tanár, meghalt 1893-ban.

Dr. Hartl Alajos, miniszteri tanácsos, a Budapesti Osztály alapító tagja meghalt 1895. június havában.

Hindy Kálmán, Pestvármegye árvaszékének elnöke, meghalt 1912-ben.

Dr. Hoffmann Károly, m. k. főgeológus, meghalt 1891. február 21-én.

Id. Hoffmann Sándor közalapítványi főerdőmester, a vaskorona- s Ferencz József-rend tulajdonosa. Az útjelzések, a dobogókői menház építése, a mexikói vendégszoba megnyitása érdekében hathatósan pártolta egyesületünket; meghalt 1892. november 12-én.

Dr. Imling Konrád, igazságügyi államtitkár, jeles kodifikátor, a II. osztályú vaskorona-rend tulajdonosa, s buzgó turista, meghalt 1913. márczius 27-én.

Dr. Jelenik Zsigmond, főorvos, meleg érdeklődéssel kísérte együletünk ügyeit s állandóan résztvett egyesületünk társadalmi mozgalmában, meghalt 1902. december 6-án.

Jurányi Lajos, egyet. tanár, botanikus, meghalt 1897. február 27-én.

Kalmár József, kereskedő, kedvelt tagtársunk, meghalt 1907. augusztus 27-én.

Dr. Kézsmárszky Tivadar, hírneves orvos, egyet. tanár, alapító tagunk, ki a Téry-menedékház egyik szobáját berendezte, meghalt 1902. május 18-án.

Kogler János, gépgyáros, a kedves „Kogler bácsi”, meghalt 1902. február 12-én.

Kontra Kálmán főszolgabíró Pest megyében, vidéki választmányi tag, egy-letünk ügyének mindenkor meleg pártfogója, meghalt 1907. május 24-én.

Koós Ottó kir. tanácsos, zálogházi nyug. igazgató, lelkes turista, kedves öreg pajtás, mint penzionista állt be hozzánk s legfőbb vágya volt, hogy a Dobogókőn aludhassa örök álmát. Álma nem teljesült. Meghalt 1911. évben.

Kövér Bertalan, a Mátra-Osztály lelkes tagja, meghalt 1891. márczius 18-án.

Lehotzky Vilmos, főszolgabíró, Turóczvármegyei Osztályunk megalapítója, meghalt 1897. április 17-én.

Lintner Imre, czimz. miniszteri tanácsos, MÁV. üzletvezető, szenvedélyes turista, választmányi és kirándulóbizottsági tagunk, az építőbizottság és a diák-turista pályázati bizottság elnöke, meghalt 1897. július 20-án.

Lupkovics Egyed, közig. bírósági tanácsjegyző, közp. választmányunk jegyője, meghalt 1903. márczius 7-én.

Dr. Markusovszky Lajos, miniszteri tanácsos, meghalt 1893-ban.

Marsovszky Jenő, Trencsénmegye főispánja, meghalt 1891-ben.

Dr. Martin Sándor, Margitliget üdülőtelep megalapítója, a Budapesti Osztály alapító tagja, meghalt 1908. márczius 22-én.

Martin Sarolta, Martin Ottó műszaki tanácsos leánya, utóbb Maurer Rezső tagtársunk neje, ki élénk részt vett társadalmi életünkben, meghalt 1894-ben.

Materna Edv., takarékpénztári igazgató, Vág völgyi Osztályunk választmányi tagja, lelkes turista. „a jó Materna bácsi” név alatt ismerve, meghalt 1902. április 21-én.

Mattyók Benze, a pilisi felső járás kitünő szolgabírája, egyesületünk egyik megalapítója s buzgó vidéki tagja, nagy szolgálatokat tett a turistaságnak a vidéken való népszerűsítése ügyében, meghalt 1890. december 9-én.

Müller Ágost, a Pesti Lloyd-nyomda igazgatója, egyesületünknek sok szolgálatot tett, nagy természetbarát, meghalt 1902. február 18-án.

Dr. Münnich Aurél ügyvéd, országgyűlési képviselő, a M. K. E. elnöke, a magyar turistaság lelkes barátja, egyesületünknek is tevékeny tagja, meghalt 1906. április 28-án.

Panek István, banktisztviselő, lelkes turista, meghalt 1904. augusztus 2-án.

Dr. Pápai Károly, f. v. főreáliskolai tanár, lapunk buzgó munkatársa, jeles tudós, meghalt 1893-ban, messze távolban, Görzben.

Dr. Pethő Gyula, fögeológus, meghalt 1902. október 14-én.

Id. Plökl Antal, osztályunk lelkes tagja, a szabad természet nagy bámulója, a Pilishegység rajongója, Visegrádon alusssa örök álmát; meghalt 1906. évi május 19-én.

Scherfel W. Aurél, felkai gyôgyszerész, a Tátra-vidék érdekeinek lelkes előmozdítója és a Felkai Tátramúzeum megalapítója.

Schmid Gyula, f. v. igazgatótanító, a Tanító Osztály lelkes tagja, meghalt 1893. december 9-én.

Dr. Schnierer Gyula, az orsz. szabadalmi tanács elnöke, egyesületünk választmányi tagja, kirándulásokat is rendezett; meghalt 1902. szeptember 17-én.

Speidl Bódog, keresk. miniszt. osztálytanácsos, vasuti főfelügyelő, lelkes barátunk, meghalt 1906. május 5-én.

Strauch Béla, felkai ág. ev. lelkész, Tátra-Osztályunk másodelnöke, buzgó turista, meghalt 1903. július 31-én.

Szabadházy Andor, budaörsi jegyző, kedves tagtársunk és választmányi tagunk, meghalt 1896. október 6-án.

Dr. Szelényi Károly, késmárki liceumi tanár, Tátra-Osztályunk lelkes tagja, meghalt 1906. február 15-én.

Dr. Szenger Ede, orvos, a szerencsétlen Miksa császár híve, ki őt a vesztőhelyre kikísérte, Mexikóban élt sokáig, majd Budapestre jövet együletünkbe lépett; nagy különcz volt Szenger bácsi, ki kirándulásokban élénk részt vett, meghalt 1904. augusztus 6-án.

Dr. Szontágh Miklós, tátrafüredi orvos, növénytudós, Új-Tátrafüred megalapítója, Baldóczyfürdő megalapítója, a M. K. E. Tátra-Osztályának elnöke, a mi egyesületünk Tátra-Osztályának alelnöke, életét jóformán a Tátrának szentelte, számos cikket s munkát írt a Tátráról. Meghalt 1899. december 2-án.

Toldi Lajos, könyvkereskedő, a Budapesti Osztály meleg barátja, meghalt 1908. február 4-én.

Tóth Kálmán, végzett jogász, az előbbi fia, lelkes turista, meghalt 1908. január 6-án.

Tóth Kálmánné Bogyay Mária, együletünknek megalakulása óta tagja. Leányaival együtt igen élénk részt vett egyesületünk életében és úgy közeli, mint távoli kirándulásainkban. Meghalt 1906 július 26-én.

Veégh Mariska, Veégh Elek kedves tagtársunk leánya, ki élénk részt vett egyesületünk életében. Meghalt 1908. évben.

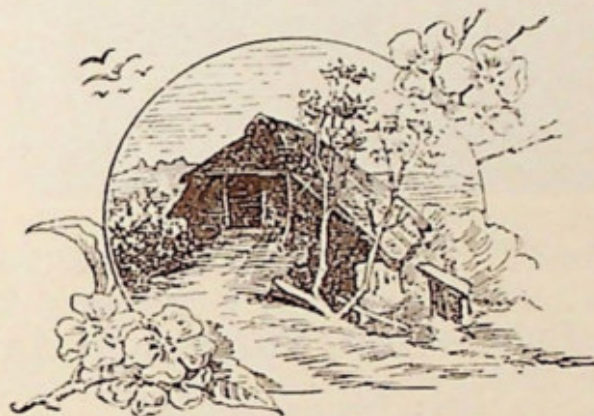
Victorisz György cs. és kir. kamarás, illavai főszolgabíró, Vág völgyi Osztályunk buzgó tagja, kedves turistatársunk, sok kirándulásban vett részt; meghalt 1900. október 25-én.

Weise Curt, építész, német állampolgár, Budapesti Osztályunk lelkes és kedvelt tagja, meghalt 1906. február 10-én.

Woyciechowsky Mariska okl. tanítónő, Woyciechowsky Vilmos kedves tagtársunk leánya, ki élénk részt vett egyesületünk életében, 19 éves korában 1906. november 20-án hirtelen elhunyt.

*

Íme, ők mind elmentek, de életük nem volt meddő, a magyar turistaság, melyet nagy gonddal ápoltak, már terebélyes fává nőtt, s az ő emlékek élnek fog, míg magyar turista él e földön.

A Csütörtöki Turista-Asztal kirándulása.

A Csütörtöki Turista-Asztal.

Irta: *Binzberger Lajos.*

Csütörtöki Turista-Asztalunkat 1894-ben alapították *Láhm Károly* elnöksége alatt *Binzberger Lajos*, *Fekete Gyula*, *Lendvai Rezső*, *Mangold Károly*, *Molnár István*, *Müller Rezső*, *Niewelt Adolf*, *Vitkovszky Lajos*, *Wacha János* és *Weiszenau Alajos*, még pedig *Schrieffl Pál* vendéglőjében, akkoriban IX., Soroksári-utca 47. sz. alatt. Kezdetben nem tisztán turistaczélből alakult, de már akkor is a turistáskodás volt az erős kapocs, a mely e baráti kört összetartotta. 1896. évi május havában minden más célú feladtunk és kimondottuk, hogy az asztal egyedüli célja a turistaság gyakorlása és terjesztése. Ezen alkalommal a visszalépett *Láhm Károly* helyébe *Binzberger Lajos* lett az asztalfő. Még akkor nem voltunk tagjai szeretett egyesületünknek és a turistáskodást mint öncélt gyakoroltuk. 1898-ban mikor a Dobogókőn a régi menedékház felépült, kezdtünk az Egyesület iránt érdeklődni és egyenkint beléptünk tagjai közé.

Ezen idő asztaltársaságunk életében fordulópontot jelent. Megértettük, hogy erős összetartással, módszeres és céltudatos munkássággal szépet és hasznosat leszünk képesek alkotni. Még egyesületünk nem vehetett tudomást létezésünkről, mert mi kerültük a nyilvánosságot és a szereplést is, inkább csendben, feltűnés nélkül azon fáradoztunk, hogy hű társakat nyerjünk meg céljainknak. Tagjaink száma lassanként 32-re emelkedett. Akkor alakult meg testvér-

társaságunk, a Turisták Pénteki Asztala. Ekkor félretéve szerénységünket, bejelentettük létezésünket.

Hogy az illetékes körök az elismerésre érdemeseknek találjanak, elvállaltuk a dobogókői új menedékház egyik szobájának (*Csütörtöki szoba*) berendezési költségeit. A mikor az új menedékház mindnyájunk örömeire elkészült, az étkezöben — a hol téli estéken gyakran elszórakoztunk — észrevettük, hogy a szoba északi és keleti falán jégvirágok csillognak, a mi gyönyörű látvány ugyan, de a pihenő vagy áthevült turistára nézve könnyen veszedelmessé válhatik, azért elhatároztuk, hogy ezen szoba falait vörösfenyőfából készített lambériával fogjuk burkoltatni. Ez 1910. szeptember havában el is készült.

A mikor a dobogókői menedékházakban a forgalom örvendetes és előre nem sejtett arányokat öltött, megpendítettünk egy tervet, a melyért bizonyos körök azzal vádoltak, hogy mi az Egyesület vezetését terrorizálni akarjuk. Hát tényleg el is követtünk olyasvalamifélét. Kijelentettük, hogy szükségesnek találjuk az új menedékház keleti oldalán egy nagy zárt veranda építését, a melynek költségeihez legnagyobb készséggel adunk egy jelentékenyebb összeget, azon esetben, ha a veranda egy fél év alatt elkészül. És a vezetés — hála neki! — meghajolt a hallatlan terror előtt, engedett és 1912. szeptember 15-én felavattuk a verandát, a melyről eddig csak dicséretet hallhattunk. Asztalunk ezen adományokon kívül az útjelzési alapot is támogatta és nem jelentéktelen anyagi áldozatot hozott, a mikor 1910. márczius 27—28-án az Oesterreichischer Touristen-Klub Section Wienerwald-jának 21 személyből álló társaságát saját költségén fogadta és vendégül látta. A midőn ezen adományokat felsoroljuk, távol áll tőlünk a hivalkodás. Mi csak kötelességünket teljesítettük, midőn egyesületünk és az ügy érdekében áldoztunk annyit, a mennyire viszonyainknál fogva képesek voltunk. És ha e részleteket itt felsoroljuk, ezt csak azért tesszük, mivel reméljük, hogy példánk serkenteni fog más köröket is az egyesülésre és az egyesület érdekeinek hasonló módon való támogatására.

Asztalunk főjellege az elzárkózottság. Minden felveendő tagnak félévi próbát kell kiállania és a felvétel titkos szavazással történik.

Az ügyvezetést 8 pontból álló házirend szabályozza. Minden évben közgyűlést tartunk, mely asztalfőt és 6 tagból álló bizottságot választ. Jelenleg 2 tiszteleti, 11 alapító, 20 rendes és 2 kültagunk van.

Zártkörű kirándulásokat igen sűrűn rendezünk a budai, pilisi és a börzsönyi hegységbe, elég gyakran pedig távolabbi hegyvidékeket is látogatunk meg, mint p. o. a Mátrát, Bükköt, a Vág völgyet, a Szitnyát, a Vaskaput és a Tátrát, valamint a Stájer-Alpokat.

A Turisták Pénteki Asztala a Lajosforrásnál. (Puchinger Antal felvétele.)

Turisták Pénteki Asztala.

Irta: *Nováky Gyula.*

Ünnepi köntöst öltött a Magyar Turista-Egyesület annalese, hogy hű krónikáját nyujtsa a dicsőségesen lefolyt első negyedszázadnak. Értékes kútforrása lesz ez a jövő generációknak, melyből bőven meríthetnek lelkesedést a jövő kultúrküzdelméhez s melyből a turistaságnak idővel tizezrekké szaporodott hívei csodálkozva fogják olvasni, hogy valaha — még nem is nagyon régen — a közöny s az előítéletnek, sőt a gúnynak is mily nagy mértékével kényszerültek megküzdeni azok a lelkes és kultúrmissziót teljesítő férfiak, kik elsőként irányították figyelmünket a természet szépségeinek sportszerű élvezetében rejlő örömökre, mely sport pedig a művelt nyugaton ekkor már hatalmas mérveket öltött. Követendő példákat fognak benne találni az utánunk következők arra is, hogy miként szolgálhatják a turistaság ügyét a hivatalos forumon kívül esők, baráti körben s a fehér asztal mellett, midőn az üdítő eszmék áradatát csak vidám pohárcsengés s nem az elnöki harang komor bűgása szakítja olykor meg.

Ily módon szolgálta ugyanis s ekképen mozdította elő a turistaság ügyét majd 12 éven át a *Turisták Pénteki Asztala*, mely mint az anyaegyesület egyik fő életere s az egyesületi élet hathatós tényezőinek egyike e minőségében kifejtett czéltudatos munkálkodásával oly mélyen belevéste nevét egyesületünk történetébe, hogy midőn

annak negyedszázados krónikáját írjuk, nem térhetünk ki ama feladat elől, hogy keletkezése, működése s a hazai turistaság érdekében tett alkotásairól annalesünkben meg ne emlékezzünk.

Kazár Győző és *Kauzál István* tagtársaink gyakorta észlelték azt, hogy az egyesületi kirándulások számtalan esetben különböző okok miatt nem felelnek meg sok tagtársunk óhajának és igényeinek. 1902. év október havában azon eszmét vetették tehát fel, hogy célszerű lenne oly összejöveteleket rendezni, melyeken gondoskodás történne arról, hogy a hivatalos kirándulásokban bármi okból akadályozott tagok egy, esetleg több más irányú és időtartamú kiránduláson vehessenek részt. Közölték tervüket azóta jobblétre szenderült *Késmárky Gyula* bátyánkkal, ki azt helyeselve, élénk propagandát fejtett ki annak megvalósulása érdekében. S az eszme csakhamar testet öltött. Az új alakulásnak híre ment s 1903. évi február hó 13-án a belvárosi Gömbös-féle étteremben már oly nagy számmal jelentek meg az érdeklődők — köztük az egyesület oszlopos és irányadó tagjai — hogy az eredményes működés biztosítottak volt tekinthető s így az asztaltársaság rendszeres megalakulása kimondatott.

Az érdeklődésnek eme méretei azonban, melyek a megalakulást kísérték, fokozottabb tevékenységre és programjának kibővítésére készítették az asztaltársaságot, kimondván, hogy működésével nemcsak saját tagjai, hanem a M. T. E. s általában a magyar turistaság ügyét és érdekeit is szolgálni kívánja, erkölcsileg éppen úgy, mint anyagilag.

A fejlemények igazolják, hogy az asztaltársaság e feladatának azóta derekasan megfelelt. Fájdalom, nem dőzhetünk hosszabban e tárgynál s nincs módunkban a részletekre s kiterjeszkedni s ezért csak főbb vonásaiban vagyunk kénytelenek ismertetni azon adatokat, melyek az *Asztal* működését illusztrálják.

Naplójából és vendégkönyvéből — melyben az események híven feltüntetvék — kitűnik, hogy pénteki összejövetelei állandóan látogatottak voltak s kiválóan alkalmasoknak bizonyultak arra, hogy tagjai közt az összetartás érzetét s a turistaság szellemét ápolják és fejlesztik. Tovább lapozva benne, olvassuk hogy a rendes vasárnapi kirándulásokon kívül évente nagyobb szabású, júniális jellegével bíró kirándulást is rendezett a pilisi és esztergomi hegyvidékre, mely mindenkor a siker jegyében folyt le. Böven gondoskodott azonkívül tagjainak téli szórakoztatásáról is, amennyiben saját kebelében, azonkívül a *Csütörtöki Asztallal* és a *Turisták Dalkörével* egyesülve igen nagy látogatottságnak örvendett táncmulatságokat és szilveszter-estélyeket rendezett. S hogy pénteki vacsorái az attikai sőt sem nélkülözték, szintén kitűnik a napló adataiból, melyek szerint e vacsorákat igen gyakran fűszerezték a turistaság körébe vágó s igen magas színvonalú előadások és felolvasások.

A saját kebelében rendezett kirándulások mindazonáltal nem gátolták abban, hogy az anyaegyesület által szervezett minden nagyobb szabású kirándulás vagy vándorgyűlés sikerét saját tagjainak részvételével ne fokozza. Ott látjuk a Pénteki Asztal tagjait mindenütt, a hol azt az egyesület célja és érdeke megkívánja. Különösen említésre méltó azon kezdeményezése, melylyel az alakulásakor még jóformán

teljesen ismeretlen, vagy legalább is nagyon elhanyagolva volt *téli kirándulások* eszméjét vetette fel. Úttörő volt e téren s hogy a kezdeményezés sikerrel járt, mindnyájan tudjuk.

A Pénteki Asztaltársaság kebeléből és kezdeményezéséből alakult a már hat éve fennálló és szép reményekre jogosító *Turisták Dalköre* is, mely intézmény az egyesületi életben szintén számottevő tényezővé nőtte ki magát.

Egy évtizedet meghaladó működése erkölcsi eredményeinek e vázlatos ismertetése után ama szolgálatokat kívánjuk még röviden megörökíteni, melyekkel a Pénteki Asztal anyagi téren is előmozdította egyesületünk s a turistaság ügyeit. Minden közhasznú működés anyagi áldozattal járván, magától értetődik, hogy az asztaltársaságnak e már számottevő működési ideje alatt is gyakran merültek fel oly kiadásai, melyek a dolog természeténél fogva nyilvánosan nem nyugtathatók, az egyesületi élet s a turistaügy egyes mozzanataiban azonban látatlanul is megtermették a maguk gyümölcsét. Ama áldozataira és alkotásaira kívánunk tehát csak rámutatni, melyek alkalmasok voltak a turistaczelok előmozdítására s a jövőben is éreztetni fogják üdvös hatásukat.

Több ízben juttatott ugyanis adományokat a diákturista pályázatok céljaira s karácsonyfa-ünnepélyeink anyagi sikeréhez is mindenkor hozzájárult bőséges ajándékaival. Tetemes összeget gyűjtött azonkívül a dobogókői menedékház üveges verandájának építési költségeire is. A hazai turistaügy oltárán hozott legnagyobb anyagi áldozat azonban az a bőkezűség volt, melylyel 1906-ban a báró *Eötvös Loránd*-menedékház egyik hálótermét (*Pénteki szoba*) felszerelte s a *Lajos-forrásnak* (Dobravoda) addig pocsolyaszerű üregben összegyülemlett kitünő vizét zárt medenczébe szoritotta össze s a forrást magát nagy költségen stilszerű boltozattal látta el. Szükségtelen felemlíteni, hogy ez alkotás mennyire előmozdította a pomázi hegyvidék turistaforgalmát, csak arra a nagyszabású ünnepélyre hivatkozunk, melynek keretében e közhasznú mű 1908. június 21-ikén a használatnak átadatott.¹ Végül az egyesület megalapítója iránti hálóját fejezte ki, midőn *dr. Téry Ödön* sikerült arczképét a dobogókői menedékház éttermében elhelyezte (1910. szeptember 5-én).

Ezek röviden összefoglalva ama adatok, melyek a *Turisták Pénteki Asztalának* működését és annak eddigi eredményeit feltüntetik. Adja Isten, hogy működését a hazai turistaügy nagyobb dicsőségére s követendő példaképen az eddigi ambícióval és lelkesedéssel minél tovább folytathassa.

¹ Lásd „Turisták Lapja“ XX. évf. 6—10. számát, 201. oldal.

A Szögesek csoportja. (Schodl Frigyes felvétele.)

A Szögesek csoportja.

Irta: *Radványi Károly.*

A *Szögesek Turistacsoportját* 1908 október havában alakította öt lelkes, fiatal turista, czélul tűzvéni ki: „a turisztika sportszerű gyakorlását“, működési körébe vonva a turistaságon és alpinizmuson kívül a téli sportokat is. Az alapító tagok helyes érzékkel felismerték, hogy turisztikát állandóan és kellemesen csak megfelelő társaságban lehet üzni, megfelelő pedig a társaság, ha tagjainak teljesítőképessége és szelleme egyenlő. Úgy a tagok kitartása, valamint a közszellem is helyes vezetés mellett, a gyakori együttlét alapján kifejleszthető. Az ilyen körülmények között keletkezett és ápolt barátság nagyon hasonló a hadviselt bajtársak érzelmeihez. Mivel pedig egyesülten, csoportot alakítva, az egyesületet is hathatósabban támogathatják, azért az alapítók már kezdettől fogva elvként kimondották, hogy csoporttag csak a M. T. E. tagja lehet.

Mint baráti alakulás a csoport nem törekszik nagy taglétszámra, s bár 5 év alatt 5-ről 25 tagra szaporodott a csoport, ugyanazon nehézségekkel küzd — kicsinyben — mint a nagy egyesületek. A csoport tagjai a túrák és a belső ügyek megbeszélése czéljából minden pénteken összegyűlnek. A vendéglőben való találkozás nem ütközik össze a sportszerűséggel; bizonyítja az, hogy azon tagok, a kik csak nagy ritkán maradnak el, a legszorgalmasabban üzik a turistáskodás.

A csoportnak van elnöke, jegyzője, háznagya és választmánya; az ebbe nem tartozó tagok a havi értekezleteken adhatják elő véleményüket és kívánságaikat. Megalakulásának évfordulóin a csoport évenként változó helyen és kirándulással kapcsolatban évi gyűléseket

tart; az eddigiek voltak Esztergomban, Nyitrán (Zoborhegy), Budapestén, a Dobogókőn és — a kellemes visszaemlékezés hatása folytán — ismét Esztergomban. A tagok turista-működése nagyobbrészt a főváros környékére, vagyis a Pilis-, Börzsöny- és Vérteshegységekre szorít-kozik; nagyobb, 2—3 napos túrákat ismételten rendezett a Mátra-, Bükk-, Ércz-, Fáttra-, Soproni és Kőszegi hegységekre, Gőmörbe, Vág-völgyébe és a Balaton környékére, 1—2 hetes túrákat pedig több ízben a Magas-Tátrába, az Alsóausztriai- és Stájer havasokra, az Alduna vidékére, Bosznia-Herczegovinába, Dalmáciába, a magyar és osztrák tengerpartra. Megfordultak továbbá a csoport tagjai a környék-beli barlangokon kívül a dobsinai, aggteleki, adelsbergi, stb. barlan-gokban is. A gyakorlati turistaság terén eddig elért eredmény csak a tagok nagyfokú ambíciója mellett volt lehetséges.

A turistaság fejlesztéséhez a fiatal csoport annyiban járul hozzá, hogy igyekszik az egyesülettől nyert felhívásoknak és annak kíván-ságainak eleget tenni. Így elvállalnak tagjai évenként egynéhány túra-vezetést; foganatosították két hosszú útvonal jelzését (Hűvösvölgy—Piliscsaba—Dobogókő: *kék-fehér*; Pilisszántó—Pilis—Szakónyereg: *kék-sárga*) és elvállalták a Budapest környéke című kalauz újabb kiadása céljaira több útvonal bejárását. Ha az egyesület, tagjainak újabb áldozatkészségére apellál, szerény képességeihez mérten annak mindig eleget tesz.

A csoport tagjai át vannak hatva ama sportszellemtől, a mely magába foglalja a cél eléréseért való következetes törekvést s az együttműködéshez feltétlenül szükséges bajtársi szeretetet. Ilyen módon sikerült sok félreértést. — a melyet a tagok az első években tanusított visszavonultságukkal talán maguk idéztek elő — elosztatva sokaknak rokonszenvét megnyerni. Ha a csoport a megkezdett ösvényen tovább halad, a jövő elé reménységgel nézhet. Remélheti, hogy mindjobban megerősödvé s céljait szolgálva, — a turistaság ügyének, az egye-sületnek és a turistaköznek szolgálatokat fog tehetni.

Hegyen, völgyön, bér-czeken át zenge-dez-zük, hogy a szép dalt és a drá-ga hont sze-ret-jük!

A Turisták Dalkörének jeligéje.

A Turisták Dalköre.

Írta: Déry József.

A hol a turista, ott a dal! Bármerre járunk a külföldön, mindenütt megüti fülünket a lélek vidámságának e magasan szárnyaló megnyilvánulása, a hol csak nagyobb számban találkozik a természet barátainak hadserege. Nálunk is így van ez és mindenütt, a hol szeretik a természetességet, a hol kerülnek az ünnepi pózokat, a hol levetik az emberek magukról a hivatalos komolyság köntösét s őszintén, szívből, keresetlen egyszerűséggel kívánnak örülni annak a keresetlen szépségnek, mit a mindenható örökszép természet nyújt az ő magas-tos templomában hiveinek.

Jól tudom, hogy vannak a természet leglelkesebb hódolói táborában is nem kevesen, kik elvből ellenségei a turisták dalolásának, kik a természet fenséges csöndjének megszenteltetését találják a szárnyaló dalban, kik csak akkor élvezik igazán a magas hegyek nem mindennapi gyönyöreit, ha lelküket is előnthei az a végtelen csend, az a fenséges nyugalom, mely a magas hegyek csúcsairól kinálkozó nagyszerű látképen előmlik. Nem vagyok velök egy nézeten! Magam is eszményi gyönyörrel tudom élvezni a havasok csendjét s ki szeretném üzni a világból a természet templomának vásárilag zajgó szentségtelen kalmárait, — de a szabatosan előadott karének nem vásári zaj, hanem az istentisztelet méltóságában fenséges segédeszköze.

Egy izben a csodás kékségű Traun-tó partját szegélyező Traunstein hatalmas falán jártattam pillantásom, midőn váratlanul felhangzott körülöttem a hajón egy osztrák turista-dalkör szabatos precizitással előadott éneke. Más alkalommal a Schafberg ormáról élvezhető páratlan látvány szemlélete közben hangzott fel mögöttem megrázó erővel egy berlini dalkör természetdicsőítő remek négyes szólama. Sohasem felejttem el azt a hatást, melyet ez a nagyszerű férfikar annakidején reám gyakorolt. S ez nálunk nem volna lehetséges? Szentségtörés volna, ha például a Budai Dalárda felrándulna a Lomniczi-csúcsra s dalával hódolna a magyarok istenének tátrai templomában? Ugyebár nem!

Meg is volt nálunk is kezdettől fogva az érzék a turistáskodás és a szabatos karének kapcsolatos művelésére, s a mint turistáink egyesületbe tömörültek, azonnal megjelent fölöttük, mint a kedély vidámságának aranyfüstje, a dal, a mint az első kiránduló csapatok

róni kezdték a pilisi hegyvidék utait, felhangzott ajkaikon az ének s nem nehéz visszaemlékeznünk az első évek kirándulásaira s nem lehet azokra visszaemlékeznünk anélkül, hogy eszünkbe ne jussanak azok a vidám órák, melyeket éppen a kirándulásokkal kapcsolatos dalolások tettek kedélyessé, kedvessé. Természetes, hogy az unisono éneklés mellett a zeneértőbb elemek tömörülési óhajai, a karéneklés szabatosága s rendezettebb örömei után való vágyakozás is hamar megnyilvánult s a mint a különböző hangnemek énekesei a kirándulások rendszeresen ismétlődő alkalmain egymásra találtak, mindjárt férfikar, vagy legalább is egy szerény férfi-négyes összehozásának lehetőségére térült a társalgás menete.

A M. K. E. Budapesti Osztálya 1888. december 28-án alakult meg s már egyesületünk Budapesti Osztályának 1892 április 8-án tartott választmányi ülése örömmel vette tudomásul, hogy az Osztály kebelében *Daloskör* alakult s a választmány az ennek létesítése körül érdemeket szerzett *Volf György* főgimn. igazgatónak és *Korény János* karnagy tagtársainknak köszönetet is szavazott. Magyar szalmatűz! A Daloskör a megerősödés reményében szorgalmasan működni kezdett, képzett dalosok elégtelensége s egyéb nehézségek miatt azonban csöndesen elaludt s csak lelkes tagjai némelyikében hagyta meg a remény szikráját, hogy alkalmasabb körülmények beköszöntével abból újabb lángot csiholjanak ki.

Röviddel ezután a turista-dal újra bontogatni kezdte szárnyait s ezúttal más formában ért el határozott sikereket. *Turista férfi-négyes* alakult, melynek működése határozottan hozzájárult akkori turista-összejöveteleink sikerének biztosításához. A Budapesti Osztály 1894 október 2-án az Európa-szállóban tartott társasestélyén hangzottak fel először a turista férfi-négyes gyönyörű dalai, mely férfi-négyest jó hangú, zeneileg képzett énekesekből *Károlyi György* tagtársunk állított össze s dirigált. Ez a férfi-négyes 1894. november 24-én, egyesületünk alapítási emlékünnepeán megtartott hangversenyen is működött, ezután még többször is fellépett s szakszerűen előadott szép dalaival határozott sikereket aratott s bizonyos turistanépszerűsége is szert tett volna, ha működését nem korlátozza a legzártabb körre. Az egyesületi életnyilvánulások elől azonban lassan visszahúzódott, mint magán férfi-négyes-társaság továbbra is megmaradt, de turistajellegét, sajnálatunkra, letette s mint „turista“-férfi-négyes létezni megszűnt.

Ezek voltak a mai dalkör elődei, melyek azonban megalakulásának előzményei gyanánt egyáltalán nem tekinthetők, mert azokkal a mai dalkörnek semminemű kapcsolata nincs s ez elődeitől teljesen függetlenül, saját kezdeményezéséből alakult meg.

A mai turistadalkör nem forma szerint, de tényleg 1908. szeptember 13-án alakult meg, egyesületünk hivatalos kirándulásán, midőn a turistatársaság Piliscsabáról, Pilisszántón, Sikároson, Pilisszentlászlón és az Apátkút völgyön át Visegrádra gyalogolt. Ez a nap tekintendő a *Turisták Dalköre* születésnapjának, mert e kirándulás alatt vetődött fel újra a dalkör rég óhajtott megalakításának gondolata s e napon határozták el *Kauzál István*, *Kristián Sándor* és *Déry József*, hogy társaságba tömörítik azokat a dalosokat, kik a karéneket kedvelik

vagy az iránt érdeklődést tanusítanak. Néhány nap mulva összeverődött egy kis társaság s az első karénekpróbát zongora mellett e cikk írójának lakásán a következő vasárnap meg is tartották. Forma szerint a dalárda *Turisták Dalköre* név alatt 1908. szeptember 28-án alakult meg, midőn az alakuló közgyűlés 16 résztvevője ideiglenes elnökül *dr. Wiederspann Károlyt*, jegyzőül pedig *Lakner Károlyt* választotta meg. Mindenekelőtt alkalmas helyiségről, harmoniumról s szakszerű oktatásról kellett gondoskodni. Ez meg is történt, a lelkes tagok hamar összerakták filléreiket a dalpróbákhoz elengedhetlenül szükséges harmonium előteremtésére s midőn a Budapesti Osztály 1908. november 24-én tartott választmányi ülésén beszámoltak a lelkesedéssel ébrentartott mozgalomról s a Dalkör megalakulásáról, a választmány megengedte, hogy a Dalkör harmoniumját az egyesületi helyiségbe helyezhesse el s gyakorló próbáit is ott tarthassa.

A dalpróbák rögtön meg is indultak s a dalkör 1908. december 8-án Kospallagon megtartott karácsonyfaünnepélyen már a nyilvánosság elé mert lépni, elénekelve az ünnepély megnyitásánál és befejezésénél egy-egy szép alkalmi dalt s emelve közreműködésével az ünnepély magasztosságát és sikerét.¹ Ez volt a Dalkör első nyilvános fellépése. Másodszor 1908. december 31-én a Pénteki Asztaltársaság Szilveszter-estélyén lépett a nyilvánosság elé a Váci-körút és Alkotmány-utcza sarkán levő vendéglői helyiség különtermében, midőn az alkalmi dalt *dr. Wiederspann Károly* kísérte harmoniumon, a kart pedig *Déry József* dirigálta, még pedig karmesteri pálcza hiányában megfordított és szövettel bevont főzőkanállal.

Ez a gyors érvényesülési vágy azonban elengedhetlen szükségessé tette a szakavatott karnagy által való rendszeres tanítást. *Hoffmann Antal* tagtárs javaslatára ennek folytán *Majlinger Bélával* lépett a Dalkör érintkezésbe, ki készséggel vállalkozott a dalpróba tanításainak hetenként egyszer való rendszeres ellátására. Ehhez képest a Dalkör 1909. július 27-én megtartott első rendes közgyűlése elnökül *dr. Wiederspann Károlyt*, alelnökül *Kauzál Istvánt*, karmesterül *Majlinger Bélát*, karvezetőül pedig *Hoffmann Antalt* választotta meg. Utóbbi tisztségre egyrészt azért volt szükség, mert a karmester a kirándulásokon részt nem vesz, másrészt azért is, hogy *Hoffmann Antal* tagtársnak a Dalkör szervezése és fenntartása érdekében állandóan kifejtett odaadó működése külsőleg is kifejezésre jusson. Ettől kezdve a próbák rendszeresebbek lesznek, a dalárda tagszám szerint is növekszik, mindig több és több karéneket sajátít el, eljár az Egyesület havi társas összejöveteleire s ezeken, valamint a kirándulásokon szerez örömet és élvezetet tagjainak, miért az 1910. december 30-iki választmányi ülésen elismerőszavakat és köszönetet kap. A fiatal dalkör igen intenzív munkásságot fejt ki, a három lelkes turistadalos, ki a Dalkört megalapította, derék követőkre talált, úgy hogy az 1911. márczius 8-án tartott III-ik rendes közgyűlésen előterjesztett jelentés szerint már 24 működő, 1 alapító és 34 pártoló, összesen 59 tag tűzte kalapjára a Dalkör czímerét, a havasi gyopárral övezett lantot. Ugyan-

¹ T. L. 1908. évi XX. évf. 246. l.

ezen közgyűlésen előterjesztett évi jelentés szerint a Dalkör az 1910. évben már 25 betanult dal felett rendelkezett és 15 kirándulást rendezett, melyek részben önállóak, részben az Anyaegyesület hivatalos kirándulásain való testületi részvételből állottak.

Működésének főbb vonásokban való jellemzéseül megállapítjuk, hogy a Dalkör résztvesz az Anyaegyesület kirándulásain, de azonfelül kizárólag tagjai és meghívott vendégei számára évenként néhány zártkörű kirándulást is rendez, részvételével emeli az Egyesület vacsoráinak, közgyűléseinek és vándorgyűléseinek sikerét, havi tanácskozásokat tart, minden év utolsó napján Szilveszter-ünnepélyt, tavaszán pedig majális jellegű erdei ünnepélyt rendez, melyek mindenike a siker jegyében zajlik le. Így résztvett 1910. évben a Mátra-Osztálynak Egyesületünk Pénteki Asztaltársasága látogatásának viszonzásául a gellérthegyi kioszkban adott társasvacsorán s ugyanezen alkalomból a Pénteki Asztal által a Dobogókőre rendezett kiránduláson; fényes sikerrel szerepelt Egyesületünk 1911. június 5-én Nagyváradon tartott vándorgyűlésén; résztvett az 1912. május 25-én Sopronban tartott vándorgyűlésen és az 1913. szeptember 7—8-án Bécs és környékére, az Österreichischer Touristen-Klub meglátogatására rendezett egyesületi kiránduláson; közreműködött az Ö. T. K. 1912. november 14—17-én Egyesületünk meglátogatására Budapestre és a Dobogókőre rendezett kirándulásán s szép dalaival gyönyörködtette a nagy és díszes vendégkoszorút. Ugyancsak emelte az ünnepély fényét és sikerét a dobogókői menedékházhoz épített veranda felavatásánál, mely veranda építéséhez egyszersmind 100 koronával is hozzájárult.¹ A Dalkör fennállása óta nem volt egyesületi karácsonyfaünnepély, melyen részt ne vett volna s turistaközönségünk ehhez annyira hozzá is szokott már, hogy alig volna képzelhető a jövőben karácsonyfaünnepély, melyen dalkörünk ne emelné az ünnepély fényét és sikerét szép dalaival. Erdei ünnepélyei közkedveltek. Ezek közül az elsőt 1909. év tavaszán a Hantpatak völgyében tartá, ezt követték 1910. június 5-én a Kelemen-völgyben, 1911. június havában ugyancsak a Kelemen-völgyben tartott erdei ünnepélyek, mely utóbbin 70-en vettek részt. Negyedik erdei ünnepélyét 1912. július 7-én az Iharos-erdőben, az ötödiket pedig 1913. július 6-án a Kelemen-hegy alján tartotta meg,² melyek mindenike a siker jegyében zajlottak le.

Az 1913. márczius 13-án tartott dalár-közgyűlésen a Turisták Dalköre vezetőségében az a változás állott be, hogy kezdettől fogva érdemes elnöke: *dr. Wiederspann Károly* nagy elfoglaltságára való tekintettel e tisztségéről minden dalár őszinte sajnálatára lemondott s új elnökül *Déry József* választatott meg.

Az imént részletezett tények élénk tanujelei a Turisták Dalköre életrevalóságának s annak az ügybuzgóságnak és ősi turistahűségnek, mellyel Dalkörünk a Magyar Turista-Egyesület eszményi céljainak megvalósításához a maga szerény eszközeinek segítségével tőle telhetőleg hozzájárulni kíván s a mely ügybuzgóság a Dalkör tagjait a M. T. E. leghívebb katonáinak táborává avatja.

¹ T. L. 1912. évi XXIV. évf. 224. l.

² T. L. 1913. évi XXV. évf. 219. l.

Kevesen vagyunk dalárok, számban kicsiny, de lelkesedésben nagy csapat, mely ha feltünőbb eredményeket eddig fel nem mutatott, azt egyesegyedül a tagjainak csekély számarányában rejlő anyagi erő csekélységének tudhatja be. Egyesületi érdek tehát, hogy Dalkörünk megerősödjék s nem dalos, de dalkedvelő tagtársaink pártolótag minőségében a Turisták Dalkörébe minél tömegesebben belépjenek. Ha a Dalkört, Egyesületünk törzsének ezt a soha le nem való friss hajtását támogatjuk, ezzel közvetve csak a törzset magát erősítjük meg, melytől a sarjadzó ifjú ág elválaszthatatlan s a mely törzs, ha erős, azt meg nem tépheti, le nem döntheti semmiféle vihar.

Sielők Körmöczbánya vidékén (Biró Rezső felvétele.)

A M. T. E. Sícsoportja.

Írta: *Dr. Schwicker Richard.*

Habár nem szenvedhet kétséget, hogy a sí-sport úgy alaptermészetének sajátosságainál, mint fejlődésének különleges feltételeinél fogva lényegesen eltér a hegymászás sportjától, tehát még inkább a magasabban álló és csaknem világnézet természetével bíró alpinizmustól, ennek daczára félreismerhetetlen, hogy vannak rokon-vonásaik, érintkező pontjaik, a melyek rendkívüli módon megkönnyítik annak a lehetőségét, hogy a nevezett sportágak kedvelői azokat párhuzamosan, sőt együttesen és közösen művelhessék. Nevezetesen a terepek azonos volta és a síknak kiváló hasznossága téli hegymászásoknál azzal járt, hogy a sí-sport első művelői Közép-Európa hegyvidékein éppen a hegymászók soraiból kerültek ki.

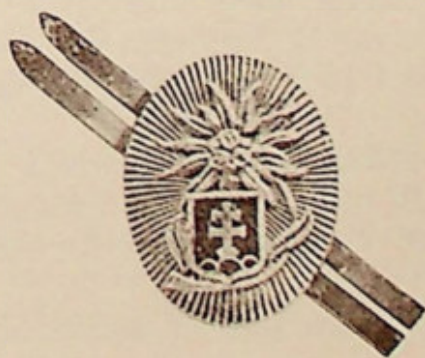
Így volt ez nálunk is! Ha a kilenczvenes évek elején egyes sportemberek által tett, elszigetelt és teljesen meddőn maradt kísérletektől eltekintünk, azt mondhatjuk, hogy a magyar sí-sport megteremtői a M. T. E.-nek azon tagjai voltak, a kik már a múlt század végén szántották norvég deszkákkal a budai hegyvidéknek akkor még szűzies havát. *Dr. Téry Ödön*, *dr. Jordán Károly* és a magyar alpinizmus más korifeusai voltak az elsők, a kik a sí-sportban a téli hegymászás hatalmas segítőjét látván, mind több hívet szereztek számára. Hegymászók voltak tehát azok, a kik hazánkban mint elsők a sí-sport megteremtését és fejlesztését tűzték ki célul. Igaz ugyan, hogy a további fejlődés során azután hegymászás és sí-sport széjjelvált és — a mi természetes is — mindegyik a maga módja és sajátossága szerint kereste és találta a fejlődés útját, de a kölcsönhatás még jelenleg is folytonos és a testvérsportok közül a fiatalabbik, a sí-sport, még most is a fejlettebb hegymászás állandó támogatásával él és virul.

A M. T. E. modern gondolkozású és előrelátó vezetői tehát csak a meglévő tradíciók fonalát vették fel és szőtték tovább, midőn elhátározták, hogy a tagok sorában létező síelőket külön szervezetbe tömörítik és így lehetővé teszik, hogy ezek a sí-sportot a jövőben kellő

vezetés és oktatás mellett rendszeresen üzhessék és fejlesszék. Joggal állíthatjuk, hogy a M. T. E. elnöksége és választmánya ennek a szervezetnek létesítésével való és élő szükségnek tettek eleget. Mert gondoskodni kellett arról, hogy a M. T. E. tagjai rendszeresen megtanulhassák a sí-sportot, hogy megismerhessék a sport eszközeit és technikáját, hogy szakszerű vezetés mellett tehessenek a hegyvidékekre téli túrákat. Így keletkezett a *M. T. E. Sícsoportja*. Az 1913. október 15-én tartott alakuló gyűlésen megállapítást nyert a csoport ügyrendje, a melyet azután az M. T. E. választmánya jóváhagyott. Rövid pár hónapra terjed tehát a Sícsoport léte és mégis már most megállapíthatjuk, hogy a törekvés nem volt meddő, hogy egyesületünk legfiatalabb hajtása virágzónak ígérkezik. A tagok száma már ezen rövid idő alatt 56-ra szaporodott, a kiknek nagy része a téli idény elején tartott praktikus estélyen gyűlt össze, melyen a sí-sport elemi előismereteit, a sporteszközök sajátosságait és a téli ruházkodás szükségleteit ismertettük. A főváros környékén tapasztalt eddigi hőszegegyesség meghiusította ugyan ama szép tervünket, hogy a tagokat a sielés gyakorlati oktatásában részesíthessük. De ennek némi pótlásaként hivatalos kirándulást szerveztünk a karácsonyi ünnepek alatt Bihar pompás sí-vidékére, a Gajnára, a melynek résztvevői valóságos elragadtatással számoltak be ezen kirándulásunk sikeréről.

A jövő biztató! A Sícsoport különösen egyesületünk fiatal, élet-erős tagjaitól várja erősödését, fejlődését. Ezek a téli természet aczélos levegőjében a nemes sí-sport üzésével izmaik és idegeik ama rugalmasságát fogják elérni, a mely a hegymászás hatalmas feladatainak megoldását könnyűvé teszi. Ezek lesznek hivatva a M. T. E.-et képviselni azokon a téli sportünnepélyeken és versenyeken, a melyek a Magyar Sí-Szövetség czéltudatos vezetése mellett népszerűvé, közkedvelté fogják tenni a sí-sportot. Ebben a tekintetben már is ráutalhatunk a közelmúltban lezajlott sporteseményekre, a melyek mindannyian a sí-sport térfoglalását és sikerét jelentik.

De a meglett korú hegymászó is jól teszi, ha a sícsoport tagsága révén megismerkedik a sí használatával. Nincsen az a toll, a mely méltó módon leírhatná egy sikerült sítúra gyönyöreit! A téli természet szépségei, a mélyen behavazott hegység tündéri csillogása, a hegymászás közismert élvezetei tetéződnek a nyilsebes lesiklás, a mesteri „slalom“-futás kéjes érzésével. Csak az tudja, mit nyujthat nekünk az az egyszerű két szál deszka, a ki szép téli napon már fenn állott a magas hegység hófedett ormain, abban a vakító fényárban, a melyet csak a téli táj szeplőtlen fehérsége nyujthat.

Materna Ede.

Dr. Pattantyús-Ábrahám Márton.

Baross Jusztin.

A Vágvölgyi Osztály.¹

Irta: *Dr. Pattantyús-Ábrahám Márton.*

Néhány hónap mulva huszonöt éve lesz, hogy a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának három tagja, köztük annak ügyvivő alelnöke *dr. Téry Ödön* és titkára *dr. Thirring Gusztáv* a kies Vágvölgyét keresték fel oly célból, hogy a turista eszméket hirdetve, annak zászlaja alá híveket toborozzanak s e szép vidéken is turista-ságot teremtsenek. 1889. évi augusztus 20-án, Szt. István király ünnepén a csudásan szép, sziklaformációjával elbájoló szulyói völgybe vezetett kirándulásunk. Itt a sziklák tövében tartott déli pihenőnél megszólalt két turista barátom: „e szép, fenséges vidékre turistákat kell vezetni, itt turistaságot kell teremteni“; itt a természet ölen, a sziklacsoportozat szentjei előtt fogadalmat tettünk, hogy megteremtjük a Vágvölgy turistaszervezetét, dolgozni fogunk a turistaügy fejlesztésén. Szegény derék, jó öreg *Materna* barátom, hosszú időn át turistaczimborám, reád gondolkodok e perczen, rád, a ki akkor lelket s bátorságot öntöttél belém, egyre biztattál: „csak rajta . . . előre! . . . én neked majd híved, segítő társad leszek“; . . . benned, boldogult öreg jó barátom, ki a természetet oly rajongón szeretted, valóban nem is csalódtam . . .

A szeretettel, de kétkedéssel is ápolt óhaj megvalósult. Az elhittett mag tényleg termő talajba hullt, mert már kora tavasszal, rügyfakadáskor kicsirázott és az első kisdud turistavirág napvilágra jött. 1890. április havában alakult meg Illaván a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztályának *Trencsénteplicz—Illavai helyi bizottsága*, mely bizottságból fejlődött ki a Magyar Turista-Egyesület Vágvölgyi Osztálya.

A nyolcz taggal megalakult helyi bizottság a turistaügy iránti igaz lelkesedéssel munkába állt s dolgozni kezdett. Már május 4-én, a hó első vasárnapján életjelt adott magáról, rendezte első s emlékezetes turista-

¹ Az Osztályokat az alakulás sorrendjében közöljük.

A Szulyói sziklák tövében, 1889. augusztus 20-án. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

Balról jobbra: Dr. Thjring Gusztáv, Dr. Reichenhalter Kálmán, Materna Ede, Zamaróczy János, Dr. Pattantyús-Abrahám Márton; a közepén állva: Dr. Badik János és Dr. Téry Ödön.

kirándulását Illaváról a hegyeken át Trencsén-Tepliczre; ott *Sipeky Sándor* országgy. képviselőt nagy lelkesedéssel a helyi bizottság elnökévé választották meg, a ki igaz ügyszeretettel vezette tovább a helyi bizottság ügyeit. Már ezen ülésen jelenthettük be, hogy Trencsén-Tepliczen a Hotel Garniban, Illaván az uradalmi szállóban a legitimált turisták féláron kapnak megszállást. Egyben határozatba ment, hogy a nyár folyamán Tr.-Tepliczen turistabál rendeztessék, mely nagy sikerrel, fényes eredménnyel augusztus 10-én meg is tartatott.

A már szépen fejlődésnek indult helyi bizottság működése — melynek köre csak a vármegye alsó részére terjedt ki — eredményezte azt, hogy a példán felbuzdulva, az északi részen is megalakult *dr. Smialovszky Valér* elnöklete alatt a *Zsolna — Rajecz-Tepliczi helyi bizottság*, úgy hogy immár két bizottság szolgálta a vármegyében a turistaügyet. Mindkét bizottságnak munkáját nemcsak irányította, de mindenben hathatósan támogatta is a budapesti anyaosztály. Az érdeklődés intenzívebb, szélesebb körű felkeltése céljából már a pünkösdi ünnepek alkalmával nagyobb szabású turistakirándulást rendezett a Vág völgyébe s ez volt az első, mondhatnám úttörő kirándulás, melynél helyi bizottságunk kiállta a tűzpróbát s mely kirándulás a turistakörök figyelmét a Vág völgyének szépségeire felhívta.

A Tr.-Teplicz—Illavai helyibizottság feladata magaslatán állva, az év folyamán derék munkát végzett, mert már novemberi gyűlésén azzal számolt be, hogy a *Manin-hasadékon* keresztül vezető gyalogút

Baross-menház a Komlóhegy nyergén. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

járhatóvá tételére 50 frt-ot áldozott, ugyanannyival járult hozzá a *pruzsinai cseppkőbarlang* kutatásához, e mellett utat csináltatott Illaván a Batinai, ma *Pattantyús kilátó*-nak elnevezett szép kilátóhoz is, sőt már lépéseket is tett a *Komlóhegyen* tervbe vett turistamenedékház felépítésére; végül javasolta, hogy mivel a bizottság tagjainak száma reményen felül megnövekedett és működése többé már nem lokális jellegű, a zsolnai bizottsággal együtt *Vág völgyi Alosztály* alakuljon át. Ezt az átalakulást az 1891. évben Trencsén-Tepliczen tartott közgyűlés végleg ki is mondta. Így, az egy év előtt nyolcz taggal megindult helyi bizottság immár másfélszáz taggal és teljes tisztikarral, választmánnyal alosztályá szervezkedett.

A választás eredménye volt: elnök *Baross Jusztin* Trencsén vármegye alispánja, tiszteletbeli elnöke *Sipeky Sándor* orsz. gyűl. képviselő, első alelnök *Kovács József* fegyintézeti igazgató, másodalelnök *Baumgartner Libor* főszolgabíró, ügyvivő alelnök *dr. Pattantyús-Ábrahám Márton* kir. fegyint. orvos, titkár *Majerszky Béla* nagybirtokos, jegyző *Reviczky Aurél* kir. albiró, másodjegyző *Porubszky Endre* közgyám, pénztáros *Materna Ede* takarékpénztári igazgató.

Mint Vág völgyi Alosztály nem soká működött az új szervezet, de még mint ilyen rendezte 1891. év folyamán azt a nagy kirándulást, melyben a dán turistaegyesület 16 taggal, közte nők is, Angliából két nő, a Budapesti Osztálynak pedig 24 tagja vett részt; ezen a kiránduláson megfordultak a Manin-hasadékban is, melynek láttára mondta *Lars Kristensen*, a Dán kirándulók vezetője, hogy ez oly szép, hogy ezért érdemes volt 36 órai fáradságos utat megtenni.¹

¹ Érdekes epizódként említem meg, hogy midőn a dán turisták Trencsén-Tepliczen a látott szépségek feletti elragadtatásuknak áradozó szavakban adtak kifejezést, a trencsényi társaság egy előkelő, világot járt tagja arra kért meg, hogy most már a trencsényiek részére is rendezek a Maninba kirándulást, mert bár ő itt született és bejárta egész Európát, ezt a helyet még sohasem látta.

Gróf Majláth-menház a Kis-Krivánon. (Dr. Pattantyús felvétele.)

A Vág völgyi Alosztály 1891. év őszén a Budapesti Anyaosztályal együtt feloszlott, de csakis azért, hogy megalakítsa az általa czélszerűbbnek, szabadelvűbbnek vélt *Magyar Turista-Egyesületet*, melynek *Vág völgyi Osztályaként* szervezkedett s folytatta tovább működését.

A Vág völgyi Osztály 1892. év február 7-én *Kovács József* elnöklete alatt tartotta meg Illaván első közgyűlését, ekkor alapította meg ügyrendjét s kezelési szabályait, melyekben kimondotta, hogy az Osztály székhelye ott van, a hol az ügyvivő alelnök lakik. Egyben megejtette a választásokat is. Elnök lett *Baross Jusztin*, alelnök *Kovács József*, ügyvezető alelnök *dr. Pattantyús-Ábrahám Márton*, titkár *Rudnay István*, jegyző *Reviczky Aurél*, pénztáros *Materna Ede*.

A közgyűlés nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy a vármegye nagy szülöttjét *Baross Gábor*, m. kir. kereskedelmi minisztert, az Osztály védnökségére küldöttséggel kéri fel. De a gondviselés túlmostoha volt irántunk, a nemzet mély fájdalomára s nagy veszteségére oly korán hívta el Öt körünkből, hogy az osztály diszokirat helyett már csak gyászkoszorút helyezhetett védnökének koporsójára.

Ugyanaz a közgyűlés választotta meg az osztály tiszteletbeli tagjává *gróf Zichy József* főispánt, *báró Eötvös Lorándot* s *dr. Téry Ödönt* és elvben elhatározta a Kis-Krivánon egy turistamenedékház létesítését. Az így rendszeresen megalakult osztály most már teljes erővel munkába állt, jelezte a Vlára-Oroszlánkői, Manin-hasadéki, Illava-Vápeczi utakat s utóbbi hegyre szép szerpentin-utat is épített; ezek mellett gondot fordított a turistakirándulások rendezésére is. Ezek között említésre méltóbbak a középiskolai tanárok pozsonyi gyűlésével (1892) és az orvosok és természetvizsgálók trencsényi vándor-gyűlésével (1897) kapcsolatos nagy kirándulások. 1892-ben épült fel a *Komlóhegyen* is az a turistamenedékház, melyet 1893. év tavaszán *Baross-menedékház* néven felavattunk. 1895. év augusztus havában nagy ünnepélyességgel, a Budapesti testvérosztály több tagjának részvételével

A Suttói vizesés. (Dr. Pattantyús felvétele.)

és a velük kapcsolatos kirándulások. 1898-ban az Öt-tónál felépítendő menedékház építési költségeihez is 50 frt-tal járult Osztályunk.

Az következő évek a hanyatlás jegyében állottak. Az Osztályt meglepte az a bizonyos lethargikus állapot, mely nálunk csaknem minden társadalmi intézménynél bizonyos idő múlva fel szokott lépni. Osztályunk még jól ki sem fejlődhetett, még alig csinálhatott valamit, már is elvesztette a turistaügy az újdonság ingerét, megcsökkent az érdeklődés s beállt a részvétlenség szülte tespedés időszaka, melyet az ádáz pártpolitikai villongások is fokoztak. Végre azonban az Osztály is felébredt a hosszú lethargiából, éledni kezdett a teljesen ki nem aludt érdeklődés, újból pislogni kezdett, sőt itt-ott már lángot is vetett. Az 50 alá került taglétszám újból 100-on felül emelkedett, s a csendes munka újból megindult. Már az 1908. évi közgyűlésen elhatározza az Osztály a vármegye területén felállítandó *diákszállók létesítését*, s ilyeneket eddig Zsolnán a kir. főreáliskolában, Trencsénben a Koszka Mihály tanítói internátusban és Illaván az állami népiskolában tényleg létesített is.

Résztvett az osztály a Trencsénvármegyei Múzeum-Egylet megalakításában, mint alapító tag (200 K) és 250 K-val részvényese lett a Bellusfürdő részvénytársaságnak, melynek eszméjét ő vetette fel. Ezekon kívül újólag hozzájárult a *pruzsinai cseppkőbarlangban* végzett kutatások költségeihez és állandóan több szegény diákturistát segélyezett.

A Vág völgyi Osztály évi rendes közgyűlésein tiszteletbeli tagokká választotta *dr. Smialovszky Valér* főispánt, *Baross Jusztint*, *dr. Pat-*

már a Kis-Krivánon épült *gróf Majláth menedékházat* is felavattuk és bocsátottuk a turisták rendelkezésére. Amaz 600, ez 1200 koronába került.

A következő években az Osztály turista-kirándulások rendezése mellett utakat javított és jelzett (Kottosó — Hricsóvár — Szulyó; Szulyó — Rajeczfürdő; Szulyó — Manin), de működésében már némi lankadás s az érdeklődés csökkenése észlelhető. A tagok száma megapadt. Az érdeklődés felkeltése céljából 1898-ban az Osztály kebelében egy kerékpár alosztályt szervezett, a mi tényleg némi érdeklődést keltett s így több sikerült kirándulásokat is rendezhetett.

A szunyadozó érdeklődést azonban jobban felkeltette a Magyar Turista-Egyesületnek Trencsénben (1898) és Rajeczfürdőben (1905) tartott nagygyűlései

tantyús-Ábrahám Márton és *dr. Thirring Gusztávot*, *Szalavszky Gyula* főispánt pedig 1908-ban díszelnökké.

Nagy veszteség érte az Osztályt 1913-ban *Baross Jusz-
tin* alispán halálával, ki 22 évig volt elnöke és támogatója. Az ő jóságos, szelid arcza és egész egyénisége oly mélyen vésődött be szívünkbe s anynyira összeforrt lelkünkkel, hogy azt onnan ki nem moshatja, emlékét onnan ki nem írhatja soha semmi sem.

Az elnöki székben *Rudnay István* alispán lett utódja, ki a Vág völgyi Osztálynak első titkára s kezdettől fogva a turistaság lelkes hive volt. Mellette működnek jelenleg mint ügyvivő alelnök *dr. Pattantyús-
Ábrahám Márton*, II. alelnök *Friedrich József* máv. főellenőr,

főtitkár *Pázmány Lajos* vármegyei főlevéltáros, titkár *Aradi Árpád* kir. s. tanfelügyelő és pénztáros *dr. Cselkó Elek* vármegyei aljegyző.

Ezekben számoltam be röviden a M. T.-E. Vág völgyi Osztálynak közel 25 éves multjáról. Bár érzem, hogy író nem vagyok, mégis vállalkoznom kellett e munkára, mert a mikor a Magyar Turista-Egyesület ünnepre készül, ezen családi ünnepről mi gyermekek sem maradhatunk el. Akarva, nem akarva a szereplők sorába kellett állnom nekem is; kellett . . . mert abból a nyolcz bátor vállalkozóból — kik ezelőtt 25 évvel ebben a szép, istenáldotta Vág völgyében a turistalobogót kibontották. — már csak egymagam vagyok életben. Sokan dőltek ki ezen idő alatt mellőlem, sok minden változott meg, . . . csak *egy* nem, az az örökké szép természet, az a sok bájos hely, melylyel Isten jósága a Vág völgyét oly gazdagon megáldá, fénypompával elárasztá, mely mind arra int s arra kötelez, hogy az utánunk következő, újabb nemzedék nyomdokainkba lépve szintén fáradjon, dolgozzék és jó kedvvel turistáskodjék!

A Bellusi kőkapu. (Dr. Pattantyús felv.)

Hanák Kolos.

Széky István.

A Mátraegylet, a M. T. E. osztálya Gyöngyösön.

Írta: *Hanák Kolos.*

Talán 1885. évben történt, hogy egy nagy tudósunk (Herman Ottó) érdeklődött a „Gája“ (=Galya) iránt. Vajjon annak nagyon szép flórája, vagy nagyon érdekes rovarvilága vonzotta-e, nem tudom, azonban olvastam tréfás hirlapi tárczáját, melyben panaszolja, hogy a hevesmegyeiek közül nem tudta senki megmondani, hogy merre van, sőt nagyrészők azt se tudta, mi az. Nem sokkal utóbb pedig nagy palóczunk Scarron tette közzé, hogy valaki nagy tudakozódás után összesen egy embert talált, a ki tudta, hogy merre van a Galya s utóbb kisült, hogy ez is egy más hegyet tartott annak.

Talán nem egészen így volt a dolog, azonban az bizonyos, hogy a hivatásos egyéneken s néhány szenvedélyes vadászon kívül mindenki más csak messziről nézte a Mátrát s ha heteken át készülve rá, nagy elhatározással egy-egy őszi nagyvadászatra kimentünk (mulatni) a Mátrába s két-három napot ott töltve felmentünk a Kékesre is, hetekig meséltünk a Mátráról s ámulva hallgatták és irigykedtek az otthoniak. De azután is otthon maradtak.

Így volt ez azonban minden hegyvidéken, hiszen még a Tátra is mily lassan kezdett ismertté válni és még ma is nagyon sok a csodaszép ismeretlen helyünk.

Mindez a Mátrában egy csapásra megváltozott s a Mátraegylet alakulásától egy év után már jóformán sétának tekintette mindenki a Kékesre való kirándulást s ma hány ember végez vele fél nap alatt!

*

A Mátraegyletnek. eredetileg a Magyarországi Kárpát-Egyesület Mátra-Osztályának megalakítását e sorok írója, akkor gyöngyösi ügyvéd kezdeményezte 1886. november 1-én kelt felhívásával s a M. K. E. Mátra-Osztálya, 287 (közte 190 gyöngyösi) taggal (kik közül ma is 48 tagja az Egyletnek) nagy lelkesedés között meg is alakult 1887. május 15-én. tehát két évvel idősebb, mint a M. K. E. Budapesti Osztálya, ma Magyar Turista Egyesület. (Filia Mátra ante matrem).

Az első tisztikar volt: elnök *Kaszap Bertalan* hevesmegyei alispán, ügyvivő alelnök: *Hanák Kolos*, II. alelnök: *Morócz János*, a vadásztársulat elnöke, titkárok: *Deutsch (Dudás) Adolf* és *Himfy József*, pénztáros: *Rezutsék János*. múzeumőr: *Wissinger Károly*.

Az Osztály nagy lelkesedéssel fogott hozzá a munkához, elsősorban természetesen a gyöngyösi Mátrában.

A Gyökeres-forráshoz vezető jó turistaút már júliusra elkészült és csakhamar a tovább, a Hármás forrásig (Szt. László forrásai) vezető út is. Elkészült a Gyökeres-forrásnál a hegyoldalbavágott egy tágas térség is, a Nékám-szállás egy fakunyhóval, Nékám Ede városi kapitány buzgólkodása folytán, — ügyesen foglaltatott számos üde forrás s a közönség előbb kíváncsiságból, utóbb valóságos élvezetből, sőt szenvedélylyel özönlötte el az utakat, felhasználva a régi ösvényeket is, az egész gyöngyösi Mátrát, a Kékest, oly helyeket, melyeknek előbb hírért is alig hallotta.

Kellemesen emlékezünk vissza, hogy már a legelső időkben többször jelentek meg a Mátrában *dr. Téry Ödön* és *dr. Thirring Gusztáv*, a magyar turistaság jó szellemei, a kikkel s utóbb az általuk létrehívott Budapesti Osztálylyal testvérekként forrtunk össze érzelmeinkben.

A második évben (1888) tavaszon már kész volt az egész 7 km. hosszú turista-út Benéről a Gyökeresen, Jávoroson át a Kékesre, továbbá a Gyökeres-forrásig egy újabb út a Közelkút érintésével a Nagylapáttetőn át, hol egyes száraz kőrakással, tetővel ellátott kilátó épült, a Hanák-kilátó. Továbbá kiépült a Kékestető—Dobogó—Négyeshatárhoz (Gyöngyös—Markaz—Abasár—Vörösmart) és innen a Vályuskúthoz vezető turista-út.

Megszereztük az egri érsekségnek a vallásügyi miniszterium által 39,375/1888. sz. a. jóváhagyott engedélyét, mely a 6000 holdas solymosi Mátrát az Osztály igazolt tagjainak és vendégeinek megnyitotta.

Közre adatott az első kirándulási kalauz s az Osztály megindította *A Mátra* czimmal folyóiratát, melyet előbb Visontai Henrik, utóbb Dudás Adolf szerkesztett, mely három éven át jelent meg s az érintkezésben, úgy az ügyek előrevitelében is kitűnő szolgálatokat tett.

Az Osztály már kezdettől elhatározta egy mátravidéki kis múzeum létesítését, azonban egészen elülről kezdve, az sebogysem birt virágzásra jutni, hanyódott, vetődött s végre is (1896 a Hevesmegyei Tanítóegylet tanszermúzeumának lett része. Érdekes darabja a Mátra sikerült dombortérképe, melyet a Mátráról és közvetlen vidékéről (1380 □ Km. területről) *Wissinger Károly* tanár, múzeumőrünk 1888-ban készített és pedig miniszteri engedélylyel az eredeti kataszt. részletes felmérési vázlatról, rétegzéssel hiven visszaadván a 10 öles magassági görbéket. A dombortérkép gipszöntvény, 127 cm. hosszú, 75 cm. széles. A millenáris országos kiállításon is szerepelt.

A harmadik (1889) évben épült (a fa értékén kívül 2400 K költségen) a 20.8 m. magas kilátó, a *Mátratorony* az 1012 m. magas, fával benőtt Kékestetőn, fából, mely a két méter mélyen kivájt sziklába cement közé fektetett, kicserélhető (már 1910-ben ki is cserélt) kettős oszlopokon és támasztékokon nyugszik. A sikerült büszke alkotmányt néhai Kubanek Ignác híres ácsmester építette.

A Mátra-torony. (Széky István felvétele.)

Az 1889. évben a Gyöke-resnél tartott közgyűlésen bold. *Kandra Kabos* tartott kutatásai nyomán Benevárról felolvasást, melyet az Osztály könyvalakban kiadott; — ugyancsak *Kandra Kabos* odaadó kutatásai eredményeül egy testes könyv jelent meg tőle *Aba Sámuelről*, melyben rehabilitálja saját külön palócz-*királyunkat*.

Az Osztály már az első három évben nagyjából elvégezte, a mit anyagi erejéhez képest szerény keretekben felfoghatott és pedig nemcsak az erdőben, hanem a benei nyaralótelep létesítése és felvirágoztatása körül is.

Nagyban elősegítette működését Gyöngyös város is, mely elejétől máig előzékeny volt mindenben s anyagi erejéhez képest mindent elkövetett a

benei nyaralótelep (1893-tól hivatalosan Mátrafüred) felvirágoztatása érdekében. A vendéglőt, melynek teteje leégett (1893), egészben szalodává alakította át és vendéglőt ugyanakkor fennt, az erdőben épített. Magánosok is építettek csinos nyaralókat, így maga bold. *Pápay Mihály* 1890-ben 6 nyaralót. A vízimalmokat is átalakították nyaralóknak, úgy hogy volt év, melyben az ott nyaralók összes száma a 170-et elérte. Ameddig azonban az annyi fázison átment közlekedésügy kérdését valami vasútfélelvel biztosan és állandóan megoldani nem sikerül, a fejlődés nagy arányairól szó sem lehet.

A kirándulások (helyi fogalmaink szerint) tág mederben folynak és különösen kedvesen emlékszünk vissza a Budapesti Osztálylyal 1889. június 28. és 29-én tett Kékes-parádára, mely igazi testvéri viszonyba hozta a két Osztályt s a testvéries összetartozás érzete az ágasvár—galyai (1890. június 28—29), Eger—diósgyőri (1891. június 14), tátrai (1892. június 15—20), a salgói (1892. június 9—10), — a galyai menedékház felavatása alkalmából a Budapesti, Borsodi Bükk- és M. K. E. Egri Osztálya részvételével tartott Sirok—Parád—Galya és Benei (1894. augusztus 11—12) és sok más kedves emlékü közös kirándulás révén folyton csak bensőbbé vált és még ma is kellemesen zavartalan.

A közös érzés, egyenlő felfogás nyilvánult meg a M. K. E. Osztályainak emlékezetes kassai értekezletén is (1890. május 4.), mely értekezlet agitácziókra a központi vezetésnek Budapestre való áthelyezését határozta el, mely üdvös megállapodást azonban az 1891.

augusztus 3-iki tátrafüredi közgyűlés feldöntötte s a központot Lőcséről Iglóra helyezte át.

Ez a határozat azonban nem bírta megváltoztatni nézeteinket s eredménye lett, hogy a Budapesti Osztály 1891. szeptember 29-én megalakította a Magyar Turista-Egyesületet s ennek osztályaként működött tovább, majd a Mátra-Osztály is feloszlatta magát 1891. december 27-én és Mátraegylet néven, mint a M. T. E. gyöngyösi osztálya újra alakult, habár előre volt látható, hogy ez az Egylet némi megrázkódtatásával fog járni.

Az első öt év ugyanis már elrepült, az újdonság ingere, a mindenkit magával ragadó lázas lelkesedés természetesen alábbhagyott, a Mátra jobban ismert és hozzáférhetőbb volt már,

mint a hogy azt az igazi érdeklődők is egyáltalában remélni merték. Ismerve a viszonyokat, mi eredetileg sem számítottunk 2—300 tagnál többre és szinte abnormisnak tartottuk, midőn tagjaink száma 700 körül járt. Jól tudtuk azonban, hogy a társadalom minden rétegéből összeverődött tagjainknak jelentékeny része csak alkalmi és toborzott tag, közte sok olyan, a ki a csekély tagsági díjat is csak gondolkozva fizette, vagy nem fizette és szívesen várt az alkalomra, hogy tisztességgel elléphessen, annyival inkább, mert hiszen a Mátra elkészített utai, kilátói, menedékhelyei, gondozott forrásai közül nincs elzárva egy sem, ingyen kínálkozott mindenkinek, aki használni, élvezni kívánta.

Így nem okozott nagy meglepetést, hogy midőn minden tagnak visszaadva szabadságát, egyenként felhívtuk a M. K. E. Mátra-Osztályának akkori 654 tagját, vajjon a régi állapotot kívánják-e fenntartani, vagy a Magyar Turista-Egyesülethez csatlakozva az alakítandó Mátraegyletbe lépnek-e be tagul: 2 tag a régi állapotot kívánta, 379 tag belépett a Mátraegyletbe, 119 nem kívánt egyiknek sem tagja lenni, 154 pedig még talán ma is gondolkozik fölötte, legalább eddig nem nyilatkozott. Így hát a Mátra-Osztály feloszlátását elhatározó közgyűléssel parallel tartott alakuló közgyűlésen 1891. december 27-én a Mátraegylet, mint a M. T. E. Gyöngyösi Osztálya 379 taggal alakult meg. Ez a szám később felment 450-re, majd ingadozott 3—400 között s utóbb, amikor időnként a hátralékos tagdíjak behajtása céljából egy-egy razzia tartatott, le-leapadt 250—300 közé. Az utolsó évtizedben pedig állandóan 250 körül mozog.

A Kozmári-kilátó. (Hanák Lili felvétele.)

Menedékház a Jávoros kútnál. (Déry József felvétele.)

Hát bizony jó volna, ha többen volnánk, mert ha valami rendkívüli, okvetetlen szükségést nem is kell végeznünk a Mátrában, ez az állomány a rendes fenntartásra sem igen volna elég. Ámde segítségünkre van mindenben Gyöngyös város jó indulatú közönsége és hatósága, újabban pedig a helybeli pénzintézetek is szívesek 50—80 tag fizető szerepét magukra vállalni adományaikkal s az új ügyrend óta, mely szerint rendes tag az, ki évenként *legalább* 4 koronát fizet, mindig van néhány és pedig mind több lelkes tagunk, a kik nem ragaszkodnak a minimális 4 koronához.

A tagsági díj felemeléséről is volt többször szó, ámde ez nehéz kérdés — utólag, ajánljuk azért alakulandó osztályainknak, hogy magasabb tagsági díjjal alakuljanak.

Visszatérve az Egylet működésére, dicsekvés nélkül mondhatjuk, hogy az erejéhez mérten, azonban állandóan, buzgón teljesítette hivatását ugy a Mátrában, mint a mátrafüredi telepen, hol egyébként *Kozmári János* „telepigazgató“ lelkes tagtársunk, övezve a város és az Egylet osztatlan szeretetétől és bizalmától viszi a gondviselés szerepét, gyakran kinyujtva gondos kezét a telep érdekéből a távolabb fekvő helyekre is.

Kedvesen emlékszünk vissza, hogy a Magyar Turista-Egyesület 1903. június 21-én Mátrafüreden tartotta közgyűlését.

Az egylet működéséből még a következő részleteket említhetjük meg: 1892. évben nyílt meg a Mátraegylet *uszodája* Mátrafüreden, mely 1906-ban alaposan kijavított; 1894-ben építette az Egylet a *gályai menedékházat*, elnevezve mindig jóindulatú, nagyhírű bold. érsekünk *Samassa* nevével; — 1896-ban a Kékestetőn fából kis védőhely készült s a kallóvölgyi utolsó kalló menedékhelyül rendbehozott. Ugyancsak 1896-ban (a forgalomnak egészében csak 1909. évben átadott) bene-parádi törvényhatósági úton, a 14. kilométernél 711 m.

A remetefai útkaparóház. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

magasban épült megyei *útkaparó-házban* levő mérnökszobát a vármegye átengedte turista czelokra az Egyletnek. Itt az Egylet 1910—11. évben egy nagy, berendezett turistaszobát és széles folyosót épített, miknek ezen a forgalmas osztóponton, mely mondhatni, hogy kellő közepe a Mátrának úgy Ny.—K.-i, mint É.—D.-i irányban, turistaszempontból igen nagy jelentősége van.

A *gyökeresi* kő-menedékház 1898. évben épült, a tarmai *Kozmári-kilátó* 1900-ban. Új út épült a mátrafüredi vendéglőtől a Közelkúthoz a szép Muzslatetön át (1902), ahol utóbb egy kis kilátó is emeltetett, továbbá a Kőporoson át a Vizeskeszöbe (1904), mely utóbb (1910) a gyönyörű Négyeshatárig meghosszabbított. Végül, minthogy a Kallóvölgy jobb oldala vágás alá került, legelső és fő turistautunk, a kallóvölgyi, az 1907. évben a patak baloldalára helyeztetett át és *Széky István útjának* elnevezve, ez a regényes, nagyon szép út szerencsésen választott új irányban vezet fel a Gyökeresen át a Kaparóházig.

Tájékoztató kis kalauzt kiadott az Egylet 1888., 1889., 1897. évben *Hanák Kolos* tollából, — 1909. évben pedig kiadta a könyvvé nőtt Mátrai és Gyöngyösi kalauzt *Hanák Kolos, Stiller János* és *Széky István* tollából.

Amint látjuk, az Egylet nem pihent és „bár szegények vagyunk, de jól élünk“: újra egy menedékház emelése van tervbe véve a jövő évre.

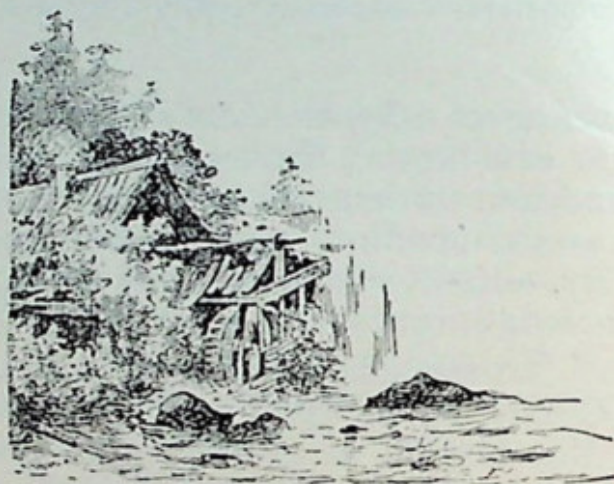
Hogy az Egylet jóformán csak a gyöngyösi Mátrát kultiválja, nagyon érthető, mert hiszen itt vagyunk itthon, a tagok nagyrésze gyöngyösi s jóformán csak itt találkozunk a tulajdonos előzékenységével.

Az igaz azonban, hogy minden gyöngyösi, hogy úgy mondjam, tagnak tekinti magát, „emménk az erdő“, amint mondják és széltében használják az Egylet alkotásait, — azonban ennek csak örül az Egy-

let, hiszen fáradozása gyümölcsét látja abban, hogy az ő munkája révén a társadalom minden rétege nagy arányokban élvezi a szabad természet kedélynyugtató és léleknemesítő gyönyöreit.

A jelentékeny folyó kiadásoktól eltekintve, az Egylet eddig kiadott: utakra, jelzésekre, forrásokra 10.700 K-t, menedékhelyekre 2800 K-t, kilátókra 6800 K-t, uszodára 2900 K-t, Mátrafüreden 3500 K-t, különféle tárgyakra 2300 K-t, összesen 29.000 K-t. Készpénzvagyona körülbelül 2000 K, közte a 2 örökítő és 8 alapító tagjától befolyt 1200 K.

Az Egylet vezetői voltak 1887—1914.: elnök *Kaszap Bertalan* 1887—1892, *Zalár József* 1893—1896, *Hanák Kolos* 1897. évtől. — Ügyvivők: *Hanák Kolos* 1887—1896, *Szabó Béla* 1897, *Klimó Pál* 1898—1900, *Széky István* 1901—1911, *Makra Géza* 1912. évtől kezdve.

Id. Tirts Rezső.

Király Ernő.

Szitnyai József.

A Szitnya-Osztály.

Írta: *Király Ernő.*

Egyesületünk ezen osztálya 1881-ben alakult meg, mint a Magyarországi Kárpát-Egyesület osztálya. Alapításában oroszánrész jutott *dr. Téry Ödönnek*, ki akkor Istvánházán, Selmeczbánya egyik külutczájában, a bányarvosi tisztet töltötte be. Mint ilyen a nyáron Szentantalanban időző Koburg hercegi családhoz is meghivatott s így sikerült neki *Fülöp* herceg érdeklődését felkelteni egy létesítendő turistaegyesület iránt és őt rábírní, hogy annak védnökségét is elvállalja.

Mikor a Magyar Turista-Egyesület megalakult, a Szitnya-Osztály 1891. december 28-án ehhez, mint az ország központjából kormányzott testülethez, csatlakozott.

Főfeladatának elsősorban a *Szitnya* kultiválását tartotta. Ebben a leghathatósabban segítette fenséges védnöke. 1888-ban nagy költséggel újraépíttette a Szitnyán levő pavillont, mely 1851 óta romokban hevert s melynek lapos fedőlapjáról azóta kényelmesen gyönyörködhetünk a 17 vármegyére kiterjedő elragadó kilátásban. Nem csekélyebb volt az az áldozat, melyet *Fülöp* herceg 1910-ben hozott, midőn a Szitnyán új erdővédi lakot emeltetett, úgy hogy a turisták ott nyáron most megint, mint a régi időkben, kaphatnak frissítőket. Ugyanő csináltatta és tartja fenn a Tatárrétről a sziklák között a tetőre felvezető 292 lépcsőfokot is.

Hogy legalább némileg kifejezze háláját az ő védnöke iránt, a Szitnya-Osztály Zsitvay János tanárral a pavillon részére megfesttette *Fülöp* herceg képét, melynek ünnepélyes leleplezése a herceg jelenlétében 1895. augusztus 4-én ment végbe.

A Szitnya-Osztály a maga részéről szinte mindent elkövetett, hogy a Szitnyát hozzáférhetővé tegye. Utakat csináltatott oda az első időben Istvánházától a Gretzer-forrásnak és Illésnek, 1900-ban egy kényelmes szerpentint a Bacsófalvi-tótól a Tatárrétre, 1903-ban ugyanilyent a sziklák kikerülésével a Tatárrétről a Szitnyára, mely útról 1905-ben egy kitérés készült Balassavár romjaihoz. Emellett azonban a vidék egyéb szép kirándulópontjait is élénk figyelemmel kísérte.

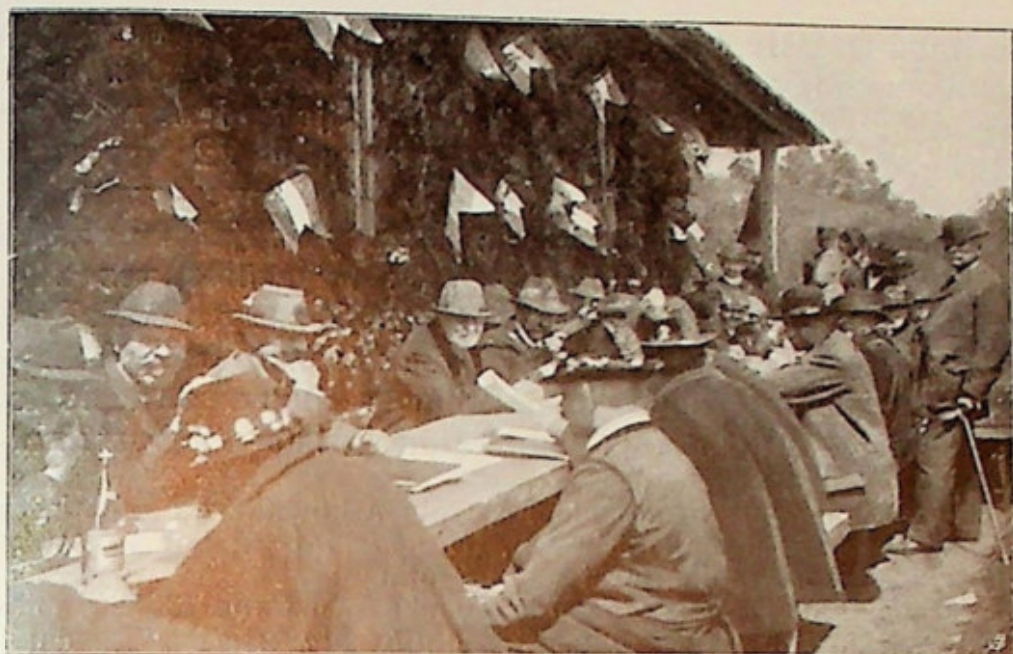

A Szitnya-pavillon. (Friedrich Kálmán felvétele.)

A város közelében fekvő Felsőronára három út is készült, hogy a nyaralók válogathassanak abban, milyen meredekséggel akarják leküzdeni a Klingertároi-tótól felvivő 100 m-nyi emelkedést. A Tanádhegyláncz nyugati lejtőjén elterülő pompás fenyvesekben bányászati célra épített vízvezetéki utakat kiegészítette Gedeontároról le a Felsőhodrusi-tóhoz, azután át Felsőronára. Nagyobb munka volt 1908-ban az az út, mely a hodrusi országúttól elágazólag vezet az Alsóhodrusi-tó irányában a Felsőhodrusi-tóhoz. Tizenkét évvel korábban épült az Eötvös-út, mely 800 m magasban halad a Vöröskúti-tótól Felsőronára, mindenhol gyönyörű kilátást nyujtva a 200 m-nyire alatta elterülő városra. A Selmeczbányától távolabbra fekvő helyekre vezető utak közül megemlíthetők azok, melyek Hodrusbányáról felvisznek a Dóczy-hegyre, Vihnye- és Szklenó-fürdőkbe és Kisiblyén túl a Szkalkára.

Hogy a Szitnya-Osztály az ő csekély évi jövedelme mellett mindent a munkálatot elvégezhetette, nagyrészt annak tulajdonítható, hogy tíz éven át egy teljesen megbízható s nagyon szorgalmas munkással rendelkezett, ki olyan ügyszeretettel teljesítette kötelességét, hogy sok lejtős helyen az utat a szó szoros értelmében építette. Így jutott azután költség még menedékházakra, pihenőpadokra, források befoglalására is. Régebben a Tirts-forrásnál és a Felsőhodrusi-tónál, 1902-ben pedig a Gedeontáronál épült menedékház.

A turistasággal rokon testmozgások gyámolítására is meghozta az Osztály a maga szerény áldozatát. Ilyen műve volt különösen az 1909-ben épített szánkópálya. Sőt alakulása első éveiben a társadalom egyéb munkáiból is kivette a maga részét. Így 1884-ben emléktáblát helyezt el a hodrusi országút mellett azon a helyen, hol honvédeink 1849. január 22-én vértettek a haza oltalmában; 1891-ben tevékeny részt vett a Reményi Ede által adott hangverseny rendezésében.

Közgyűlés a Szitnyán. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

Kisebb kirándulásokat tavasszal vasárnaponként délután rendez a közeli kirándulókra, bevonva ezekbe a selmeczi középiskolák tanulóit is. Hivatalos kirándulása minden év szeptember 8-án van a Szitnyára. A leglátogatottabb ezek közül az 1903. évi volt, midőn 49 tag vett abban részt. Szitnya-osztályi többnapos kirándulások is ismételtelen voltak. A résztvevők száma rendszeresen 10—15. Felkeresték az Osztály tagjai nevezetesen Bukovinát a Garam mellett, Drégely romjait, Szentbenedeket, 1901-ben Stubnyát és Besztercebányát, 1902-ben a Polánát, 1903-ban a Madarast, 1906-ban Korponát, Bozókot és Tótpelsőczöt, hasonlóképen Osztrolukát, 1909-ben a Gyömbéert. Sokszor fogadott az Osztály más osztálybeli tagtársakat a Szitnyán, különösen budapestieket, kiket rendszeresen a még mindig ide vonzó *dr. Téry Ödön* vezetett. Sőt egyesületünk is kétszer tartotta itt közgyűlését, 1896-ban, mikor annak színhelye a városháza, és 1904-ben, mikor magán a Szitnyán folyt az le. Az első alkalomkor *báró Eötvös Lóránd* volt egyesületünk elnöke s ekkor az ő jelenlétében neveztük el a várost övező turistautat Eötvös-útnak. A Szitnyát felkeresők száma tekintetében csak egy nap versenyezhetett még a közgyűlési látogatottsággal, mikor 1909-ben az Országos Középiskolai Tanáregyesület tartotta Selmeczbányán a közgyűlését s július 5-ét a haza minden vidékéről összesereglett professzorok töltötték fenn a Szitnyán.

Az Osztály tagjai közül mindig találkozott néhány, kik az egyesületi közgyűléseken s az ezekkel kapcsolatos kirándulásokon résztvettek, így Kőszegen, Trencsénben, Miskolczon, Eperjesen.

1900-ban készült Selmeczbánya turistatérképe, melynek egy színezett példányát 1905-ben adtuk át *Koburg Fülöp* hercegnek, az Osztály védnökének. Ugyanezen térképet 1907-ben nagyitva olajba festettük s a következő évben üveg alá helyezve azt, kifüggesztettük a városházi bejáróval szemben, hogy minden idegen könnyen megtalálja s tájékozódhassék az itteni tűrák felől.

A Szitnya-Osztály tagjainak száma újabb időben fogyott, a minek magyarázata az, hogy a selmeczi intelligencia nagyon is igénybe lévén véve a legkülönbözőbb egyesületi tagdíjak által, nem bírja már a sok költséget. 1899-ben 114 volt a rendes és 22 a pártoló tagok száma, 1913-ban már csak 57 és 32.¹ De tekintve éppen az előbbi körülményt s másrészt azt is, hogy az Osztály tagjai maguk végzik a mintegy 60 kilométernyi utak jelzését, az egyesület vezetői nem is igen erőszakolják a tagok sorába lépést. Az Osztály a csekélyebb jövedelemmel is teljesíti misszióját, mely abban érezteti hatását, hogy évről évre több a kirándulók száma s ma már a bányászati és erdészeti főiskola atletikai klubjának is van külön turista-szakosztálya.

A Szitnya-Osztály tisztviselői alapítása óta a következők voltak. Elnökök: *Ocsovszky Vilmos* polgármester (1881—95), *Szitnyai József* polgármester (1895—1906) és *Horváth Kálmán* polgármester (1907 óta).

Ügyvivő alelnökök: *Tirts Rezső* népbanki pénztáros 1899-ig, mikor nyugdíjba mentén, Selmeczbányáról elköltözött, azóta *Király Ernő* ev. liczeumi igazgató.

Jegyzők: Altmann Imre városi tanácsnok 1897-ig, azóta *Fekete István* ev. licz. főgimn. tanár, melléje *tilkárnak* választva *Kúti István* rendőrkapitány, majd pedig *Wagner Géza* ev. tanítóképzői tanár.

Pénztárosok: *Csiba István* vaskereskedő, *Herbst Ágost* takarékpénztári könyvelő, *Simay Caesar* kir. adótári ellenőr, *Frank Lajos* kir. adótári ellenőr.

Könyvtárosok: *Jákó Gyula* bányamérnök, *Király Ernő* ev. licz. főgimn. tanár, *Künsztler János* ev. licz. főgimn. tanár.

Az Osztály bevételei 1893 tól 1913-ig 14.004 K-ra rúgtak, kiadásai 12.058 K-t tettek ki. Ebből 1710 K volt az adminisztrációs költség, 4282 K-t fizetett be az Osztály központi járulékok czimén. 3579 K-t fordított utak építésére és jelzésére és mintegy ezer koronát egyéb építkezésekre (menedékházak stb.). Az Osztály vagyona 1913 végén 2017 K volt.

¹ Az 58. oldalon a Szitnya-Osztály tagjainak kimutatásába egyes hibák csúsztak be, melyeket itt kijavítunk. A tagok helyes száma volt: 1901-ben 144, 1903-ban 141, 1907-ben 127, 1908-ban 124, 1909-ben 116, 1911-ben 101, 1912-ben és 1913-ban 89. Ennek megfelelőleg a M. T. E. összes tagjainak száma is módosul: 1913-ban 2720 a tagok összege.

Scherfel V. Aurél.

Döller Antal.

A Magyar Tátra-Egyesület, a Magyar Turista-Egyesület osztálya.

Írta: *Baradlai Bertalan.*

Oly időben, midőn nálunk még sok minden csak derengett, készmárki lelkes egyének voltak azok, kik 1873-ban felismerték a Magas-Tátra jelentőségét és megalapították a Magyarországi Kárpát-Egyesületet. Ennek székhelye utóbb Lőcsére tétetvén át, Késmárk turisztikai története csak 1892-ben jutott fordulóponthoz, midőn a *Magyar Turista-Egyesület Tátra-Osztálya* megalakult.

A M. T. E. felhívása visszhangra talált s a kibontott zászló alá, melynek czélja a *Magas-Tátra fellendítése, idegenforgalmának emelése volt*, csakhamar igen kiváló és számottevő férfiak sorakoztak.

Döller Antal cs. és kir. nyug. őrnagy állott az ügyek élére, ki már előbb a Kárpát-Egyesület vezetésében is nagy tevékenységet fejtett ki, hol is, méltán elmondhatni, maradandó érdemeket szerzett. Döllerrel együtt vállvetve működtek közre a szervezés nehéz munkájában *Scherfel V. Aurél* felkai gyógyszerész és *Cserépy Nándor*, Késmárk egykori polgármestere.

Az 1892. február 14-én tartott *alakuló gyűlésig* 104-en csatlakoztak a mozgalomhoz s az ügyrend megállapítása után megválasztották a tisztkart és választmányt; elnök lett *gróf Csáky Gyula*, Szepes vármegye főispánja, ügyvezető alelnök *Döller Antal*, I. alelnök *Babura László* prépost, II. alelnök *Strauch Béla* lelkész, titkár *Bruckner Károly* tanár, pénztáros *Patonay Adolf* gyáros, jegyző *Klein Ede* tanár.

A Tátra-Osztály megalakulása nagy hatással volt a Magas-Tátra fellendítésére, mert kimozdította a Magyarországi Kárpát-Egyesület addigi egyoldalúságából, megmutatta a helyes utat és rámutatott a tevékenységi kör legfontosabbikára, a Magas-Tátra fellendítésére. Rövid időn belül ismét lendület és haladás volt észlelhető s a későbbi idők folyamán a két egyesület, mint két egymással szembenálló, bár

nem egyforma erejü, de nemes rivális haladt, sokszor karöltve, a közös cél felé, mely a Magas-Tátra művelése volt.

A fiatal osztály munkássága fiatalos agilitással indult meg s nyomában nem maradt el az eredmény. Később jöttek periodikusan évek, mikor az Osztály nem hallgatott magáról, mikor tevékenysége jóformán szünetelt. A gyér taglétszám, a rendelkezésre állott csekély anyagi eszközök voltak ennek okai s a legtöbbször egy nagyobb akció befejezése után csendes erőgyűjtő munkát kellett végezni, hogy ismét nagyobb munkához fogva új eredményeket mutathasson fel. Hiszen tagjainak létszáma, az utóbbi évek lendületét kivéve, mikor is 250-re, majd a jelenben 275-re emelkedett fel, átlag csak 150—200 között ingadozott s mivel kívülről sem a kormányzó hatalom, sem a vármegye és Késmárk városától anyagi támogatásban nem részesült, ezen sajnálatos körülmény is oka volt az intenzív munkálkodás időnkinti megszakadásának.

Már 1892-ben megbízást nyert az elnökség, hogy a Tátra térképe részletes tervezetét elkészítse, továbbá hogy szorgalmazza a telefonösszeköttetés létesítését a Tátra-telepek közt, valamint állandó meteorológiai állomások létesítését Csorbatón, Ó-Tátrafüreden és Pod-Banszkon.

Az idegenforgalom emelése céljából 1894-ben memorandumot nyújtott be a kormányzó hatalomhoz a Tátra nagy lakáshiányának elhárítása céljából s kieszközölte a Késmárki városi idegenforgalmi iroda felállítását, melynek feladata Késmárkot nyaralóteleppé tenni.

Igen szerencsés rendelkezése ügyrendünknek, hogy az évi közgyűlések *vándorgyűlések*ként felváltva a Tátra más-más telepein tartassanak meg, mely körülmény a közönség figyelmének és érdeklődésének felhívására, valamint akciók megindításának szempontjából kiválóan alkalmas volt. Hasonlókép társaskirándulások rendezésével sokakban ébresztette fel a Tátra szeretetét és megbecsülését; továbbá nagyobb külföldi csoportoknak vezetése s idegeneknek felvilágosítása, programok nyújtása terén is mindenkor megtette kötelességét. Az utóbbi időben programszerű kirándulásainak, valamint azon kedvezményeknek jegyzékét, melyeket tagjaink igénybe vehetnek, évről évre rendszeresen kiadja, hasznos turistatudnivalókkal egyetemben.

Nagyban hozzájárult és járul tehát az Osztály a *turistaságnak fejlesztéséhez és terjesztéséhez* és sikerült neki elérnie, hogy ma már a Tátra bérceit vidékünkéről igen sokan, a társadalom minden rétegéből kor- és rangkülönbség nélkül rendszeresen látogatják, valamint újabb generációt irányítanak a hegyek közé.

Hosszú éveken át 20—20, összesen mintegy 600 koronát juttatott az Osztály a késmárki iskolák tanulói kirándulásának előmozdítására s mióta ez iskolák kirándulási alapokkal rendelkeznek, *diákturista pályázatokat hirdet*. A *felkai Tátra-múzeumot* csekély anyagi viszonyaihoz képest számos ízben támogatta és foglalkozott a késmárki *Thököly-múzeum* megalapításának kérdésével is.

Menházépítés terén eredményt nem mutatott fel az Osztály; felvetődött ugyan a Lomniczi-csúcs alatti Mózes forrásnál, hasonlókép

A Kis-Tarpataki völgy a Középorommal.
(Déry József rajza)

a Kistarpataki-völgyben a Tüzelőkőnél, valamint a Menguszfalvi-völgyben is kisebb menház építésének a terve, de valamennyi csak terv maradt fedezethiány miatt. A közeljövőben azonban valóra fog válni e régi vágy egy szerényebb igényű Diákszálló alakjában.

Korán felismerte az osztály a *tátrai mentőakció* szervezésének s újjáalakításának fontosságát, melyre ismételten felhívta a Központ figyelmét is. E célra évekkal ezelőtt két sikerült zeneestélyt rendezett, a melyből befolyt jövedelmet külön alapként kezeli. Majd élénken résztvett a *Tátrai Önkéntes Mentő-Bizottság* (Tömb) megalakításának munkálataiban.

Mint esckélyebb jelentőségű eseményeket megemlítjük, hogy ez idő szerint egy kisebbméretű *turistakönyvtára* is van az Osztálynak, mely a tagok rendelkezésére áll és a folyó évben alakult meg a *síszakosztály*.

1896-ban a Csorbai tónál tartott közgyűlés egyhangúlag magáévá tette a *Nagyszalókicsúcsi obszervatórium* létesítését is s felkérte úgy a központot, mint az egyes tagjait, hogy az eszmét úgy erkölcsileg, mint anyagilag támogassák.

De a legnagyobb tevékenységet fejtette ki s a legszebb eredményeket is érte el az Osztály a tátrai völgyek feltárása, csúcsok megnyitása, turistautak építése terén. E téren viszonylag többet tett, mint bármely más tényező. A legelső munkálata a Kistarpataki-völgyben az *Öttöhöz vezető út* kiépítése volt, melyet 1892-ben kezdett meg és hét év alatt 1584 korona költséggel, az anyaegyesület támogatásával be is fejezett. Kezdetben az osztály tervezte, az öttavi menedékház felépítését is, de később örömmel fogadta, hogy kedvenc tervét a Budapesti Osztály valósította meg, mert ezáltal elsőrangú menházat nyert a turistaság, a melynek létesítésére az osztály képtelen lett volna. Az öttavi út megépítése előtt fehér holló számba mentek azok, kik a Tátra magasan fekvő, igazi sziklarégióit felkeresték. A megépítés után megindult a vándorlás. 1900-ban néhai *József főherceg* is megfordult az Öttónál, mely alkalommal legteljesebb elismerését fejezte ki az Osztály működése fölött, egyben az Osztály alapító tagjai sorába lépett be s 300 koronát adományozott a tervbe vett Nagytarpataki-út építésére. Az Öttavi-út traszirozása körül *Scherfel Aurél*, *Niedenthal* mérnök és *Jármay László dr.* szereztek kiváló érdemeket.

Az öttavi út kiépítése után Osztályunk a *Nagytarpataki-völgybe* tette át működési területét. 1900 nyárutolján indultak meg a munkálatok, melyek két év alatt a Hosszútóig (4 km) haladtak elő. Ekkor fedezet hiányában abba kellett hagyni a munkálatokat, melyek csak 1905-ben fejeződtek be (összesen 3262 K költségen), miután közben az öttavi út restaurálása és a hidak építése vált szükségessé, azonfelül a Barlangligetet és Késmárki-ítatót összekötő régi Tolvaj-utat (Diebsteig) is karba hozatta az Osztály.

1908-ban az Osztály a Nagytarpataki-út folytatásaként a *Rovátkától* a Szvisztovszka-völgyön át a *Lengyelnyereg*re építette ki az utat. Megnyitotta ezzel a Nagytarpataki-völgyből a Rovátkai és Lengyelnyereg-hágókon át a nagyon látogatott Felkai-völgybe a körforgalmat és belékapcsolta a lengyel turisták által nagyon gyakran használt Poduplaszki-völgyet a Nagytarpataki-völgybe. Ezen út építése körül dr. *Hensch Aurél*, *Patonay Adolf*, *Stenczel Pál* és *Genersich József* fáradoztak.

1911-ben az Osztály a *Zöldtó* katlanában folytatta munkásságát s a Magas-Tátrának egy igen értékes lánczszemét adta át a turista forgalomnak. Ekkor épült ki a nyugati Tátra „Tengerszem-csúcsára“ a *Fehértavi-csúcsra* vezető út. A Zöldtavi Frigyes-menedékháztól kiinduló útvonal, mely a Vöröstavi-katlan déli, illetve nyugati lejtőjén vezet el, majd a Fehértavi-csúcs déli gerinczélének nyugati oldalán át a csúcsra visz, 1350 korona költségbe került.

A Hegyestoronny környéke a Hagymástavi csorba felől. (Dudrik-Klemensievic-Kordys fényképe.)

Az 1913-ik évi munkaprogramba a Felső-turistaútnak a Zöldtótól a Kőpataki-tóig terjedő szakasza kiépítését határozta el az Osztály. A *Dénes Ferencz* nyug. középiskolai igazgató által készített tervezetet azonban egyelőre félre kellett tenni, mivel a kincstár, melynek pedig kötelessége lenne jó példával előljárni, az útnak kincstári területen való kiépítését a zerge vadállományra való tekintettel megtagadta.

Az elmúlt 1913. évben nagyobb munkálatot nem végezhetünk, csupán a *Zöldtó völgyének útait* jeleztettük s ezek között is a *Németlétrán* keresztül a Lomniczi-csúcsra vezető útvonalat, melynek néhány exponáltabb részére lánczokat fogunk a folyó év nyarán elhelyezni. Végül még megemlítjük, hogy az utóbbi években a *Tolvaj-út*, valamint a Tátraházáról a Késmárki-itatóig vezető *Kéler Pál-út* (Szikra-út) javítására is tetemes áldozatot hozott az egyesület.

Ki kell még emelni az 1912. évi közgyűlésünk határozatát, melylyel az Osztály régi nevét 20 évi működés után *Magyar Tátra-Egyesület* mint a *M. Turista-Egyesület Osztálya* nevére változtatta át, ezzel is óhajtván dokumentálni azt a hivatást, melyet be kell töltenie a Magas-Tátra fejlesztése terén.

Mulasztást követnénk el, ha nem emlitenénk fel azon már elköltözött férfiak nevét, kik érdemeket szereztek egyesületünk körül, nevezetesen: *Cserépy Nándor*, Késmárk polgármestere, *Kéler Pál* ügyvéd, *Gömöri Szentiványi József*, *Scherfel Aurél* gyógyszerész és dr. *Szontagh Miklós* orvos, valamint első helyen *Poprádvölgyi Döllér Antal*, az Egyesület tiszteletbeli ügyvezető alelnöke, „ki egymagában többet tett a turistaság népszerűsítése érdekében, mint egy egész egyesület és a kinek neve aranybetűkkel van beiktatva annáleseinkbe, mely név lelkesítsen bennünket is, hogy nyomdokaiba lépve vigyük előre azt a zászlót, melyet ő oly magasan, oly nemes kitartással lobogtatott“.

Mint *alapító tagok* istápolták ügyeinket: *Gömöri Szentiványi József*, *Scherfel Aurél*, *József kir. herczeg Öfensége*, a *Szepesi Hitelbank* (Lőcse), *Szmrecsányi Pál* püspök, gróf *Csáky Zenó* és *Wein Károly*.

A legnagyobb hálával kell megemlékeznünk a *Magyar Turista-Egyesületről*, mint anyaegyesületről, melylyel mindenkor a legjobb viszonyban voltunk; a vele való együttműködést soha semmiféle disszonancia nem zavarta meg, ellenkezőleg az anyaegyesület bőkezű támogatását, ha pozitív alkotásokról volt szó, sohasem vonta meg.

*

Az Osztály tisztviselői voltak:

Elnök: Gróf *Csáky Gyula* (1892—98.), Gróf *Csáky Zenó* (1898—1906.), Alapi *Salamon Géza* (1906-tól kezdve).

Ügyvivő alelnök: *Döllér Antal* (1892—1901.), *Belóczy Sándor* (1901-től kezdve).

I. alelnök: *Babura László* (1892—95.), dr. *Schvarcz Károly* (1895—98.), dr. *Szontagh Miklós* (1898—1901.), *Strauch Béla* (1901—05.), id. *Koromzay György* (1905—09.), *Patonay Adolf* (1909-től kezdve).

II. alelnök: Strauch Béla (1892—1901.), Belóczy Sándor (1901—02.), Dr. Daitseh Ede (1902—08), dr. Genersich József (1908-tól kezdve).

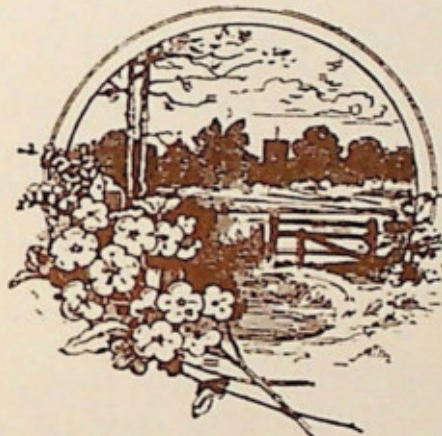
Titkár: Bruckner Károly (1892—95.), Végh Kálmán (1895—98.), dr. Szeleányi Károly (1898—1905.), Fábry Adolf (1905—07.), Bruckner Ottó (1907-től kezdve).

Pénztáros: Patonay Adolf (1892—1909), Szenczy Gábor (1909—12.), Mollitor Viktor (1912-től kezdve).

Jegyző: Klein Ede (1892—98., és 1901—04.), Baltazár Gábor (1898—1901.), Bruckner Ottó (1905—07.), Baradlai Bertalan (1908-tól kezdve).

*

Az Osztály összes bevétele 1892-től 1913 végéig 23.672 K volt. Jövedelméből 8350 K-t fordított útépitésre, 675 K-t diákkirándulásokra és más kulturális célokra, 5758 K-t fizetett központi járulékok fejében, 1805 K-t administratív és vegyes kiadásokra. Vagyon volt 1913 végén: alaptőke 700 K, mentőalap 165 K, útépitésekre és egyéb munkálatokra a takarékpénztárban 2000 K, összesen 2865 K.

Bükkerdő az Örvénykőnél.

(Túry József felvételei.)

Zsófiatorony a Dolkatetőn.

(Túry József felvételei.)

A Borsodi Bükk-Egylet, a Magyar Turista-Egyesület miskolczi osztálya.

Írta: *Dr. Truskovszky Gyula.*

A miskolczi turistamozgalom Lillafüred megalapítására vezethető vissza. 1891-ben létesítette gróf *Bethlen András* földmivelésügyi miniszter e kincstári nyaralótelepet, a mely hivatta volt, hogy a Bükkvidéki turistaság központja legyen. Kevéssel reá, 1892. február 28-án alakította meg a *Miskolczi Athlétikai-Kör* báró *Vay Elemér* elnöklete és *Liechtenstein József* alelnöklete alatt Turista-Osztályát, mely a fősúlyt a turistaalkotásokra helyezte és *Kárász István* kincstári főerdész tervei alapján és vezetése mellett kiépítette és jelzőtáblákkal látta el a diósgyőri fürdőből Lillafüredre vezető *Bethlen-utat* (8 km), valamint a Garadna-völgyből a szentléleki zárdaromokhoz s onnan az Örvénykőre vezető turistautat (5,5 km). Nyitott menházat épített a szentléleki zárdaromok mellé s mindez alkotásait a használatnak kirándulásokkal adta át.

A szentléleki út és menedékház felavatásán 1893. június 25-én résztvett a *Magyar Turista-Egyesület Budapesti* és *Mátra-Osztálya* is. E kirándulás után mindinkább előtérbe lépett a miskolczi sajtóban már a megalakuláskor felvetett azon eszme, hogy a miskolczi turisták a M. T. E. keretében szervezkedjenek, mint annak egyik osztálya.

Az átalakulás 1894. június 17-én történt meg 151 taggal s az új Osztály a *Borsodi Bükk-Egylet* nevet vette fel. A régi tisztviselők

közül báró Vay Elemér elnök, Bulyovszky Gusztáv alelnök, dr. Szentpály István titkár és Katona József pénztáros megmaradtak; ügyvivő alelnök Petro József lett, másodtitkár dr. Ferenczi Henrik. A választmány helyébe öt felügyelő választatott, u. m. Andor Tivadar, Gálffy Ignác, dr. Gencsi Soma, Hidvégi Benő és Soltész Nagy Albert. Liechtenstein József tisztb. elnökké, Kárász István tisztb. felügyelővé választatott.

A B. B. E. elődjétől 143 frt 19 kr. pénztári maradványt és a szentléleki építkezésekből némi terhet vett át. Ezt azonban a készpénzmaradványból s még az évi tagsági díjakból kifizette. Az első év működése: egy jól sikerült szentléleki kirándulás, a melyet Blazsejovszky Ferencz apát — jelenleg egri kanonok — a romok történetéről tartott tanulságos előadása tett élvezetesebbé s egy közös kirándulás a Mátrába a testvér Budapesti és Mátra-Osztálylyal.

Az 1893. évben kezdte járni a Bükköt egy kisebb társaság, mely Kühne Adolf, az athlétakör buzgó tagja körül csoportosult; e csoport egyik sokat kiránduló tagja, ifj. Truskovszky Gyula, az 1895. évi közgyűlésen másodtitkárrá választatott. A következő évben Kühne Adolf került be a tisztkarba mint titkár, 1897-ben pedig (Dr. Ballagi János kétévi működése után) ismét Petro József lett az egylet ügyvivő alelnöke. A következő négy évben a tisztviselők személyében évről-évre sok változás történt; lassanként mégis kialakult egy állandó tisztkar, melynek soraiból báró Vay Elemér, Petro József, Kühne Andor és Weidlich Pál nevét kell kiemelnünk. A B. B. E. megalakulása tulajdonképen ezzel tekinthető befejezettnek, mert a vezetés ezóta öltötte magára az állandóság jellegét.

A tisztkar első feladata volt a tagdíjak pontos behajtása s a taglétszám fenntartása. Az elköltözés, halálozás és kilépés által okozott csökkenést többnyire sikerült is pótolni. A tagok számában nagyobb ingadozás nem volt tapasztalható s az évi négykoronás tagdíjakból befolyt összegből a központi járulék s a kezelési kiadások levonása után gyakorlati turistacélokra évről évre 200—300 koronát lehetett fordítani.

Tennivaló pedig ugyancsak sok volt. Elsősorban a kedveltebb útvonalakat kellett jelezni. A községi közlekedési utakon haladó útrészletek nem jeleztettek ugyan s a jelzések ez utakból kiindulva kezdődtek, mégis már az első években eszközölt útjelzések hossza is felülmúlta az 50 Km-t. Ez úthálózat a későbbi években eszközölt útjelzésekkel mintegy 100 Km-re egészített ki.

A Hámornál távolabbra ránduló közönség érdekében létesítette az Egylet 1262 K költséggel, Szücs Sándor terve szerint, a hámori tó felett emelkedő Dolkatetőn a báró Vay Béláné szül. Teleki Zsófia grófnő alapító tag nevével elnevezett Zsófia-kilátótornyot s a hozzá vezető utat, melyeket a M. T. E. Miskolczon tartott 1900. évi közgyűlésekor adtak át a közhasználatnak.

Ugyancsak a hámori kirándulók kedvéért szerzett be 1897-ben és 1899-ben az egylet a hámori tóra egy-egy csónakot; a diósgyőri vilamos megnyilta után oly nagy lett a forgalom, hogy a csónakok számát hétre kellett felelni s jelenleg azokat évente mintegy 2000 egyén

Hámori sziklák. (Túry József felvétele.)

veszi igénybe és a csónakjövedelem most már jelentékeny részét teszi az egyesület bevételeinek.

Az új évszázad az egyesület anyagi erejét szinte felülmúló új tervet vetett felszínre: az avasi kilátótorony eszméjét. Az 1901. évi közgyűlésen *Kühne Adolf* terjesztette be a tisztviselői kar ezirányú indítványát, mely nagy lelkesedéssel elfogadtatott. Az 1903. évben tartott közgyűlés *Gálffy Ignác* indítványára elhatározta, hogy a tornyot *Rákóczi-torony*-nak fogja, a hős fejedelem emlékére, elnevezni. A kiküldött bizottság a kilátást egy 12 m magas tűzoltólétra tetejéről az Avas gerinczének öt pontjáról megszemlélvén, legalkalmasabb helynek a Horváth-tetőt találta. Minthogy azonban itt a tervezett torony a város legszebb terének, az Erzsébet-térnek főtengelyébe kerül, a toronynak építészetileg is díszesnek kell lennie. Szerény viszonyaink között a költségek előteremtése hosszabb időbe kerül. Az építési alap jelenleg 8360 korona.

Nem kevésbé fontos feladata volt az Egyesületnek, hogy tagjai részére *kirándulásokat* rendezzen s a Bükkbe ránduló másvidéki egyesületeket kalauzolja. E kettős feladatnak is sikerrel felelt meg. Az 1895. évi augusztus 11-ike óta, midőn 12 tagja Miskolcra Egerbe gyalogolt át a Bükkön keresztül, 50 Km utat téve meg — ez volt a B. B. E. első igazi turista-kirándulása — minden évben élénk turistaélet színhelye volt a Bükk. A kirándulásokon résztvettek száma a következő évben már meghaladta a százat, legmagasabbra pedig 1905-ben emelkedett, midőn a kirándulók száma 245 volt.

Idegen turistákat is több ízben volt alkalmunk szép hegyvidékünkön végigvezetni. A M. T. E. 1900-ban Miskolcra tartotta évi közgyűlését, majd az alapszabályok módosítása után első vándorgyűlését. A Budapesti Osztály s tagjainak egy-egy csoportja sokszor volt szívesen látott vendégünk. Fogadtuk a Magyarországi Kárpát-Egyesület Egri Bükk-Osztályának tagjait, a Debreczeni Torna-Egyesület kirándulóit, a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület örvénykői vándorgyűlésének résztvevőit.

Hámori tó. (Túry József felvétele.)

A B. B. E. 1901 óta a *diákturistaság* emelésében is közreműködik, a miskolczi középiskolák felsőbb osztályú tanulói részére a Bükkben tett kirándulás leírásáért évről évre kitűzött pályadíjaival.

A Bükkhegység ismertetésében a tagok közül egyesek irodalmilag is közreműködtek. A helyi sajtóban megjelent cikkeken kívül a *Turisták Lapja* hasábjain írtak a Bükkről *Kühne Adolf*, *Truskovszky Gyula*, *Kühne Andor* és *Gáspár Imre*; a *Turista Közlönyben* és a *Turistaság és Alpinizmusban* *dr. Truskovszky Gyula*. Az orvosok és természetvizsgálók miskolczi vándorgyűlésére kiadott „Miskolczi albuma”-ba *Túry József* írt nagyobb cikket a Bükkről. Ugyanő a Budapesti Osztály felolvasóestjén, valamint a nagykárolyi Kölcsey-Egyesület felolvasóestélyén 1908-ban saját felvételű 200 képpel illusztrált érdekes előadásban ismertette a Bükköt és vidékét. Ismertető előadásokat tartott a miskolczi színházban is, úgy a nagyközönség, mint az iskolák részére, mely előadások több mint 1000 koronát jövedelmeztek a Rákóczi-toronyalap javára és a fényképfelvételei után készült szép képeslevelezőlapok egész sorozata terjeszti Bükkvidékünk ismertetését. A B. B. E. kiadásában 1898-ban jelent meg az *ifj. Truskovszky Gyula* által megírt *Bükkvidéki kalauz*. A M. T. E. felhívására a magyarországi útikalauz részére állították össze a Bükk rövid útmutatóját: *Kühne Andor*, *Leszih Andor*, *Pores Kálmán* és *dr. Truskovszky Gyula*.

Társadalmi téren az egyesület állandó alkotásainak költségeire időnként rendezett táncmulatságaival szerepelt, melyek rendezése körül *Bulyovszky Gusztáv* másodalelnök, *Balogh Bertalan* felügyelő és *Szücs Sándor* egyleti mérnök szereztek érdemeket.

A Borsodi Bükk-Egyesület tisztviselői voltak:

Elnök: báró Vay Elemér (1894—1913). — *Tb. elnök*: Liechtenstein József (1894—1914), Petro József (1895—1911). — *Tb. felügyelő*: Kárász István 1894—1908).
Ügyvivő alelnök: Petro József (1894 és 1897—1905), dr. Ballagi János (1895—96), Petro József (1897—1905), Kühne Adolf (1906—1911), Túry József (1912—13).

Másodelnök: Bulyovszky Gusztáv (1894—1900), Kühne Adolf 1901—05), Weidlich Pál (1906—09), Maurer Károly (1910—11), Weidlich Pál (1912—13).

Titkár: dr. Szentpály István (1894), Szombathy Sándor (1895), Kühne Adolf (1896—1900), Kühne Andor (1901—13).

Másodtitkár: Dr. Ferenczi Henrik (1894), ifj. Trukovszky Gyula (1895), Karácsonyi Kálmán (1896), Kühne Andor (1896—1900), Pores István, (1897), Polatsek Gyula (1901—04), Friedmann Mór (1905—09), Augusztini Győző (1910—13).

Pénztáros: Katona József (1894), Weidlich Pál 1895—1900), ifj. Homer József (1901), Alter Géza (1902—05), Székely László (1906—12), Pongor Lajos (1913).

Mérnök: Szücs Sándor (1898—1913).

Orvos: dr. Pfliegler Imre (1898—1913).

Ügyész: dr. Vajda Adolf (1896—1903), dr. Ferbstein József (1904—11), dr. Röck Aladár (1912—13).

A tisztikar kiválóbb tagjai közül elhunytak *Liechtenstein József* († 1914) és *Petró József* († 1911) tb. elnökök, *Kárász István* tb. felügyelő († 1908), *dr. Ferenczi Henrik* és *Soltész Nagy Albert*. Elhunyt *Kühne Adolf* is, ki a B. B. E. történetében a legkiválóbb szerepet vitte. Az Egylet Kühne iránti kegyeletének azzal adott kifejezést, hogy a Garadna völgyből a szentléleki zárdaromok érintésével az Örvényköre vezető turista-utat nevére nevezte el s elhatározta, hogy emlékére a miskolci Avas hegyen diszes emlékpádot állíttat.

Az immár húsz éves mult biztosíték arra nézve, hogy a B. B. E. tovább fog élni és virágozni s a hagyományokhoz hiven fogja tovább szolgálni a bükkvidéki turistaság érdekeit.

Az Esztergomi Osztály és a Szögesek csoportja, 1913. október 12-én.

Az Esztergomi Osztály.

Írta: *Fényes Henrik.*

Az Esztergomi Osztály alapításának eszméje *Philipp Konrádtól* és *Brilli Gyulától* ered. Philipp Konrád bebarangolva Esztergom festői környékét, egy ily séta alkalmával megismerkedett Brillli Gyulával, ki ugyancsak rajongó híve volt a természetnek. A két rokonlélek ezen naptól fogva szabad óráit mindig csak a turistaságnak szentelte, sőt barátaikat is kicsalogatták a szabadba és ezekkel együtt 1906. június 14-én felrándultak a Dobogókőre. Ezen lelkes baráti csoport felbuzdulva eme kiválóan szép kirándulás sikerén, elhatározta, hogy ezután többször jön össze, hogy a turistaság nemes sportjának hódoljon. És hogy bekövetkezendő kirándulásaikat állandóan megbeszélhessék, a Magyar Király-szállodában megalakították az *Esztergomi Turista Asztaltársaságot*, a melynek fejevé *Kecskeméthy Jánost* választották meg mint korelnököt.

Egy ilyen összejövetel alkalmával elhatározták, hogy valamely nagyobb budapesti turistaegyesületnek lesznek tagjai és nyomban beléptek a Magyar Turista-Egyesület Budapesti Osztályába, mely egyesülettel azután gyakran tettek nagyobb kirándulásokat nemcsak Esztergom és Budapest környékén, de még távolabb eső hegyvidékekre is.

Midőn a M. T. E. Budapesti Osztálya 1910. december 16-án új szervezete folytán anyaegyesületté alakult át, a számra nézve is

megszaporodott esztergomi asztaltársaság *Esztergomi Osztálylyá* való átalakulását határozta el s ezt az eszmét 1911. márczius 26-án, az anyaegyesület 60 tagjának jelenlétében nagy lelkesedéssel meg is valósította. Azóta az új Osztály tagjainak száma folyton emelkedett; az első év befejeztével már 135, a második év végén 185, a harmadik év végén 220 tagot számlált, kik között 164 esztergomi, 26 vidéki és 30 budapesti volt. Gyarapodása tekintetében jelentékeny esemény volt a főtiszt. papságnak az Osztályhoz való csatlakozása és *Bogisits Mihály* cz. püspöknek tiszteletbeli taggá való megválasztása. 1913. február 13-án az Osztály küldöttsége *Csernoch János* hercegprimásnál is tisztelgett, ki azt a legnagyobb szívélyességgel fogadta.

Az új Osztály mindenekelőtt *kirándulások* rendezésével kívánt a turistaság ügyének propagandát csinálni. Bebarangoltuk a budai és a pilisi hegyvidéket, fővárosunk közeli és távolabbi környékét egyaránt, állandó törekvésünk az, hogy az ifjabb turistanemzedékekkel megkedveltessük ezeket a természeti szépségekben oly gazdag vidékeket, ezeket a nem fárasztó, de annál üdítőbb túrákat.

Az első ízben rendezett 75 kirándulás közt volt 46 délutáni, 28 egy napos és egy kéthetes túra az Alduna vidékére. A második és harmadik évben kihirdetett 96, illetve 80 kirándulás közül a rendkívüli kedvezőtlen időjárás miatt csak kevés tartatott meg, melyek azonban elég népesek voltak, nem egy túrán mintegy harminczan voltak jelen. Igen sikerült volt az anyaegyesület által Bécsbe rendezett három napos kirándulás (1913. szeptember 6—8), melyben az Osztálynak 4 tagja vett részt, továbbá az 1912. június 16-án a budai Jánoshegyen rendezett vándorgyűlésünk, melyen mintegy negyvenen voltak jelen az esztergomiak részéről. A Magyar Turista-Egyesület, mint anyaegyesület, tárt karokkal várta legifjabb és szépen fejlődő gyermekét, vendégül látta és olyan kitüntető fogadtatásban részesítette Osztályunkat, a mely a legszívélyesebb házigazdának is díszére válnék.

Az Osztály társasösszejövetelei közül megemlítendő még az 1911. június 11-ikén a Körtvényes-szigeten rendezett és kitünően sikerült majális, az 1913 évi január 18-án rendezett farsangi mulatság, mely 89 K 94 f-t és az ugyanazon évben az Ébredés dalárdával közösen rendezett mulatsága, mely 100 koronát jövedelmezett a Vas-kapui kilátótorony alapja javára; továbbá meg kell említenünk, hogy Osztályunk ez évben került abba a kellemes helyzetbe, hogy (Meizler János szállodás áldozatkészségéből) a Magyar Király-szállodában külön helyiséget (*turistaotthont*) rendezhetett be, a hol családias összejöveteleket honosítottunk meg minden hónap első szombatján. Még az első év folyamán a Strázsahegy lejtőin megnyitottuk a tagok és vendégek szórakozására ródli pályánkat, mely azóta nagy látogatottságnak örvend.

Buzgó tagjaink sorából 1912-ben megalakítottuk az Esztergomi Turistadalárdát, *Brutsy János* elnök és *Math Gyula* karnagy vezetése alatt, mely az országos olympiai czéllövőversenyen (1912. május 20) nagy sikerrel vett részt. De a mint tagjaink szórakoztatását nem vesztettük el szemeink elől, úgy nem feledkeztünk meg a *jótekonyság* gyakorlásáról

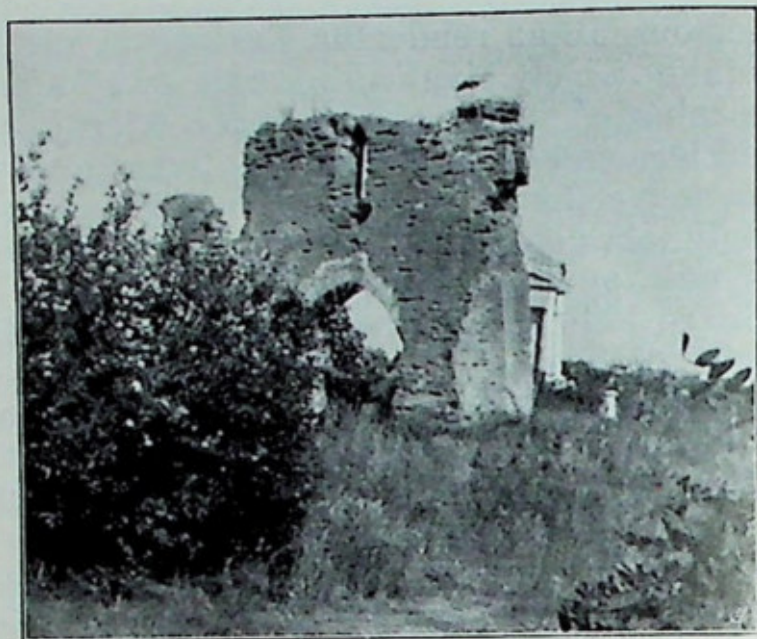
sem. 1911. december 16-án rendezték Esztergom városában első karácsonyfaünnepélyünket, a mely kiválóan sikerült; ez alkalommal 12 gyermek részesült teljes felruházásban, aze célra rendezett gyűjtés 233 K-t eredményezett, ezenkívül természetbeni adományok is nagy számmal folytak be. 1912-ben az anyaegyesülettel együtt Csév községben állítottuk fel a karácsonyfát, mely alkalommal 20 gyermek ruháztatott fel s a költségekhez Osztályunk egyharmadrészszel járult hozzá. 1913-ban nagy építkezési terveinkre való tekintettel, karácsonyünnepélyt nem rendeztünk, de mintegy 20 taggal résztvettünk az anyaegyesületnek Pilismaróton rendezett huszonötödik karácsonyfaünnepélyén.

Útjelzések körül is tevékenykedett Osztályunk; miután az anyaegyesület útjelzési területének Pilismaróttól, Mexikótól és a Feketehegytől nyugatra eső részét Osztályunknak engedte át, reánk hármlík ezen terület útjelzéseinek fenntartása és kiegészítése. Azonkívül, hogy a régi jelzések mind felújítottak, *Brilli Gyula* ügyvivő alelnök buzgóságából 1912-ben új jelzések is készültek, nevezetesen Kovácspataktól egyfelől Garamkövesdig, másfelől a Helembai-pusztáig, valamint Esztergomról a Szentjánoskúton át a Vaskapura és a Fáríkúthoz. Tervbe vette továbbá az Osztály egy messzelátóval kapcsolatos nagyszabású *menedékház* építését a Vaskapuhegyen, melynek tervét az 1913. július 20-án tartott rendkívüli közgyűlés elfogadta és a költségek fedezésére részjegyek kibocsátását határozta el. Tekintettel az építkezés nagy költségeire, az ügy lassan, de biztosan halad a megvalósulás felé.

Az Osztály életének egyéb mozzanatai közül felemlítjük: évente kiad az Osztály hivatalos ügyeit (zárszámadás, gyűjtések, tagjegyzék stb.) felölölő *Értesítő*; résztvesz a Magyar Baedeker munkálataiban; képviseltette magát a Magyar Turistaszövetség alakuló ülésén, melyhez való csatlakozás felett a végleges alapszabályok ismerete után fog határozni; ismételve fogadta a Szögesek csoportját, kik 1913. október 12-én sikerült vándorgyűlésüket tartották Esztergomban és általában a társadalmi élet minden terén igyekezett az Osztály ügyét előbbre vinni. Így kalauzolta az 1912. márczius 10-én Esztergomba rándult Turul-dalárdát és a népakadémiai felolvasások ciklusában tagjainak közreműködésével előadást tartott.

Kecskeméthy János helyébe a közgyűlés 1913 február 9-én *Farkas Eleket* választotta meg elnökévé. Mellette kezdettől fogva működnek: *Brilli Gyula* ügyvivő alelnök, *Fényes Henrik* titkár, *özv. Herczegh G. Lajosné* pénztáros, és *Oltósy Rezső* ellenőr.

A régi pusztaszeri templom romjai. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

A Szegedi Osztály.

írta: *Dr. Kováts József.*

Szegeden 1910 nyarán *Donavell János* tanár a „Szegedi Napló“-ba írt cikkében szegedi turista-egyesület alakításának eszméjét vetette fel. A turistaság előnyeiről szólván, a nemes czél érdekében tömörülésre szólította fel azokat, a kik szívesen foglalkoznak turistasággal.

Igen kevesen voltak, a kik lehetőknek tartották Szegeden turista-egyesület alakítását. Az ősz folyamán *Donavell János* a M. T. E. elnökségénél érdeklődött, lehetne-e itt a M. T. E. osztályát megalakítani. A M. T. E. elnöksége buzdító soraiban a kellő útbaigazitásokat is megadta. Ekkor ismerkedett meg *Donavell dr. Szalay József* h. főkapitánnyal, a ki — maga is gyakorlati turista — a legkomolyabban érdeklődött az ügy iránt. Hozzá fordult tehát és a vele folytatott megbeszélés után a mozgalom szálai a *Szalay József* dr. kezében futottak össze és onnan indultak ki. Az ügy iránt érdeklődők 1911 tavaszán összejöttek az újszegedi vigadóban és *dr. Koszó István* elnöklete alatt elhatározták a turista-osztály alakítását. Ideiglenes elnöknek *dr. Szalay József* h. főkapitányt választották meg. Az 1911. év az eszme propagálásával, tagok gyűjtésével telt el, miközben kéthetenként egész- és félnapos kirándulásokat tettek a Maros és a Tisza partjára. Két pihenőhelyet jelöltek meg; egyet (*Szalay-pihenő*) a porgányi erdőben a révésznél, egy másikat (*Örkonyi-pihenő*) a deszki fenyvesben, a Maros partján. Az osztály megalakítását czélzó előértekezlet 1911 őszén volt, ekkor tárgyalták a *Donavell* által kidolgozott ügyrend-tervezetet; beküldték azt a M. T. E. elnökségének és felkérték az osztály alakuló ülésén való megjelenésre. Az alakuló ülést 1912. márczius 9-én a városháza bizottsági termében tartották meg. A M. T. E. elnökségét *dr. Thirring Gusztáv* elnök, a város hatóságát *dr. Lázár György* polgármester képviselték. Megjelenésük nagy lelkesedést keltett és biztosította a sikert. *Dr. Lázár György* polgármester beszédében örvendetesnek és a város

érdekében valónak jelentette ki ilyen egyesület alakítását. A közgyűlésen elnökké *dr. Szalay József*, ügyvezető alelnökké *Donavell János*, titkárrá *dr. Lévay Ferencz*, jegyzővé *Ortutay István*, pénztárossá *Fonyó József* és ellenőrré *Szabó Gyula* választatott meg; e tisztikarban 1913 elején az a változás állott be, hogy a titkári állást *dr. Kováts József*, a pénztáros tisztét *Bayer Nándor* vállalta el. Az 1912. évi közgyűlés továbbá megbízta *dr. Lugossy Dömötört* a Magyar Baedeker Szegedre vonatkozó részének megírásával és dísztaggá választotta Szegednek egyik legrégebb és legaktívabb turistáját, *dr. Traiber Vincze* koronaügyészt.

A nagy lelkesedés közepette alakult kicsiny egyesület vezetősége elsőrangú tennivalónak tartja — főleg a helyi viszonyokra való tekintettel — a turistaság eszméjének terjesztését, általában a turistaság iránti érdeklődés felkeltését és a turistáskodásra alkalmasabb vidékek ismertetését. Az egyesület vezetősége e célnak megfelelően jónevű előadókat és turistákat igyekezett előadások tartására megnyerni; így előadásokat tartott: 1913. márczius 9-én a M. T. E. alelnöke, *Lévay István* a Magas-Tátráról, november 18-án *Cholnoky Jenő* Észak-Amerika közgazdasági és természeti viszonyairól; 1914. január 22-én *dr. Herrmann Antal* Erdély turista- és néprajzi viszonyairól (két előadás); február 7-én *dr. Gaál István* Görbeország kincsei czímen. Az Osztály tagjainak száma az 1913. évben 58 volt, de nem valamennyien fizették be a tagsági díjat. Pénztárkészlet az 1913. év végén 219 K volt. A vagyonnövekedést az előadásokból folyó jövedelem eredményezte.

Az Osztály életének rövid vázolásából is látható, hogy a rövid mult nem tűnt el nyomtalanul; de nehéz dolog az alföldi közönség érdeklődését a turistaság iránt felkelteni és ott — a hol hegyek egyáltalán nincsenek — a hegyek kultuszának híveket szerezní; reméljük azonban, hogy a közönség közönyét sikerül megtörni és hogy a jövő munkásabb lesz és több eredményt fog hozni, mint a kezdet nehézségeivel való eddigi küzdelmünk.

A pusztaszeri ezredéves emlék. (Dr. Téry Ödön felvétele.)

A Hoverla és menedékháza. (Dr. Téry Ödön felvételei.)

A Máramarosi Osztály.

Irta: *Maurer Károly.*

Máramarosban a turistaság már mintegy 20 éve honosult meg. *Siegmeth Károly*, a Magyarországi Kárpát-Egyesület Keleti Kárpátok Osztályának ügybuzgó elnöke hívta fel először a magyar turista-társadalom figyelmét hazánk e páratlanul szép vidékére, a hol a tájképi és természeti szépségeken kívül még sok olyan dolgot lát a megfigyelő turista, a mi hazánk egyéb részein nincsen meg, vagy legalább nem oly mértékben. Itt van p. o. az államnak legszebb sóbányászata, itt van legnagyobb erdőgazdasága és erdőkitermelése. *Siegmeth Károly* máramaross igeti hű turistabajtársai voltak *Dobay Sándor* főgimnáziumi igazgató, *Lator Sándor* alispán és *Tomcsányi Ferencz* későbbi erdőigazgató. *Siegmeth*nek sikerült is a vezetése alatt álló Osztály kebelében néhány látogatott kirándulást rendezni, de turistagárdát nevelni már nem sikerült neki, mivel a Keleti Kárpátok Osztályának óriási területe (Gömörtől Máramarosig) intenzív működés kifejtését lehetlenné tette. *Siegmeth Károly* mindnyájunk mély bánatára kiejtette kezéből a turistabotot és az Osztály működése Máramarosban teljesen megszűnt.

Körülbelül 6—7 éve annak, hogy akadtak Máramarosszigeten olyan lelkes turisták, a kik minden egyesülés híján, egyedül vették kezükbe a térképet és botot és neki indultak a hegyeknek, egyedül, vagy másodmagukkal. És ime mi történik? A vasuti állomáson, vagy valamely kincstári telepen találkoznak ugyancsak egy-egy ilyen árva turistával; vagy a Csorna Hora havasai alján látják, hogy a lengyelek 15—25 tagból álló kiránduló csoportjai látogatják e helyeket. Megismerkednek, beszélgetnek, persze panaszszal kezdik: rossz a vasúti összeköttetés, kevés a kényelem, nem történik semmi a turisták érdekében; de aztán, a mikor egy-egy szebb és sikerültebb kirándulást mondanak el egymásnak, felderül a kedvük, újabb s immár közös kirándulást terveznek és csinálnak. Akad köztük olyan is, a ki még más városban eltöltött idejéből tagja valamely turistaegyesületnek és ott élvezte az egyesülés hasznát. Felmerül az eszme, hogy itt is kellene

A szaplonezai óriási vizesés. (Csermák Mátyás felvétele.)

Egyesületet létesíteni; de hiszen van már, — mondják —; nem baj, az nem ad életjelt magáról. Olyan egyesület kell ide, a mely önálló és mégis támogatásban részesül a központtól; ilyen egyesület csakis a Magyar Turista-Egyesület keretében létesíthető. Ezen nézet érvényesül, belátják ezt még azok is, a kik a Magyarországi Kárpát-Egyesületnek voltak tagjai. Az egyik ilyen turista ez ügyben a Magyar Turista-Egyesülethez fordul; ez örömmel látja a mozgalmat, mire városunkban bizalmas értekezlet ül össze s ez magáévá teszi az eszmét és megindítja az akciót. Szerény igényekkel lépnek fel. 30—40 turista tagra számítanak. És ime mi történt? A M. T.-E. alelnöke *Lévay István* igazgató önként vállalja az alakulás alkalmával egy felolvasás megtartását, lejön Máramarosszigetre, megtartja mindnyájunknak élvezetes és felejthetetlen felolvasását a Magas Tátráról, felébreszti a máramarosszigeti társadalmat, és meggyőzi őket a turistaság eszményi

szép elveiről. Az alakuló gyűlésen ismét buzdít, lelkesít és így megalakul a Magyar Turista-Egyesület Máramarosi Osztálya a legkedvezőbb körülmények közt. Érdeklődik ezen új egyesület iránt a társadalom színe-java. Az alakulás propagálása már *Nyegre László* főispán védnöksége alatt indul meg; sikerül báró *Perényi Zsigmond* m. k. belügyi államtitkár jóakarató támogatását megnyerni; a politikai és erdőkincstári hatóságok fejei örömmel válladják a munkálkodást az Egyesület élén; a helyi sajtó igaz melegséggel karolja fel Egyesületünket.

Nagy lelkesedés közepette megalakul az Osztály 1913. december 7-én, megválasztja vezetőségét és tisztviselői karát és reményteljes örömmel néz a jövő elé, hogy Máramaros vármegye közönségének a munkálkodásnak eredményeit bemutathassa. Az Osztály élénk összeköttetést tart fenn az anyaegyesülettel; tőle tanácsokat, útbaigazításokat kér és azokat megfogadja. Az 1914. január 25-én tartott választmányi ülésen az általános programjának megfelelően részletes programot állapít meg. Munkálkodásának irányát kétfelé osztja, mert míg egyrészt magát a máramarosi turisztikát a helybeli tagok részére készíti elő, másrészt az idegenforgalom fejlesztését célzó munkaprogramot is állapít meg. Megkeresi az anyaegyesületet, hogy az idej vándorgyűlést városunkban és megyénkben tartsa meg, s az anyaegyesület ezt örömmel teljesíti. Az évi kirándulási programot pedig most készíti elő. A máramarosi turistának sok kényelemről kell lemondania, de a természet bőven kárpótolja fáradságáért.

Az egyesület Máramarosi Osztálya egy máramarosi üdülő- és hidegviz-gyógyfürdőtelep létesítését propagálja és Máramarosszigetnek vagy Rahónak téli sportteleppé való fejlesztését szintén felveszi munkakörébe. Így megindul a munka az egész vonalon.

Munkánknak még a legelején állunk. Teendőnk rengeteg sok, de van hozzá jóakaratom és komoly munkakedvünk; és ha a közönség támogat, reméljük, hogy a Magyar Turista-Egyesület legfiatalabb Osztálya is hozzá fog járulni annak a célnak megvalósításához, mely mindnyájunkat lelkesít: a hazai turistaügy fellendítéséhez.

Markovits József.

Ebenspanger János.

Verédy Károly.

Megszűnt Osztályok.

Irták: *Dr. Thirring Gusztáv és Moussong Géza.*¹

Egyesületünk már akkor, midőn mint a Magyarországi Kárpát-Egyesület Budapesti Osztálya megalakult, zászlajára írta a turistaság *országos művelését*; nem látott a Kárpát-egyesületben csak a Kárpátok vidékének, még kevésbé csak a Magas Tátrának kultiválására hivatott egyesületet, hanem működését az ország *egész területére* kívánta kiterjeszteni. Ez a törekvése hozta összeütközésbe az anyaegyesülettel s mivel ennél nem találta meg az ezen eszmével való harmonizálást, el kellett tőle válnia s önállóan alakult meg. Az új egyesület, a Magyar Turista-Egyesület kifejezetten országos egyesületnek alakult, melynek kimondott célja és fennállásának alaptétele az volt, hogy a turistaságot országszerte művelje mindenütt ott, a hol erre alkalmas elemek akadnak és ezen helyi szervezetek működését sehol sem akasztja meg, ellenkezőleg támogatja, amennyire csak lehetséges.

A Magyar Turista-Egyesületnek tehát kifejezetten célja volt, osztályokat alakítani mindenfelé és ezt a törekvését kezdetben szép siker is koronázta, amennyiben egy év leforgása alatt 14 osztálya keletkezett. De ezek az osztályok nem voltak mind életképesek; a 14 közül csak öt tartotta fenn magát napjainkig, 7 hosszabb-rövidebb fennállás után megszűnt, kettő önállósult. De ezek a megszűnt osztályaink is megérdemlik, hogy Egyesületünk történetének megírásakor róluk megemlékezzünk, mert ezek is jelenségei voltak a fellendült turistamozgalomnak és Egyesületünk kezdeményezésének köszönhetőek létrejöttüket.

Egyesületünk megszűnt osztályai közül a Kőszegi és a Vasvármegyei fejtették ki a legszebb működést, az első fennállásának rövid ideje alatt egyenesen mintaszerűen dolgozott.

A Kőszegi Osztály 1892. márczius 13-án csatlakozott Egyesületünkhez, miután előzőleg már néhány évig önálló egyesületként állt fenn. Éltesítő lelke *Markovits József* elnök és *Kőszegi József* titkár vol-

¹ Moussong Géza írta a Tanitói Osztályra vonatkozó részt.

Árpádkilátó az Irottkön.
(Dr. Téry Ödön felvétele.)

tak, kik megbírták mozdítani Kőszeg város egész közönségét, mely örömmel csatlakozott a M. T. E. zászlaja alá. Tíz évig nagy elevenség jellemezte az osztályt: tagjai (160—190) szívesen adóztak a célra s az ügyes vezetőség multságok és bálók útján is ezrekre rugó tökélet szerzett össze. Az Osztály sűrű útjelző hálózattal vonta be a Kőszegi hegységet, sétaútakat épített, padokat állított fel, 1200 K-val járult az irottkői Árpádtorony felépítéséhez (1891), helyreállította a Hétforrás medencéjét és 8906 K költségen felépítette a millénnium évében az óházi kötornyot, melyet országos ünnepség keretében adott át a közhasználatnak.¹ Később egy Jurisits-torony létesítésére gyűjtött alapot, de ez az építkezés már nem valósult meg, mert Markovits halálával a gyönyörűen fellendült egyesületbe

tespedés vonult be, néhány évig még fennállt névleg, de már 1904 után semmit sem alkotott, sőt eddigi alkotásait sem tartotta fenn. A rendelkezésünkre álló adatok szerint az Osztálynak 1892-től 1899-ig 15,607 K bevétele volt (ebből 4515 K segély a várostól és a takarékpénztártól, 2464 K adományok, 5500 K tagdíjakból, a többi multságok rendezéséből), miből 3168 K-t fordított utak építésére és jelzésére, közel tizezer K-t pedig építkezésekre. Az Osztály újból való feltámasztását célzó kísérletek meddők maradtak, — örök veszteségeül a hazai turistaügynek.

A Vasvármegyei Osztály 1892. január 2-án csatlakozott — a Kárpát-Egyesületből kiválva — Egyesületünkhöz. Lelke *Ebenspanger János* felsőlövői gimnáziumi igazgató volt. Az Osztály szerényebb eszközökkel dolgozott, mint a Kőszegi, de eredményes működést fejtett ki a Kőszegi hegység nyugati részében és a Borostyánkői hegyekben. Tagjainak száma 166 volt. A borostyánkői Gerinczhegyen emelt Júlia-messzelátó és útjelzései voltak működésének eredménye. 1893-ban székhelye Felsőlövőről Szombathelyre került, de az ügyek élén még Ebenspanger maradt, a hanyatlás azonban már megindult. Az 1895. évi közgyűlésen még jelentik, hogy az Osztály tagjai között nagy a közöny, kedvezményeket kívánnak, különösen azt, hogy tagsági jegy felmutatása mellett az államvasutak vonalain a II. osztályon fél jeggyel

¹ Lásd Kőszegi József: A kőszegi óházi kilátótorony története. (Turisták Lapja VIII. évfolyam. 1896. 248—252. lap.)

utazhassanak. 1896-ban *Bárdossy István* elnök és *Ebenspanger János* alelnök tisztségeikről lemondottak. Azóta az Osztály életjelt már nem adott magáról. Alkotásai teljesen elpusztultak.

Az Egyetemi Osztály 1892. május 15-én alakult az egyetemi hallgatók körében. 70–80 taggal állott fenn, és egy ideig lelkesedéssel dolgozott, tekintélyes összeget gyűjtött az Öttavi-menedékház berendezésére, melynek egyik szobája ezért az Osztály nevét viseli és a Gerlachfalvi csúcson emelendő apostoli kereszt eszméjével is foglalkozott. Később kiveszett a turistaszellem; az Osztály tulajdonképeni működést — kirándulások rendezésén kívül — nem fejtett ki, tisztikara, tagjai tanévenként változtak, az állandóság hiányzott az Osztályban. Működése utóbb annyira nem felelt meg az alapszabályoknak, hogy a központi választmány 1901. május 8-án tartott ülésében az alapszabályok 4. §-a értelmében feloszlatta, „mivel az Osztály ügyrendszerű feladatának egyáltalában nem felelt meg és az Osztály tagjai közt dülő egyenetlenség és beállott szakadás, nemkülönben a kezelésben mutatkozó szabálytalanságok a jövőben sem nyujthattak reményt az egészséges munkásságra”.

1905-ben egy lelkes fiatal gárda újra megalapította az Osztályt, melybe igazi turistaszellem vonult be. Az új Osztály négy évi fennállás után 1909-ben kivált a M. T. E.-ből és megalapította a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesületet.

Az **Eperjesi Jogász-Osztály** 1897. október 14-én alakult *Flórián Károly* elnöklete alatt; felolvasások és kirándulások rendezésével megnyerte a város közönségének érdeklődését s bár tagjainak száma nem volt több 50–60-nál, sikerrel művelte a turistaságot. A tisztikar s a tagok folytonos változása itt is sok bajjal járt; 1901-ben nagy hanyatlás állt be, a tagok száma megapadt s csak 1906-ban lendült fel, miután időközben a theologiai kar hallgatóit is felvette magába. 1908-ban még megünnepelte tíz éves fennállását, de kevéssel utána feloszlott.

A **Fiumei Önálló Osztály** a lelkesedés spontán megnyilatkozása folytán 1892. április 27-én alakult 137 taggal; de a nagy lelkesedés nem volt elegendő az Osztály fenntartására, mert hiányzott a vezetéséhez szükséges komoly irány és megbízhatóság. Már 1894-ben panaszkodik a központi választmány, hogy a Fiumei Osztály működése nem

Óházi kilátótorony.
(Ifj. Thirring Gusztáv fényképe.)

felel meg az alapszabályokban lefektetett elveknek, az Osztály életében viszály dül, tagilletményeket nem szolgáltat be, de a Turisták Lapját sem kapja. Működéséről soha nem számolt be, 1895-ben egyszerre beküldte zárószámadását, mely szerint bevétele 2364 frt. volt, tehát tekintélyes összeg, de az adminisztráció 831 frt-tot emésztett meg, a kirándulások és családi összejövetel költsége 1482 frt volt, de bevételük csak 692 frt. Minden pénz erre és adminisztrációra ment, turistacélokra az Osztály semmit sem fordított. Ily gazdálkodás csak anyagi és szellemi tönkre vezethetett. A M. T. E. 1899. augusztus 20-án tartott közgyűlésének jegyzőkönyve a Fiumei Osztályról ekként emlékezik meg: „Elhatározza a közgyűlés, hogy a Fiumei Osztályt, mely eddigi működésében teljesen szem elől tévesztette egyesületünk tulajdonképeni céljait, a M. T. E.-ből kilépettnak, mint egyesületi osztályt megszüntnek tekinti és megbizza a központi választmányt, hogy ha a Fiumei Osztály neve alatt társult egyének — daczára a közgyűlés ezen határozatának — továbbra is használnák a Magyar Turista-Egyesület Fiumei Osztálya nevet, ezen testület ellen mint törvényesen meg nem alakult és az Egyesület nevét jogtalanul viselő testület ellen a törvényes lépéseket tegye meg.“

A Turóczvármegyei Osztály Lehóczky Vilmos lelkes munkássága folytán 1893-ban 43 taggal alakult. Öt évig küzdött „a kezdet nehézségeivel“, azután minden kézzelfogható munkásság nélkül megszűnt.

A Kassavidéki Osztály 1894-ben alakult 143 taggal; négyévi fennállása alatt kiadott egy Kassavidéki Kalauzt, de egyébként a hozzáfűzött várakozásoknak nem felelt meg. Négyévi fennállás után megszűnt.

A Műkedvelő Fényképész-Osztályról más helyen emlékeztünk meg (167. lap). Hátra van még, hogy a Tanítói Osztályról szóljunk.

A Tanítói Osztály megalakulására a központi vezetőség *Moussong Géza* akkor székesfővárosi tanítót szólította fel, aki a Turisták Lapjának munkatársa volt.

Moussongnak sikerült kartársai között rövidesen híveket szerezni s az eszme igen hamar testté vált. Alig 8–10 heti előmunkálat után, a fővárosi tanítóság lelkes gárdája meghirdette 1892. évi január hó 30-ára az alakuló közgyűlést, melyen már 101 tag csatlakozását jelenthették be. Az alakuló ülés *Verédy Károly* tanfelügyelőt választotta elnökévé, ügyvivő alelnökké *Moussong Gézát* és alelnökké *Walter Károlyt*.

Amily lelkesedéssel és lelkes beszédekkel folyt le a közgyűlés, ugyanolyan mértékben fejlődött ez Osztály további munkássága is. A tagok száma fokozatosan növekedett úgy a fővárosi, mint a vidéki tanítóság köréből. Helyi kirándulásokon kívül tagjait távolabbi tanulmányutakra is vitte. Első nagyobb szabású kirándulásuk 1892. husvétjén, Fiume—Abbázia—Trieszt útiránynyal igen jól sikerül. Már ebben az évben vette az Osztály programjába az *iskolai kirándulások* szervezését s a kérdés megvitatására 100 koronás pályadíjat tűzött ki, majd megalapozta könyvtárát is.

1894-ben, hogy a kapcsolatot szorosabbra fűzze, havi értesítőt adott ki, mely *Közlemények* címen 8—16 oldal terjedelemben jelent meg, az ügyvivő alelnök szerkesztésében. Ugyanezen célból alakítottak nyáron egy Lawn-Tennis kört, valamint Tekésző-társaságot. Nagy sikere volt a márczius 6-án és december 1-én az Európa-szálló dísztermében rendezett hangversenynek is. Téli és tavasz-nyári kirándulásai mind sikerültek, melyek közül különösen a Salgótarjánra és vidékére rendezett több napos kirándulás emelkedik ki. Két 50 koronás pályadíjat tűzött ki eredményével; az egyik egy iskolai kirándulás tervezetének megírását, a másik hazánk valamely vidékének ismertetését kívánta.

1895-ben a tagok ismeretek gyarapítására a budapesti nevezetesebb gyárakat kezdték meglátogatni a téli hónapokban. Ebben különös érdeme volt néhai *Telek János*, későbbi alelnöknek. Ebben az évben megteremtette az Osztály a *Turista Közlönyt*, mely a Turisták Lapja nyomdokain iparkodott haladni, szerényebb anyagi áldozatok mellett. Nagyobb kirándulásai közül különösen az Erdély megtekintésére rendezett, emelendő ki.

1896-ban a magyar tanítóság egyetemes kongresszust tartott Budapesten, mely alkalommal a Tanítói Osztály rendezte a helyi kirándulásokat; 805 résztvevővel ismertették meg a fővárost s annak távolabbi környékét. Ebben az évben már mintegy 500 tagja volt az Osztálynak s így az év végén, december hó 22-én kimondották a *Magyar Tanítók Turista-Egyesülete* megalakulását. Ezen a címen virágzik s működik tovább azóta a kicsiny magból fejlődött elég terebélyes fa.

TÁVIR **EXP**

lapzáma: 76
Vevőnk címe:
919
JOZSAK

oe csasz es apost kir;
felsege kabinet irodaja
a magyar turista egyesuelet
elnoksegenek budapest =

Telephely: BUDAPEST 4.
Hivatásos megjegyzések:

A hivatal száma	telepítő hivatal	postai szám	szó	jegy	díjazó	ho és nap	óra	perc	napóra	
			su	budapest	udvar	508	41	16	4/25	S =

oe csasz es apost kir felsege az oesterreichischer
touristenclub budapesten osszegyuelte tagjainak valamint a
magyar turista egyesueletnek egyutt eloeterjesztett hodoalatot
szives koeszoenettel legkegyelmesebben
fogadni meltoztatott = kabinetiroda

A zsem alatt lévő rövidítések magyarázata:

- B = Bécs	- PG = Téliállás-vezérlés	- EPT = Különleges hírvételezés	- J = Jelenlegi állás
- EPK = Válasz levele a kérésre	- PCD = Pénzügyi hivatali közlések	- EPT = Különleges hírvételezés	- TR = Téliállás-vezérlés
- EPD = Válasz levele a kérésre a kérésre	- VOP = Vezetékvonalas posták	- XPP = Különleges hírvételezés	- GP = Téliállás-vezérlés
- EPKXP = Válasz levele a kérésre a kérésre	- ZB = Újabb hírvételezés	- EO = Hírvételezés	- UPR = Téliállás-vezérlés
- E = Elnök	- ZB = Újabb hírvételezés	- EP = Hírvételezés	- YMA = a cím
- IO = Összehívás	- ZB = Újabb hírvételezés	- EP = Hírvételezés	

A kabinetiroda távirata 1912. november 17-én.

Zárószó.

Irta: dr. Thirring Gusztáv.

A Magyar Turista-Egyesület 25 éves multjáról im beszámoltunk. Az eredetileg néhány ivre tervezett jubiláris számból vaskos kötet lett. Sok volt a mondanivalónk, — legalább úgy éreztük, mindezt el kell mondanunk, hogy hű képét adjuk Egyesületünk 25 éves multjának. Igyekeztünk működésünk minden ágazatáról kimerítően és hiven beszámolni. Nem hivalkodásból tettük, de úgy gondoljuk, hogy Egyesületünk ezen jelentős fordulópontján számot kell adnunk sáfarkodásunkról, össze kell foglalnunk mindazt, a min Egyesületünk egy negyedszázad alatt fáradozott, egyrészt, hogy magunk is okuljunk a multon és a mult tanulságait értékesíthessük a jövőben, másrészt, hogy megismertessük egyesületünk multját azon újabb és fiatalabb tagjainkkal, is, kik azt eddig kellően nem ismerték. Beszámolóinkban igyekeztünk tárgyilagosak maradni és a tények regisztrálására szorítkozni; ha egyik-másik munkatársunkat talán mégis elragadta volna a lelkesedés

heve és szerény működésünket magasabbra becsülte volna, mint ahogy ezt a rideg kritikus tenné, szolgáljon mentségül az a körülmény, hogy mindnyájan az Egyesület iránti szeretet szemüvegén keresztül néztük a multat s így természetes, hogy néha a szív szava is szól bele akkor, midőn csak a rideg valót kellett volna elmondanunk. De képzelhető-e, hogy szívünket teljesen elhallgattassuk akkor, midőn szeretett Egyesületünk 25 éves multjáról kell szólnunk? Ó nem! Hiszen nem is volnánk méltók arra, hogy Egyesületünk munkásságát irányítsuk, ha nem *szívünkkel s lelkünkkel* dolgoznánk érte!

Huszonöt év munkájára pillantunk vissza. „Egyesületünk munkája csendes volt — mondja *dr. Jankovics Marcell* — de szép, végtelen szép, mert igazságokat hirdetett és a munkája gyümölcsét a szivekben helyezte el, lelki-testi megújhódást hirdetvén a nagy hegyek ölén.“

Igen, igazságokat hirdettünk! Hirdettük azt, hogy a turista idealista, a ki önzetlenül tud lelkesedni a természetért; hirdettük, hogy ily idealizmus nélkül nem képzelhető turista, s ez az idealizmus alapja minden turistaműködésnek, mert a ki nem a természet szépségeiben való gyönyörködés kedvéért turistáskodik, az lehet sportsman, távgyalogló vagy globetrotter, de turista nem. Mily találóan mondja *gróf Teleki Sándor*, hogy „a természet szeretete és a természet megértése alapja minden turistaságnak“. A turistákat „egy és ugyanazon érzelem sarkalja: kint a természet ölén, a természet örök csodái között tiszta légben, tisztult érzelmek között, ha pár órára is, a *szép* birodalmának kapuit megnyitni“.

És igtassuk ide még Egyesületünk elnökének *báró Eötvös Lorándnak* örökké igaz, szép szavait, melyekben a turista fogalmát oly találóan határozza meg:

„Turista az, aki útra kel azért, mert foglalkozásának egyformasága, gondjainak sokasága közepett álmaiban feltűnik előtte egy olyan szebb világ, melyben zöldebb a fű, kékebb az ég, magasabbak a hegyek, szebbek vagy különösebbek a házak, barátságosabbak az emberek, s aki ez álmokép eredetijét fáradságtól vissza nem riadva keresi — keresi, s mert hiszen e földön élünk, talán soha meg nem találja, de azért jókedvét el nem veszti, hiszen örömét éppen ez a keresés teszi.“

A turistaság egész idealizmusa, a turista egész önzetlensége nyer kifejezést ez egyszerű, de annyira igaz szavakban, melyeket mindenki mélyen emlékezetébe véssen, mert náluk találóbban a turista fogalmát alig lehet meghatározni.

*

Beszámolónkat befejeztük. De nem tehetjük le tollunkat anélkül, hogy ne szóljunk néhány szót még a jövőről is. 25 évi mult kötelességeket szab elénk a jövőre is, s ha talán nem minden ok nélkül örülünk multunknak, nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a jövőben még nagyobb kötelességek várnak ránk. Egyesületünk eddigi működésének irányait követve, háromfelé választhatjuk működésünk programját.

Die Post mittel gegen Zahlung in Brief 5. die St.	Das Eingangsloos besteht aus vier Theilen 1. den Briefmarken, 2. den Briefmarken, 3. den Briefmarken, 4. den Briefmarken.	01262 herra professor thirring praesident des "Magyar Turista" Egyesulet Wien Grand Hotel National =	Die Telegraphenverwaltung übernimmt hinsichtlich der ihr zur Beförderung oder Bestellung übergebenen Telegramme keine Verantwortung.
Dienstliche Angaben:		Telegramm	Aufgenommen von _____ auf Lit. Nr. _____ am 1 191 - um _____ Uhr - M. Mitt. durch: _____
		aus _____	
		s s badisch 197 47 7/9 5.50 R	am 1 191 - um _____ Uhr - M. Mitt.
seine kais u. apost koen majestaet haben die von des magyar turista egyesulet antlaeszlich seines wiener gegenbesuches mit den oesterreichischen turistena club gemeinsam dargebrachte huldigung allergnaedigt dankend zur an kenntnis zu nehmen geruht = kabinetts kanzlei . 4			
D. S. Nr. 769. (1910)			

A kabinetiroda távirata 1913. szeptember 8-án.

1. *Gyakorlati működésünk Budapest környékén* útjelzőhálózatunk kiegészítését és tökéletesítését igényli, hogy az minden igénynek teljesen megfeleljen; tervbe vettük a Dobogókői útépítés folytatását olyformán, hogy Dömösről a Dobogókőre s onnan le egyrészt Szentkeresztre, másrészt a Királykúthoz rendes sétautat építsünk, mely Téryútnak neveztessek el. Törekednünk kell a vízkérdés megoldására a Dobogókőn, a dömösi Dunaátkelés ügyének rendezésére csavargőzjárat létesítésének szorgalmazása által és a Szentendre—Visegrádi (esetleg Esztergomi) vasut ügyének propagálására, a mi a Dobogókő vidékének felkeresését nagy mértékben megkönnyítené. Kilátóval kapcsolatos kisebb menedékházak építését tervezzük a Nagyszénáson, a Csóványoson, esetleg az Öregszirten.

2. *Gyakorlati működésünk hazánk egyéb részeiben* Egyesületünk intenczióinak megfelelőleg széles alapon lesz megindítandó. Komolyan foglalkozunk egy második menedékház építésének kérdésével a Magas Tátrában a Hinczó-tónál s e célból külön alapot szándékozunk létesíteni; törekednünk kell a Téry-menedékház szárazzá tételére és kibővítésére pótépítkezés által. Erkölcsileg támogatni kívánjuk a Tátrai csúcsovszervatórium ügyét. Tervbevettük menedékházak építését oly vidékeken, melyek turistailag még kevésbé vannak kultiválva, így az Alacsony-Tátrában a Királyhegyen vagy a Gyömbéren, a Liptói havasok és az Árva-Liptói mészhegység egy alkalmas pontján, az árvai Roszgyeczen, a Fátrában és a Máramarosi havasokon. Töreksznünk

Körmöczbánya turistaforgalmának fejlesztésére és turistailag elhanyagolt vidékeknek a forgalomba és az Egyesület körébe való bevonására, e célból Osztályaink működését is minden módon kívánjuk támogatni.

3. *Irodalmi és kulturális téren* elsősorban a Turisták Lapjának havonként való megjelentetésére törekszünk; kiadjuk Budapest környéke kalauzának második kiadását és Budapest turistatérképét, valamint a Magyarországi utikalauzt (Magyar Baedeker), melynek munkálatai — hála a minden oldalról megnyilatkozó lelkes közreműködésnek — annyira előrehaladtak, hogy annak 1915 tavaszán való megjelentetése biztosítottnak látszik. Ezzel kapcsolatban egyes kisebb helyi kalauzok kiadását is tervezzük a vidéki közönség helyi használatára. Foglalkozunk a magyar turistairodalom bibliográfiájának létesítésével s a turista-irodalom lehetőleg teljes összegyűjtésével. Végül meg akarjuk valósítani a turistamúzeum eszméjét és abban országos tájképgyűjteményt kívánunk létesíteni.

A közölt tervezet nagy vonásokban ad oly keretet, melybe munkásságunkat beilleszthetjük. A tervezet hosszabb időre, évek hosszú sorára szól és Egyesületünk további fejlődésétől, tagjaink lelkesedésétől és áldozatkészségétől függ, mit és mennyit tudunk abból megvalósítani.

A mult tapasztalatai alapján reményünk van, hogy ha sikerül az érdekelt köröket munkásságunk támogatására bevonni, tervezetünket fokozatosan meg fogjuk tudni valósítani. Adja az Ég, hogy reményeink ne bizonyuljanak hiú ábrándoknak, hanem hogy azt a munkaprogramot, melyet most magunk elé tűzünk, minél rövidebb idő alatt valósíthassuk meg.

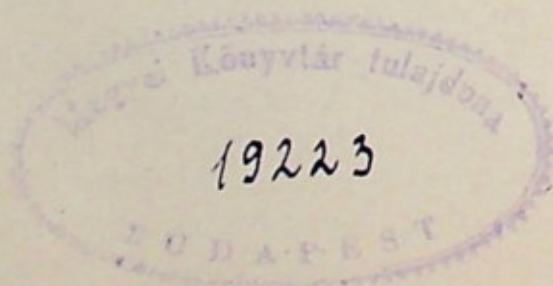
Munkásságától függ minden egyesület értéke és létjogosultsága. *A puszta fennállás még nem jelent létezt, még kevésbé ad létjogosultságot.* Minden egyesületet működése szerint kell megítélni, alkotásai szerint elbírálni. Csak tőlünk függ, hogy ez a bírálat kedvező legyen, csak tőlünk függ, mekkora munkásságot tudunk kifejteni. Ettől a munkásságtól mi nem idegenkedünk. Negyedszázados fennállásunk igazolja, hogy mindig a komoly munka hívei voltunk; ha anyagi viszonyaink korlátolt volta miatt néha lassabban is haladt a munka, mégis mindig törekedtünk komoly alkotásokra s sohasem értük be a nagyhangú szólamokkal, melyek mögött üresség tátong. Helyzetünk nem könnyű, mert a Magyar Turista-Egyesülettől — mint legrégebb budapesti egyesülettől — mindenki legtöbbet vár. Nem dolgoztunk hír és dicsőség kedvéért, a reklámot mindig kerültük, dolgainkat nem vertük soha nagy dobra.

Mostoha viszonyok között, nagy nehézségekkel küzködve, indítottuk meg Egyesületünk működését. A közönség közönyével és előítéleteivel küzdve, egészen a magunk erejére utalva tűztük ki huszonöt évvel ezelőtt a turistaság lobogóját, melyet eleinte kétkedve és bizalmatlansággal fogadott közönségünk, nem értve meg intenczióinkat és önzetlen törekvéseinket. De sikerült az előítéleteket eloszlatni, a közönyt megszüntetni és a társadalom különböző rétegeit zászlónk alá sorakoztatni s eszméinknek megnyerni. Voltak ellenségeink és irigyeink, kik nem

szívesen látták megerősödésünket és eszméinknek térfoglalását; de lassanként azokat is sikerült meggyőznünk céljaink közhasznú voltáról és törekvéseink önzetlenségéről, úgy hogy ma a legjobb baráti viszonyban vagyunk a mértékadó körökkel és az összes rokon egyesületekkel s azokkal, mint *egy* közös célért lelkesedő bajtársakkal karöltve, vállvetve óhajtunk munkálkodni a hazai turistaügy fellendítésének nagy feladatán. Ügyünk igazában való bizalmunk, a becsületesen teljesített munka megnyugtató tudata támogatott küzdelmünkben.

Csöndesen, szerényen, de kitartással dolgoztunk, kiálltunk nem egy krízist és nyugodt öntudattal állunk 25 éves jubileumunk alkalmával a közönség ítélőszéke elé.

A Magyar Turista-Egyesület jövője tagjainak és a közönségnek támogatásától függ. Adja az Ég, hogy az Egyesület teljes mértékben élvezhesse úgy tagjainak és a nagyközönségnek, mint a hatóságoknak támogatását, hogy programját, melyet az első negyedszázad leteltével maga elé tűz, minél teljesebben valósíthassa meg. És amidőn most egyesületünk multjának ezt a könyvét lezárjuk, csak az az egy óhajunk van: adja az Ég, hogy a mi utódaink a második negyedszázad leteltével a Magyar Turista-Egyesületnek sokkal nagyobb szabású és eredményesebb működéséről számolhassanak be, mint aminőről hirt adni ezúttal nekünk jutott osztályrészül.

১১১০

1982

2 117960 192237

2-1-1-796-019223-7

MEGYEI KÖNYVTAR, SZENTENDRE

